

Facta non solum verba

EESTI TEADUSTE AKADEEMIA
AASTARAAMAT

ANNALES
ACADEMIAE SCIENTIARUM
ESTONICAE

XIII (40)

2007

TALLINN 2008

EESTI TEADUSTE AKADEEMIA

Aastaraamatu koostajad:

Leo Mõtus (vastutav toimetaja), Galina Varlamova

ISSN 1406-149x

© EESTI TEADUSTE AKADEEMIA

SISUKORD

Saateks	5
Kroonika	7
Akadeemia liikmeskond	15
Üldkogu, juhatus, osakonnad, nõukogud, komisjonid	19
Konverentsid, seminarid, loengud, arutelud	29
Teadlaste öö 2007	36
Akadeemia medalid, auhinnad, stipendiumid	38
Akadeemia väljaanded	44
Teaduslikud välissuhted	45
Ettekanded üldkogu istungitel	50
Riiklikud autasud akadeemikutele	77
Juubelid	79
Personaalia	96
Teaduste Akadeemia Kirjastus	106
Eesti Teaduste Akadeemia Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus	110
Finantstegevus	114
Assotsieerunud asutused	119
Assotsieerunud seltsid, ühendused	141
Akadeemikute publikatsioonid	163
Arvamusi akadeemikutelt	194
In memoriam	202
Meenutagem	206
INFO	209
Lisa 2 Rahvusvaheliste teadusorganisatsioonide Eesti kontaktorganid .	211
Lisa 3 Eesti Teaduste Akadeemia koostöölepingud partner- organisatsioonidega	213

SAATEKS

Vaatamata paljudele probleemidele ja probleemikestele oli 2007. aasta Eesti teadusele, ja ka Teaduste Akadeemiale edukas. Akadeemia järjekindlalt positiivset muutumist on märgatud ka teadlaskonnas – kolmele vakantssele akadeemiku kohale esitati 16 kandidaati. Eesti Teaduste Akadeemia pikkamööda paranev analüüsivõimekus andis esimesi käegakatsutavaid rahvusvahelisi tulemusi. Eesti majanduskasv saavutas käesoleva perioodi maksimumi ja hakkas vähenema.

Teiste riikide kogemus annab lootust, et väheneva majanduskasvu tingimustes omandavad ratsionaalsed argumendid ja pikema ajalise horisondiga otsused suurema osatähtsuse kui varem. Esimeseks nõrgalt positiivseks märgiks oli “Teadmistepõhise Eesti II” heakskiitmine Riigikogus, kuigi arvnäitajate osas modifitseeriti eelnõud üsna tuntavalt tagasihoidlikumaks. Ka Akadeemiale määratud riigieelarve eraldiste ligi neli aastat kestnud arengupeatus muutus tagasihoidlikuks kasvuks, mistõttu Akadeemia kantselei töötajate keskmine palgatase jõudis juba 75%-ni keskmisest palgast. Tippkeskuste konkursi teine laine käivitub siiski, kuigi taotluste vormistamise nõuded on surutud teadustegevusele vähesobivasse vormi, mis osaliselt tuleneb struktuurfondide kasutamise eeskirjadest ja osaliselt pidevalt arenevast taotluste vormistamise tehnilisest baasist.

2006. aastal alustatud Euroopa Akadeemiate Teadusnõukoja (EASAC) aruanne põlevkivi kasutamisest Euroopas kanti Mihkel Veiderma poolt ette Euroopa Parlamendi ITRE komitee (*Committee on Industry, Research and Energy*) lahtisel istungil. Aruandes esitatud faktid ja järeldused ei meeldinud mitmele mõjukale poliitikule ja nad nõudsid aruande sisu muutmist. Pärast Briti parlamendisaadikute algatatud järelepärimist ja parlamendiliikmete omavahelist eetika-alast diskussiooni kiideti aruanne muutmata kujul siiski heaks. Seega said EASAC ning temasse kuuluvad Euroopa Liidu riikide teaduste akadeemiad hoiatava õppetunni, kuidas poliitikud võivad vahel suhtuda faktidesse ja teaduslikesse järeldustesse ning kuidas sellisele suhtumisele tuleb reageerida. Ilmus ka esimene raamat Teaduste Akadeemia poliitikaanalüüsi sarjast – “Kaupmeeste riik”.

Lähtudes 2006. aastal vastuvõetud arengukavast on Akadeemia liikmeskond üsna üksmeelselt otsustanud hakata ühiskonnaga aktiivsemalt suhtlema – et toetada (ja võimalusel kiirendada) Eesti liikumist teadmispõhise ühiskonna poole.

Mitmed 2007. aastal alustatud ettevõtmised – näiteks Akadeemia mereteaduste komisjoni moodustamine, Akadeemia koosseisu noorendamise kava (läheb Riigikokku küll alles 2008. aastal), Akadeemia üha kasvav tähelepanu temaga assotsieerunud seltside mitterahuldavale materiaalsele olukorrale, mis on tekkinud Akadeemiale riigieelarvest eraldatud summade ja riigis toimiva inflatsiooni pikaajalise erineva kasvutempo tõttu, – on suunatud järgmistesse aastatesse. Oleme mitmekordistanud jõupingutusi rääkiva ja kirjutava meediaga suhtlemisel, et püüda vähendada pseudoteadusliku maailmavaate mõju Eestis.

2008. aastal tähistab Eesti Teaduste Akadeemia oma 70. aastapäeva.

Leo Mõtus

KROONIKA

---

4. jaanuaril allkirjastas president Richard Villems koostöölepingu Soome Akadeemiaga. Lepiti kokku vastastikuse teadlasvahetuse uued põhimõtted.

14.–17. jaanuaril viibis president Richard Villems Bulgaaria Teaduste Akadeemia külalisena Sofias, külastas Bulgaaria TA instituute ning pidas loengu “Archaeogenetics: genomic era reconstruction of the peopling of the world by anatomically modern humans”. 16. jaanuaril kirjutasid akadeemiate presidentid alla uuendatud teadusalase koostöö leppe.

16.–18. jaanuaril viibis asepresident Jüri Engelbrecht Prantsuse Teaduste Akadeemia külalisena Pariisis, kohtus Prantsuse TA asepresidendi Jean Salençoniga ja välissuhete koordinaatori André Caproniga. Arutati rahvusvahelise koostöö küsimusi, sh akadeemiade osalemist rahvusvaheliste teadusorganisatsioonide tegevuses.

19. jaanuaril osales asepresident Jüri Engelbrecht Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajana EL teadus- ja arendustegevuse 6. raamprogrammi koordineerimistegevuse valdkonda kuuluva projekti “Complexity-NET” töökoosolekul Haagis.

23. jaanuaril toimunud juhatuse istungil kiideti heaks Ülo Niinemetsa 1. tööaasta aruanne uurija-professorina. Karl Ernst von Baeri medaliga otsustati autastada akadeemik Loit Reintami. Kinnitati Akadeemia 2007. aasta tegevuskava, ajakirja “Estonian Journal of Earth Sciences” toimetuskolleegiumi struktuur ja koosseis ning ajakirjade “Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised – Füüsika. Matemaatika” ja “Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised – Bioloogia. Ökoloogia” toimetuskolleegiumide koosseisud. Otsustati kuulutada 2007. aastal välja kolm akadeemiku vakantsi: Informaatika ja Tehnikateaduste Osakonnas (1), Bioloogia, Geoloogia ja Keemia Osakonnas (1) ning Humanitaar- ja Sotsiaalteaduste Osakonnas (1).

29. jaanuaril osales peasekretäri asetäitja Galina Varlamova Läti Teaduste Akadeemia juhatuse istungil Riias. Arutati Balti vaimse koostöö konverentsi korraldamist.

8.–9. veebruaril osales asepresident Jüri Engelbrecht Euroopa Komisjoni teadusnõukoja EURAB töörühma koosolekul Brüsselis ja täitis Amsterdamis ALLEA presidendi kohustusi.

9. veebruaril võttis peasekretäri asetäitja välissuhete alal Anne Pöitel Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt määratud eksperdina osa Euroopa Liidu teadus- ja arendustegevuse 7. raamprogrammi programmikomitee “Inimesed” avanõupidamisest. Käsitleti Marie Curie tegevuste palgamäärade vastavust sise-riiklikule tasemele, individuaalstipendiumide kaasfinantseerimist mobiilsus-

programmide projektikonkursi kaudu ja kavandatavat rahvusvahelise teadlasvahetuse skeemi.

13. veebruaril viibis asepresident Jüri Engelbrecht Brüsselis teadusnõukoja EURAB töögrupi koosolekul.

14. veebruaril toimus professor Jaanus Harro avalik akadeemiline loeng “Kas käitumist saab prognoosida?”

21. veebruaril toimus Eesti Teaduste Akadeemias seminar “Teadus- ja arendustegevus ning majanduse konkurentsivõime” (vt lk 30).

27.–28. veebruaril osales asepresident Jüri Engelbrecht Euroopa Teadusnõukogu (ERC) avakonverentsil Berliinis.

6.–9. märtsil viibis asepresident Jüri Engelbrecht Brüsselis Euroopa Komisjoni teadusnõukoja EURAB töögrupi koosolekul, Descartes'i auhinna seremoonial ning osales Euroopa Liidu ja USA teadusalasel ümarlaul.

8. märtsil külastas Akadeemiat Ukraina Riikliku Teaduste Akadeemia välissuhete osakonna juhataja Serhiy Myakushko. Külalisega kohtus peasekretär Leo Mõtus. Kohtumisest võttis osa ka Ukraina saatkonna kaubandusatašee Yevhen Kyrylenko.

13. märtsil toimunud Akadeemia juhatuse istungil vabastati akadeemik Mihkel Veiderma Energeetikanõukogu esimehe kohustustest ja määrati uueks esimeheks akadeemik Endel Lippmaa. Mihkel Veiderma pikaajaline ja väljapaistev töö Energeetikanõukogu esimehena otsustati ära märkida Akadeemia tänukirjaga. Seejärel otsustas juhatus nõustuda muudatusettepanekutega Akadeemia seadusesse, milleks on Eesti Teaduste Akadeemia Teadusfondi moodustamine, akadeemikute vakantside tekkimise põhimõtete muutmine (vanu-setsensus) ja Geenivaramu punkti väljajätmine ning esitada seaduse muudatusettepanekud heakskiitmiseks Akadeemia Üldkogule. Juhatus otsustas pida da otstarbekaks Akadeemia liitumist Euroopa Teadusfondi Mereteaduste Komiteega ning volitas Akadeemiat esindama Tallinna Tehnikaülikooli professorit Tarmo Soomeret. Otsustati alkatada Mereteaduste Rahvusliku Komitee koosseisu kaasajastamine. Akadeemia medaliga otsustati autasustada akadeemikuid Arvo Krikmanni, Haldur Õimu, Ilmar Koppelit, Agu Laiska ning välisliiget Endel Tulvingut. Otsustati kuulutada välja kolm akadeemikuvakantsi: loodusteadused ja meditsiin, humanitaar- ja sotsiaalteadused, tehnika- ja informaatikateadused ning kuulutada välja avalik konkurss nimetatud vakantside täitmiseks. Otsustati luua fülogeneetika-süsteematika võrgustik Eestis ning selle töö korraldamiseks ja juhtimiseks moodustada komisjon.

15.–16. märtsil võttis akadeemik Jüri Engelbrecht osa Euroopa Teadusfondi korraldatud sümposionist “Promoting Excellence in Science”.

18.–22. märtsil osales välissuhete osakonna programmikoordinaator Lehti Veeväli üle-euroopalise teabekeskuste võrgustiku ERA-MORE 3. aastakonverentsil Sitges'is (Hispaania).

20. märtsil valiti president Richard Villems Leedu Teaduste Akadeemia välisliikmeks.

30. märtsil osalesid asepresident Jüri Engelbrecht ja peasekretäri asetäitja välissuhete alal Anne Pöitel EL teadus- ja arendustegevuse 6. raamprogrammi koordineerimistegevuste valdkonda kuuluva projekti “Complexity-NET” töökoosolekul Kopenhaagenis. Akadeemia esindab selles projektis Haridus- ja Teadusministeeriumi.

2. aprillil külastas Akadeemiat Venemaa Humanitaarteaduste Fondi direktor Andrey Yurasov ja kohtus asepresident Jüri Engelbrechtiga. Külaline andis ülevaate fondi tegevuspõhimõtetest, kuulas ära info Eesti teaduse rahastamise süsteemist ja Akadeemia tegevusest. Arutati koostöövõimalusi.

3. aprillil toimunud juhatuse istungil otsustati 2007. aastal jätkata Akadeemia stipendiumide väljaandmist monograafiliste teadustööde ja populaarteaduslike raamatute koostamise lõpetamiseks ja vormistamiseks ning kinnitada vastav eeskiri. Samuti otsustati välja kuulutada 2007. aasta üliõpilastööde võistlus ning moodustati teadusauhindade määramise komisjon. Otsustati kuulutada välja avalik konkurss 3 akadeemiku vakantsi täitmiseks. Kinnitati 25. aprilli aastakoosoleku päevakord. Kuulanud ära kirjastusstrateegia komisjoni esimehe Jüri Engelbrechti ülevaate komisjoni tööst otsustati 2008. aastaks muuta TA Toimetiste tehnikateaduste seeria nime – “Estonian Journal of Engineering”, TA Toimetiste bioloogia-ökoloogia seeria nime – “Estonian Journal of Ecology” ning ühendada TA Toimetiste füüsika-matemaatika ja keemia seeria üheks multidistsiplinaarseks ajakirjaks “Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised – Proceedings of the Estonian Academy of Sciences”.

5. aprillil osales akadeemik Jüri Engelbrecht Euroopa Teadusfondi *ad hoc* komitee koosolekul uue tegevdirektori (CEO) valimistel Frankfurdis.

10. aprillil osales asepresident Jüri Engelbrecht rahvusvahelisel seminaril “European Institutions in the European Research Area” Brüsselis.

12. aprillil osales president Richard Villems Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt kokkukutsutud kohtumisel Euroopa Komisjoni haridusvoliniku Jan Figeliga Tallinnas.

12. aprillil osales akadeemik Mihkel Veiderma Brüsselis Euroopa Parlamendi tööstuse, teadusuuringute ja energeetika komisjoni laiendatud koosolekul, kus esitas kokkuvõtte Euroopa Akadeemiate Teadusnõukoja (EASAC) töögrupi ülevaatest “Euroopa Liidu põlevkivitööstus Eesti kogemuse valguses”.

13. aprillil toimus Eesti Teaduste Akadeemias seminar “Teadus ühiskonnale. Eesti rahva tervis” (vt lk 31).

18. aprillil toimus Eesti Teaduste Akadeemias seminar “Ravimiuringud ja ravimiarendus” (vt lk 31).

18.–21. aprillil osales akadeemik Jüri Engelbrecht Euroopa Teadusfondi juhtkomitee koosolekul ning EuroHORCs ja Ungari Teadusfondi nõupidamisel Budapestis.

25. aprillil toimunud Akadeemia üldkogu aastakoosolekul anti kätte Karl Ernst von Baeri nimeline medal, Akadeemia medalid ning tänukiri. Kuulati ära Ants Viirese teaduslik ettekanne “Tagasivaateid teadusteele”. Akadeemia 2006. aasta aruande esitas president Richard Villems, Akadeemia 2006. ja 2007. aasta eelarvetest kõneles peasekretär Leo Mõtus. Järgnesid arutelu ja läbirääkimised.

25. aprillil–5. mail osales asepresident Jüri Engelbrecht ALLEA juhtkomitee istungil Istanbulis ja II rahvusvahelisel sümposiumil “Universal Values: Science, Technology and Human Values” Ateenas.

3. mail toimus Akadeemia teaduspäev Rakveres, mis oli juba teine jätkuüritus 2005. aastal samas toimunud teaduspäevale (vt lk 35).

3. mail võtsid president Richard Villems ja peasekretär Leo Mõtus osa Norra Teaduste Akadeemia 150. aastapäeva pidustustest Oslos.

15. mail toimus akadeemik Endel Lippmaa avalik akadeemiline loeng “Tänapäeva kõrgeenergiafüüsika põhiprobleemid CERNis”.

24.–25. mail toimus Akadeemia saalis välisliikme Endel Tulvingu auks tema 80. sünnipäeva tähistav teaduskonverents “Episodic Memory and the Brain”, mille korraldasid juubilarid õpilased ja kolleegid.

29. mail toimus Eesti Teaduste Akadeemias seminar “Ideas of the ERC and Excellence in Research” (vt lk 31).

31. mail–3. juunil osalesid president Richard Villems ja analüütik Marek Tiits Kesk- ja Ida-Euroopa akadeemiate võrgustiku (CEEN) nõupidamisel Budvas (Montenegro).

1.–6. juunil võttis Akadeemia Humanitaar- ja Sotsiaalteaduste Osakonna juhataja Peeter Tulviste osa humanitaarakadeemiate rahvusvahelise ühenduse *Union Academique Internationale* 81. peaassambleest. Akadeemik Peeter Tulviste valiti UAI büroo liikmeks.

6.–9. juunil osales akadeemik Jüri Engelbrecht *Fondazione Edison* poolt korraldatud konverentsil “Foundations and Associations for Innovation and Economy. Europe and Italy”.

11.–12. juunil võttis Akadeemia Humanitaar- ja Sotsiaalteaduste Osakonna juhataja Peeter Tulviste Akadeemia esindajana osa *Academia Europaea* ja

Berliini-Brandenburgi Teaduste Akadeemia korraldatud ühisseminarist “Harnessing European Diversity – a New Paradigm for the Humanities?”

12. juunil toimus Akadeemia juhatuse laiendatud istung ja raamatu “Eesti Vabariigi teaduspreemiad 2007” esitus. Juhatus otsustas aktsepteerida kõik vakantsete akadeemikukohtade täitmiseks saabunud esildised ja registreerida akadeemikukandidaatideks 16 teadlast, kes esitada Akadeemia üldkogule valimiseks. Määrati 2007. aasta stipendiumid teadusmonograafiate ja populaarteaduslike raamatute lõpetamiseks. Otsustati kuulutada välja avalik võistlus 2007. aasta Bernhard Schmidti nimelisele preemia ning moodustati preemia määramiseks komisjon. Moodustati ka komisjon fülogeneetika-süsteematika võrgustiku töö korraldamiseks ja juhtimiseks.

12.–13. juunil võttis peasekretäri asetäitja välissuhete alal Anne Pöitel osa Euroopa Komisjoni poolt korraldatud üle-euroopalise teabekeskuste võrgustiku ERA-MORE kontaktorganisatsioonide 13. nõupidamisest ja järgnevast kvaliteediteemalise töögrupi koosolekust.

18.–19. juunil osalesid asepresident Jüri Engelbrecht ja peasekretär Leo Mõtus Ljubljanas toimunud EASACi istungil. Toimusid EASACi juhtkonna valimised, arutati EASACi tegevusprogrammi 2007–2010 rõhuasetusega teaduspõhisusel EL poliitikaprotsessides – “Building Science into Policy at EU level”. Arutati töögruppide tegevust ja teoksil olevaid raporteid, sh põlvkiviga seotut.

19. juunil toimus Eesti Teaduste Akadeemias akadeemik Ilmar Öpiku 90. sünniaastapäevale pühendatud mälestuskonverents (vt lk 29).

21.–22. juunil osales asepresident Jüri Engelbrecht EURABi plenaaristungil Brüsselis.

10. juulil külastas Eesti Teaduste Akadeemia delegatsioon väljasõiduarutelude sarja raames Jõgeva Sordiaretuse Instituuti (vt lk 34).

16. juulil osales asepresident Jüri Engelbrecht ISE (*Initiative for Science in Europe*) üldkoosolekul Brüsselis. Osavõtjate hulgas oli paljude Euroopa teadusseltside ja katusorganisatsioonide esindajaid. Arutati reegleid ja protseduure ning tegevusstrateegiat suunal: teadus ühiskonna jaoks.

27. juulil osalesid asepresident Jüri Engelbrecht, peasekretär Leo Mõtus ja peasekretäri asetäitja välissuhete alal Anne Pöitel EL teadus- ja arendustegevuse 6. raamprogrammi koordineerimistegevuse valdkonda kuuluva projekti “Complexity-NET” töökoosolekul Patrases (Kreeka).

28. augustil külastasid Akadeemiat Soome avaliku teabe komitee (*Committee for Public Information*) esimees Jussi Nuorteva ja peasekretär Reetta Kettunen. Külalistega kohtusid asepresident Jüri Engelbrecht ja peasekretäri asetäitja Galina Varlamova. Kõneldi laiale üldsusele suunatud tegevustest, teadusinfo levitamisest ja teadusajakirjandusest.

7. septembril viibis akadeemik Leo Mõtus Stockholmis, kus osales EASACi energeetika töörühma koosolekul.

8.–9. septembril pidas Eesti Teaduste Akadeemia majas oma väljasõiduistungi Humanitaarakadeemiade Rahvusvahelise Ühenduse (*Union Académique Internationale*, UAI) juhtkomitee. Võõrustajaks oli UAI juhatuse liige akadeemik Peeter Tulviste.

16.–19. septembril osales asepresident Jüri Engelbrecht Euroopa Teadusfondi konverentsil “Research Integrity” Lissabonis.

19. septembril toimus akadeemik Ülo Jaaksoo avalik akadeemiline loeng “Teadusorganisatsiooni varast”.

23.–29. septembril osales asepresident Jüri Engelbrecht ALLEA presidendina kutsutud vaatlejana IAP juhtkomitee istungil Austraalia Teaduste Akadeemias.

25. septembril toimus juhatuse istung ja seminar sarjast “Teaduse uued suunad” – “Arvutiteadus ja arvutusteadus” (vt lk 31). Juhatuse istungil avaldati tänu akadeemik Hillar Abenile pikaajalise eduka tegevuse eest Eesti Teaduste Akadeemia Toimetiste peatoimetajana ja Eesti Teaduste Akadeemia Kirjastusnõukogu esimehena. Hillar Aben vabastati nimetatud ametikohtadelt ning uueks Akadeemia Toimetiste peatoimetajaks ja kirjastusnõukogu esimeheks määrati akadeemik Jaak Järv. Kinnitati ajakirja “Estonian Journal of Ecology” toimetuskolleegium ning Eesti Teaduste Akadeemia mereteaduste komisjoni koosseis. Nimetati Eesti esindaja Euroopa Teadusfondi humanitaarteaduste alalise komiteesse järgmiseks perioodiks. Akadeemik Mihkel Veiderma vabastati kohustustest Maailma Energeetikanõukogu Eesti Rahvuslikus Komitees ja uueks esindajaks nimetati akadeemik Endel Lippmaa.

28. septembril tähistati Eestis teist korda EL raames korraldatavat Teadlaste ööd. Projekti koordinaator on Teaduskeskus AHHA, koostööpartnerid Eesti Teaduste Akadeemia ja ETV (vt lk 36).

4. oktoobril külastas Akadeemiat Filipiinide Vabariigi suursaadik Maria Zeneida Collinson. Külalisega kohtus asepresident Jüri Engelbrecht, kes andis ülevaate Eesti teadusest ning selle rahastamisest. Kõneldi teaduskoostöö võimalustest.

7.–10. oktoobril viibis asepresident Jüri Engelbrecht Lissabonis konverentsil “The Future of Science and Technology in Europe”.

9.–10. oktoobril osalesid akadeemikud Richard Villems, Ain-Elmar Kaasik, Leo Mõtus ja Rein Küttner XI Baltimaade vaimse koostöö konverentsil Riias (vt lk 48).

16. oktoobril toimus Akadeemia saalis lühikonverents “Eesti teadus ja rahvusvahelised teadusorganisatsioonid: probleemid ja suunitlus” (vt lk 29).

18.–19. oktoobril juhatas asepresident Jüri Engelbrecht ALLEA korraldatud konverentsi “Emerging Regional Co-operation: Southeast European Academies of Sciences and Humanities in the ERA” Amsterdams.

18.–19. oktoobril osales peasekretäri asetäitja Galina Varlamova Euroopa Teadusfondi (ESF) korraldatud teaduse kommunikatsiooni alasel seminaril Strasbourgis.

20.–22. oktoobril viibis asepresident Jüri Engelbrecht Prantsuse Instituudi korraldatud akadeemiate kohtumisel “Les Académies en Europe, XIXe–XXe siècle” Pariisis.

25.–26. oktoobril võttis asepresident Ain-Elmar Kaasik osa Rahvusvahelise Teadusnõukogu (ICSU) Euroopa liikmesorganisatsioonide kohtumisest Bernis. Kohtumise põhieesmärgiks oli arvamuste, ettepanekute ja huvide kooskõlastamine, võimaldamaks optimaalseimat väljundit 2008. aastal toimival ICSU peassambleel.

26. oktoobril oli asepresident Jüri Engelbrecht Berliinis ALLEA juhtkomitee (*Steering Committee*) koosolekul.

31. oktoobril toimus Akadeemia teaduspäev Järvamaal (vt lk 35).

1.–2. novembril osalesid asepresident Jüri Engelbrecht ja peasekretär Leo Mõtus EL teadus- ja arendustegevuse 6. raamprogrammi koordineerimistegevuste valdkonda kuuluva projekti *Complexity_NET* töökoosolekul Budapestis.

2. novembril toimusid Tartu Ülikooli Füüsika Instituudi ja Tartu Observatooriumi juubeliüritused, mille raames tähistati ka akadeemik Aksel Kipperit 100. (vt lk 206) ja akadeemik Grigori Kuzmini 90. sünniaastapäeva.

8. novembril osales asepresident Jüri Engelbrecht Makedoonia Teaduste ja Kunstide Akadeemia 40. aastapäeva üritustel Skopjes.

9.–10. novembril võttis asepresident Jüri Engelbrecht osa 3. ülemaailmsest teadusfoorumist (*World Science Forum*) Budapestis.

13. novembril toimunud juhatuse istungil kuulati ära ja võeti teadmiseks informatsioon Akadeemia osakondade välisliikme kandidaatide esitamise kohta, otsustati muuta Rahvusvahelise planeet Maa aasta tähistamise Eesti korralduskomitee koosseisu ning kinnitati ajakirja “Estonian Journal of Engineering” toimetuskolleegium ja Akadeemia Välisvahetuse Fondi nõukogu uus koosseis. Juhatus kuulas ära Akadeemia üliõpilastööde võistluse komisjoni esimehe akadeemik Georg Liidja ülevaate 2007. aasta võistluse tulemustest ning peasekretär Leo Mõtuse informatsiooni Bernhard Schmidt nimelise preemia määramiseks moodustatud komisjoni töö tulemustest. B. Schmidt preemia määrati Tallinna Tehnikaülikooli tehnikateaduste doktorile Jaan Raikile. Euroopa Teadusnõukoja ERABi Eesti-poolseks liikmekandidaadiks esitati asepresident Jüri Engelbrecht.

13. novembril toimus üliõpilastööde konkursi võitjate konverents, kus anti kätte diplomid ning parimate tööde laureaadid esinesid ettekannetega (vt lk 29).

28. novembril võttis peasekretäri asetäitja välissuhete alal Anne Pöitel osa Euroopa Komisjoni poolt korraldatud üleeuroopalise teabekeskuste võrgustiku ERA-MORE kontaktorganisatsioonide 14. nõupidamisest.

28.–30. novembril osales asepresident Jüri Engelbrecht Euroopa Teadusfondi korraldatud teaduspoliitilisel konverentsil “Is ERA a first step to GLOREA (Global Research Area)? The ERA from an international perspective” ning Euroopa Teadusfondi peaassambleel.

7. detsembril toimus Akadeemia Välisvahetuse Fondi nõukogu koosolek.

12. detsembril toimus Akadeemia üldkogu istung, kus anti kätte Bernhard Schmidti preemia ning valiti kolm uut akadeemikut – Tarmo Soomere, Mati Karelson ja Jaan Undusk.

18. detsembril toimunud juhatuse istungil kuulati ära ning kiideti heaks uurija-professorite Malle Krunksi, Ülo Niinemetsa ja Ilmar Koppeli 2. tööaasta aruanded ja 3. tööaasta töökavad ning otsustati avada 3. tööaasta finantseerimine. Toetati Eesti Inseneride Liidu assotsieerumist Eesti Teaduste Akadeemiaga.

19.–20. detsembril osalesid asepresident Jüri Engelbrecht ja peasekretär Leo Mõtus EASACi koosolekul Pariisis.

AKADEEMIA LIIKMESKOND

---

12. detsembril valis Akadeemia üldkogu varem välja kuulutatud vakantsetele kohtadele kolm uut akadeemikut:

tehnika- ja informaatikateaduste alal (8 registreeritud kandidaadi seast)

Tarmo Soomere,

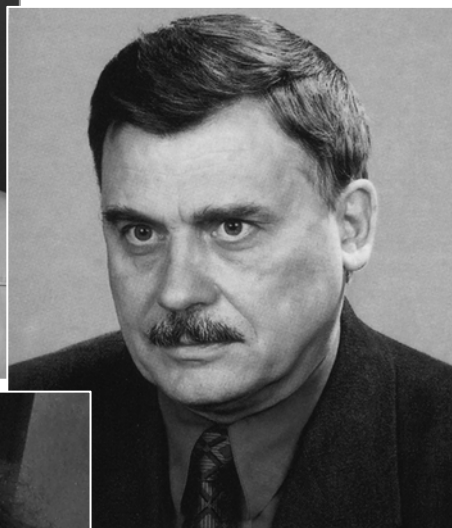
loodusteaduste ja meditsiini alal (4 registreeritud kandidaadi seast) Mati

Karelsoni,

humanitaarteaduste alal (4 registreeritud kandidaadi seast) Jaan Unduski.

Tarmo Soomere

Mati Karelson

Jaan Undusk

Seisuga 31. detsember 2007 oli Eesti Teaduste Akadeemias 58 akadeemikut ja 15 välisliiget, kes jagunesid nelja osakonna vahel järgmiselt:

ASTRONOOMIA JA FÜÜSIKA OSAKOND

(14 akadeemikut, 4 välisliiget)

Akadeemikud: Jaak Aaviksoo, Jaan Einasto, Ene Ergma, Vladimir Hižnjakov, Harald Keres, Georg Liidja, Endel Lippmaa, Ülo Lumiste, Tšeslav Luštšik, Peeter Saari (osakonnajuhataja), Mart Saarma, Arved-Ervin Sapar, Gennadi Vainikko, Richard Villems.

Välisliikmed: Richard R. Ernst, Charles Gabriel Kurland, Jaan Laane, Indrek Martinson.

INFORMAATIKA- JA TEHNIKATEADUSTE OSAKOND

(14 akadeemikut, 3 välisliiget)

Akadeemikud: Olav Aarna, Hillar Aben, Jüri Engelbrecht, Ülo Jaaksoo, Lembit Krumm, Valdek Kulbach, Rein Küttner (osakonnajuhataja), Ülo Lepik, Enn Mellikov, Leo Mõtus, Arvo Ots, Tarmo Soomere, Enn Tõugu, Raimund-Johannes Ubar.

Välisliikmed: Antero Jahkola, Gérard A. Maugin, Michael Godfrey Rodd.

BIOLOOGIA, GEOLOOGIA JA KEEMIA OSAKOND

(19 akadeemikut, 4 välisliiget)

Akadeemikud: Jaak Järv, Ain-Elmar Kaasik, Dimitri Kaljo, Mati Karelson, Ilmar Koppel (osakonnajuhataja), Hans Küüts, Agu Laisk, Ülo Lille, Udo Margna, Jüri Martin, Viktor Palm, Erast Parmasto, Anto Raukas, Loit Reintam, Valdur Saks, Hans-Voldemar Trass, Raivo Uibo, Mart Ustav, Mihkel Veiderma.

Välisliikmed: Carl-Olof Jacobson, Johannes Piiper, Jānis Stradiņš, Helmut Schwarz.

HUMANITAAR- JA SOTSIAALTEADUSTE OSAKOND

(11 akadeemikut, 4 välisliiget)

Akadeemikud: Mihhail Bronštein, Raimund Hagelberg, Arvo Krikmann, Arno Käärna, Uno Mereste, Jaan Ross, Huno Rätsep, Karl Siilivask, Peeter Tulviste (osakonnajuhataja), Jaan Undusk, Haldur Õim.

Välisliikmed: Els Oksaar, Päiviö Tommila, Endel Tulving, Henn-Jüri Uibopuu.

2007. aastal jätkas valdav osa akadeemikutest juhtivate eriteadlastena teadus- ja õppetööd.

Akadeemikute teadustööd iseloomustavad ka nende arvukad publikatsioonid. Ülevaade 2007. aastal akadeemikute sulest ilmunud või nende osalusel koostatud raamatutest, artiklitest ajakirjades ja kogumikes, materjalidest teaduskonverentside kogumikes on esitatud aastaraamatus lk 163–193.

Oma põhitöö kõrval tegutsesid paljud akadeemikud ekspertide ja nõuandjadena. Üleriigilise tähtsusega kogudesse ja nõukogudesse kuuluvad järgmised akadeemikud:

Riigikogu – Ene Ergma (Riigikogu esimees), Peeter Tulviste;
Vabariigi Presidendi Mõttekoda – Jüri Engelbrecht, Jaan Ross, Mart Saarma, Richard Villems;
Teadus- ja Arendusnõukogu – Mart Saarma, Richard Villems;
Teaduskompetentsi Nõukogu – Rein Küttner, Enn Mellikov;
Sihtasutuse Eesti Teadusfond nõukogu – Leo Mõtus;
Riigi teaduspreemiate komisjon – Richard Villems (komisjoni esimees), Rein Küttner, Enn Mellikov, Jaan Ross, Peeter Saari, Mart Saarma, Raimund-Johannes Ubar, Raivo Uibo;
Vabariigi Valitsuse teadus- ja arendusnõunik Mati Karelson.

Akadeemik Ain-Elmar Kaasik valiti oktoobris loodud Eesti Koostöö Kogu (endine Ühiskondliku Leppe Sihtasutus) esimeheks.

Vabariigi Valitsuse juures tegutseva säästva arengu komisjoni koosseisu kuuluvad akadeemikud Richard Villems ja Ain-Elmar Kaasik.

Akadeemik Enn Tõugu on Kõrghariduse Hindamise Nõukogu liige.

Haridus- ja Teadusministeeriumi teaduspoliitika komisjoni liikmed on akadeemikud Mati Karelson, Ilmar Koppel, Rein Küttner, Peeter Saari ja Peeter Tulviste. Akadeemik Dimitri Kaljo on riikliku programmi “Humanitaar- ja loodusteaduslikud kogud” juhtkomitee esimees. Akadeemik Ain-Elmar Kaasik on eestikeelsete kõrgkooli õpikute koostamise ja väljaandmise kavandamise juhtkomitee liige. Akadeemik Peeter Saari on terminoloogiakomisjoni liige.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi juures asuva innovatsioonipoliitika komisjoni koosseisu kuuluvad akadeemikud Ülo Jaaksoo, Rein Küttner, Mart Ustav ja Richard Villems; informaatika nõukogu koosseisu akadeemik Ülo Jaaksoo; energeetika nõukogu koosseisu akadeemikud Endel Lippmaa, Arvo Ots ja Mihkel Veiderma.

Keskkonnaministeeriumi geenitehnoloogia komisjoni liige on akadeemik Raivo Uibo.

Akadeemik Leo Mõtus on Kaitseministeeriumi teadusnõukogu liige.

Akadeemik Ain-Elmar Kaasik on Sotsiaalministeeriumi digitaalse terviseloo nõukoja liige.

Akadeemik Dimitri Kaljo on Eesti maavarade komisjoni esimees.

Akadeemik Haldur Õim on Eesti keelenõukogu liige.

Akadeemik Rein Küttner on Eesti Masinatööstuse Liidu juhatuse liige.

Akadeemik Ülo Jaaksoo on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) tehnoloogia valdkonna hindamiskomisjoni ja tehnoloogia arenduskeskuste juhtkomitee esimees, akadeemik Mati Karelson samas liige.

Paljud akadeemikud jätkavad endiselt tööd rahvusvaheliste teadusorganisatsioonide ja teadusajakirjade toimetuskolleegiumide koosseisus.

Eesti teaduse tippkeskuste juhtideks olid akadeemikud:

Jüri Engelbrecht – Mittelineaarsete Protsesside Analüüsi Keskus;

Ilmar Koppel – Keemia ja Materjaliteaduse Tippkeskus;

Raivo Uibo – Molekulaarse- ja Kliinilise Meditsiini Keskus.

Akadeemik Jaan Einasto (kollektiivi juht) sai riigi teaduspreemia teadusharu paradigmat ja maailmapilti mõjutava väljapaistva avastuse eest (vt lk 77).

Akadeemik Huno Rätsepale anti Haridus- ja Teadusministeeriumi tunnustuskiri.

2007. a autasustati akadeemik Jüri Engelbrechti Riigivapi III klassi teenetemärgiga ning akadeemik Ene Ergmat – Rootsi Kuningliku Põhjatähe I klassi ordeni ja Austria Vabariigi Teeneteordeni suure kuldse aumärgiga.

Akadeemia välisliikmed jätkasid osalemist Akadeemia ja Eesti teadusasutuste tegevuses vastavalt varem välja kujunenud kontaktidele ja teaduslikele sidemetele.

ÜLDKOGU, JUHATUS, OSAKONNAD, NÕUKOGUD, KOMISJONID

ÜLDKOGU

2007. aastal kutsuti Akadeemia üldkogu kokku kaks korda:

- 25. aprillil – aastakoosolek
  - Haridus- ja teadusministri Tõnis Lukase tervitus
  - Ants Viirese teaduslik ettekanne “Tagasivaateid teadusteele”
  - President Richard Villemsi ettekanne “Eesti Teaduste Akadeemia 2006. aasta aruanne”
  - Peasekretär Leo Mõtuse ettekanne “Akadeemia 2006. aasta eelarve täitmine ja Akadeemia 2007. a eelarve
- 12. detsembril – Akadeemia liikmete valimine

Üldkogu esimene istung oli korraldatud Akadeemia aastakoosolekuna, mis kandis järjekorranumbrit 61. Tavakohaselt oli põhiteemaks kokkuvõtete tegemine Akadeemia tegevusest eelmisel aastal. Ühtlasi kinnitas üldkogu Akadeemia 2006. aasta finantstegevuse koondaruande ning 2007. aasta eelarve. Üksikasjalikud andmed Akadeemia tegevuse kohta 2006. aastal olid kättesaadavad “Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamatus” XII (39), mis oli eelnevalt akadeemikutele välja saadetud.

Istungi avamise järel andis president Richard Villems kätte autasud: akadeemik Loit Reintamile K. E. v. Baeri medali, akadeemik Agu Laisale, akadeemik Ilmar Koppelile, akadeemik Arvo Krikmannile ja akadeemik Haldur Õimule Akadeemia medalid. Pikaajalise tegevuse eest Akadeemia energetikakomisjoni esimehena anti akadeemik Mihkel Veidermale üle Akadeemia tänukiri.

President Richard Villems kinkis akadeemikutele Enn Tõugule, Endel Lippmaale ja Viktor Palmile filmi “Eestlased Kremliis. NSV Liidu lagunemise lugu” ning meenutas akadeemikute rolli selles filmis kajastatud sündmustes.

Akadeemia aastakoosolekust võttis osa haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas, kes esines ka sõnavõtuga (vt lk 50–54).

Teadusliku ettekande teemal “Tagasivaateid teadusteele” tegi Ants Viires, 2007. aasta riigi teaduspreemia laureaati pikaajalise tulemusliku teadus- ja arendustöö eest. Ettekande tekst lk 54–63.

Aastakoosoleku põhiettekandena esitas president Richard Villems Eesti Teaduste Akadeemia 2006. aasta aruande (vt lk 63–72). Küsimusi esitasid akadeemikud Anto Raukas ja Viktor Palm. Presidendi ettepanekul kinnitas üld-

kogu Akadeemia 2006. aasta aruande ettekande ja aastaraamatus esitatud materjalide alusel.

Peasekretär Leo Mõtus andis ülevaate Akadeemia 2006. aasta eelarve täitmise kohta ja tutvustas 2007. aasta eelarvet (vt lk 72–74), mille üldkogu kinnitas.

Läbirääkimiste käigus võtsid sõna akadeemikud Agu Laisk ja Endel Lippmaa.

Teine korraline üldkogu istung toimus 12. detsembril.

Istungi algul andis president R. Villems Akadeemia medali üle Akadeemia välisliikmele Els Oksaarele. Bernhard Schmidt nimeline preemia anti üle tehnikadoktor Jaan Raikile Tallinna Tehnikaülikoolist töö eest “Mikroelektronika testitarkvara turbotester” (vt lk 39).

Istungi päevakorras oli akadeemikute valimine väljakuulutatud kolmele vaksantsile: tehnika- ja informaatikateaduste, loodusteaduste ja meditsiini ning humanitaarteaduste alal. Akadeemikute, kõrgkoolide ja teadusasutuste poolt esitatud kaheksast akadeemikukandidaadist tehnika- ja informaatikateaduste alal (Ahto Buldas, Jakob Kübarsepp, Andres Metspalu, Mart Min, Ago Samoson, Tarmo Soomere, Tarmo Uustalu, Andres Öpik) valiti akadeemikuks Tarmo Soomere; neljast kandidaadist loodusteaduste ja meditsiini alal (Jaanus Harro, Mati Karelson, Martin Zobel, Eero Vasar) valiti akadeemikuks Mati Karelson ja neljast kandidaadist humanitaarteaduste valdkonnas (Jüri Allik, Toomas Karjahärm, Jüri Talvet, Jaan Undusk) valiti akadeemikuks Jaan Undusk.

JUHATUS

Eesti Teaduste Akadeemia juhatus töötas 2007. aastal järgmises koosseisus:

President	<i>Richard Villems</i>
Asepresident	<i>Ain-Elmar Kaasik</i>
Asepresident	<i>Jüri Engelbrecht</i>
Peasekretär	<i>Leo Mõtus</i>
Astronoomia ja Füüsika Osakonna juhataja	<i>Peeter Saari</i>
Informaatika ja Tehnikateaduste Osakonna juhataja	<i>Rein Küttner</i>
Bioloogia, Geoloogia ja Keemia Osakonna juhataja	<i>Ilmar Koppel</i>
Humanitaar- ja Sotsiaalteaduste Osakonna juhataja	<i>Peeter Tulviste</i>
Vabaliikmed	<i>Ene Ergma</i>
	<i>Endel Lippmaa</i>
	<i>Enn Mellikov</i>
	<i>Jaan Ross</i>
	<i>Enn Tõugu</i>
	<i>Mart Ustav</i>
	<i>Mihkel Veiderma</i>
	<i>Haldur Õim</i>

Aasta jooksul pidas juhatus 7 töökoosolekut.

Esimesel istungil arutati läbi ja kinnitati osakondade ettepanekuid arvesse võttes Akadeemia 2006. aasta ürituste kalenderkava, mis aasta lõpuks valdavalt täideti.

Uurija-professor Ülo Niinemetsa 1. tööaasta aruanne kuulati ära aasta esimesel istungil. Aasta lõpus kuulati ära kõigi kolme uurija-professori: Ilmar Koppeli, Malle Krunksi ja Ülo Niinemetsa 2. tööaasta aruanded ja tutvuti nende 3. tööaasta kavadega, misjärel avati nende 3. tööaasta finantseerimine.

Kuna aasta lõpus toimusid akadeemikute valimised, arutati aasta jooksul mitmel korral valimisega seotud küsimusi. Aasta algul võeti vastu otsus kuulutada välja 3 vakantsi, märtsis ja aprillis arutati läbi osakondade ettepanekud vakantside nimetuste kohta. Seejärel kinnitati järgmised vakantsid: tehnika- ja informaatikateadused, loodusteadused ja meditsiin ning humanitaarteadused. 12. juunil otsustati aktsepteerida kõik 24 esildist ning registreerida väljakuulutatud vakantsete akadeemikukohtade täitmisel kandidaatideks 16 teadlast.

Akadeemia nimelistest medalitest otsustati anda Karl Eduard von Baeri medal akadeemik Loit Reintamile silmapaistvate saavutuste eest bioloogia valdkonnas. Akadeemia medaliga otsustati autasustada akadeemikuid Ilmar Koppelit, Arvo Krikmanni, Agu Laiska ja Haldur Õimu ning Akadeemia välisliiget Endel Tulvingut.

Juhatus kuulab ära üliõpilastööde konkursi komisjoni esimehe akadeemik Georg Liidja informatsiooni parimate üliõpilastööde võistluse tulemustest. Istungi järel toimunud konverentsil esitasid üliõpilastööde konkursi võitjad 4 ettekannet, võitjatele anti üle diplomid (vt lk 40–42). Kaaluti B. Schmidt pree-mia väljaandmise võimalusi ja otsustati seejärel nimetatud võistlus välja kuulutada. Kinnitati vastava komisjoni koosseis (esimees akadeemik Hillar Aben). Võeti vastu otsus anda võistluse korras stipendiume teadusmonograafiate ja populaarteaduslike raamatute lõpetamiseks ja vormistamiseks. Moodustati vastav komisjon taotluste läbivaatamiseks (esimees akadeemik Loit Reintam), kelle ettepanekul stipendiumid määrati (vt lk 39).

Aruandeaastal olid korduvalt päevakorras kirjastustegevusega seotud küsimused. Jaanuaris kinnitati ajakirjade “Estonian Journal of Earth Sciences”, “Eesti TA Toimetised – Füüsika.Matemaatika”, “Eesti TA Toimetised – Bioloogia.Ökoloogia” toimetuskolleegiumite koosseisud. Juhatus aprilli istungil muudeti Kirjastusstrateegia komisjoni ettepanekul mitme väljaande nimetusi. Nii sai TA Toimetiste tehnikateaduste seeria nimeks “Estonian Journal of Engineering”, bioloogia-ökoloogia seeria “Estonian Journal of Ecology” ning füüsika-matemaatika ja keemia seeriad ühendati üheks multidistsiplinaarseks ajakirjaks “Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised – Proceedings of the Estonian Academy of Sciences”. 25. septembril toimunud juhatuse istungil otsustati rahuldada akadeemik Hillar Abeni avaldus ja vabastada ta Eesti Teaduste

Akadeemia Toimetiste peatoimetaja ja Kirjastusnõukogu esimehe kohustest. Samal istungil määrati Eesti Teaduste Akadeemia Toimetiste uueks peatoimetajaks ja Kirjastusnõukogu esimeheks akadeemik Jaak Järv. Kinnitati ajakirja "Estonian Journal of Ecology" toimetuskolleegiumi koosseis. Novembris kinnitati ajakirja "Estonian Journal of Engineering" toimetuskolleegiumi koosseis. Võeti teadmiseks informatsioon ajakirja "Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised" toimetuskolleegiumist, mille kinnitamiseni aasta lõpuks ei jõutud.

Mahuka osa juhatuse töös moodustasid arutelud ja otsuste vastuvõtmine jooksva tööga seotud küsimustes. Nii vaadati läbi ja esitati üldkogule kinnitamiseks Akadeemia 2006. aasta koondeelarve täitmine ja 2007. aasta eelarve. Juhatus kuulab ära muudatusettepanekud Akadeemia seadusesse sisseviimiseks ja otsustas need esitada üldkogule heakskiitmiseks. Kinnitati rahvusvahelise planeet Maa aasta tähistamise Eesti korralduskomitee koosseis. Vastavalt akadeemik Dimitri Kaljo avaldusele vabastati ta komitee esimehe kohustustest ja nimetati uueks esimeheks Tartu Ülikooli professor Tõnu Meidla. Fülogeneetika-süsteematika võrgustiku töö korraldamiseks ja juhtimiseks moodustati komisjon (esimees Urmas Kõljalg) ning võeti teadmiseks võrgustiku 2007. aasta tööplaan. Juhatus otsustas rahuldada akadeemik Mihkel Veiderma avalduse tema vabastamise kohta Akadeemia energeetikanõukogu esimehe kohustustest ja määrata Akadeemia energeetikanõukogu esimeheks akadeemik Endel Lippmaa. Ühtlasi määrati akadeemik Endel Lippmaa Akadeemia esindajaks Maailma energeetikanõukogu (*World Energy Council*) Eesti Rahvuslikus Komitees. Otsustati pidada otstarbekaks Akadeemia liitumist Euroopa Liidu Mereteaduste Komiteega ning Eesti mereteaduste adekvaatseks esindamiseks seal moodustati Akadeemia mereteaduste komisjon (esimees Tarmo Soomere). Võeti vastu otsus asutada Eesti Teaduste Akadeemia Fond Sihtasutuse Eesti Rahvuskultuuri Fond alamfondina ja määrati selle halduskogu koosseis. Otsustati toetada väljaande "Eesti majanduse konkurentsivõime Läänemere regioonis" ja dokumentaalfilmi "Eestlased Kremli – Nõukogude Liidu lagunemise lugu" DVD plaadi juurde kuuluva brošüüri trükikulude katmist. Arutati läbi ja kinnitati üldkogu istungite päevakorrad. Võeti teadmiseks järgneva juubeliaasta koosolekute kava. Korduvalt käsitleti Akadeemia suhteid meediaga ja aasta lõpus moodustati komisjon koostöö arendamiseks ajakirjandusega.

Kord aastas külastatakse üht Akadeemiaga assotsieerunud asutust. Aprillis toimus juhatuse istung Eesti Keele Instituudis. Direktor Urmas Sutrop tutvustas instituudi tegevust ja vastas juhatuse liikmete küsimustele. Aruandeaastal saabus Eesti Inseneride Liidult ettepanek Teaduste Akadeemiaga assotsieerumiseks, millega juhatus põhimõtteliselt nõustus.

Juhatusel istungitel vaadati läbi rahvusvaheliste teadusorganisatsioonide tööga seotud küsimused ning Eesti esindajate nimetamine komisjonide koosseisu. Kinnitati Akadeemia Välisvahetuse Fondi nõukogu koosseis (esimees asepresident Jüri Engelbrecht). Eesti esindajaks Euroopa Teadusfondi humanitaar-

teaduste alalise komitees nimetati Tartu Ülikooli kultuuri- ja kommunikatsiooniteaduste keskuse juhataja Kristin Kuutma. Juhatus võttis teadmiseks informatsiooni *European Research Area Boardi* (ERAB) moodustamisest ja nimetas selle Eesti-poolseks liikmekandidaadiks asepresident Jüri Engelbrehti.

OSAKONNAD*

ASTRONOOMIA JA FÜÜSIKA OSAKOND

2007. aastal toimus kaks AFO kogu ning tähistati osakonna endiste ja praeguste liikmete juubelitähtpäevi.

Osakonnakogul 16. veebruaril esines Tõnu Viik ettekandega “ETFN ja TKN protseduurireeglite ja tööpõhimõtetest projektide rahastamisotsuste langetamisel” ning arutati ajakirja “Proceedings of the Estonian Academy of Sciences. Physics. Mathematics” arengusuundi.

19. oktoobril toimunud osakonnakogul oli päevakorras Peeter Saari teaduslik ettekanne kvantinfotehnoloogiast ning vahetati mõtteid ja arvamusi akadeemikute selleaastastest ja edaspidistest valimistest.

Koos TÜ Füüsika Instituudiga tähistati 5. märtsil Harry Õiglase 80. sünniaastapäeva ja 15. novembril akadeemik Harald Kerese 95. sünnipäeva. Koos peakorraldaja Tartu Observatooriumiga tähistati akadeemikute Aksel Kipper 100. ja Grigori Kusmini 90. sünniaastapäeva.

Koostöös Eesti Füüsika Seltsi ja kogumiku “Teadusmõte Eestis. Täppisteadused” autorite vahel valmistati ette avalikkusele, sh noorsoole suunatud sisesejuhatavad kokkuvõtted kogumiku ülevaadetest füüsika alal ning publitseeriti need koos ülevaate täistekstidega portaalis <http://www.fyysika.ee/fyysika/>

Osakonnaliikmed esindasid Akadeemiat või osakonda mitmes teadusorganisatsioonilises otsustuskogus (vt “Liikmeskond”).

INFORMAATIKA JA TEHNIKATEADUSTE OSAKOND

Veebruaris toimunud osakonnakogul arutati 2007. aasta tööplani ning ettevalmistusi Akadeemia seminarideks “Arvutiteadus ja arvutusteadus” ning “Energiavarustuse arengutest regioonides (Lääne-Virumaa näitel)”.

Oktoobris/novembris kahel päeval toimunud osakonnakogul kuulati ära ja arutati uute liikmekandidaatide ettekandeid ja ning esitati Akadeemia välisliikme(te) kandidaadid. Osakond otsustas osakonnasiseste valimiste tulemusena soovitada üldkogul Akadeemia uueks liikmeks valida Tarmo Soomere.

---

* Koostatud osakonnajuhatajate Peeter Saari, Rein Küttneri, Ilmar Koppeli ja Peeter Tulviste esitatud materjalide alusel.

Välisliikme kandidaadiks otsustati esitada prof Grigori Mints, kuid samas soovitada Akadeemia juhatusel kaaluda prof Jurgis Vilemas'i täiendavat esitamist välisliikmeks.

Osakonna liikmete aktiivsel osavõtul toimus 3. mail teaduspäeva raames seminar "Energiavarustuse arengutest regioonides (Lääne-Virumaa näitel)" Rakveres.

Üheks prioriteetseks tegevuseks oli 2007. aasta veebruaris ilmunud kogumiku "Teadusmõtte Eestis. Tehnikateadused II" koostamine. Kogumiku esitlus toimus seminaril "T&A tegevus ja majanduse konkurentsivõime", kus ettekannetega esinesid põhiliste majandusharude liitude ja teadusasutuste (ülikoolide) esindajad.

Septembris esines akadeemik Ülo Jaaksoo avaliku akadeemilise loenguga "Teadusorganisatsiooni varast".

Osakonnaliikmete korraldusel ja osavõtul viidi läbi mitu erialast konverentsi ja seminari: põlevkivienergeetika alal (A. Ots), arvutiteaduse ja tarkvara tehnoloogiate alal (E Tõugu, L. Mõtus, R. Ubar), mehaanika ja selle rakenduste valdkonnas (J. Engelbrecht, H. Aben, R. Küttner), uute materjalide ja nende valmistamistehnoloogiate alal (E. Mellikov) jt. Osaleti ka klaasi pingete suvekooli (H. Aben) ning lainete ja rannikuprotsesside alase suvekooli (T. Soome-re, J. Engelbrecht) korraldamises, valmistati ette *Phys Math* erinumber *Euro-mech 478* (külalistoiimetajad G. A. Maugin, A. Berezovski, J. Engelbrecht).

Osakonnaliikmed esindasid Akadeemiat või osakonda mitmes teadusorganisatsioonilises otsustuskogus (vt "Liikmeskond").

BIOLOOGIA, GEOLOOGIA JA KEEMIA OSAKOND

2007. a toimus kaks BGKO juhatuse laiendatud koosolekut, kaks osakonna üldkogu koosolekut ning kaks BGKO elektroonilist koosolekut või hääletust.

12. jaanuaril toimunud juhatuse laiendatud koosolekul arutati osakonna 2006. aasta tegevust, 2007. a tööplaani, TA kirjastustegevust, TA vakantsidega seonduvat, K. E. von Baeri medali nominendi (L. Reintam) kandidatuuri hääletamise tulemusi, osakonnakogu koosoleku ettevalmistamist ning muid küsimusi.

22. jaanuaril toimunud osakonnakogul kinnitati pärast arutelu 2006. a tegevuse aruanne ja 2007. a tööplaani. Arutleti TA ajakirjade tuleviku teemadel ning selgitati osakonna seisukohti ühe TA vakantsi täitmiseks. Toetati J.-M. Punningu kandidatuuri TA Toimetiste Bioloogia Ökoloogia toimetuskolleegiumi esimehe kohale.

4. detsembril toimunud teine BGKO koosolek oli pühendatud TA vakantside täitmiseks laekunud kandidatuuride selekteerimisele, BGKO erialadel kandideerivate teadlaste (J. Harro, M. Karelson, M. Zobel, E. Vasar) ettekannete

ärakuulamisele, teiste osakondade kandidatuuride arutamisele ning salajase eelistushääletuse läbiviimisele. Hääletuse tulemused esitati üldkogule.

BGKO eestvedamisel toimus 13. aprillil seminar “Eesti rahva tervis” – moderaator Ain-Elmar Kaasik ja 18. aprillil seminar “Ravimiuuringud ja ravimiarendus” – moderaator Mart Ustav (vt lk 31).

Osakonna liikmed osalesid teaduspäevadel Järvemaal ja Rakveres, külastati Jõgeva Sordiaretusjaama (vt lk 34).

Akadeemik Loit Reintam pälvis K. E. von Baeri medali, TA medal omistati akadeemik Ilmar Koppelile. Akadeemik Ilmar Koppel valiti Tallinna Tehnikaülikooli audoktoriks.

12. detsembril valis üldkogu Eesti TA akadeemikuks loodusteaduste ja meditsiini alal TÜ ja TTÜ molekulaartechnoloogia professori Mati Karelsoni.

Osakonnaliikmed esindasid Akadeemiat või osakonda mitmes teadusorganisatsioonilises otsustuskogus (vt “Liikmeskond”).

Osakonna juures jätkasid tegutsemist Looduskaitse komisjon ja Meteoriiitika komisjon.

LOODUSKAITSE KOMISJON (juhatuse esimees Urmas Tartes) jätkas tööd Eesti Maaülikooli põllumajandus- ja keskkonnakaitse instituudi juures Veski tn 4 Baeri majas.

Korraldati komisjoni 46. ettekannetepäev, üldkoosolek ning koos Keskkonnaministeeriumiga jätkati Punase Raamatu koostamist.

46. ettekannetepäev teemal “Inimene ja Eesti ranniku unikaalne loodus” toimus Tallinnas 31. mail 2007. Esinesid Urmas Tartes, Evald Ojaveer, Henn Ojaveer, Markus Vetemaa, Heli Shpilev, Ivar Jüssi, Kaja Lotman, Valter Petersell ja Risto Tanner.

14. detsembril peetud üldkoosolekul kõneldi gaasijuhtme Nord Stream piiriülese keskkonnamõju hindamisest, kuulati ekspertide arvamusi ning kujundati kirjalik seisukoht Keskkonnaministeeriumile.

2007. aasta Kumari preemia määrati akadeemik Loit Reintamile ja anti üle 14. mail Tallinna Botaanikaaias. Samas sai vaadata näitust L. Reintami elust ja tegevusest.

Aasta jooksul korraldas Looduskaitse komisjon veel mitmeid avalikke näitusi, mis olid pühendatud ornitoloogide-looduskaitsetegelaste (Heinrich Veromann, Sven Onno, Ahto Jõgi, Olav Renno) ja zooloogia õppejõudude (Johannes Piiper, Heinrich Riikoja, Juhan Aul, Hans Kauri, Johannes Lepiksaar, Eerik Kumari) tähtpäevadele.

METEORIIITIKA KOMISJON (esimees akadeemik Anto Raukas) jätkas koostöös Prantsuse teadlase professor F. Mariniga Kaali meteoriidiplahvatusel pihustu-

nud hajusaine keemilise koostise ja geneesi uurimist. Poola Teaduste Akadeemia ja Eesti Teaduste Akadeemia vahelise koostööprojekti ja vahetusprojekti alusel jätkus Kaali pea- ja väikekraatri uuring.

Dateeriti Tsõõrikmäe ja Ilumetsa kraatrid. Tulemused avaldati ajakirjas *Geochronometria* (2007, 28, 25-29).

17. augustil toimus Kaalis meteoriitikapäev, millega tähistati Agu Aaloe 80. ja Vello Lõugase 70. sünniaastapäeva. Päeva raames toimus teaduskonverents, kus esinesid Anto Raukas, Väino Puura, Ants Kraut, Külli Rikas, Bruno Pao. Tutvustati ka nelja meteoriitikeemalist filmi. Kaali pea- ja väikekraatreid tutvustasid huvilistele Reet Tiirmaa, Ants Kraut ja Tanel Moora.

Tallinna Tehnikaülikooli Geoloogia Instituudi ja Turu Ülikooli ühisväljaandena ilmus brošüür "Eesti meteoriidikraatrid" inglise ja soome keeles. Trükist ilmus ka Reet Tiirmaa koostatud "Tähearmid Saaremaal" saksa ja inglise keeles ning kordustrukina uue illustratiivmaterjaliga "Kaali meteoriidikraatrid" läti keeles. Ago Aaloe mälestuseks ilmus raamat "Memento. Portree Ago Aaloe".

HUMANITAAR- JA SOTSIAALTEADUSTE OSAKOND

19. jaanuaril tähistati Tartu Ülikooli Veski auditoriumis konverentsiga akadeemik Haldur Õimu 65. sünnipäeva.

7. veebruaril tähistati Eesti Pangas akadeemik Raimund Hagelbergi 80. sünnipäeva ning tema raamatu "Rahaasjadest ja riigi rollist nende korraldamisel" ilmumist.

26. veebruaril toimunud HSTO kogul arutati akadeemikukandidaatide nimetamise kõrval ESTICA, st üle-Eestilise arvutisüsteemi loomise ettepanekuid ning otsustati esitada TA medali kandidaatideks akadeemik Arvo Krikmann moodsate lähenemiste ja meetodite sissetoomise eest Eesti folkloristikasse, akadeemik Haldur Õim arvutilingvistika meetodite süstemaatilise eduka rakendamise eest eesti keele uurimisel ja Akadeemia välisliige akadeemik Endel Tulving maailmateadusesse jäetud sügava jälje eest mälu eksperimentaalpsühholoogilisel uurimisel.

24.–25. mail toimus Eesti TA majas Akadeemia välisliikme Endel Tulvingu 80. juubelisünnipäeva auks konverents *Episodic Memory and the Brain*.

27.-28. oktoobril tähistati koos Eesti Kirjandusmuuseumiga Eesti Rahvaluule Arhiivi 80. aastapäeva ja Matthias Johann Eiseni 150. sünniaastapäeva.

Osakonna initsiatiivil toimus Järvamaa teaduspäev (vt lk 34).

13. novembril toimunud osakonnakogul otsustas HSTO esitada oma välisliikme kandidaadiks Ilse Lehiste.

Osaleti Eesti Kirjanduse Seltsi 100. sünniaastapäeva üritustel ja 51. Kreuzwaldi päevadel Kirjandusmuuseumis, kus akadeemik Peeter Tulviste esines ettekandega Eesti identiteedist.

21. detsembril tähistati akadeemik Huno Rätsepa 80. sünnipäeva Veski auditoriumis.

Osakonnaliikmed esindasid Akadeemiat või osakonda mitmes teadusorganisatsioonilises otsustuskogus (vt “Liikmeskond”).

NÕUKOGUD

ENERGEETIKANÕUKOGU

13. märtsil toimunud Akadeemia juhatuse istungil vabastati akadeemik Mihkel Veiderma Eesti Teaduste Akadeemia energeetikanõukogu esimehe kohustustest ja määrati uueks esimeheks akadeemik Endel Lippmaa. Mihkel Veiderma pikaajaline ja väljapaistev töö energeetikanõukogu esimehena märgiti ära Akadeemia tänukirjaga.

2007. a pidas nõukogu kolm koosolekut: 20. juunil, 18. septembril ja 3. detsembril.

Esimesel koosolekul 20. juunil arutati Eesti energeetika tulevikuprobleeme: põlevkivienergeetika säilitamist, CO₂ limitide küsimust, põlevkiviõli ekspordi, tuumaenergeetika küsimusi ning Läänemerre ehitatava gaasijuhtmega seotud probleeme. Arutluse all oli ka Endel Lippmaa poolt 2007. aasta märtsis koostatud dokument “Energy Council Position Paper in the Matter of Estonian Oil Shale in a Global Context”. Koosolek otsustas teha pöördumise Eesti Vabariigi Valitsusele CO₂ limitide küsimuses.

18. septembril toimus nõukogu erakorraline koosolek, kus olid arutlusel Nord Stream AG probleemid. Külalisena osales koosolekul Einari Kisel (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium). Mõttevahetuse käigus märkisid nõukogu liikmed, et Eesti rannik on geoloogiliselt kaugel keerulisem Soome rannikust. Siin asuvad paljud pehme settega täidetud sügavad ürgorud, kus sügavaid katseauke puurida on Eesti majandusvõõndisega keelatud. Kogu Balti meri on seismiliselt mõnevõrra ebastabiilne. Ei ole tehtud piisavalt koostööd Soome ja Rootsi-ga. Arutelu tulemusena jõudis energeetikanõukogu otsusele – gaasitoru on Eestile energeetiliselt kasutu ja ohtlik nii julgeolekulisest kui ka keskkonna aspektist. Analüüsinud kõiki erinevaid aspekte ei pidanud energeetikanõukogu põhjendatuks Läänemerre ehitatava gaasitoru trassi muutmist.

3. detsembri koosolekul kõneldi Maailma Energeetikanõukogu (WEC) tööst Roomas, Eesti energeetika arenguteedest ning Balti riikide energiatestee-giast. Külalisena osalesid koosolekul Akadeemia president Richard Villems ning

Sandor Liive ja Raine Pajo Eesti Energiast. Maailma Energeetikanõukogu konverentsi tööd Roomas tutvustasid sellel osalenud energeetikanõukogu liikmed Endel Lippmaa ja Ülo Rudi ning Sandor Liive.

Põhjaliku ettekandega Eesti energeetika arenguteedest esinesid Sandor Liive ja Raine Pajo. Kõne all olid valmivad strateegilised välisühendused aastateks 2012–2018, elektri tootmise ja CO₂ probleemid, väljatöötamisel olev tuha-ärastussüsteem. Diskussiooni algatamiseks pakuti välja neli strateegilist valikut elektritootmiseks aastaks 2025.

Vahetanud mõtteid, leidis nõukogu, et juba lähiajal tuleb otsustada, kas ja kuidas me tahame elektrit toota. Nõukogu otsustas, et põlevkivienergeetika tuleb säilitada vähemalt praeguses mahus, rõhutas vajadust forsseerida energia-kaablite ehitust ning otsustas toetada Eesti Energia algatust. Tuumaenergeetika probleemidele pühendatud koosolek otsustati eraldi ette valmistada.

KONVERENTSID, SEMINARID, LOENGUD, ARUTELUD

KONVERENTSID

19. juunil toimus Akadeemia saalis AKADEEMIK ILMAR ÖPIKU 90. SÜNNIAAS-TAPÄEVALE PÜHENDATUD MÄLESTUSKONVERENTS, mille korraldasid Eesti Teaduste Akadeemia, Tallinna Tehnikaülikool ja Soojustehnika Instituut. Avakõnedega esinesid Rein Küttner ja Rein Vaikmäe.

Ettekannetega esinesid:

- A. Paist* Teadlaseks kujunemisest;
- A. Ots* Ilmar Öpik teadlasena;
- J. Saar* Õpetaja üliõpilase pilgu läbi;
- A. Prikk* Ilmar Öpik pildis.

Ilmar Öpikut meenutasid veel *M. Veiderma, A. Raukas, K. Rebane, A. Hamburg, R. Talumaa, A. Kogerman, M. Kaare, E. Pajumaa* ja *A. Öpik*.

16. oktoobril toimus Akadeemia korraldusel lühikonverents EESTI TEADUS JA RAHVUSVAHELISED TEADUSORGANISATSIOONID: PROBLEEMID JA SUUNITLUS. Moderaator Jüri Engelbrecht.

Lühikonverentsil esinesid:

- J. Engelbrecht* Akadeemia rahvusvahelistes teadusorganisatsioonides;
- R. Vaikmäe* Eesti ja Euroopa Polaaruringute Komitee;
- D. Kaljo* Eesti Geoloogia Komitee rahvusvahelisel planeet Maa aastal;
- K. Reivelt* Eesti Füüsika Seltsi tegemised ja Euroopa dimensioon;
- M. Sirendi* Eesti Euroopa Teadusfondis;
- A. Leete* Osalemiskogemus ESF programmis (EUROCORES BOREAS);
- Ü. Must* Euroopa teaduse ja tehnika alane koostöövõrk (COST).

Konverentsist kokkuvõtet tehes tõi akadeemik Jüri Engelbrecht esile järgmised seisukohad: Eesti teaduse ja teadlaste esindatus rahvusvahelistes teadusorganisatsioonides on päris hea; nende hääl kõlab (sh otsustusprotsessides); võrreldes naaberriikidega on Eestis mitmed sammud astunud õigel ajal, sh rahvusvaheliste organisatsioonide valik ühinemiseks, ühinemise aeg, liikmemaksude tasumise korraldamine; rahvusvahelistes organisatsioonides osalemise raames/kaudu toimub nii tegelik teadustöö kui teavitustöö (populariseerimine); Akadeemia jätkab rahvuskomiteede ja teadusseltside toetamist.

13. novembril toimus ÜLIÕPILASTÖÖDE KONKURSI VÕITJATE KONVERENTS. Akadeemia rahaliste teadusauhindadega avaldatakse tunnustust teadustöös

väljapaistvaid tulemusi saavutanud üliõpilastele ning julgustatakse võimekaid üliõpilasi iseseisvale uurimistegevusele ka tulevikus. Konverentsi avas Akadeemia president Richard Villems, laureaatile anti kätte diplomid.

Parimate tööde autorid esinesid ettekannetega:

R. Maigre Tallinna Tehnikaülikoolist, Visuaalse kasutajaliidesega veebiteenuste kompositsioonitarkvara;

A. Sang Tartu Ülikoolist, Rööviku toidutaimede tiheduse ja maastikulise sidususe mõju mustlaik-apollo (*Parnassius mnemosyne*, *Lepidoptera: Papilionidae*) liikuvusele;

T. Tuvikene Tartu Ülikoolist, Garaažid ja garaažlad Tartu linnas;

M. Pärn Tallinna Ülikoolist, Eesti koolinoorte narkoprobleem.

SEMINARID

21. veebruaril toimus Eesti Teaduste Akadeemias seminar TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUS NING MAJANDUSE KONKURENTSIVÕIME, milles oli arutluse all teadus- ja arendustegevuse tulemuste rakendamine ning innovatsiooni edendamise ettevõtluses. Tänašes majanduspoliitikas, milles Eesti on seni olnud edukas ja mis on olnud suunatud stabiilse makromajandusliku keskkonna loomisele ning säilitamisele, puuduvad efektiivsed hoovad, mis oleksid suunatud teaduse sidumisele ettevõtlussektoriga. Puudulikult on välja arendatud tegurid, mis tagaksid ettevõtete konkurentsivõime ning teadmiste põhise toodangu ja teenuste ekspordi mahu olulise kasvu lähiajal. Seminari avas Akadeemia president Richard Villems.

Kavas olid järgmised ettekanded:

Ülikooliteaduse rollist majanduse konkurentsivõime tõstmisel

R. Vaikmäe Tallinna Tehnikaülikool

A. Heinaru Tartu Ülikool

A. Koppel Eesti Maaülikool

Eesti Kaubandus-Tööstuskoja nägemus

T. Luman

Haruliitude probleemid, trendid, vajadused

A. Hamburg Eesti Inseneride Liit

J. Riives, A. Hõbemägi Eesti Masinatööstuse Liit

M. Virkebau Eesti Rõiva- ja Tekstiililiit

T. Saron Eesti Piimaliit

A. Kull Eesti Puutööliit

U. Kõlli Eesti Infotehnoloogia- ja Telekommunikatsiooni Liit

Arvestades mitme ettekandja ettepanekuid lõpetas ürituse moderaator Rein Küttner seminari mõttega, et otstarbekas oleks korraldada "tööstuse foorum", mis ühendab teadlasi ning erialaliitude ja suuremate ettevõtete esindajaid, aru-

tamaks majanduse arendamise aktuaalseid probleeme. See ühendus võiks edaspidi regulaarselt kokku tulla, et otsida ühiselt võimalusi majanduse tehnoloogilise arengu valupunktide lahendamiseks.

13. aprillil toimus Akadeemia majas seminar sarjast TEADUS ÜHISKONNALE alapealkirjaga EESTI RAHVA TERVIS.

Ettekannetega esinesid:

- A. Kasmel* Tulevikunägemus tervisesüsteemide arengust;
- A.-E. Kaasik* Eesti rahvastiku tervis ja seda mõjutavad tegurid;
- M. Rahu* Mida teha epidemioloogiaga?;
- R. Uibo* Arstiteadus Eestis – saavutused ja probleemid.

Ettekannetele järgnes diskussioon, mida modereeris Ain-Elmar Kaasik.

18. aprillil toimus Eesti Teaduste Akadeemia majas seminar RAVIMIURIN-GUD JA RAVIMIAREN-DUS. Seminari avas Akadeemia president.

Kuulati ära järgmised ettekanded:

- A. Karis, M. Ustav* Ravimiarenduse kompetents Eestis;
- N. Spurr*, farmaatsiafirma GlaxoSmithKline asepresident,
Suurte farmaatsiafirmade väljakutsed ja võimalik koostöö Eestiga.

Järgnevalt avaldasid arvamust eesti ettevõtjad ning järgnes diskussioon, mida modereeris Mart Ustav.

29. mail toimus Eesti Teaduste Akadeemias seminar IDEAS OF THE ERC AND EXCELLENCE IN RESEARCH. Seminaril esinesid Euroopa Teadusuuringute Nõukogu (ERC) loomisega seotud teadlased. Euroopa Teadusuuringute Nõukogu on Euroopa Komisjoni poolt 7. raamprogrammi rakendamisel eesliini-teaduse rahastamiseks loodud kogu. ERC teadusnõukogu määratleb ERC teadusstrategia ja tagab tegevuse vastavuse teaduskompetentsi kvaliteedinõuetele.

Seminari avasid Jüri Engelbrecht ja Richard Villems. Kuulati ära järgmised ettekanded:

- Ch. Simon*, Euroopa Komisjoni esinadaja, The Present State of the European Research Council;
- J. Engelbrecht*, On European R&D Policy and the Estonian Programme on Centres of Excellence in Research;
- E. Neher*, Max Plancki Biofüüsikalise Keemia Instituudi direktor, The Biophysics of Short Term Synaptic Plasticity.

25. septembril toimus seminar sarjast TEADUSE UUED SUUNAD alapealkirjaga ARVUTITEADUS JA ARVUTUSTEADUS.

Päevakorras oli:

- P. Ellervee* Digitaali disain eile, täna ja homme;
- T. Uustalu* Sertifitseeritud tarkvara;

J. Vilo Bioinformaatika;
L. Mõtus Arvutused proaktiivsetes süsteemides;
E. Tõugu Kui tark on tarkvara?

Ettekannetele järgnes diskussioon, mida modereeris Enn Tõugu.

Arutluse all olid tarkvara viimaste aastate arengunähtused: kihilisus, proaktiivsus, mobiilsus ja interaktiivsus, samuti tarkvara ohutus ja korrektsus. Huvi tekitas bioinformaatika areng viimastel aastatel ja sellega seotud väljakutsed arvutuslikele meetoditele, samuti proaktiivsed süsteemid ja arvutused nendes ning proaktiivsuse mõiste evolutsioon.

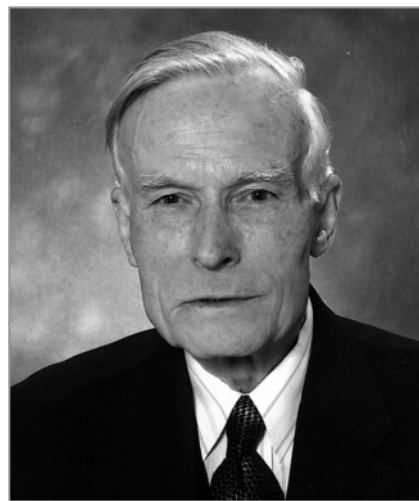
AVALIKUD AKADEEMILISED LOENGUD

2007. aastal jätkati traditsioonilist loengusarja “Eesti Teaduste Akadeemia avalikud akadeemilised loengud” kolme loenguga:

14. veebruaril
“Kas käitumist saab prognoosida?”
professor *Jaanus Harro*

15. mail
“Tänapäeva kõrgenergiafüüsika
põhiprobleemid CERNis”
akadeemik *Endel Lippmaa*

19. septembril
“Teadusorganisatsiooni varast”
akadeemik *Ülo Jaaksoo*

ARUTELUD

10. juulil külastas Eesti Teaduste Akadeemia delegatsioon väljasõidu-arutelude sarja raames Jõgeva Sordiaretuse Instituuti. Saadi vahetu ja põhjalik ülevaade instituudi tegevusest, plaanidest ja arengust. Lisaks tutvuti selektsioonitöödega katsepõldudel ja kasvuhoonetes. Erilist huvi pakkus teraviljasortide katsepõld koos akadeemik Hans Kiiütsi ja vanemteadur Ülle Tamme kommentaaridega ning akadeemik Loit Reintami seletustega mulla tekkimise ja kvaliteedi kohta.

Akadeemikuid võtsid vastu instituudi direktor Mati Koppel ja akadeemik Hans Kiiüts (endine pikaajaline instituudi direktor). Akadeemia juhtkonnast osalesid külaskäigul president Richard Villems, asepresident Ain-Elmar Kaasik, peasekretär Leo Mõtus, Humanitaar- ja Sotsiaalteaduste Osakonna juhataja Peeter Tulviste ning akadeemikud Dimitri Kaljo, Ülo Lepik, Georg Liidja, Loit Reintam, Arved-Ervin Sapar ja Mihkel Veiderma.

Akadeemia delegatsioon Jõgeva Sordiaretuse Instituudi katsepõllul.
Vasakult: akadeemikud R. Villems, L. Reintam, P. Tulviste, L. Mõtus,
Instituudi direktor M. Koppel, akadeemikud Ü. Lepik, G. Liidja,
A.-E. Sapar, M. Veiderma.

3. mail 2007. a toimus Rakvere teaduspäeva kolmanda jätkuüritusena seminar "Akadeemikute päev". Seminari juhtis akadeemik Anto Raukas.

Ettekannetega esinesid Mati Valdma (TTÜ elektroenergeetika instituut), Arvi Poobus (TTÜ soojustehnika instituut), Arvo Ots (TTÜ Soojustehnika instituut). Mati Valdma kõneles Eesti energeetika hetkeseisust ja perspektiividest tulevikus. Arvi Poobus rääkis energeetiliselt isemajandava Lääne-Virumaa võimalikkusest ning Arvo Otsa ettekanne oli pühendatud Eesti tähtsaima maavara põlevkivi probleemidele, selle sobivusele elektri ja õli saamiseks. Ettekannetele järgnes paneeldiskussioon, mida juhatas ajakirjanik Illar Mõtus Lääne-Virumaalt. Peamiseks arutelu probleemiks kujunes, milline peaks nägema välja maakonna energeetika arengukava ja kuidas seda koostada. Suurt huvi pakkus diskussioon põlevkivi kasutamise perspektiividest. Küsimusi esitati põlevkivi varude suuruse, võimalike ja vajalike tootmismahude ning keskkonnakaitsega seonduva kohta. Ei mindud mööda ka tuumaenergeetika vajadusest ja sellega seotud probleemidest.

Osalesid akadeemikud Anto Raukas, Arvo Ots ja Rein Küttner. Lääne-Virumaa oli esindatud ligikaudu 20 osalejaga eesotsas maavanemaga.

31. oktoobril toimus Akadeemia teaduspäev Järvamaal. See oli juba kaheksas ettevõtmine 1999. aastal alguse saanud teaduspäevade traditsioonis. Teaduspäev algas ettekandekoosolekuga Mainori Kõrgkooli saalis Paides, kus peeti järgmised ettekanded:

Järva maavanem *Ü. Vahtramäe*, Järvamaa, tänapäev ja kavad;
Eesti Teaduste Akadeemia president *R. Villems*, Eesti Teaduste Akadeemia ja tema ülesanded;
Akadeemik *L. Mõtus*, Looduslikust ja tehiskeskkonnast;
Eesti Kirjandusmuuseumi teadur *M.-A. Remmel*, Kurja mõisniku kuvand Järvamaa rahvapärimeses: Albu Tuglas, Purdi Pukk jt.

Maavanem kõneles maakonna tööstuse, põllumajanduse ja hariduse arengust. Akadeemikud said põhjaliku ülevaate Järvamaa kõrgest tasemest võrreldes teiste maakondadega pea kõigis valdkondades. Eriti uhke oli maavanem Järvamaa arenguleppe 2007–2013 üle, millele on alla kirjutanud 61 osapoolt ning mida teistel maakondadel veel ei ole. Akadeemia president rääkis Eesti Teaduste Akadeemia kohast teiste hulgas ning tema ajaloolisest kujunemisest. Akadeemik Leo Mõtus pidas elevust tekitanud näidetega ettekande looduslikust ja tehiskeskkonnast. Rahvaluule uurija Mari-Ann Remmel rääkis Järvamaa kurjadest mõisnikest, tuues rohkelt näiteid rahvapärimesest.

Pärast koosolekut külastati AS Mäo Klaasi, mille juhataja Tiit Raud tutvustas tehase arengulugu, tausta ning tööprotsessi, juhatas ekskursiooni tootmisruumides ning vastas akadeemikute rohketele küsimustele. Teaduspäevast võtsid osa akadeemikud Ain-Elmar Kaasik, Georg Liidja, Leo Mõtus, Loit Reintam, Huno Rätsep, Arved-Ervin Sapar, Peeter Tulviste, Mihkel Veiderma, Richard Villems ja Haldur Õim.

TEADLASTE ÖÖ 2007

---

28. septembril 2007. aastal toimus juba teist aastat teadlaste elukutseid ja teadust laiiale publikule tutvustav üritus Teadlaste öö (*Researchers' Night*). Projekt viidi ellu üle-euroopaliselt Euroopa Komisjoni initsiatiivil. Eestis koordineeris seda Teaduskeskus AHHA, koostööpartneriteks mõlemal aastal Eesti Teaduste Akadeemia ja Eesti Rahvusringhääling.

Akadeemia korraldas selgi aastal erinevaid üritusi Tallinnas, kus headeks koostööpartneriteks osutusid Tallinna Tehnika- ja Teaduskeskus (Energia-keskus), Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituut, Tallinna Botaanikaed, Tallinna Loomaaed, Eesti Meediakunstnike Ühing (MARTU), Füüsikabuss, Eesti Kunstimuuseum (KUMU) ja paljud teised.

Teadlaste öö ettevõtmised algasid juba 28. septembri hommikul, mil Tallinna Botaanikaaias oli kõigil huvitatutel võimalik osa võtta ekskursioonidest ja orienteerumismängudest. Sealse ürituse "Teadlased taimeriigis" eestvedajateks olid asedirektor Nelly Orissaar ja Keskkonnahariduse osakonna juhataja Siiri Liiv. Öhtul avanes võimalus tutvuda juba eelmisel aastal populaarseks osutunud Loomaaia projektidega. "Teadlased loomariigis" raames valgustas liigikaitse arenguid ettekandega "Loomaaiad, liigikaitse: kahepaiksed ja naarits" teadussekretär Tiit Maran, kellele sekundeeris Maris Roht ettekandega "Mida annab geneetika loomaaianäitusele ja liigikaitsele". Samas toimusid öised jalutuskäigud, mille teejuhtide hulgas oli ka Aleksei Turovski. Paralleelselt avanes huvitatutel võimalus tulla Akadeemia majja kuulama Eesti Muusikateaduse Seltsi korraldatud loengut ja kontserti "Eesti muusika "eelajalugu": Barokkmuusika Tallinnas ja Narvas". Öhtut "Teadlased muusika maailmas" juhtis seltsi esimees professor Toomas Siitan.

Teadlaste öö keskne üritus "Teadlased ja teaduse kunst" toimus 28. septembri öhtul KUMUs. Öhtu avas akadeemik Leo Mõtus. Seejärel sai jälgida teadusteatri, mis koosnes kahest osast. Esimese osa märksõnaga "Köök" tegi oma etteastega meeldejäävaks Energiakeskuse direktor Aare Baumer, järje võtsid üle Füüsikabussi noored Margit Vallikivi ja Ahto Kuusk märksõnaga "Elekter". Publikul oli öhtu jooksul võimalus tutvuda ka Energiakeskusest spetsiaalselt kohaletoodud helieksponaatide interaktiivse näitusega "Heli ja häääl". Virtuaalprogrammi "Cosmos" tutvustasid publikule Aare Baumer ja Tallinna Tähetornist Mario Mars.

"Teadlased valgusmaailmas" raames olid juba 20. septembril Kadrioru pargi Luigetiigi saarel Eesti meediakunstnike kaasabil üles pandud kuni 4 meetri kõrgused LED-lampidest valguskujud, mis põhinesid laste joonistustel. Järjena sai osaleda valguse teemalises töötoas, kus põhiesinejana astus üles Eesti Füüsika Seltsi esimees Kaido Reivelt.

Töötubasid toimus KUMUs veelgi. Sealse Hariduskeskuse korraldatud töötoad “Savilabor” ja “Jälg” olid suunatud noortele kunstiteaduse huvilistele, nagu ka restaureerijate ekskursioon KUMU “Salalaboritesse”, mida vedas Alar Nurkse muuseumi konserveerimisosakonnast. Öhtu KUMUs lõppes meediakunstnike korraldatud Lasergrafiti vaatamänguga, kus huvitatutel avanes võimalus oma käega laserpliatsiga joonistamist proovida ja selle tehnikaga tutvuda.

Teaduskeskus AHHA korraldas erinevaid üritusi Tartus ning Eesti Rahvusringhääling kajastas neid otse-eeetris.

Kaks teadmishimulist põlvkonda töötoas “Jälg”.

Füüsikabussi noored teadusteatri etenduses “Elekter”.

AKADEEMIA MEDALID, AUHINNAD, STIPENDIUMID

AKADEEMIA MEDAL

2007. a anti Eesti Teaduste Akadeemia medal teenete eest Akadeemia ees
akadeemik *Arvo Krikmannile*
akadeemik *Haldur Õimule*
akadeemik *Ilmar Koppelile*
akadeemik *Agu Laisale* ja
Akadeemia välisliikmele *Endel Tulvingule*

AKADEEMIA NIMELISED MEDALID

Akadeemia nimeliste medalite traditsioon sai alguse 2004. aastal, mil anti välja esimene Karl Schlossmanni nimeline medal väljapaistvate saavutuste eest arstiteaduses ja sellega seotud erialadel. 2005. aastal anti esimene Paul Ariste nimeline medal (sotsiaal- ja humanitaarteaduste alal) ja esimene Nikolai Alumäe nimeline medal (informaatika ja tehnikateaduste alal). 2006. aastal lisandus Wilhelm Ostwaldi nimeline medal, millega tunnustatakse eesti teadlast, kel on väljapaistvaid saavutusi keemias ja sellega seotud valdkondades.

Eesti Teaduste Akadeemia Karl Ernst von Baeri medal asutati 2006. aastal ning see antakse Akadeemia kõrgeima tunnustusena Eesti teadlasele, kellel on väljapaistvaid saavutusi elu- ja maateaduste erialadel.

2007. aastal otsustati Karl Ernst von Baeri medaliga (metallikunstnik Margus Kadarik) autasustada akadeemik *Loit Reintami*, medal anti üle Akadeemia aastakoosolekul.

BERNHARD SCHMIDTI NIMELINE PREEMIA

Eesti Teaduste Akadeemia Bernhard Schmidti nimeline preemia on asutatud 2001. aastal eesmärgiga esile tõsta Eestis töötavate noorte teadlaste ja inseneride saavutusi arendustegevuses ja teaduslike uurimistulemuste evitamisel. Preemia antakse välja avaliku konkursi alusel kord kahe aasta jooksul.

2007. aastal määras Eesti Teaduste Akadeemia juhatus konkursikomisjoni (esimees Hillar Aben, liikmed Ilmar Koppel, Rein Küttner ja Peeter Saari) otsuse alusel Bernhard Schmidti nimelise preemia teadus- ja arendustöö rakenduste eest Eesti majanduses Tallinna Tehnikaülikooli tehnikateaduste doktorile

Jaan Raik'ile

töö eest "Mikroelektronika testitarkvara Turbo Tester".

AKADEEMIA TÄNUKIRI

2007. aastal anti Eesti Teaduste Akadeemia tänukiri akadeemik *Mihkel Veidermale* pikaajalise ja väljapaistva töö eest Eesti Teaduste Akadeemia energeetikanõukogu esimehena.

AKADEEMIA STIPENDIUMID

2007. aastal andis Eesti Teaduste Akadeemia avaliku võistluse korras välja neli stipendiumi. Võistlusele laekunud 9 taotlust vaatas läbi komisjon koos seisus akadeemikud Loit Reintam (esimees), Hillar Aben, Ülo Lumiste ja Haldur Õim. Komisjoni ettepanekul määras Akadeemia juhatus (otsus 12. juunist 2007, prot nr 4 § 22) stipendiumid järgmistele teadlastele:

Sabine Brauckmann (filosoofiadoktor, Eesti Maaülikooli külalisprofessor) – 25 000 krooni, monograafia "The Organismic System" lõpetamiseks, kirjastusest (Pittsburgh University Press) tulenevate probleemide tõttu on käsikirja üleandmine lükkunud 2008. aastasse.

Maido Rahula (füüsika-matemaatikadoktor, Tartu Ülikooli emeriitprofessor) – 25 000 krooni, monograafia “Puutujastruktuurid, vektorväljad ja liikumised” trükiks ettevalmistamiseks; stipendium on kasutatud raamatu vormistamiseks LaTeX formaadis, jooniste valmistamiseks, tehniliste abivahendite soetamiseks; esimene väljatrükk on saadetud kaasautoritele Gh. Atanasiule, N. Brinzeile, V. Balanile lõplikuks läbivaatamiseks; Moskva kirjastusega LKI on leping sõlmitud; raamatu ilmumine on plaanis 2008. aastal. 2007. aastal ilmus eraldi raamatuna Gh. Atanasiu ja M. Rahula “Teist järku diferentsiaalgeomeetria uusi aspekte. Seostuste teooria juurde”.

Kai Rünk (PhD, Tartu Ülikooli teadur) – 25 000 krooni, populaarteadusliku raamatu “Eesti sõnjalad” käsikirja lõpetamiseks ning trükiks ettevalmistamiseks; käsikirja tekstiosa on valdavas osas valmis; 2008. a suvel on kavas pildistada seni puuduvad 13 taimeliiki; raamatu ilmumine on kavandatud 2009. aastal.

Maie Tuulik (pedagoogikateaduste doktor) – 25 000 krooni, populaarteadusliku monograafia “Peeter Põld” lõpetamiseks. Raamat ilmus 2007. aastal.

TEADUSAUHINNAD ÜLIÕPILASTELE

21. mail 2007 kuulutas Eesti Teaduste Akadeemia juhatus välja võistluse parimate üliõpilastööde auhinnale. Tähtajaks laekus 38 uurimistööd, neist 16 magistri- ja 18 bakalaureusetööd, 2 artiklit, 1 proseminaritöö ning 1 võistlustööna vormistatud täiendatud magistr töö. Erialati jagunesid tööd: 11 humanitaar-sotsiaalteaduste, 16 loodusteaduste, 10 täppisteaduste ja 1 majandusteaduse valdkonda. Tartu Ülikoolist oli esitatud 14, Tallinna Ülikoolist 9 ja Tallinna Tehnikaülikoolist 11 tööd. Ühe tööga olid esindatud Eesti Maaülikool, *Estonian Business School*, *Imperial College London* ning *The University of Nottingham*.

Tööd vaatas läbi Akadeemia komisjon koosseisus: akadeemikud Georg Liidja (esimees), Arvo Krikmann, Udo Margna ja Enn Tõugu (kes ei võtnud osa tema poolt juhendatud töö hindamisest). Hindamisse kaasati eksperte ka väljastpoolt komisjoni koosseisu. Komisjon otsustas 26. oktoobri koosolekul välja anda kaheksa 5000-kroonist I auhinda ja kümme 3500-kroonist II auhinda.

Eesti Teaduste Akadeemia I auhinna pälvisid:

Riina Maigre (Tallinna Tehnikaülikool) magistr töö “Visuaalse kasutajaliidese veebiteenuste kompositsioonitarkvara” (juhendaja akad Enn Tõugu);
Ave Mets (Tartu Ülikool) magistr töö “Ilya Prigogine’i raamatu “Tõsikindluse lõpp. Aeg, kaos ja uued looduseadused” filosoofiline analüüs ja looduseaduste käsitus” (juhendajad prof Rein Vihalemm, dr Piret Kuusk);

- Liina Saar* (Tartu Ülikool) magistritöö “Taimekoosluste liigirikkuse ja produktiivsuse seos ja seda tagavad mehhanismid – eksperiment mesofüütsel rohumaal” (inglise keeles, juhendaja prof Martin Zobel);
- Anu Sang* (Tartu Ülikool) magistritöö “Rööviku toidutaime tiheduse ja maastikulise sidususe mõju mustlaik-apollo (*Parnassius mnemosyne*, *Lepidoptera: Papilionidae*) liikuvusele” (inglise keeles, juhendaja dr Tiit Teder);
- Pavel Starkov* (*Imperial College London*) uurimistöö “Histooni deatsütelasaside analüüs keemilise geneetika meetodil” (inglise keeles, juhendajad prof Alan Armstrong, prof Eric W Lam, dr David J Mann);
- Andres Toom* (Tallinna Tehnikaülikool) magistritöö “Automaatne koodigenerimine Stateflow mudelitest” (inglise keeles, juhendajad prof Tarmo Uustalu, IB Krates OÜ arendusjuht Tõnu Näks);
- Merli Toom* (Tallinna Tehnikaülikool) magistritöö “Mõningaid võimalusi Eesti põlevkivi keevkiht- ja tolmpõletustuhkade aktiveerimiseks” (juhendaja vanemteadur Tiit Kaljuvee);
- Siim Trumm* (*The University of Nottingham*) teadustöö “Balti riikidest pärit Euroopa Parlamendi liikmete hääletamisvalikud ning parteipoliitika Euroopa Parlamendis” (inglise keeles, juhendaja dr Torsten Selck).

II auhinna vääriliseks hinnati:

- Kristi Grünberg* (Tartu Ülikool) bakalaureusetöö “*Nõuka*-diskursus 21. sajandi alguse mälu protsessides Eestis Andrus Kivirähki/Taago Tubina lavastuse “Helesinine vagun” (2003) näitel” (juhendaja dots Ene Kõresaar);
- Anna Kon* (Tallinna Ülikool) bakalaureusetöö “Kehakeele tüübid ja funktsioonid Sarah Waters’i romaanides *Tipping the Velvet* ja *The Night Watch*” (inglise keeles, juhendaja dr Julia Tofantšuk);
- Aleksei Lissitsin* (Tartu Ülikool) magistritöö “Operaatorite hulkade poolt defineeritud aproksimatsiooniomadused” (inglise keeles, juhendaja prof Eve Oja);
- Kärt Metsoja* (Tartu Ülikool) bakalaureusetöö ““Oh, mis te nüüd!” Kinkimine ja suhetevõrgustikud patsiendi-arsti suhetes sotsialistlikus ja postsotsialistlikus Eestis” (juhendaja dots Ene Kõresaar);
- Madis Paalo* (Tartu Ülikool) võistlustöö “Süsinikanotorudega dopeeritud oksiidsete fiibrise valmistamine” (juhendajad dots Uno Mäeorg ja dr Tanel Tätte);
- Jelena Passenko* (Tallinna Tehnikaülikool) magistritöö “Läänemerele rakendatud hüdrodünaamika mudeli MIKE 3 hüdrostaatilise ja mittehüdrostaatilise versiooni kehtivuse kontroll Soome lahes” (inglise keeles, juhendaja dr Gennadi Lessin);
- Margit Pärn* (Tallinna Ülikool) magistritöö “Eesti koolinoorte narkoprobleem” (juhendaja dots Ene Lausvee);
- Tõnis Relvik* (Tartu Ülikool) bakalaureusetöö “Tuule tekitatud resuspensioon ning selle mõju heterotroofsetele bakteritele suurtes madalates järvedes” (juhendaja dr Veljo Kisand);

Tauri Tuvikene (Tartu Ülikool) bakalaureusetöö “Garaažid ja garaažlad Tartu linnas” (juhendajad prof Rein Ahas ja lektor Taavi Pae);

Margit Vallikivi (Tallinna Tehnikaülikool) bakalaureusetöö “Jõuvälja mõju deformatsioonilainete levile” (inglise keeles, juhendaja prof Andrus Salupere).

Teadusauhinnad koos vastava diplomiga anti kätte 13. novembril üliõpilastööde konkursi võitjate konverentsil, kus kuulati ära nelja auhinnasaaja ettekanded.

EESTI TEADUSE POPULARISEERIMISE AUHIND

2007. a anti teist korda välja Eesti teaduse populariseerimise auhind – Eesti Teaduste Akadeemia, Sihtasutuse Archimedes ning Haridus- ja Teadusministeeriumi ühisauhind. Auhinna konkursi eesmärgiks on väärtustada teaduse populariseerimist, ergutada teadustegevust avalikkusele tutvustavaid tegevusi ning avaldada tunnustust sellesuunalise silmapaistva töö eest üksikisikutele ja kollektiividele, kes on olnud edukad teaduse, teadussaavutuste ja teadlaste töö populariseerimisel ning laiemale avalikkusele mõistetavamaks tegemisel või on edukalt äratanud noortes huvi teaduse ja teadlaste elukutse vastu.

Konkursil kandideerinuid hinnanud žüriisse kuulusid akadeemik Georg Liidja (esimees), akadeemik Ene Ergma, riigikogulane ja meediaekspert Hannes Rumm, Haridus- ja Teadusministeeriumi nõunik Sirje Kivi, Sihtasutuse Archimedes juhatuse liige Ülle Must, Tartu Ülikooli Teaduskooli direktress Viire Sepp ja Eesti Noorte Teadlaste Akadeemia esindaja Dimitri Teperik.

2007. aastal anti välja järjekordsed teaduse populariseerimise auhinnad. Kaks esimest preemiat pälvisid OÜ Haridusmeedia ETV saatesarja BioNina eest ja Tallinna Tehnikaülikooli emeriitprofessor Leo Võhandu pikaajalise tegevuse eest matemaatika- ja informaatikateaduste populariseerimisel.

Teise preemia said Ivar Puura, Tõnu Meidla, Oive Tinn ja Heikki Bauert projekti “Evolutsioon ja kivistised sõnas ja pildis” eest ning Tallinna Tehnikaülikooli füüsikainstituudi professor Jüri Krustok pikaajalise eduka tegevuse eest teaduse populariseerimisel.

Kolmanda preemia võitsid viis projekti: Rein Pullerits, Uno Mäeorg, Natalia Nekrassova Eesti ja rahvusvaheliste keemiaolümpiaadide eduka rakendamise eest teaduse populariseerimisel, Energiakeskus (SA Tallinna Tehnika- ja Teaduskeskus) 2006. aastal läbi viidud ürituste eest, Aivar Leito ja autorite kollektiiv eesti- ja ingliskeelsete Sookureraamatute eest, Teaduskeskus AHHA 22. septembril toimunud üle-euroopalise Teadlaste Öö ürituste korraldamise eest Eestis, Tallinna Ülikooli Keskaja Keskus koos ETVga populaarteaduslike tegevuste eest 2006. aastal.

Tänukirjaga tunnustati ajakirja "Horisont" erinumbrit "Eesti Teadusfond 15" ning reaalteaduste toimetajat Rein Veskimäed kogumiku "Põline partituur. Eesti teadlased horisondil" eest.

Konkursil osales 28 teadlast ja kollektiivi, kes on teaduse populariseerimiseks välja andnud raamatuid, teinud filme, telesaateid, ürituste sarju ja näitusi ning kirjutanud artikleid.

2007. aastal oli konkursi auhinnafond 160 000 krooni. Esimese preemia võitjatele anti üle 40 000 krooni. Teise preemia suurus oli 15 000 krooni ning kolmas preemia 10 000 krooni.

Preemiad anti üle 26. aprillil 2007 Eesti Teaduste Akadeemia saalis.

AKADEEMIA VÄLJAANDED

2007. aastal Akadeemia kirjastamisel ilmunud raamatud:

- “Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII (39)” eesti* ja inglise keeles*;
- üheteistkümnes raamat sarjast “Eesti Vabariigi teaduspreemiad”, milles antakse ülevaade 2007. aastal auhinnatud teadlastest ja nende töödest;
- raamat sarjast “Teadusmõte Eestis (IV). Tehnikateadused (II)”*. Kogumik on järjeks 2002. aastal avaldatud kogumikule “Teadusmõte Eestis. Tehnikateadused” ja kirjeldab tehnikateaduste arengut Eestis aastatel 2002–2006. Artiklite valikul oli eesmärgiks tutvustada Eesti tehnikateadlaste olulisemaid saavutusi, anda lühiülevaade valdkonna uutest arengutest ning kaasa aidata teadus- ja arendussüsteemi ees seisvate ülesannete lahendamisele.
- raamat poliitikaanalüüsi sarjast “Kaupmeeste riik”*. Eesti Teaduste Akadeemia poliitikaanalüüsi sarja avaraamat analüüsib Eesti majanduslikku spetsialiseerumist Läänemere regioonis, ettevõtete tegevusstrateegiaid ja arenguvajadusi Eesti olulisemates majandusharudes.

Teaduslikud ajakirjad vt lk 106.

---

* Elektroonilisel kujul vt <http://www.akadeemia.ee>

TEADUSLIKUD VÄLISSUHTED

Eesti Teaduste Akadeemia esindab Eesti teadust mitmetes rahvusvahelistes teadusorganisatsioonides, mis ühendavad teadlaskonda tippteadlaste ja teaduspoliitika kujundajate tasemel erialaülel. Aktiivsemalt tegutses 2007. a järgmistes institutsioonides.

Euroopa teaduste akadeemiate ühendust ALLEA (*European Federation of National Academies of Sciences and Humanities "ALL European Academies"*) juhivad presidendina Eesti TA asepresident Jüri Engelbrecht, kes aastal 2007 keskendus ALLEA tegevusstrateegia väljatöötamisele teiste üle-euroopaliste ja üleilmsete teadusorganisatsioonide taustal (EASAC, ESF, EUA, IAP, ICSU jt), sh tõhusama partnerluse saavutamisele nende organisatsioonidega. Läbi ALLEA on Akadeemial võimalik mõjusamalt kaasa rääkida laiemates teadusstrateegilistes küsimustes – näiteks võttis ALLEA kokku akadeemiate arvamused Euroopa teaduspoliitika kohta (*Reflections of ALLEA on the EC Green Paper 2007*), ALLEA esindajana osaleb J. Engelbrecht ka EASACi ja ESF juhtorganites.

Euroopa Akadeemiate Nõuandev Kogu (*European Academies' Science Advisory Council*, EASAC) koosneb akadeemiate volitatud individuaallikmetest, kelleks Eestist on Akadeemia peasekretär Leo Mõtus. L. Mõtus võttis osa nõukogu koosolekutest ja osales energeetika töögrupis. Akadeemia poolt nimetatud eksperdid olid tegevad veel kahes töögrupis: antibiootikumiresistentsuse töögrupis (*WG on Antimicrobial Resistance*) Tartu Ülikooli vanemteadur Tanel Tenson (töögrupp avalikustas oma aruande 2007 juunis) ning põlevkivitööstuse töögrupis (*WG on EU Oil Shale Industry*) Akadeemia juhatuse liige (kuni 2007 kevadeni energeetikanõukogu esimees) Mihkel Veiderma ning Tallinna Tehnikaülikooli professor Andres Siirde. Viimase töögrupi aruandest pealkirjaga "Euroopa Liidu põlevkivitööstus Eesti kogemuse valguses" andis M. Veiderma aprillis ülevaate Euroopa Parlamendi tööstuse, teadusuuringute ja energeetika komisjoni laiendatud koosolekul Brüsselis. Aruande lõppversioon avalikustati 2007 augustis.

Euroopa Teadusfondis (*European Science Foundation*, ESF) osaleb Akadeemia koos Sihtasutusega Eesti Teadusfond (ETF). Liikmemaksu tasumine toimub Akadeemia, programmide osavõtu rahastamine ETFi kaudu. Akadeemia ja ETFi ühiselt määratud esindajad tegutsesid nii juhtkomitees kui alalistes erialakomiteedes. Aastal 2007 võtsid Eesti teadlased osa 15 ESF teaduskoostöö programmist (*Research Networking Programmes*); ETF on ühinenud mitme erinevas ettevalmistusjärgus oleva ESF EUROCORES ("*European Collaborative Research*") programmiga, sh kahega neist (TOPO-EUROPE ja FANAS) aastal 2007.

Rahvusvahelise Teadusnõukogu (*International Council for Science*, ICSU) Euroopa liikmesorganisatsioonidel on juba traditsiooniks kujunenud iga-aas-

tased nõupidamised. Seekordne kohtumine, kus osales asepresident Ain-Elmar Kaasik, toimus oktoobrikuus Bernis põhieesmärgiga kooskõlastada arvamusi, ettepanekuid ja huve, võimaldamaks Euroopa akadeemiatele – arengumaade probleemide käsitlemise kui ICSU prioriteedi taustal – optimaalset väljundit järgmisel ICSU peaassambleel (2008).

Rahvusvaheline Akadeemiate Liit (*Union Académique Internationale*, UAI), mis ühendab nn “pehmete” teadustega tegelevaid akadeemiaid ja keskendub oma tegevuses põhiliselt humanitaarteadustele, pidas oma 81. aastakoosoleku juunikuus Oslos. Üldkoosolek valis Akadeemia delegaadi, Sotsiaal- ja Humanitaarteaduste Osakonna juhataja Peeter Tulviste UAI juhatuse (büroo) liikmeks. P. Tulviste kutsel pidas UAI tuumik (*Steering Committee*) septembris oma väljasõiduistungit Tallinnas Eesti Teaduste Akadeemias.

Akadeemia jätkas Eesti teadlaskonna sidemete toetamist rahvusvaheliste erialaliitudega, eelistades kontakte ICSUsse kuuluvate organisatsioonidega. Haridus- ja Teadusministeeriumi sihteraldise abil korraldas Akadeemia liikmemaksude tasumist, kusjuures sihteraldise suurendamine võimaldas aastal 2007 sihtgruppi laiendada, ja andis ministeeriumile ülevaate vastavate rahvuskomiteede tegevusest (nimekiri vt lisa 1 lk 211). Rahvuskomiteed levitasid esmaallikast saadud teabematerjale, võtsid osa erialaliitude teadusfoorumitest ja korraldasid neid rahvusvaheliste üritusesarjade raames Eestis; osalesid töögruppides, võrgustikes, teadusprojektides; soovitasid ja nimetasid Eesti teadlasi erialaliitude juhtorganitesse (ka ekspertkogudesse, auhinnasaajate kandidaatideks jms).

Saamaks paremat ülevaadet Eesti teaduse esindatusest rahvusvahelistes teadusorganisatsioonides, sh rahvuskomiteede Eesti-sisestest ja ka väljapoole suunatud tegemistest, ning arendamaks diskussiooni huvipooltega, korraldas Akadeemia oktoobrikuus lühikonverentsi “Eesti teadus ja rahvusvahelised teadusorganisatsioonid – probleemid ja suunitlus” (lähemalt vt lk 29).

Nagu paljud Euroopa akadeemiad, toetab ja rahastab Eesti Teaduste Akadeemia teadlaste rahvusvahelist mobiilsust teadlasvahetuse programmi kaudu. Teadlasvahetuse vormiliseks aluseks on kahepoolsed koostöölepingud (lepingupartnerite täielik loetelu on toodud lisa 2 lk 213). 2007. a uuendati koostöölepinguid (kirjutati alla uus lisaprotokoll) Bulgaaria, Läti ja Leedu teaduste akadeemiatega. Sõlmiti ka uus lepe Soome Akadeemiaga, millega loobuti nn kvoodisüsteemist ja muudeti lähetustaotluste menetlemise protseduure. Programmi tegevust suunab Akadeemia osakondade ja nelja suurema avalikõigusliku ülikooli – Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Eesti Maaülikool ja Tallinna Ülikool – esindajatest koosnev Välisvahetuse Fondi Nõukogu.

Akadeemia toimib traditsioonilisel kulude jagamise põhimõttel (vastuvõttev pool katab elamiskulud sihtriigis) ja eelistab individuaaluuringutele lähetusi kahepoolselt aktsepteeritud ühisprojektide raames. Reeglina valib lähetav akadeemia teadlased, keda vastuvõtvale akadeemiale rahastamiseks esitada. Erandiks on Eesti-Soome teadlasvahetus, kus Soome teadlasel tuleb taotleda oma akadeemialt Eesti kolleegi vastuvõtukulude katmist (ja vastupidi). 2007.

aastal viibisid Eesti teadlased lähetuses 108 korda, kasutades kokku 936 lähetuspäeva. Vastu võtsime 115 külalistedlast, kes töötasid Eesti ülikoolides ja teadusasutustes kokku 907 päeva. Külalistedlaste elamiskulude katteks kulus 649,2 tuhat kr. Endiselt on Tartu Ülikool aktiivseim külaliste kutsuja ja ka lähetuste taotleja (osakaal üle 40%). Arvandmed lepingupartnerite kaupa on esitatud tabelis.

Tabel

Eesti Teaduste Akadeemia koostöölepingute alusel toimunud teadlasvahetus 2007

Partner-organisatsioon	Aastakvoot päevades	Külalistedlast		Eesti teadlased	
		Vastuvõttude arv	Päevade arv	Lähetuste arv	Päevade arv
Austria TA	56	-	-	2	14
Briti Akadeemia	90	1	9	2	28
Bulgaaria TA	86	7	70	6	52
Flaami TA	28	-	-	2	27
Hispaania TN	98	2	32	4	24
Iisraeli TA	28	1	8	2	14
Leedu TA	75	5	27	2	10
Läti TA	75	17	64	17	61
Montenegro TA	21	-	-	-	-
Norra TA	84	-	-	3	30
Poola TA	100	14	105	12	89
Prantsuse TA		-	-	2	8
Rootsi KHumA	28	1	5	4	23
Slovaki TA	35	6	40	-	-
Sloveenia TA		3	26	3	27
Soome Akadeemia		24	177	7	151
Šveitsi LTA	60	1	9	1	10
Tšehhi TA	70	5	46	6	66
Ukraina RTA	50	6	82	2	24
Ungari TA	203	15	139	25	190
Valgevene RTA	30	2	22	1	11
Venemaa TA	75	5	46	5	77
KOKKU	1292	115	907	108	936

Külalistedlaste vastuvõtt jäi võrreldavale tasemele nii eelmist aastat aluseks võttes kui ka käesoleva sajandi keskmist silmas pidades. Samas on toimunud oluline langus (ligikaudu kolmandiku võrra) lähetuste mahus. Loomulikult on Eesti teadlaste koostöövõimalused lähiaastatel avardunud ning erinevatest allikatest on võimalik taotleda mitmesuguseid mobiilsustoetusi ja see ei jäta akadeemiatevahelisele teadlasvahetusele mõju avaldamata. Teiselt poolt tuleb arvestada, et eelmistel aastatel moodustasid lähetused Soome üle kolmandiku kogumahust, aastal 2007 aga, st pärast uue teadlasvahetuse skeemi rakenda-

mist, vaid 16,1%. Soome Akadeemia on aga endiselt jäänud Eesti Teaduste Akadeemia suurimaks teadlasvahetuse partneriks Ungari TA kõrval, järgneb Poola TA.

Traditsiooniliselt külastasid Akadeemiat 2007. a mitmed delegatsioonid, Akadeemia esindajad külastasid omakorda partnerakadeemiaid ning pidasid kutsutud kõnelejatena ettekandeid rahvusvahelistel konverentsidel ja nõupidamistel. Lähemalt vt Kroonika lk 7–14. Akadeemia toetab noorteadlaste otsekontakte teadusilma tippudega – 2007. a suunas Akadeemia Tartu Ülikooli doktorandi Hendrik Luuki osa võtma Nobeli preemia laureaatide ja väljapaistvate noorteadlaste ühisseminarist Lindaus (Saksamaa).

Oluline oli Akadeemia delegatsiooni osalemine 11. Balti vaimse koostöö konverentsil (Riia-Turaida, oktoober). Kahe ilmasõja vahel alguse saanud konverentside traditsiooni kutsus Läti Teaduste Akadeemia uuesti ellu 1999. a ning pärast Tallinna, Vilniuse ja Helsingi läbimist jõudis korraldusring aastal 2007 taas Riiga. Traditsiooniliselt anti konverentsil kätte kolme Balti akadeemia koostöömedalid. Eestist tunnistati autasustamist väärivaks Tallinna Ülikooli emeritprofessor Raimo Pullat, kes oli juhtinud Eesti-Läti ühistööd Johann Christoph Brotze “Estonica” kommenteeritud köite trükkiks ettevalmistamisel. Eesti TA president Richard Villems esines teadusettekandega “Haploid genomics: revolution in spatial and temporal reconstruction of the peopling of world by modern humans”. Pärast loengut anti talle üle Läti TA välisliikme diplom. Juhatuse liige Rein Küttner tutvustas Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegiat 2007–2013.

Eesti on loomulik osa Euroopa teadusruumist. Neis tingimustes on ootuspärane rõhuasetuse kandumine koostööle Euroopa Liidu teadusinstituutidega ning aktiivsele osalemisele EL struktuurides. Näiteks kuulus asepresident Jüri Engelbrecht Euroopa Komisjoni nõustava Euroopa Teadusnõukoja (*European Research Advisory Board*, EURAB) liikmete hulka ja osales EURABi töögruppides. Jätkuna oma tegevusele Euroopa Teadusnõukogu (*European Research Council*, ERC) loomist ettevalmistavas töörühmas organiseeris J. Engelbrecht maikuu Akadeemias rahvusvahelise seminari “Ideas of the ERC and Excellence in Research” (lähemalt vt lk 31).

Eesti Teaduste Akadeemia võttis 2007. a otseselt osa kolme Euroopa Liidu teadus- ja arendustegevuse raamprogrammi projekti tööst.

Haridus- ja Teadusministeeriumi volitusel osales Akadeemia partnerina keerukusuuringute ja vastavate koolitusprogrammide koordineerimiseks ja nende vastastikuseks avamiseks initsieeritud 6.RP projektis “Complexity-NET” (“*Coordination of National Complexity Research and Training Activities*”). Projekti koordineeris Suurbritannia Tehnika ja Täppisteaduste Nõukogu (*Engineering and Physical Sciences Research Council*, EPSRC), kokku osales 11 riiki (Suurbritannia, Belgia, Taani, Eesti, Kreeka, Ungari, Iirimaa, Itaalia, Holland, Portugal ja Hispaania) ning vaatlejatena veel kaks (Prantsusmaa ja Saksamaa). Tööd alustati juba 2006. a, Akadeemiat esindasid projektis J. Engelbrecht ja L. Mõtus. Praeguseks on partnerid jõudnud keerukusuuringute

kaardistamiseni ja üldistamiseni Euroopa tasandil; ees seisab ühise tegevusstrateegia väljatöötamine.

Eesti Teaduste Akadeemia osales partnerina nn eritoetustegevuste valdkonda kuulavas ja teadlaselukutse populariseerimisele orienteeritud 7.RP projektis "Teadlaste Öö (*Researchers' Night*) 2007". Lähemalt vt lk 36.

Alates 2004. a kuulub Akadeemia üle-euroopalisse teabekeskuste võrgustikku ERA-MORE (*The European Network of Mobility Centres*). Teabekeskused nõustavad teise riiki lähetatud ja tööle või doktorantuuri suunduvaid teadlasi administratiivsete ja praktiliste probleemide lahendamisel. Eesti-sisest koordineerimistööd teeb Sihtasutus Archimedes. Võrgustiku riigisiseseid tegevusi (teabematerjalide väljaandmine, koolitused ja infopäevad, nõupidamised jms) kaasfinantseeris kuni 2007. a aprillini projektipõhiselt Euroopa Komisjon (EK). Käesoleval ajal korraldab EK võrgustiku liikmetele Euroopa tasandil koolitusi ja nõupidamisi, samuti töögruppide tegevust, milles osalevad ka Akadeemia välissuhete talituse töötajad.

ETTEKANDED ÜLDKOGU ISTUNGITEL

ÜLDKOGU AASTAKOOSOLEK 23. APRILLIL 2007

Haridus- ja teadusminister *Tõnis Lukas*

TERVITUS

Austatud akadeemikud ja külalised! Mulle meeldib, et siin saalis öeldakse härra haridusminister! Esiteks, ma olen niimoodi harjunud oma eelmisest perioodist. See liide TEADUS on kindlasti täiesti omal kohal ja tõstab esile teaduspoliitika olulisust riigis, aga ei ole kindlasti mina see ja ei olegi palju neid, kes peaksid väga tähele panema, kui neid ei nimetata siin saalis haridus- ja teadusministriks, sest tegelikult on teaduse korralduses mõnevõrra regulatiivne roll olnud ministeeriumil ja ka ministeeriumi poolt esitatud seaduste alusel mitmel suhteliselt sõltumatul kogul, kes tegeleb raha jaotamisega. Kuid see kogu, kes peaks olema tähelepanu all, teaduskorralduse küsimustes kaasa rääkima ja võib-olla ühiskonnas ka terve koguna tähelepanuväärsemas rollis ja pidevalt rohkem meelde tuletatud olema, kui ta nendel pulbitsevatel ja kiiretel aegadel on olnud, on kindlasti Teaduste Akadeemia. Seega mõneski mõttes toon ma teile tervitusi partnerilt ja õpilaselt. Haridus- ja Teadusministeerium on tulevikus tähelepanelikum ka teie ettepanekute suhtes, arvestades, et need ettepanekud ei tule mingist juhuslikust kohast, vaid iga rahva ja riigi uhkuseks olevast Teaduste Akadeemiast.

Praegusel ajal on muidugi huvitav Valitsuses töötada, sest päris olulised sihid on seatud ju eelmise Valitsuse ja Riigikogu poolt, ja ei ole mõtteski neid häid ja õigeid sihte hakata ümber vaatama, kuidagi kõveraks painutama. On mitmesuguseid uuendusi ja mõnes asjas tahaks rohkem silmas pidada seatud sihte, kui vahepealsetel aastatel on võimalik olnud. Eelmine aasta lähebki Eesti lähiajalukku sihtide seadmise aastana. Ma loodan, et kui me teeme siin mingeid muudatusi, siis peaaegsades, nagu Teadmistepõhine Eesti või teadus- ja arendustegevuse strateegia ja kõrghariduse strateegia, õige vähe. Vaid neid, mis on korralduslikult vaja. Selle Valitsuse asi on tagada stabiilne edasimineku Eesti riigis ja need võetud sihid ellu viia. Uue strateegia "Teadmistepõhine Eesti II, 2007–2013" visiooni kohaselt on Eesti kujunenud aastaks 2013 teadmistepõhiseks ühiskonnaks. Ühiskonna arengu mootoriks on teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon, mida toetab tulevikku vaatav ja paindlik haridussüsteem. Visiooni realiseerimisel on Eesti Euroopa Liidu liikmesriigina tuntud kui kiiresti arenev innovaatiline ja konkurentsivõimeline riik. Seejuures on oluline, et uue strateegia rõhk on inimestel.

Akadeemik Tulviste on kirjeldanud olukorda, mis tema meelest eristab meid praegu teadmistepõhisest ühiskonnast või mis tema meelest on indikaator, kas

me kunagi jõuame teadmistepõhisesse ühiskonda või mitte. On ju lihtne võtta paberil neidsamu eesmäärke ja kirjeldada, raporteerida mingil hetkel, et me oleme nende eesmärkideni jõudnudki, kuigi ühiskonnas peale poliitikute ja mõne tippteadlase ülejäänud ei tunneta mingit formatsiooni muutust ega ka ühiskondlikke arenguid. Kui parafraseerida ühte anekdooti, siis arvatakse, et kui poliitikud ja teadlased on mingis oma ühiskonnas, siis ongi inimestel oma ühiskonnas rahulikum elada. See on n-ö kontseptsioon täiesti erinevatest tunnetustest ja tõepoolest, me oleme teadmistepõhises ühiskonnas ju alles siis, kui lähed tänavale ja küsid igalt möödakäijalt, et missuguses ühiskonnas me elame ja nad tõesti kinnitavad, et jah, me elamegi teadmistepõhises ühiskonnas. Ma ei tea, kas on katsemeetodil jõutud selleni, et neid inimesi, kes tulevad tänaval vastu ja kirjeldavad seda ühiskonda niimoodi, on suhteliselt vähe. Pigem kirjeldatakse ühiskonda teisiti. Kui me võtame mingid eesmärgid, siis peab kogu ühiskond aru saama sellest eesmärgiseadest ja ka heaks kiitma, et see eesmärk on õigesti seatud. Ja kui see eesmärk on meie meelest saavutatud, siis ka aru saama, et see on saavutatud. Võrreldes 2001. aasta tasemega – 0,73% SKTst 2004. aasta taset – 0,88% SKTst, on Eesti teadus- ja arendustegevuse kogumaht praeguseks pisut kasvanud, aga ikkagi õige vähe, võrreldes nende eesmärkidega, mis me oleme strateegias seadnud ja võrreldes ka sellega, kuhu on liikunud Euroopa keskmine. Euroopa Liidu 25 liikmesriigi keskmine näitaja oli 2004. aastal 1,9%. Sealgi jätkuvad arengud.

Strateegia panebki paika selge eesmärkide ja meetmete paketi, kuidas jõuda soovitud visiooni realiseerumiseni, ja on seadnud eesmärgiks lausa 3% saavutamise 2014. aastaks. Vabariigi Valitsus, kes selle eesmärgi seadis, tegi seda mitme valitsuse jaoks ette, see on 2005. aastal seatud eesmärk. Ma arvan, et meie asi on seda eesmärki silmas pidada. Käesolev valitsus on seadnud eesmärgiks jõuda oma perioodi lõpus 2%-ni sisemajanduse kogutoodangust teadus- ja arendustegevuse rahastamisel. Strateegia püstitatud põhieesmärkideks on teadus- ja arendustegevuse konkurentsivõimeline kvaliteet ja mahu kasv, uuendusmeelne ettevõtetus globaalses majanduses uut väärtust loomas ning pikaajalisele arengule suunatud ja innovatsioonisõbralik ühiskond. Nende eesmärkide saavutamine toimub nelja meetme toel: inimkapitali arendamine ja motiveerimine, töhus avaliku sektori teadus- ja arendustegevuse korraldus, ettevõtete innovatsioonivõimekuse kasv, Eesti pikaajalisele arengule suunatud poliitika kujundamine. Strateegiliste eesmärkide realiseerimiseks on hädavajalik suunata teaduse valdkonda investeringuid. Oluliseks teguriks on siin tõukefondide uue perioodi 2007–2013 käivitumine käesoleval aastal. Selle kaudu on lootust saavutada suur hulk teadmistepõhise Eesti eesmäärke. Tõukefondide kaudu on kavandatud teadusesse investeerida koos kaasnevate vahenditega ligi 6,2 miljardit krooni.

Varasematel aastatel on tuntuks saanud märksõnad Euroopa Liidu raamprogrammid erinevate numbrite all. 7. raamprogrammi käivitamisest ja ettevalmistamisest oleme me täieõiguslikult osa võtnud juba Euroopa Liidu liikmes-

riigina. Olles Euroopa Liidu liikmesriik, tuleb kinni pidada ka meie ühise strateegia lubadustest, sest need põhimõtted, millest ma rääkisin, ei ole mitte ainult Eesti, vaid on kogu Euroopa Liidu strateegilised suunad ja valikud. Eesti Vabariigi Valitsuse ülesanne on mitte jääda enda vastutuse määrale alla. Praegune Valitsus on lubanud muu hulgas juurutada ka poliitika, mis tagaks Eesti elanikele konkurentsivõimelise, võrdseid võimalusi pakkuva hariduse kättesaadavuse, eesti teaduse arengu ning selle kaudu oskused ja teadmised edukaks toimetulekuks üleilmastumise tingimustes. Jällegi tsitaadilaadne kokkuvõtte tekstist.

Homme osalen Würzburgis Euroopa Liidu liikmesriikide ministrite informaal- sel konkurentsivõime nõukogul, mille teema lähtub teaduse ülimuslikkusest edu suhtes, st edu läbi teaduse, läbi uuringute. Kaks peamist teemat seal on ülevaade rohelisest raamatust ning arutelu Euroopa tehnoloogiainstituudi tegevusest ja eesmärkidest.

Rohelise raamatu puhul on avatud diskussioon nii homme kui ka edaspidi. Siin on oma tähtajad, millest Akadeemia president väga hästi teab, neid jälgib ja ka Valitsusele kindlasti meelde tuleb, et nii avatud diskussioon kui ka ekspertide kaasamine sellel arutelu perioodil, mille käigus püstitataks küsimused, mida me vajame, mis on Euroopas eesmärk teaduse ja arendustegevuse arendamisel, ja lahendused, kuidas me nendeni jõuame. Et need küsimused oleks meie poolt väga täpselt läbi mõeldud, et me räägiksime Euroopa Liidus tõesti kaasa ja et nendest tähtaegadest ka kinni peetaks. Ma lootan siin Akadeemia partnerlusele eelkõige.

Teine – Euroopa tehnoloogiainstituudi korraldamine. Meie oleme rahvana kiiresti edasi liikunud, kui vaja on olnud, aga mõnes mõttes olnud skeptilised võimalike uute arengute suhtes, kui me ei saa aru, miks neid vaja on. Ka praegu, tehnoloogiainstituudi kokkukutsumise ja formaliseerimisega seoses on meil rohkem küsimusi kui vastuseid. Siin ei ole uus valitsus küll praegu poliitikat muutnud. Me ootame kõigepealt Euroopa Komisjonilt, iseendilt ja teistelt liikmesriikidelt selget arusaama, et see tehnoloogiainstituut kõigi oma kompetentsikeskustega on kasulik ja vajalik just praegusel etapil Euroopale ja et seatud eesmärged teistmoodi täita ei saa kui tehnoloogiainstituuti luues. Eesti Vabariigi Valitsus ei ole veel heaks kiitnud ja ei lähe ka homme väga õhinal kuulutama, et meie esimene prioriteet on Euroopa tehnoloogiainstituudi asutamine. Me oleme siin suhteliselt skeptilised. Küsime ja loodame saada vastuseid. Nendesse uhketesse numbritesse, millest ma siin kõnelesin, on seniste lubaduste ja tegelike tulemuste vahetõlke kaaludes põhjust skeptiliselt suhtuda. Seetõttu ei saa riik või avalik sektor võtta ainult endale eelarvekohustusi. Tuleb käima panna niisugune süsteem, eriti arendustegevuse ja innovatsiooni toetamiseks, mis tõmbaks ligi ka erainvesteeringuid. Erasektori osakaal selle SKT protsendi saavutamiseks on väga oluline. Siin on meil üks võluvits, mis võib lähiaastatel osutada ka pajuviitsaks. See on Eesti Arengufondi loomine, millest ma Riigikogus võtsin aktiivselt osa ja millesse ma usun. Eesti Arengu-

fond peaks olema see mootor, mis paneks käima arendusinnovatsiooni, eriti innovatsioonitegevuse rahastamise, ja oleks heaks partneriks erasektorile.

Lisaks sellele soosib riik ettevõtjate ja teadlaste tihedamat koostööd teaduse tippkeskuste, tehnoloogiaarenduskeskuste toetamisega, seab sisse sihtotstarbelised stipendiumid tehnika- ja loodusteaduslikele erialadele ning arendab rahvusteadusi. Oma esimestest sammudest teaduskorralduses tooksingi esile soovi lahendada teatud möödarääkimistest ja ka väärtusnihetest tulenenud erimeelsusi teadusreeglistiku koostajate ning suure osa humanitaar- ja sotsiaalteadlaste vahel. Just kaaludes erisusi, kui võrd palju me saame võrrelda ja seada ühesuguseid indikaatoreid ning ühesuguseid klassifikaatoreid eri teadusvaldkondade ja suundade kaalumiseks ja nende võrdlemiseks. Ma usun, et see tuleb lähiajal läbi kaaluda. Humanitaaria erisust teaduskorralduse käigus tuleb ka arvesse võtta, eraldades loomulikult terad sõkaldest. Mitte igasugune keele ja kultuuriga seotud tegevus pole veel teadus. Humanitaaria on suurelt osalt orienteeritud rahvuse, keele ja kultuuri säilimisele ning ilma eestikeelsete, muidugi rahvusvahelisel tasemel, aga ka eestikeelsele publikule suunatud uurimusteta ja nende väärtuse vähendamise eesmärgiga ei täideta põhiseaduslikku eesmärki säilitada ka tulevikus eestikeelne tipp-tasemel mõtlemine. Kui eestikeelne teadus hakkab kõikidest valdkondadest kaduma, siis kaob pikas perspektiivis ka eestikeelne mõtlemine.

Samas ei ole võimalik muuta ühiskonda üksnes teadlaste ja poliitikute jaoks eraldi, vaid nagu ma juba kõnelesin, valmisolek teadmisi luua ja neist otsustest lähtuda peab olema üldine ja avastamine, uurimine, analüüs peavad olema märksõnadeks ka haridussüsteemis ja selle erinevates astmetes lasteaiast peale. Nende võimaluste loomine lastele ja noortele tegelikult kasvatab järelkasvu ka teadlaskonnale. Nii et tuleviku teadmispõhisust loovad koolis õpetajad ja õpilased. See tähendab väga suurt tähelepanu õppekava arendusele, kaasa arvatud rõhuasetus ühiskonna võtmevaldkondadele. Et me ei oleks ülikoolides ja doktorantuuriski selle küsimuse ees, kas meie ees seisab üliõpilane või doktorant. Et me ei peaks tegema järelharimist ja küsima, kust ta on tulnud. Kui alusbaas on lai ja võimalikud tulevased teadlased on enamuse koolipingis istujatest, kellel selleks võimeid on, siis saame me rääkida teadmispõhisest ühiskonnast. Nii et järelkasv algab tegelikult juba lasteaiast, rääkimata koolist. Koolide õpikeskkond, pedagoogide motiveeritus jm on eelduseks kõrgel tasemel õppele, siis on ka pinnas teaduslikult mõtleivate inimeste järelkasvuks olemas.

Lõppsõnana kinnitan, et Teaduste Akadeemia on tegelikult see kalju, millel püsib tulevik, nii teaduse tegemise tulevik kui ka nende noorte ambitsioonid, kes tahavad teiesugusteks saada ja nende õlul omakorda püsivad järgmised generatsioonid ja järgmised generatsioonid. Ma soovingi lisaks nendele igapäevastele nõuannetele, näpunäidetele, mida te annate Haridus- ja Teadusministeeriumile teaduse korraldamiseks, olge ka edaspidi see kalju, millelt saab edasi astuda. Ma ei mõtle mitte kuristikku, aga ma mõtlen seda väga

kujundlikult, millelt saab ennast siis tulevikku lahti tõugata. Aitäh senise tegevuse eest!

Professor *Ants Viires*

2007. a Vabariigi pikaajalise tulemusliku teadus- ja arendustöö preemia laureaat
TAGASIVAATEID TEADUSTEELE

Kasvasin üles Eesti esimese iseseisvuse päevil ülikoolilinnas Tartus, kus mul juba koolipõlves kujunes südamelähedaseks tore Eesti Rahva Muuseum linna lähedases kaunilt kujundatud Raadi pargis. See oli ülikooli kõrval selgesti üks Eesti põhilisi kultuurikeskusi. Kõik see, nagu ka kodune kultuurihuviline keskkond, meelitas mind humanitaarhariduse liinis edasi pürgima. Olukord Euroopas aga süngenes 1930. aastate lõpul suure kiirusega. Olin Tartus algav eesti filoloogia üliõpilane, kui Nõukogude väed mõni kuu pärast Soome talvesõja lõppemist 1940. a suve hakul maa okupeerisid. Venelasi ei osanud eriti kartagi, sest eestlaste põhivaenlased olid paljude sajandite vältel olnud maad hallanud sakslased. Kuid peagi algasid arvukad arreteerimised, ja kui siis 14. juuni ööl 1941 toimus massiline Siberisse küüditamine, tundus sellele peatselt järgnev Saksa okupatsioon päästmisena. Osalesin tudengina selle alguskuudel küüditatud inimeste varanduse arvelevõtmises, sealhulgas ka suuremate raamatukogude Ülikooli Raamatukokku toimetamises.

1942. aasta algul pääsesin tööle ERMi rahvateaduslikku osakonda, kus leidsin eest toredad noored mehed Ilmar Talve, Helmut Hagar ja Eerik Põllu, kes kõik ülikoolis tõsiselt etnograafiat õppisid. Nendele sekundeeris muuseumi sõbramehelik direktor Eerik Laid. Kujunes mõnus sõpruskond. Sellega oli minu saatuse teaduse teel otsustatud. Eesti vana rahvakultuuri uurimisele keskendunud etnograafiast, millest ma enne ülikooli astumist midagi ei teadnud, sai nüüd kiiresti minu keskne õppeaine. 1942–1943 õiendasin professor Gustav Rängale nõutavad eksamid ja tegin ära kõik kolm seminaritööd, neist esimesena pisikese töö küünlatoosidest ja muist väikestest karpidest. Et Hagar ja Talve olid uurimisele võtnud eesti talurahva liikluse põhivahendid, reed ja vankrid, siis võtsin järgmisena vaatlusele ka 19. sajandil veel olulisel kohal olnud ratsutamise. Lõputööks soovitas sõber Hagar mulle huvipakkuva verise teemana koduloomade kohitsemise, mille abil kultidest said hoopis paremini maitseva lihaga orikad ja täkkudest rahulikumad ruunad. Selle kirjutamisel konsulteerisin ka mõnede Tartu ülikooli loomaarstiteaduskonna õppejõududega, eelkõige professor Elfriede Ridalaga.

Iseäranis meelepärane oli see, et etnograafilistel teemadel tuli ainekoguda maal külast külla ringi rännates. Minu esimene uurimismatk 1942. a suvel taotles küll hoopis teisi eesmärke. Nimelt läkitas direktor Laid mind Alutagusele eelmise aasta sõjasuvel Nõukogude mobilisatsiooni eest peitu läinud metsavendade peatuspaiku otsima ja pildistama. Matk osutus erakordselt huvitavaks. Leidsin mitu okstest onnidega laagrikohta, kus ühe keskel uhkeldas

laagriülema teistest kõrgemale tõusev kooniline telk. Ja vastuvõtt oli kõikjal ülimalt lahke ja sõbralik, eriti kui kuuldi, et Eesti Rahva Muuseum on mind läkitanud neid asju uurima. Nagu hiljem teada sain, matsid ERMi töötajad 1944. a sügisel toimunud järjekordse võimude vahetuse eel minu kogutud materjali kuskil Läänemaal maha, kartes, et see võiks ohtu seada seal nimepidi mainitud inimesed. Ja sinna need on jäänud tänini.

1944. a veebruari algul toimunud mobilisatsiooni puhul astusin Tartu lähistel tegutsevasse Eesti politsei pioneeripataljoni, kus teenisin viis kuud. Ehitasime punkreid Emajõel Jänese raudteesilla kaitseks ja kaevasime seejärel Värskal lähedal kaevikuid. Juuli algul puhkusele lastuna jäin ennast sügiseni varjama ema kodutalus Otepää lähedal Valgjärvel. Augusti lõpul vallutasid Nõukogude väed Kagu-Eesti. Lasin end kinnitada Valgjärve kooli õpetajaks, et pääseda järjekordsest, nõukogude mobilisatsioonist. Poolpõlenud Võru oli siis Eesti NSV pealinn, kus paiknes hulk valitsusasutusi. Kui rinne septembri lõpul Emajõelt kiires korras Tallinna poole liikuma hakkas, kihutasin kohe jalgrattal Tartusse. Pool linna oli varemeis, sealhulgas ka meie korter ja ERMi hoone Raadil. Selle keldris oli säilinud sinna paigutatud esemeid, muu hulgas ka mingi Põhja-Eesti mõisa raamatukogu, mis oli 1939. a sügisel baltisakslaste lahkumise puhul muuseumi toodud. Üht raamatut lehitsedes leidsin sellest vene sõduri sissekirjutuse, milles oli öeldud, et siin me nüüd istume ja sakslased tulistavad meid. Ilmselt oli hoone sõjategevuses põlema süttinud. Püüdsin koos kohalejäänud muuseumi kojamehega muuseumi keldrite aknaid marodööride vastu telliskividega kindlustada. Kohalike kultuurivarade kaitse alla võtmise volinikuna töötas tollal Leningradist saabunud Tartu Ülikooli prorektor dotsent Karl Taev. Temalt sain venekeelse tõendi, millega mind volitati ERMi asju ajama. Nii ma siis üritasingi lühikest aega tulemusteta ERMile uut hoonet leida, kuni oktoobri lõpul ootamatult ilmus Tallinnast muuseumi direktoriks kinnitatud Eerik Põld, näpus Nigol Andresenilt saadud paber, millega ERMi käsutusse olid antud ruumid Veski tänaval asuvas kohtuhoones. Jäingi sinna tööle. Muuseumi päralt on see hoone tänini.

Kui ma 1946. a kevadel professor Harri Moora ettepanekul astusin Tartu Ülikooli juures avatud aspirantuuri kandidaadikraadi taotlema, siis valisin seni peaaegu täiesti käsitlemata käsitööde hulgast oma uurimisteemaks rahvapäraste puutöönduse. Materjali kogumiseks koostasid mitu ERMi küsimuslehte ja tegin suvedel 1946–1948 jalgrattal uurimismatku lisaks Avinurmele ka teistesse puutöökeskustesse Haanjas, Lääne-Eestis, Hiiu- ja Saaremaal. Ühtlasi pani Moora mind 1947–1949 kõigile ajaloo üliõpilastele kohustuslikku etnograafia algmete kursust lugema. Samuti olid minu hoolet etnograafia eriharude üliõpilastele loetavad etnograafia põhikursus ja etnograafia historiograafia ning erialaste seminaride juhendamine. Etnograafia eriharud õppisid tollal ka hilisemad tuntud tegijad Jüri Linnus (tema isa, ERMi direktor Ferdinand Linnus, oli arreteeritud 1941 juunis ning suri 1942 algul kaugel Nõukogude tagalas) ja Gea Troska (siis Reiman). 1947. a kevadel toimetasin trükki esime-

se sõjajärgse ERMi aastaraamatu (nr XVII), milles leidis avaldamist ka minu esimene uurimus “Ratsutamine – vana rahvapärane liiklusviis”. Järgmine aastaraamat ilmus alles 12 aasta pärast, seoses muuseumi 50. aastapäevaga 1959.

1949. a märgitses eesti kultuurile raske perioodi algust. Pärast aspirantuuriaja lõppu sel kevadel ma ülikoolis ega ERMis endale enam töökohta ei saanud. Professor Moora soovitusel kirjutasin selle ja järgmise aasta jooksul valmis oma uurimuse eesti rahvapärasesest puutööndusest, kuid kandidaaditööna kaitsmisele see enam ei pääsenud. Pidin leidma endale mingit muud tööd. 1951–1952 töötasin Elva Rajooni Tööstuskombinaadi kantseleis ja 1952–1956 Tallinna lähedal Saku Maakorraldus- ja Maaparandustehnikumis eesti, saksa ja inglise keele õpetajana.

Poliitilise “sula” päevil käisin 1955. a kevadel mõne sõbra soovitusel Tartu Ülikooli rektori professor Feodor Klementi jutul, kes lubaski mu kandidaaditöö kaitsmisele. Kaitsmine toimus juunis 1955 ja Kõrgem Atestatsioonikomisjon Moskvast omistas mulle ajalooteaduste kandidaadi kraadi 7. jaanuaril 1956. Raamat “Eesti rahvapärane puutööndus” ilmus küll alles 1960. a (2. tr äsja, 2006). See teos tõlgiti hiljem Washingtoni Smithsonian Institutioni tellimusel minu teadmata inglise keelde ja avaldati 1969. a pealkirjaga “Woodworking in Estonia” Jeruusalemmas sarjas “Israel Program for Scientific Translations”.

1956–1957 pidasin Tartu Ülikoolis 30 tundi loenguid etnograafia historioograafiast, mida kordasin 1960–1961. Ka pääses 1956. aastal trükki paar mu teadusartiklit, mispeale sain aasta lõpul teaduri töökoha Ajaloo Instituudi arheoloogia sektoris, mida juhatas professor Harri Moora. Ajaloo Instituuti jäin tööle 40 aastaks, lahkudes sealt aastavahetusel 1996/97.

Olen õnnelik, et elu on mind kokku viinud Harri Mooraga, kes oli erakordselt avarapilguline teadlane ja kultuurinimene sõna kõige paremas mõttes. Teaduse valdkonnas ulatusid professor Moora teadmised kaugele väljapoole tema eriala – arheoloogiat ja sellele lähedast etnograafiat. Tema mõtlemise loogika oli selge ja mõistetav, temaga oli igasuguseid küsimusi hõlpus arutada ja tema nõuandeid võis kindlalt usaldada. Teisena on mind teaduse liinis oma laiahaardeliste teadmistega samuti tugevasti mõjustanud sõbramehelik ja elavloomuline Paul Ariste, kes mind tudengipõlves juba esimesel kohtumisel natist kinni võttis ja pani otsemaid eesti keele harjutustöid tegema. Nii viskas ta mulle kätte mingi tiitelleheta aianduse käsiraamatu 19. sajandist, kust pidin hakkama välja sedeldama aiandusalast sõnavara. Töö osutus ootamatult huvitavaks, pannes aluse minu aiatöö tundmisele. Endel Annuse eesti raamatute bibliograafiales tuginedes arvan, et see võis olla Tartus Laakmani kirjastusel 1860 välja antud L. Klekampfi “Kärneri-ramat, kust sees iggamees woib õppi-da, kuidas temma omma aia seest woib sada keiksuggust tarwilist aiarohto, pu wilja ja põõsade marjad: Jure on pantud üks Aia-Kalender, ehk juhhataja, mis igga ku sees on tarwis aedas ettewõtta; ja kuidas pahhad aia-lomad woib ärra-

hukkata”. Juba see pikk ilus pealkiri osutab, et ilma seda raamatut uurimata oleksid minu tagasihoidlikud teadmised aiatööst jäänud märgatavalt viletsamaks. Aristega aga jäime lähedasteks terveks eluajaks.

Töö instituudis sujus aastaid rahulikult oma rada, pakkumata erilisi elamusi. Seevastu on tugevasti meelde sööbinud mitmele poole väljapoole Eestit toimunud uurimismatkad, mis on valdavalt kulgenud tulemusrikkalt ja pakkunud palju ilusaid elamusi. Järgnevas peatungi neist mõnede juures pikemalt.

3. kuni 19. juulini 1957 toimus minu esimene uurimismatk Ingerimaale. Tallinnast asusime teele 8 inimesega (mina, Aliise Moora, Ellen Karu, Aleksei Peterson, Lei Kindel, Vabaõhumuuseumi töötaja Veera Fuchs ja Moskva Eestile pühendunud etnograaf Natalja Šlõgina koos joonistaja Marina Semaškevitsšiga). Narvas ühines meiega minu joonistaja Evi Tihemets. Sõitsime Luuga lahe idakaldale Soikkola poolsaarele, kus jäime peatuma selle keskseljandikul Tarinai külas Andrejevštšina koolimajas. Südaöö paiku saabus sinna minu märkmiku andmeil “suure kärina ja mürinaga” Paul Ariste oma jüngritega, kes olid bussiga lähikonda jõudnud. Ariste jüngrite hulgas olid Arvo Laanest, Mart Mäger ja Tiit-Rein Viitso. Mõne päeva pärast tuli Aristele lisaks veel tudengipoisse, nii et tema rühm kasvas 8 inimeseni. Tarinai jäi kuni 12. juulini meie keskseks peatuskohaks, kust tegime mitmele poole väljasõite.

Olen sealset maastikku lüürilises meeleolus kirjeldanud järgmiselt: “Tarinai – see nagu tõesti oleks muinasjutumaa, eriti valgetel öödel ja tärkaval hommikul. Öhtuti toimub siin ikka rukkirääkude võistlus, kumab oma sumedat valgust täiskuu üle metsades tekkinud udujärvede. Hommikuks on udust saanud meri, millest ulatuvad välja kuuselatvade saared. Päeval sulavad taevas ja meri kokku ühiseks hele-heledaks sinaks, millel pole lõppu ega algust. Jah, just selline võiks olla muinasjuttude sünnimaa, Põhjamaa meeli lummaliste viidevikuliste ööde maa.”

12. juulil sõitsid Ariste ja Laanest lähedastest Viistinäst bussiga ära Narva poole. Me teised alustasime piki Kaporje lahe kallast pikemat sõitu ida suunas, käändudes Kovaši jõge jälgides sisemaale. Lähedases raudteejaamas panime Ariste poisid maha, et nad saaksid Leningradi sõita. Ise jäime tööle jõe ääres Lendovštšina külas, kus ööbisime paar ööd. 14. juulil sõitsime edasi itta Lomonossovini (Oranienbaumini), kust pöördusime lõuna poole, et jõuda umbes Peipsi põhjakalda laiuskraadil asuva Samro järve äärde. Tee sinna, mis viis meid üle Moloskovitsõ raudteejaama ja Luuga lisajõel Vrudal asuva Izvozi asula ning edasi Osmino kaudu, oli võrdlemisi vilets, kuid 15. juuli õhtul jõudsim pärele. Järve ümbruse elanikud (samrakud) käisid laialt välistöödel, eriti Leningradis, kuid nende kaubaretked ulatusid omal ajal ka Eestisse, kus samrakud olid tuntud eriti hobuseparistajatena. Järv ise oli ilusate liivakallastega, mis aga kihisesid väikestest kihulastest, kes meid jalamaid ründama tulid. Käisime ka Samrost paarkümmend kilomeetrit lääne pool asuvas Stolbovo külas, kus elasid reemeistrid. 17. juulil alustasime Samrost teed Narva

poole, kust õhtuks jõudsimme edasi Kuremäele. Ööbisime sealses rahvamajas. Järgmisel päeval jäime õhtule Avinurmes. Seal läks meie seltskond laiali. Mind viidi 19. juulil autoga Jõgevale, kust sõitsin rongiga Tallinna.

Juuli algul 1958 asusin uuele uurimismatkale, sedapuhku Leningradi ja Pihkva oblastisse, et näha saada esmajoones sealseid vanu eesti asulaid. Meeskonnas olid Eestist peale minu Aliise Moora, folklorist Richard Viidalepp, keeleuurijad Arvo Laanest ja Paul Ariste, joonistajad Evi Tihemets ja Herald Eelma ning autojuht Ülo Sutermae, Moskvast lisaks Natalja Šlõginale ja joonistaja Marina Semaškevitišile veel kolm naisuurijat. Kokku seega 13 inimest. Tallinnast lahkusime kümnekesi. Ariste võtsime peale Narvast, Evi Tihemetsa ja ühe moskvalanna Gatšina jaama ooteruumist. Esimese öö veetsime umbes 70 km kaugusel Leningradist Tširkovitsõ koolimajas. Teine öö möödus Leningradis.

8.–11. juulini sõitsime ringi Leningradi oblasti lõunaosas, peatuskeskuseks Oredeži linn, kus olime kolm ööd. Käisime peamiselt vene külades. 12. juulil sõitsime läbi lähedase, Leningrad-Pihkva maanteel asuva Luuga Pihkvasse, kus Ariste ja Laanest õhtul Tallinna rongile istusid. 13.–21. juulini toimus ringsõit peamiselt Pihkva oblasti Pihkva järve taguses osas, kus vana eesti asustus oli valdavalt venestunud. Peatuspaigaks jäi seal algul Melnitsõ koolimaja endiste poluvernükülade keskel, hiljem Samolvja küla Peipsi kagurannikul. Šepulino külas sattusime 14. juulil võimsa rahesaju kätte, milles rahetrad olid 3–4 cm läbimõõdus. Peksis lähikonnas põllud puruks.

Samolvast jätkasime 21. juulil reisi üle Remda (Rämeda) ja Jammi Peipsi idakaldal asuvasse Spitsinõ külla, kus ööbisime. Järgmisel päeval külastasime ka lähedast Podlipje lodjameistrite küla. 23. juulil jõudsimme Oudovasse, mis osutus kõledaks ja ilmetuks linnakeseks. Kuni 30. juulini järgnes ringsõit Pihkva oblasti Peipsi-taguses osas. Töötasime pikemalt oblasti põhjaosas Ljadõ rajoonis, kus olid säilinud mitmed eesti külad, ja hiljem Strugi Krasnõje rajoonis. Kogu ringsõidul Pihkva oblasti põhjaosas olime hädas viletsate teedega, jäädes sageli poriaukudesse kinni ja pidades nii mõnegi matka tegema jalgsi, vahel ka paadiga.

30. juulil jõudsimme taas Pihkvasse. Siit läkitasime rongiga Moskva poole teele kõik moskvalannad peale Šlõgina ja Aliise Moora teise rongiga Tartusse. Seejärel alustasime ülejäänud kuue inimesega suurt teed mööda sõitu üle Ostrovi lõuna poole, et külastada Kraasna maarahvast, s.o vana eesti asundust Läti piiri taga Krasnogorodski rajoonis. Umbes 60 km kuni Ostrovini oli maastik sile ja lage, sealt edasi muutus künklikuks ja metsasemaks. Öömaja leidsime Opotška lähedal ühes Velikaja kaldal asuvas koolimajas. 31. juulil asusime pärast hommikupoolikul kohapeal tehtud tööd lõuna paiku üle Opotška teele 60 kilomeetrit lõuna poole Sebeži linnakesse, mille lähedal töötas moskvalase Aleksejevi antropoloogiliste kaevamiste grupp. Linnake asus

kaunis kohas poolsaarel keset suurt Sebeži järve. Ööbisime seal kohaliku muuseumi ruumides.

1. augustil sõitsime Opotškasse tagasi ja sealt 30–40 kilomeetrit loodesse Krasnogorodski rajooni, kus Viidalepp Mõza külas sattus veel ühe vanamehe peale, kes mäletas mõningaid eesti sõnu. Teine taat, kellelt Paulopriit Voolaine mõni aasta tagasi oli kirja pannud veel eestikeelset teksti, oli vahepeal surnud. Öhtu eel alustasime tagasisõitu Eestisse, jäädes keset ööd poolel teel Ostrovi ja Pihkva vahel ühe surnuaia varju ööbima. Järgmisel päeval jõudsime õnnelikult koju.

1959. a aprillis tähistati Tartus Eesti Rahva Muuseumi 50. aastapäeva. Sel puhul saabus Soomest tervitusi tooma sealne juhtiv muuseumitöötaja Niilo Valonen, kelle võtsin Tallinnas vastu ja sõitsin temaga koos Tartusse. Sõlmusid eluaegsed sõprussidemed. Juuni algupoolel 1959 toimus Ajaloo Instituudi väikebussil koos paleozooloog Kalju Paaveri ning arheoloogide Lembit Jaanitsa ja Aita Kustiniga nädalapäevad kestnud sõit Läti koduloomuuseumidesse Aluksnes, Ludzas, Madonas, Jekabpilsis ja Cesises. Ludza lähedal käisin nn Lutsi maarahva Kirbu ja Jaani küla vaatamas. Eesti keele oskajaid leidsin seal põhiliselt veel vaid vanema põlve hulgas. Juuni lõpust juuli kesk-paigani tegin veel kaks pikemat jalgrattasõitu Lõuna-Tartumaale ja Võrumaale, käies ka setude juures. Augusti lõpul ja septembri algul aga sõitsin ringi Saaremaal.

1961. aasta juulis tegin Minski etnograafi Vladimir Ivanovi kutsel koos joonistaja Uno Toruga mälestusväärse uurimismatka Valgevenes. 4. juuli hommikul sõitsime lennukil Tallinnast Minskisse, kust jätkasime koos Ivanovi 7-liikmelise töörühmaga bussil teed Berezina jõel asuvasse Bobruiskisse. Umbes 100 000 elanikuga Bobruisk osutus tüüpiliseks vene linnaks tervete kvartalite ümarpalkehitistega, tänavad valdavalt munakasillutisega. Jõgi linna vahel meenutas suuruselt Emajõge Tartus. Edasi võtsime suuna läände Pripjati jõge ümbritseva hõreda asustusega Polesje metsa- ja soodeala poole, kus elu pidi olema veel üsna vanapärase. Polesjele lähenemisel ilmus teeäärsete puude otsa aina enam pakkmesipuid ja põldudel võis näha naisi sirpidega rukist lõikamas. Ühes külas, kus ööbima jäime, ütles meile hommikul tallimees, et meie tuleku puhul läinud külarahva hulgas lahti jutt, nagu oleks prantslased saabunud. 12. juulil jõudsime Polesje keskosas Pripjati kõrgel põhjakaldal asuvasse Petrikovi linna ja sealt edasi metsade keskele Brinjovi külla.

Kuna Ivanovi rühm eelistas üksikutes peatuspaikades pikka aega töötada, mina aga tahtsin Valgevenemaal rohkem ringi vaadata, otsustasin koos Toruga hakata omal käel laiemalt liikuma. 13. juuli õhtul viidi meid lähedasse Koptševitši jaama Gomel-Bresti raudteel. Sealt sõitsime öise rongiga Pinskisse, kuhu jõudsime kell 5 hommikul. Pina jõel asuv Pinsk osutus ilusaks umbes Tartu suuruseks linnaks, kus peaaegu kõik tänavad olid puudega ääristatud. Kohalik muuseum oli võrdlemisi suur, etnograafiline väljapanek aga halb ja tagasihoidlik. Raudteel ja bussidega ringi sõites tutvusime eluga Pinski ümb-

ruskonna külades Ivanovoni läänes ja Luninetsini idas, kuni jõudsime Pinskist sadakond kilomeetrit põhja pool asuvasse Baranovitšisse Minsk-Bresti šosseel. Seal käisime 21. juulil paaritunnise bussisõidu kaugusel Mala Blošna külas Grodno oblasti piiril. Kohalik kooliõpetaja pani meid magama oma abieluvoodisse, kus vajasime sügavale sulgedega täidetud aluskoti sisse, peal imekerge sulgtekk. Järgmisel hommikul jätkasime teed bussiga Baranovitšist Minskisse, kõikjal tee ääres endiselt näha linakitkujaid ja sirbiga rukkilõikajaid. Minskist tegime päevase väljasõidu 20–30 km taha Dehnauka külla Zaslavl'i lähedal. Ka sain Minski Kunstiajaloo, Folkloori ja Etnograafia Instituudis läbi vaadata mitmete ekspeditsioonide materjale 1946.–1960. aastani. 24. juuli õhtul jõudsime lennukil Riiga, kus kiirustasime Tallinna rongi peale. Jaamas selgus, et rong oli just läinud. Piletimüüja soovitas meil rongile, mis kõigis Riia-lähedastes jaamades pidi peatuma, Siguldasse taksoga vastu sõita. Nii tegimegi. Kuigi meid teel ühes kohas kinni pidas teetegemine, tuli Siguldast rongi ikkagi veel tükike aega oodata.

Aprillis 1962 esinesin Tartus ERMi konverentsil ettekandega rahvarõivaste kandmisest tänapäeval. Mais käisin Moskvas suure koguteose “Narodõ mira” Baltimaade osa arutelul (ilmus 1964). Juuli algupoolel tehtud laiemal ringsõidul Lõuna-Eestis leidsin Torma ja Palamuse kihelkonnas rühma iselaadse põhiplaaniga rehielamuid, milles rehealune ei paiknenud mitte rehetoa ja köögi ning elutubade kõrval, vaid nende vahel.

Juunis 1963 leidis aset minu teine matk Valgevenes, sedapuhku vahepeatus-tega Leedus. 29. mai varahommikul asusime koos joonistaja Lilian Kalvo ja vene vanausulistest huvitatud Jelizaveta Richteriga Ajaloo Instituudi autol Tallinnast teele. Lõunat sõime Heinaste taga Salacgrivas. Edasi jätkus sõit üle Riia ja Miitavi Šiauliaisse, kuhu jõudsime kell pool 9 õhtul. Järgmisel kahel päeval töötasin sealse muuseumi kogudes. 1. juunil külastasime teel Vilniusse Panevežyse ja Ukmerge koduloomuuseumi. 2. juunil töötasin suure osa päevast Vilniuse muuseumi kogudes. Õhtupoole käisime lähedases kaunis järve- maastikus äsja restaureeritud keskaegse Trakai linnusega tutvumas. Trakai oli Leedu suurusajadel riigi halduskeskus. Järgmine päev kulus sõiduks Vilniusest Grodnosse. Valgevenes muutus tee hoopis kehvemaks kui Leedus, asfaldi asemel peamiselt kruus. Neemeni ääres asuvas Grodnos leidsime peavarju võõrastemajas “Neman”.

Grodnost 4. juuni pärastlõunal ida suunas teele asunud, jõudsime 6. juunil üle Molodetšno Minskisse. Seal jätkasime ringiga lõuna pool asuva Slutski ja Bobruiski kaudu Dnepri äärde Mogiljovi ja edasi ilmetusse Oršasse, kust 12. juunil sõitsime mööda viletsat teed kitsukese Lääne-Dvinaa (Daugava) äärde Vitebskisse. Vitebskist läks sõit Polotskisse, mis osutus näotuks ja räämas linnaks. Ainuke enam-vähem korras tänav oli peatänav Karl Marxi puiestee. Lossimäelt avanes väga maaliline vaade Lääne-Dvinaale, mis oli siin juba vägev ja lai. 16. juunil alustasime teed Leedu-Läti piiri suunas, peatudes lõunaks Drissas (Verhnedvinskis) täisvõimsa Dvinaa põhjakaldal. Seal jätkasime

läbi künkliku sakiliste järvedega maastiku kuni piirilähedase Braslavini, mis oli sümpaatne vaikne linnake kahe järve vahel. Saime seal restoranis süüa linaskit ja kokre. 17. juunil jõudsimme umbes 50 km sõidu järel Leedu kirde-nurgas Läti piiril asuvasse väga meeldivasse Zarasaisse. Maastik Braslavi ja Zarasai vahel oli kogu matka ilusaim, meenutades meie Otepää kanti. Seal alustasime kojusõitu, jõudes õhtuks üle Daugavpils'i Ogreni (37 km Riiast). 18. juunil algas Ogrest sõit Riia kaudu Tallinna poole.

1960ndail aastail tegin lisaks kodumaistele ringsõitudele veel mitmeid uurimismatku naabermaadesse. 1964 sooritasin sõidu läbi Leedu kohalike muuseumide, 1965 toimus koos antropoloog Karin Margiga iseäranis tulemusrikas matk vepsa aladele Leningradi oblasti idaosas ja sõitsin ringi ka Lätis Kuramaal. 1966 käisin Lääne-Leedus Žemaitias ja Užnemunes ning 1969 koos Aliise Mooraga taas Leedus, seekord maa lõunaosas, 1970 aga Lätis Vidzemes ja Latgales.

Neil aegadel sai alguse ka välismaine tunnustus. Detsembri algul 1963 valis Suomalais-ugrilainen Seura minu oma välisliikmeks ja 26. veebruaril 1964 tegi sama Kalevalaseura. Mai lõpul 1964 olin professor Niilo Valoneni etnograafide rühma vastuvõtjaks Eestis. Ja suvel ilmus professor Moora ja minu ühisel toimetusel saksakeelne esinduslik ülevaate-teos eesti rahvakultuurist "Abriss der estnischen Volkskunde", mis oli määratud esitamiseks 1.–12. augustini Moskvas toimuval VII rahvusvahelisel antropoloogiliste ja etnoloogiliste teaduste kongressil. Sel kongressil sain tuttavaks mitmete välisetnoloogidega, eeskätt Ida- ja Lääne-Saksamaalt (Wolfgang Jacobeit, Günter Wiegelmann, Ulrich Bentzien jt), Rootsist (Gösta Berg) ja Šotimaalt (Alexander Fenton). Samal aastal ilmus ka minu esimene välismaine artikkel "Der Heubogen in Osteuropa" Saksamaal regulaarselt väljaantavas kogumikus "Deutsches Jahrbuch für Volkskunde". Ja kui siis septembris 1966 osalesin tollaegses Ida-Berliinis toimuval Läänemeremaade etnoloogide ühisüritusel Kolloquium Baltikum Ethnographicum, olid mu rahvusvahelised teaduslikud sidemed kindlalt sõlmunud. 1968 tegin pikema sõidu Ungarisse ja 1970 juba ka kapitalistlikku Soome, kuhu Nõukogude ametivõimud mind kui Saksa sõjaväes teeninud meest mitmetest kutsetest hoolimata kaua ei tahtnud lubada. Tegelikult olid mu Soome-sidemed juba alates sealsete juhtivate etnograafide akadeemik Kustaa Vilkuna ja Niilo Valoneni Eestis käikudest 1950.–1960. aastate vahetusel üsna tihedaks kujunenud. Nõnda oli maailm minu ees nii teaduslikul kui isiklikul tasandil kenakesti avaramaks muutunud ja avardus sealpeale aina enam. Olin välja pääsenud Nõukogude rahvaste vanglast.

Minu hilisemast teadustoodangust võib esile tõsta järgmist. Tuginedes oma "Eesti Looduses" 1970. a avaldatud artiklisarjale "Mets eesti talurahva elus" avaldasin 1975 populaarraamatu "Puud ja inimesed", mille põhisisuks olid eri puuliikide kasutamise traditsioonid eestlaste elus. Veerand sajandit hiljem tuli raamatust teinegi trükk. 1980 ilmus tõsiteadusliku käsitlusena suurem teos "Talurahva veovahendid. Baltimaade rahvapäraste põllumajanduslike veokite

ajalugu”. Raamatus leidsid lähemat vaatlust esmajoones taluvankrid ja reed, rõhuasetusega neis avalduvaile sidemetele naaberrahvastega. Selgus nii mõndagi huvitavat, nagu näiteks see, et neljarattaline vanker tungis omal ajal Läänemere ümbruses kiiluna kõige kaugemale põhja poole just Baltikumis. Naaberaladel Rootsis, Soomes ja ka Loode-Venemaal oli vanaks rahvapäraseks suveveokiks kahe rattaline kaarik, mida meil Eestis mõnevõrra tunti esmajoones sõiduriistana.

Tihedamini hakkas minult raamatuid tulema aga alles kümmekond aastat hiljem, üsna vanas eas. 1995 ilmus minu toimetusel “Eesti rahvakultuuri leksikon”, mille viie autori hulgast olime valdava osa artiklitest kirjutanud mina ja Gea Troska. Teos äratas niivõrd tõsist huvi, et peatselt (aastal 2000) tuli välja anda täiendatud ja parandatud uustrükk. 1998 ilmus teine, hoopis suurem koguteos “Eesti rahvakultuur”, mis minu ja Elle Vunderi toimetusel andis pikema läbilõike kogu vanast talurahvakultuurist ja selle saatusest 20. sajandil. Siingi oli üks põhiautoreid Gea Troska ja sellestki raamatust on oodata uut täiendatud trükki. Kirjastus “Ilmamaa” avaldas minu valitud artiklite kogumiku “Rahvas ja kultuur” (2001).

Seejärel võtsin kätte ja kirjutasin ka paar väiksemat monograafiat. Esimene neist oli “Meie jõulude lugu” (2000, 2. tr. 2002), milles võtsin vaatluse alla jõulupuu ja jõuluvana ajaloo. Teisena ilmus kokkuvõtlik ülevaade eesti rahvakultuurist pealkirjaga “Vana eesti rahvaelu” (2004), millest samaaegselt tuli välja ka ingliskeelne versioon “Old Estonian Folklife”. Ja kui suvel 2006 läks Raimo Pullati toimetusel trükki suurteos “Johann Christoph Brotze. Estonica”, milles kommenteeritult avaldati 18. saj lõpul Riias tegutsenud rahvaelu uurija Brotze Eesti kohta kogutud materjalid, siis kirjutasin selle Eesti maarahva elu käsitlevasse ossa omapoolsed kommentaarid.

Eesti Teaduste Akadeemia president *Richard Villem*s EESTI TEADUSTE AKADEEMIA 2006. a ARUANNE

Austatud haridus- ja teadusminister, lugupeetud kolleegid ja külalised. Meie 2006. a aastaraamatu viimase nummerdatud lehekülje allserva on trükitud arv 251. Aastaraamatus leiate, kuigi mitte ammendava, kuid siiski ulatusliku ülevaate osakondade ja Akadeemia kui terviku tegemistest, personaaliat, statistilist andmestikku jm traditsioonilist. Samuti siin saalis kostunud kõnede tekste – alates Vabariigi presidendi poolt peetust. Kirjutistega on märgitud ära juubelid, olulisemad preemiad. Ka *in memoriam*. Kogumiku lõpetab meie liikme, akadeemik Friedebert Tuglase 120. juubelile pühendatu, mis tuletab taas meelde meie mitmeti interpreteeritavat minevikku.

Aastaraamat on traditsioon ja sellisena hea ning vajalik. Ja sugugi mitte kitsalt Akadeemia tegemisi valgustavalt – lühida, kuid siiski informatiivse ettekujutuse saab aastaraamatust ka Akadeemia tiiva all toimivatest seltsidest, keda on

tänaseks kümme. Ja kuigi enamus neist ilmutab-üllitab rohkeid omapoolseid trükiseid, on nad just selles aastaraamatus järjestikku kirjas oma mulluste tegemiste kvintessentsiga. Samuti assotsieerunud asutused – neid on nimekirjas seitse. Just aasta lõpul, vahetult enne jõule, kirjutasime ilmse vastastikuse rahuldustundega Tartus alla assotsiatsioonilepingule Eesti Rahva Muuseumiga. Kõik see on leidnud kajastuse aastaraamatus.

Mitmeti elavama sisuga on aasta jooksul ilmunud trükised sarjast “Teadusmõte Eestis”. Täppis- ja loodusteaduste alane köide, põhikoostajaiks meie esimene ja kolmas osakond, annab väga hea ülevaate mitmest olulisest lõigust kirjutistega kaetud teadustes. Just sama saab öelda tehnikateadustele pühendatud sisuka kogumiku (II) kohta.

Mida veel? Mis valmistab kõige suuremat rõõmu? See, mida Euroopa hindas äsja tõeliselt innovatiivseks. Pean muidugi silmas nn füüsikabussi. Arusaadavalt ei veetud selles ringi ja ei näidatud maakoolides “elusat akadeemikut-füüsikut (ainsuses või mitmuses)”, vaid hoopis “elusat füüsikat”. Kuid me oleme füüsikabussi siin saalis ammuilma positiivselt esile tõstnud.

Ma ei tahagi peatuda pikemalt aastaraamatus kirjapandul – seda on mugav lugeda õhtul tugitoolis istudes. Ettekande aeg on piiratud ja mul on hoopis suurem soov käsitleda kolme erinevat teemat, millest kaks on otseselt seotud kaugeltki mitte ainult kitsalt personaalakadeemiaga. Lisaks veel lühirepliik – kvaliteet ja selle mõõdikud.

Need teemad oleksid:

1. Ettepanek Akadeemia isikkooseisu vakantside tekkemehhanismi põhimõtteliseks muutmiseks.
2. Kompetentsist – meie energeetikanõukoguga seonduvalt.
3. Meie teaduse suutlikkusest, mõõdetuna 6. raamprogrammi tulemuste alusel.

AKADEEMIAST

K.a detsembri alul viib üldkogu läbi valimised TA liikmeskonna täiendamiseks. Nagu te teate, on osakonnad omapoolse vajaliku eeltöö teinud protsessi käivitamiseks ja need kolm vakantsi, mis meil on, tulevad täitmisele.

Samas on Akadeemia juhatus vahetanud meie liikmeskonnaga seonduvalt mõtteid ka märksa laiemas plaanis kui nimetatud vakantside täitmine. Me teame ja tunnetame, et mitte kõik olulised teadussuunad pole meie liikmeskonnas esindatud, või on siis esindatud kolleegide näol, kes on aktiivsest tegutsemisest igati arusaadavalt põhjustel tagasi tõmbunud. Mitte sugugi aga ilmtin-gimata teadusest, milles võib veenduda lehitsedes aastaraamatut.

Juba ammuilma on aeg-ajalt tõusnud pinnale küsimus, kas mitte taotleda seadusega fikseeritud akadeemikute arvu tõstmist? On kaks põhjust, miks see tee ei tundu olevat atraktiivne. Esimene ja põhiline – see pole jätkusuutlik – saavutatud koosseisu noorenemine on ajutise, akadeemia olemust silmas pidavalt

vaid lühiajalise mõjuga. Ja teiseks, üldisem kaalutlus – piirarv 60 võib ju näida väiksevõitu, kuid vaadates meelaadseid organisatsioone mujal – näiteks USA rahvuslikku TAd –rahvaarvu võrdlemisest tuleneks, et USA “normide” kohaselt võiks Eestis olla parajasti 11,4 akadeemikut. See võrdlus ei maksa iseenesest palju, kuid on siiski signaaliks.

Ettepanek, mille ma siinkohal üldkogule teen, on olemuslikult erinev. Olgu öeldud, et alles pärast arutlust juhatuses selgus, et mõte, mida ma kohe serveerin, pole üldsegi originaalne, vaid on just niisugusena läbi kirjutatud näiteks Iisraeli TA seaduses ja põhikirjas. Iisraeli TA kuulutati välja 1959 ja Knesseti antud seadus kehtib aastast 1961, seega on tegu isegi noore akadeemiaga. Küll aga üpris kauaaegse teadustegevuse traditsiooniga, seda muidugi esmajoones diasporaas, mitte riigina.

Nimelt kehtib Iisraeli Teaduste Akadeemia kohta, *inter alia*, alljärgnev:

- a) TA liikme staatus on eluaegne ...;
- b) Akadeemia liikmeskond koosneb 70 liikmest, “...*provided that members over 75 years of age and non-residents shall not be included in that number*”.

Teisisõnu – kui akadeemia liige saab 75 aastaseks, avaneb automaatselt täiendav vakants. Ja arusaadavalt ei lange keegi isikkoosseisust teatud vanusepiiri saavutamisel kuidagimoodi välja, ei emeriteeru vms.

Liikmete piirarvu niisuguse trakteeringu tulemusena on Iisraeli TA liikmeskonna nimekirjas praegusel hetkel mõnevõrra üle 80 liikme. Lisamärkusena – Iisraeli praegune rahvaarv on 6,4 miljonit – seega on ka neil “akadeemikute arv *per capita*” hoitud madalal, üsna samal tasemel USAga.

Mida see muudatus – vanusest tuleneva täiendava vakantsi teke – võimaldaks Eestis? Seda, mida me vägagi vajame – hooba liikmeskonna oluliseks noorendamiseks ning, mis samavõrra oluline ja sugugi mitte vastuolus noorenemisega, – “augutäidet” suundades, kus Akadeemia oma tänase kooslusega ei kata isegi mitte kõiki traditsioonilisi teadussuundi. Laskumata detailidesse: meie akadeemia akadeemiku keskmine vanus on tänase seisuga *ca* 70 aastat. Vaadates aastaraamatut on rõõm näha, et mitmed kolleegidest on endiselt heas teaduslikus vormis ka vanuses üle 75 aasta. Kuid see ei muuda siiski üldist tõdemust. Meie koosseisu vanuse “jätkusuutlik” alanemine ja seeläbi teovõime kasv ei saa paraku reaalajas toimuda praeguse reeglistiku raames. Miks ja kas üldse me seda vajame, oleks vaid näiliselt mõtestatud arutluse teema. Akadeemiasse sisseehitatud dualism – meie kui ise oma liikmeskonda valiv klubi ja Akadeemia kui teadusorganisatsioon – neid ei saa vastandada, sest me eksisteerime vastavalt avalik-õigusliku Akadeemia seadusele. Meil on täita koht ühiskonnas, mis keskendub teadusele ja arendustegevusele, kuid nende kahe universaalsuse tõttu ulatub see roll – peaks ulatuma – ka igas mõeldavas suunas üle kitsalt käsitletava individuaalse uurimistöö piiride.

Konkreetselt kõlab juhatuse ettepanek üldkogule järgnevalt: teha läbi Vabariigi Valitsuse Riigikogule ettepanek muuta TA seaduse sõnastust nii, et vakantsi teke ei oleks ühemõtteliselt seotud liikmete jäädava lahkumisega, vaid fikseeruks vanusepiiri läbi. Kas selleks oleks 75 või 80 aastat, on teatava määranitehniline detail.

Pole keeruline heita pilku kas või meie viimasesse aastaraamatusse selleks, et veenduda, et ka siis, kui asetada piir 80-le eluaastale, tekib selle aasta lõpuks 11 täiendavat vakantsi. Ja veel kuus 2008. aasta jooksul. Sellega genereeruks 17 vaba vakantsi. Meil pole mingit sundust neid kiirkorras täita, kuid ka viie uue vakantsi täitmisega, näiteks tuleval kevadel, koos k.a detsembris toimuvate kolme vakantsiga valimistega, lisanduks akadeemikute matriklisse kaheksa uut liiget – põidlareegli kohaselt kaks igasse osakonda. Targa valiku juures, milles pole ju põhjust kahelda, oleks juba see märgatavaks muutuseks ja püsiv reserv võimaldaks ka edaspidi astuda sihipäraseid samme Akadeemia representatiivsuse tõusuks.

Ning ilma sentimentaalse rõhuasetusega, kuid siiski – mingi sisetunne ütleb, et vakantside tekkemehhanismi uus reeglistik oleks hingele meeldivam põhjusel, et praegune, nagu te hästi teate, on ühemõtteliselt seotud pöördumatu, personaalias kajastuva muutusega isikkoosseisu nimekirjas ... .

AKADEEMIA JA TRANSDISTIPLINAARSE KOMPETENTSI VAJALIKKUS

Selle üldise pealkirja all analüüsin küll vaid üksikut, kuid kindlasti representatiivset näidet.

Äsja andsin kolleeg Mihkel Veidermale üle Akadeemia tänukirja aastatepikkuse tegevuse eest meie energeetikanõukogu esimehena. Olulisem on vahest aga see, et nädalapäevade eest ilmus meie kodulehele kolleegi ettekande tekst põlevkivist, mille ta hiljaaegu esitas Euroopa Parlamendi tööstuse, teadusuuringute ja energeetika komisjoni laiendatud koosolekul.

Oleks energeetikaga seotu vaid tehnika ja tehnoloogia, oleks olukord mõõtmatult lihtsam. Kuid energeetika on alati olnud suur poliitika ja hiiglaslik äri. Ta on globaalne ja teravalt julgeolekupoliitiline. Ja ta on ka midagi palju enam – ta on muutunud globaalse ökoloogiaprobleemistiku vaat et keskseks mõisteks. Hiljutine valitsustevahelise paneeli raport, mis avalikustati mõne nädala eest Pariisis, Briti valitsuse tellitud *ca* 700 lk paksune Sterni raport, äsjased Scrippsi Okeanoloogiantstuidi, NASA Goddardi Instituudi analüüsid, *Royal Society* seisukohad – need on vaid enimtuntud osa sellest enneolematult õitsele puhkenud tegevusest, mille poliitiline mõju riikide valitsustele on juba praegugi selgesti nähtav. Ees seisab Kyoto uue voo eesmärkide sõnastamine ja kindlasti palju muud.

Probleemikäsitlus on samas mitte lihtsalt läbinisti politiseerunud, vaid jõudnud “laiade massideni”, mis omakorda võimendab politiseerumist.

EESTI TEADUSEST LÄBI ÜHE KITSA, KUID OLULISE VAATEPUNKTI*

Osalt jätkuna oma läinud detsembri üldkogu ettekandele “ Rõhuasetustest”, esitan täna esmalt ülevaate Eesti teaduse edukusest Euroopa Liidu T&A kuuendas raamprogrammis (RP6), tuletades taas meelde, et see raamprogramm ei haaranud teadust tervikuna. Kordan siinkohal ka sageli eelnevalt rõhutatut: raamprogrammide ametlik definitsioon on midagi palju enam kui teaduslik uurimistöö: tegemist on “konkurentsieelse uurimis- ja arendustegevusega EL sotsiaalmajandusliku jätkusuutlikkuse tagamiseks”, mida jaotatakse vaba konkurentsi korras vastavalt kvaliteedile, uudsusele ja “üle-euroopalisele lisandväärtusele”. “Konkurentsieelsuse” all mõistetakse siinkohal tööstuslikku (*industrial*) konkurentsi ja see “eelsus” on tingitud arusaadavalt WTO reeglistikust. Teisalt, alles Euroopa Teadusnõukogu (ETN) ellukutsumisega on, alates äsjaalanud 7. raamprogrammist, loodud RPdes koht kõikmõeldavaile teadustele. ETNile on oluline vaid taseme ja uudsuse sünkroonsus koos “üle-euroopaliku lisandväärtuse” veenva olemasoluga. Kuid seda teavad kolleegid niigi (nagu ka siit tulenevaid ebakõlasid) ja ma pühendan alljärgneva esmajoones vahetult Eestiga seotule.

Mu illustratiivne andmestik põhineb endiselt esialgsel andmetel, mis saadud pool aastat enne RP6 lõppu EK poolt väljastatud ametlikust statistikast. Seega saavad alltoodud absoluutarvud ilmselt terakese suurenema, kuid üldine teave liikmesriikide suutlikkusest tegevussuundade põhiblokkide osas vaevalt oluliselt muutub.

Summana ei ole Eesti, *per capita* vaadatuna (aga vaid see pakub huvi, sest mis mõtet on absoluutarvudel, pidades silmas näiteks Malta, Küprose, Eesti ja teisalt Saksamaa, Prantsusmaa, Itaalia elanike arvu), esinenud sugugi halvasti. Seda eriti uusi liikmesriike silmas pidavalt. Samuti jäävad meist tahapoole Hispaania, Portugal ja ennetame hetkel napilt ka Itaaliat. Me ületame oma Balti naabreid mitmekordselt ja tulemuslikkus on märgatavalt parem ka võrrelduna Ungari, Slovakkia ja Tšehhiga.

Samu algarve oleks võimalik võrrelda ka muudmoodi – lähtuvalt SKPst elaniku kohta. Pole vaja erilist kujutlusvõimet – selles osas oleks Eesti veel hoopis paremal kohal. Märksa paremal kohal oleksime me ka siis, kui “normaliseeriksime” andmestiku teadus- ja arendustegevuse osakaalu alusel SKPs. Kuid niisugune eneseupitamine, mingis kontekstis küll objektiivne, poleks siiski riigi suutlikkuse mõttes objektiivseks mõõdupuuks. Pigem lõhnaks see “viisakate vabanduste” otsimisena – võte, mida me Eestis kipume niigi kuritarvitama oma tegematajätmistele õigustamiseks.

Ning selle asemel, et rahulduda asjaoluga, et me oleme “järelvää eesotsas”, tahaks olla pigem kriitiline ja arutleda, miks Eesti jääb nii olulisel määral ma-

---

* vt koos illustratsioonidega

http://www.akadeemia.ee/_repository/File/RY_yldkogu_apr2007.pdf

ha näiteks Sloveeniast, kes on ju samuti uus liikmesmaa. Kui vaadata EU25 riikide RP6-s osalemise efektiivsust (*per capita*), siis Eesti on 16. kohal (keskmise grupi viimane), Sloveenia aga asub sama grupi eesotsas – 9. kohal, kusjuures nende tulemuslikkus edestab Saksamaad ja jääb vaid napilt alla Suurbritanniale.

Milleks niisugune tähelepanu Sloveeniale? Mitte (ainult) põhjusel, et sloveenid jõudsid eurosooni. Võrdlen neid Eestiga põhjusel, et meie ja Sloveenia vahe on järjekindlalt laiemaks kärisemas. RP4 (1994–1998) tulemuslikkuses olime vahest neist isegi veidike paremad, RP5-s (1998–2002) olid nemad juba paremad, kuid nüüd on nad meist selgesti edukamad. Miks? Sisulist vastust ma siin ei paku, kuid teadus- ja arendustegevuse põhisuundade võrdluse tulemused on sedavõrd ilmsed, et neid on lihtne märgata. Ja pealegi, kui me piirdume vaid enesekiitusega – kes meist kõik tagapool pole jms – siis räägiksime me pooltõdesid. Teaduste Akadeemia üldkogu pole see koht, kus nii käituda. Olgu siis Sloveenia seekordseks *case study*'iks (pinnaliseks, esialgseks, kuid siiski). Võrdlus Sloveeniaga on seda enam pädev, kuivõrd on tegemist riigiga, kelle inimressurss on meiega väga lähedane (hetkel pea täpselt 2 miljonit).

Vastuse küsimusele fenomeni tasemel saame, kui vaatame ükshaaval RP6 alt finantseeritud teadus- ja arendustegevuse põhiblokke. Esiteks blokk koondnimega “Ökosüsteemid ja globaalne muutus” – Eesti paikneb kümnendal, Sloveenia 13. kohal. Teiseks blokk “Eluteadused, genoomika ja biotehnoloogia”: Eesti paikneb kümnendal, Sloveenia kaheteistkümnendal kohal. Ja ongi kogu “Eesti edulugu” praktiliselt läbi. “Infoühiskonna tehnoloogiad” – Sloveenia kaheksas, Eesti on kukkunud kahekümnendale kohale. Pole nagu enam palju langeda, kuid me siiski suudame: “Nanotehnoloogias, materjaliteadustes, uutest protsessides ja seadmetes” on Sloveenia endiselt tugeval üheksandal kohal, Eesti kahekümne teisel, kusjuures, mis eriti oluline, *per capita* edukuse suhe kisub juba kümnekordseks. Seejärel tuleb “Toidu kvaliteet ja ohutus” – Sloveenia (hämmastav!) kaheksandal – Eesti 23. (!) kohal. Sloveenia nõrgim ala on “Aeronautika ja kosmos”, millega nad platseerusid 14. kohale. Eesti, paraku, on seal enam kui marginaalne – eelviimane. Seega tõele näkku vaadates – Eesti paikneb FP6 teadus- ja arendustegevuse kolmes olulises blokis *per capita* edukuse päramises lõpus.

Pilt on selge – niisugusel kirjeldaval tasemel on Sloveenia edukuse põhjus üheselt tõlgendatav – see tuleneb nende teadus- ja arendustegevuse erinevate tahkude erakordselt ühtlasest tasemest konkurentsivõimeliste EL RP6 projektidele. Edasi peaks järgnema sisuline analüüs. Seda muidugi pole, sest meil on tekkinud olukord, kus niisugust analüüsi ei näi keegi vajavat (soovivat?), olgu põhjused siis millised tahes.

Ja siiski lõpetan RP6-ga seotu märksa positiivsemas noodis. Kõrvuti konkreetsete uurimis- ja arendustegevuse suundi käsitlevate blokkidega, toob Euroopa Komisjoni statistika ära veel suure valiku muid, samuti kvantitatiivseid (siin:

rahas väljendatud) näitajaid riikide kaupa. Eesti seisukohalt on vahest kõige olulisemaks meie võimekus osaleda võimalustes, mida RP6 pakkus ettevõtlusele. RP6 kontekstis on oluliseks olnud vaid väike ja keskmise suurusega ettevõtlus (nn SMEd – *small and medium enterprise*) ja kõik, kes tunnevad RP6 meetmete köögipoolt, teavad millist teravdatud tähelepanu pööras raamprogramm SMEdele. Siin esines Eesti silmapaistvalt, paiknedes üldarvestuses neljandal kohal Austria, Taani ja Iirimaa järel. Sloveenia oli taas aga neile tüüpilisel positsioonil. Ka edulood nõuaksid sisulist analüüsi – seda enam, et vastus ei saa olla triviaalne – pingerea lõpp on üsna samalaadne teistes blokkides nähtavaga – Läti, Slovakkia, Poola.

Veelgi paremini esines Eesti aga ühes “pehmes meetmes”, mille olemuslik lahtimõtestamine nõuaks tegelikult konkreetsete, finantseerimist pälvinud projektide sisu kirjeldamist. Blokk ise kannab eurokeelset nimetust “Kodanikud ja valitsemine teadmistepõhises ühiskonnas” – Eesti on siin teisel kohal ja temast ees on vaid üks riik – Sloveenia!

Kolleegid, edukus EL raamprogrammides on vaid üks kriteerium teadus ja arendustegevuse taseme hindamisel. Nõndasamuti kui tsiteeritavus, “mõju-faktor”, Hirschi indeks, patendid jm bibliomeetrilised andmed. Igaüks neist iseloomustab mingit osa tervikpildist. Kuid paraku on siiski kindlasti nii, et kui loetletud näitajad on head võrreldavalt teiste riikidega, siis on palju suurem põhjus eeldada tugevat teadus- ja arendustegevuse taset kui olukorras, kus need on marginaalsed. Ja kuigi ülaltoodu pole muidugi põhjuslik analüüs, vaid empiirilise andmestiku visuaalne esitus, peaks siit siiski järelduma, et analüüsiks on põhjust – eriti siis, kui on soov jõuda konstruktiivsete ettepanekuteni teadus- ja arendustegevuse poliitikas. Niisugune analüüs oleks üheks sisendiks teiste oluliste kõrval.

Astun siit sammukese mõnevõrra erinevas, kuid seonduvas suunas – selleks annab võimaluse äsjane *final draft* EL poolt tellitud uurimusest liikmesriikide (lisatud on ka andmestik Hiina, India, Iisrael, USA ja mitmete teiste kohta, mida ma allpool ei käsitle) teadlaste palkataseme kohta. Raport on päris põhjalik ja selle vooruseks on värskus – enamus palkadesse puutuvaid andmeid on toodud “ennustuslikult” seisuga 2006. Ennustuslikkus seisnes otse-küsitluste andmestiku kaasamises, ootamata ära statistikaametite aastaraamatuid. Meie ja mitmete teiste uute liikmesriikide kontekstis on see arusaadavalt oluline, sest tüüpiline statistika oma paariaastase hilinemisega on juba ajal jalus. Ja loomulikult on kogu andmestik toodud nii absoluutsetes arvudes kui ka tasandatud ostujõu pariteedile. Samuti eraldi võetuna nii palga kogukulu kaudu (sh lisades nii tööandja maksud kui üksikisiku tulumaksu) ning teisalt netopalgana – kui palju “teadlane aastas koju toob”.

Konstrueerisin sõltuvuse, mis otsib seost teadlaste netopalgaga ja edukuse vahel RP6-s. Niisugune seaduspärasus on ilmselgesti olemas (mida võiski arvata) ja pealegi (mulle koguni üllatavalt) oma põhiolemuses lineaarne – kulgeks ligi-

kaudu läbi Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa Hollandi poole ja selle joone lähedusse jäävad siis “tüüpilised” riigid. Nad moodustavad valdava enamuse, haarates nii vanu kui uusi liikmesmaid. Niisuguse lineaarse sõltuvuse olemasolu tõendab, küll mõnevõrra eripärase nurga alt ja spetsiifilises kontekstis, siiski hästi teadaolevat.

On väike grupp ekstra tublisid, nende nelja hulgas kolm Skandinaaviast. Muide, sinna kuulub ka Norra, kes pole küll liikmesmaa, kuid osaleb “oma kulu ja kirjadega” RP-des juba ammu.

Edasine Eestikeskne vaatlus näitab, et Eesti teadlased on oluliselt alatasustatud. Tõepoolest, võrreldes teistega meie teadlaskonna “keskmist edukust”, väärisksid meie teadlased vähemasti poolejagu kõrgemat palka. Kuid on õpetlik näha, et just sama kehtib ka Sloveenia kohta. Seega on sama õige järeldus, et palga tõstmine ei viiks meid iseenesest Sloveenia tulemuslikkusele ilmtin-gimata lähemale. Enamgi – kui Sloveenia teaduse puhul võiks rahuga tõsta kõigi “tulemustasu”, siis Eesti puhul tuleks esmalt hoolega mõelda.

Teadlaste (ja ülikoolide õppejõudude) palgapoliitika Euroopas annab põhjust mitmeks analüüsi väärivaks arenduseks. Kui vaadelda teadlaste palgamäära sõltuvus erialase töö kogemusest, tuleb välja, et Eesti kuulub kõige enam tasalülitatud riikide gruppi koos Rumeenia, Bulgaaria, Slovakkia, Poola jt. Siin, Akadeemia üldkogule kogunenute hulgas on seda õige esile tõsta – kogemus maksab meil teaduses vaat et kõige vähem. Ja tahaks juhtida tähelepanu asjaolule, et seesama Sloveenia erineb meist ka siin oluliselt.

Kuid möödaminnes pole võimalik langetada otsuseid, vajalik on analüüs. Miks on see pilt just niisugune, nagu ta on? Vahekordade muutmine palgapoliitika kaudu on teatava piirini vahest isegi võimalik, kuid puhtal kujul oleks see sisemine ümberpaigutus teadlaskonna siseselt. Meil on paljudel aladel niigi raske motiveerida noori tulema teadusse ja vaevalt nende sissetulekute alandamine tõstaks motivatsiooni sellega, et tulevik oleks roosilisem – palk tõuseks kogemuste lisandumisel kiiremini. Teisalt on aga egalitaarsus töötamas vastu tõsisele riiklikule vajadusele “meelitada” koju tagasi vahepeal välismaale siirdunud. Ja nii edasi – taas näeme olukorda, kus meil puudub analüüs ja selle alusel kujundatud poliitika. Hoiame siis silmad kinni ja eitame probleemi olemasolu?

KVALITEET JA KVALITEEDI KVANTITEERIMINE

Lõpetaksin ettekande lühikese kommentaariga viimastel nädalatel hoogustunud mõttevahetusest humanitaarteaduste hindamise kohta põhjusel, et see on aktuaalne. Tegemist on isikliku arvamusega, kuigi akadeemikute vahel on sel teemal olnud elavat mõttevahetust. Mulle tundub, et Eesti on nüüd juba piisavalt kaua olnud iseseisev, meie teaduspoliitika raamid korralikult paigas ning erinevate instrumentide arv pidevas kasvamises. Kõik need “lõpetatud nimekirjad” väärtkirjastustest, kurioosumid, kus maakeelne monograafiline uuri-

mus on automaatselt “vähemväärtuslik” kui ISI artikkel – see on muidugi ilmne libastumine. Teisalt on mu meelest eksitav jätta muljet, nagu oleks neid kohalikke normatiivseid “väärtkirjastuste nimestikke” koostanud “grupp teadusbürokraate”. Me ju teame, et see sugugi nii ei olnud. Milleks end (teisi?) petta? Bürokraatlik alge on paremal juhul nimekirjade “lõpetatuses” peidus. Nimetaks neid probleeme kasvuraskusteks ja mida varem need ületatakse, seda parem.

Esmajoones on see *humaniora* kogukonna enda teha. Kvaliteedile ei saa olla alternatiive, kuid väärtushinnanguid selles mõttes, mis on kvaliteet, anname me siiski esmajoones ise, seda ei tee bürokraadid ega ilmselt ei pretendeeri ka niisugusele soovile. Ma kaldun arvama, et nende mure on muus (ja seda esmajoones põhjusel, et nad on ju valdavalt teadusest pärit) – nad soovivad “selgust” ja soovivad seda saavutada nii, et see selgus ei oleks kogukonnasisese “teki-omapoole-tarimise” resultaat.

Iseasi on rahastamise kogumahu nappus. Kes seda ei kurdaks? Suundadevahelist tasakaalu, nagu ka teadus- ja arendustegevuse peale kuluva riigieelarvelise raha kogumahtu, otsustatakse poliitiliselt. See on alati nii olnud ja ei ole sugugi ilmtingimata vastuolus teadmispõhisuse ega terve mõistusega laiemas tähenduses, sh Eestis ja Eestit silmas pidades. Ma olen näinud arvandeid, mille kohaselt Eesti riigieelarvelise humanitaarteaduse rahastamise maht on suhtena vastavasse kogumahtu ülaltpoolt teisel kohal Euroopa Liidu liikmesmaade seas. See on ilmselt kaugel enam, kui teised Eesti teadused selles tähenduses eales loota võivad. Mida aga ei maksa siinkohal unustada, on teaduse infrastruktuuri summade massiivsem voog tehnikateaduste, reaalia ja meditsiini suunas, kuid see raha ei tekita iseenesest ei uusi töökohti ega palgatõusu. Mis teisalt on muidugi ka arusaadav. Riigikogus vastuvõetud arengukavasid silmas pidades – kui me suudame lähema seitsme aasta jooksul kasutada arukalt ära need ekstra miljardid, mis seal kirjas, oleme kindlasti astunud väga suure sammu edasi.

Kolleegid, ma kõnelesin erinevatel teemadel. Kuid neil on ühisnimetaja – püüd näidata, et meie kitsaskohaks on analüüs ja kompetents. Võimalus lähiaastail hüppeliselt edendada teadus- ja arendustegevuse infrastruktuuri on muutunud reaalsuseks ja nõuab targaks elluviimiseks omakorda teadmispõhisust. Kuid veelgi olulisemaks on professionaalse teadusliku/teadmispõhise analüüsi vajalikkus neis suundades, kus on põimunud “elu selle terviklikkuses”. Energeetikaga seotu on siin hetke markantsemaks näiteks, kuid kaugeltki mitte ainsaks. Akadeemia peab püüdma sinna poole, et meie oma kompetents oleks ja püsiks kõrgel kõigis olulistest suundades. Meie seadusest tulenev privileeg anda nõu valitsusele ja rahvaesindajaile, sealjuures ka siis ning vahel mõnikord eriti siis, kui seda ei “tellita”, samaaegselt selgitades olemuslikult keerulisi probleeme ühiskonnale – see on meie avalik-õiguslikkuse olekuvormi nurgakiviks.

Eesti Teaduste Akadeemia peasekretär *Leo Mõtus*
AKADEEMIA 2006. a EELARVE TÄITMINE JA
AKADEEMIA 2007. a EELARVE

Tabelis (vt lk 73) on esitatud minimaalne kogum arve, aga see on enam-vähem sama kulude ja tulude loetelu, mis esitatakse Haridus- ja Teadusministeeriumi järgmise aasta eelarve tellimiseks.

2006. aastal on Akadeemia tulud ja kulud olnud enam-vähem tasakaalus. Me oleme aruandeaastal kulutanud ligikaudu 23,9 miljonit krooni. Akadeemikutasudeks ettenähtud raha ei ole täielikult kulutatud, kuna sellel aastal on meil nimekirjas vaid 57 akadeemikut. Akadeemia põhitegevuseks on eraldatud 11 miljonit 565 tuhat krooni (põhitegevus on täpsemalt lahti kirjutatud Akadeemia seaduses). Lisaks põhitegevuse rahale annab Haridus- ja Teadusministeerium Akadeemiale 572,75 tuhat krooni Eesti rahvuslike komiteede liikmemaksu tasumiseks rahvusvaheliste teadusorganisatsioonide töös osalemiseks (nimekiri kooskõlastatud HTMga). Regulaarselt on Akadeemiale eraldatud raha Kohtu 6 maja renoveerimiseks (2006. aastal oli riigipoolne summa erandlikult null, kuid Akadeemia on sellel aastal renoveerinud maja omatuludest). Esmakordselt anti 2006. aastal eraldi reana Akadeemiale 400 tuhat krooni arvutus- ja konverentsitehnika soetusteks. Akadeemia kulutas omavahenditest 2,173 miljonit krooni – põhitegevuse toetamiseks, maja renoveerimiseks ja soetusteks. Omavahendite jääk tekkis saali rendist ja 2004. aastal Tolli- ja Maksuameti poolt tagastatud tulumaksust. Praktiliselt kogu omavahendite jäägi kasutas Akadeemia aastatel 2005 ja 2006 eelarvete puudujäägi tasakaalustamiseks. Eelarve puudujääk tekkis põhjusel, et vahemikus 2002–2006 kasvas Akadeemia riigipoolne toetus kokku 2,5%, ehk keskmiselt 0,6% aastas, samal ajal kui perioodi keskmine inflatsioon oli 3–4% aastas. 2006. aasta lõpul on omavahendite jääk praktiliselt likvideeritud.

See viib meid nüüd 2007. aasta eelarve probleemi juurde. Arvestades Akadeemia omavahendite jäägi lõppemist ning seda, et 2 aastat ei olnud Akadeemia eelarvet praktiliselt suurendatud, andis HTM Akadeemia põhitegevuseks juurde 2 miljonit krooni. Samal ajal lisis ministeerium Akadeemia kohustuste hulka ülesande maksta kinni riigi teaduspreemiate komisjoni töö kulud. Akadeemia korraldas ka eelmistel aastatel teaduspreemiate komisjoni tööd, siis aga kattis ministeerium komisjoniga seotud kulutused oma eelarvest. Nimetatud lisakohustus tõi Akadeemiale kaasa ligi 262 tuhande kroonise täiendava kulu, millest Akadeemiat ei olnud ette hoiatatud ja mille katteks lisis HTM Akadeemia põhitegevuse toetusele 230 tuhat krooni. Kui arvestada veel, et 2006 aastal kulutas Akadeemia eelarve tasakaalustamiseks omavahendite jääki 2 miljonit ja 173 tuhat krooni, juurde aga saime vaid 2 miljonit krooni, oleme 2007. aastal 403 tuhande krooniga miinuses.

Tabel

Akadeemia 2006. a eelarve täitmine ja 2007. a eelarve

	2006 tegelik	2007 eelarve
Akadeemikutasud	3960	3960
Riiklik toetus põhitegevuseks	11565	13565
Urija-professori tasud	1500	1500
Kokku otse riigieelarvest	17025	19025
s.h teaduspreemia määramiseks		230
Rahvusvaheliste organisatsioonide liikmemaks	573	720
Kohtu 6 renoveerimiseks	0	850
Soetused	400	600
Muud (raamatu ja õppelaenu toetus, jms)	214	170
Akadeemia omavahenditest	2173	300
Akadeemia + Kirjastuse tulud kokku	21427	22365
Akadeemia + Kirjastus + Under ja Tuglas	23873	25753

Lisamuresid põhjustasid ka kaks muudatust Eesti riigieelarveseaduses. Üks muudatus ütleb, et sõltumata sellest, kas tegu on riigiasutuse või avalik-õigusliku asutusega, tuleb kõik eelarve ülejäägid, mis sihtotstarbelisest finantseerimisest jäävad, maksta tagasi riigikassasse. Teine muudatus on see, et uuel aastal saab asutus enne lepingu sõlmimist ainult üks kuu ühekordset toetust (1/12 eelmise aasta eelarve rahadest). Kuna suurem osa riigi teaduspreemia komisjoni töö kulusid tuleb välja maksta jaanuaris, tekkis Akadeemial reaalne oht et töötajate palgad jäävad maksmata. Riigieelarve toetuse kasutamise lepingu sõlmimine ministriumiga on seni realselt võtnud kaks kuud aega. Seega vajaks Akadeemia märksa suuremat rahalist reservi kui 1/12 osa eelmise aasta eelarvest. Sel aastal tegi Akadeemia taotluse 2008. eelarveaastaks ja sinna me lisime palve, et ministrium taotleks Akadeemiale Vabariigi Valitsuse loa võtta pangast arvelduskrediiti. Arvelduskrediit võimaldaks Akadeemial tasuda riigi teaduspreemiatega seotud kulud jaanuaris ning maksta töötajatele kahe kuu palga. Ilma Vabariigi Valitsuse loata on Akadeemial pangast arvelduskrediiti võimatu saada.

Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse eelarvega on olukord mõnevõrra parem selles mõttes, et neil on oma sihtfinantseerimine ja nad saavad ministriumilt ka infrastruktuuri täiendamise ja renoveerimise raha. Ainus Kirjanduskeskuse probleem oli selles, et nad ei saanud ära kulutada renoveerimise jaoks eralda-

tud summat – 125 000 krooni, mis oli mõeldud kanalisatsiooni ehitamiseks, kuna Tallinna Vesi, kes korraldab kanalisatsiooni ehitamist Nõmme linnaosas, on kanalisatsiooni ehitamist juba 3–4 aastat edasi lükanud. Underi ja Tuglase Kirjanduskeskusel käivad läbirääkimised ministriumiga nimetatud summa kasutamiseks muudel töödel.

Eesti Teaduste Akadeemia president *Richard Villems*

LÕPPSÕNA

Austatud kolleegid!

Omajal ajal oli kombeks, et üldkogul esines president ja siis andsid akadeemiksekretärid omapoolse ülevaate Eesti teaduse seisust osakonnaga seotud erialadel. See oli ka mõistetav, sest paljudes suundades oli olulisem osa teadustööst kontsentreerunud teadusasutustesse, mis toimisid Akadeemia raames. Ja muidugi töötas ka tollal märkimisväärne osa akadeemikutest ülikoolides ning nendepoolsed sõnavõttud täiendasid tervikpilti. Me reformisime oma teadussüsteemi. See oli mõistlik samm. Kuid sellega kadus ka ainus laiem foorum, kus võeti iga-aastaselt sisuliselt kokku oluline, mis iseloomustas teaduse arengut Eestis. Võib küsida, kas ja kellele seda vaja on? Võib küsida, kes seda tegema peaks? Võib küsida, kus seda tegema peaks? Kõik need küsimused on õigustatud. Kuid teisalt – seaduses on öeldud, et Vabariigi peaminister peab kord aastas esinema Riigikogu ees ettekandega “Olukorrast teadus- ja arendustegevuses”. Peaministri ülesandeks on, vähemasti esmajoones, informeerida Riigikogu valitsuskabineti tegevusest teadus- ja arendustegevuse edendamisel korraldamisel. Selle kõne alusmaterjalid valmistatakse ette põhiliselt kahest ministriumist – HTM ja MKM – laekunud materjalide alusel, kuivõrd need ministriumid vastutavad teadus- ja arendustegevuse poliitika kujundamise eest. Loogiline ja arusaadav. Kuid samas mõnevõrra suletud ring – korralduslikud ja haldusalased küsimused oleksid nagu kaetud, kuid olemuslik tagasiside teaduse ja arendustegevuse suundumuste, tulemuslikkuse ja probleemide osas mitte ilmtingimata. Kuid lõppkokkuvõttes on just need aspektid mõõtmeks “poliitikate” toimimise kohta.

Meie teaduskorralduse põhilistest reformidest on nüüdseks möödunud kümme aastat. Ajalukku on kadunud pinged ja rivaliteet Akadeemia ja ülikoolide vahel. See teema enam “ei müü”. On üles kasvanud täiesti uus teadlaspõlvkond ja need, kes vähegi jälgivad teaduse “väljundi” poolt, näevad selgesti kelle kätega, õigemini ajudega, tehakse Eesti teadust uuel sajandil. Põlvkonnad on segunenud ja uus põlvkond on selgesti haaranud oma positsiooni. Ma teeksin ettepaneku, et järgmisel aastal oleks Akadeemia juhatuse ettekandeks üldkogul vastvalminud uus “Valge raamat” ja põhimõttelised ettekanded tuleksid osakonnajuhatajatelt, haarates endasse teaduse ja sellel põhineva arendustegevuse Eestis. Loomulikult jääb üldkogu teemaks ettekanne eelarve kohta ja presidendi ettekanne, fokuseerituna üldistele probleemidele. Ma

usun, et nii muutub üldkogu paljuski sisulisemaks, arutus elavamaks ja mis põhiline – suunatuks teaduse enda arengule Eestis. See annab aluse võrdlusteks Euroopa Liidu ja muu maailma tendentsidega jne. Arutame küsimuse juhatuses läbi ja kui juhatus on nõus, siis muudame järgmise aruandekoosoleku, mis vormiliselt on üks oluline koosolek, ülesehitust. Ega mul muud lisada ei ole. Minister on nüüd ära ja me võime teda natuke leebelt kiita ka. Mul on tunne, et kõik, mis ta ütles, oli siiras. Sealjuures huvi selle vastu, mida Teaduste Akadeemia teeb ja, mis on veel palju tähtsam, mida Teaduste Akadeemia akadeemikud ühe või teise asja kohta arvavad.

Me istume paljudes erinevates komisjonides, on palju paralleelset tegevust. Jumal tänatud, et me kõikjal kaugelki ei esinda Teaduste Akadeemiat, sest siis me peaksime alati panema oma väljaütlemiste juurde sildi, et “seda, mida ma ütlen, ei saa käsitleda Eesti Teaduste Akadeemia ametliku seisukohana”. Kuid on asju, mida me saame öelda koos ja oleks kena, kui nende hulka kuuluksid probleemid, mis puudutavad nii teaduse arengut Eestis kui ka probleeme, mis on olulised Eestile muudel põhjustel. Puudust neist ei ole.

On veel üks positiivne uudis. Peaminister tellis ametlikult oma kantselei kaudu, et Eesti Teaduste Akadeemia analüüsiks kuidas TAN, kuhu kuuluvad teatavasti neli ministrit (peaminister, haridus- ja teadusminister, rahandusminister ning majandus- ja kommunikatsiooniminister), *ex officio* kaks rektorit jne, peaks töötama nii, et see töö oleks sisulisem. Hetkel on teatav stabiilsus, on kõrghariduse kontseptsioon, on teaduskontseptsioon, saadi maha ka arengufondiga. Eks näeme, kuidas selle käivitamisega hakkama saadakse. Ma olen lootusrikas. Kuigi selleks eraldatud raha on piiratud, annab see kindlasti tuge, tekitab ilmse vajaduse analüüsiks. Mitte minevikku, vaid tulevikku silmas pidades.

Lõpuks paar sõna teaduse finantseerimise alustest – kolleeg Agu Laisal on äsja öeldus paljuski õigus. Pärast seda, kui aastatel 1995–1996 sai introducteeritud sihtfinantseerimine, oli peaaegu nagu demokraatiaga – tal on palju vigu, aga paremat naljalt ka ei ole. Nüüd aga, kui sihtfinantseerimine on komplementeeritud baasfinantseerimisega, on süsteem tervikuna ilusasti paigas ja minu meelest pole siin midagi olemuslikult reformida. Probleemsed aspektid ei tulene süsteemist, vaid “inimfaktorist” – me peame ise olema märksa järjekindlamalt nõudlikud, olema “külmalt ja julmalt” orienteeritud innovatiivsusele ja teadusliku taseme prioriteetsusele. Inimfaktorist – me kirjutame ajalehtedes kirglikult jubedatest bürokraatidest, kes valisid välja 474 kirjastust, milles avaldatud kirjutised kvalifitseeruvad “kõrge taseme” publikatsioonide rubriiki. Nebraska Ülikooli kirjastus sobib, kuid Arizona Ülikooli oma ei sobi. Naeruväärne näide tõepoolest. Samas on täiesti eksitav süüdistada “ministeeriumi bürokraate”. Ükski teadusbürokrat ei valinud mitte midagi välja. Seda tegime meie kui teaduslik *community* ise – “oma käega”. Sealjuures mitte akadeemikud, vaid laiapõhjaline erialaste ekspertide kogu. Ei tohi (sihilikult?) petta lugejat ega maksa petta ka iseennast. Keegi tegi tõepoolest ühe triviaalse

vea – vormistas näidisloendi kui lõpetatud nimekirja. Näpukas, mis tuleb parandada sellesama teadusüldsuse esindajate kvoorumi poolt, keda paluti seada kokku nimistu kirjastustest. Kuid määrada niisuguseid möödalaskmisi pähe administraatoritele ei ole aus.

Lugupeetud kolleegid, järgmise üldkoguni on taas pikalt aega ja, kuidas see akadeemik defineeritud oligi – “...kes oma isikliku loova tööga...”. Palju jõudu selleks!

RIIKLIKUD AUTASUD AKADEEMIKUTELE

RIIGI TEADUSPREEMIA

Riigi teaduspreemiate komisjoni ettepanekul Vabariigi Valitsuse 19. veebruari 2007 korraldusega nr 85 määrati

TEADUSPREEMIA TEADUSHARU PARADIGMAT JA MAAILMAPILTI
MÕJUTAVA VÄLJAPAISTVA AVASTUSE EEST

kollektiivsele teadustööle teemal “Tumeaine avastamine galaktikate ümbruses ning universumi kargstruktuur”:

vasakult *Jaan Einasto* (kollektiivi juht), *Maret Einasto*, *Enn Saar*, *Erik Tago*
(foto tehtud 24. veebruaril 2007 riiklike preemiate kätteandmisel).

“... 20. sajandi teisel poolel on vaadetes Universumi ehitusest toimunud mitu paradigma nihet: on avastatud kosmiline foonkiirus ja selle virvendused (mõlemad tööd on väärinud Nobeli preemiat); on avastatud, et põhilise osa Universumi ainest ei moodusta mitte tavaline barüonaine, vaid senitundmatu päritoluga tumeaine; on leitud, et galaktikad ei paigutu ruumis juhuslikult, vaid moodustavad pikki ahelaid, mis koonduvad superparvedesse, ning nende vaheline ruum on tühi (Universumi kargstruktuur). Kahes viimases paradigma muutuses mängisid Tartu astronoomid Jaan Einasto juhtimisel juhtivat rolli, esitades esimesena argumendid uute paradigmade kohta...”

Eesti Vabariigi teaduspreemiad, 2007, lk 8.

RIIKLIKUD TEENETEMÄRGID AKADEEMIKUTELE

Vabariigi Presidendi 7. veebruari 2007 otsus nr 94
Riigivapi III klassi teenetemärk
Akadeemik Jüri Engelbrecht

JUUBELID

2007. aasta juubelitähtpäevad:

95. sünnipäev
akadeemik *Harald Keres*

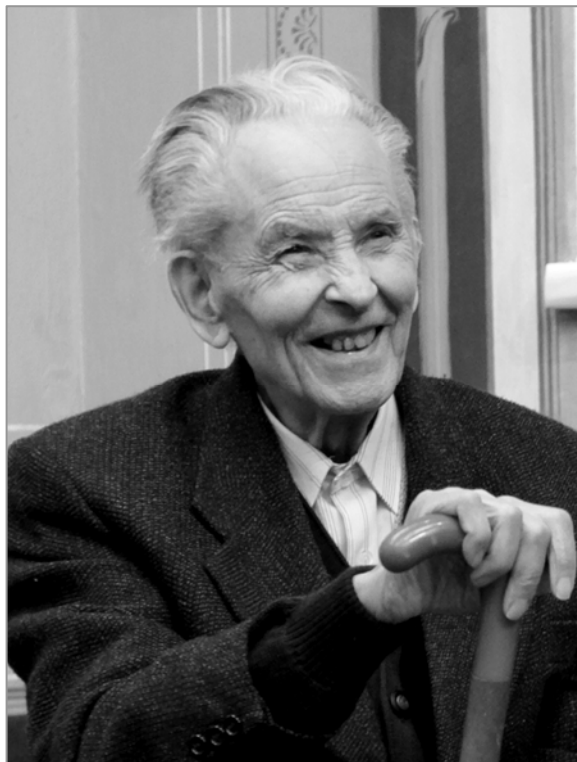
80. sünnipäev
akadeemik *Raimund Hagedberg*
akadeemik *Valdek Kulbach*
akadeemik *Huno Rätsep*
akadeemik *Karl Siilivask*
Akadeemia välisliige *Endel Tulving*

75. sünnipäev
akadeemik *Hans Kiiüts*

70. sünnipäev
Akadeemia välisliige *Indrek Martinson*

65. sünnipäev
akadeemik *Olav Aarna*
Akadeemia välisliige *Jaan Laane*
akadeemik *Haldur Õim*

50. sünnipäev
akadeemik *Jaan Ross*

Akadeemik *Harald Keres*

Harald Keres sündis 15. novembril 1912. aastal Pärnus käsitöölise perekonnas.

1932. aastal lõpetas ta Pärnu Linna Poeglaste Gümnaasiumi ja 1936. aastal *cum laude* Tartu Ülikooli matemaatika osakonna. 1938. aastal kaitses Harald Keres matemaatika magistri ja 1942. aastal filosoofiadoktori kraadi. Viimane tuli 1947. aastal teistkordselt kaitsta ning talle omistati füüsika-matemaatika-doktori teaduslik kraad. 1954. aastal sai ta füüsika professori kutse.

Pärast Tartu Ülikooli lõpetamist asus Harald Keres samas õppejõutööd tege-
ma. Ta oli nooremaks abiõppejõuks matemaatika alal ja hiljem matemaatika dotsendi kohusetäitja. Pärast keerulisi sõja-aastaid juhatas teoreetilise füüsika kateedrit ning oli aastail 1958–1960 teadusprorektor. Samaaegselt ülikooliga töötas Harald Keres ka Eesti Teaduste Akadeemia Füüsika ja Astronoomia Instituudi Tähetorni juhatajana ning kuni pensionile minekuni 1989. aastal Füüsika Instituudi teoreetilise füüsika laboratooriumi juhatajana. Alates 2000. aastast on ta Tartu Ülikooli emeriitprofessor.

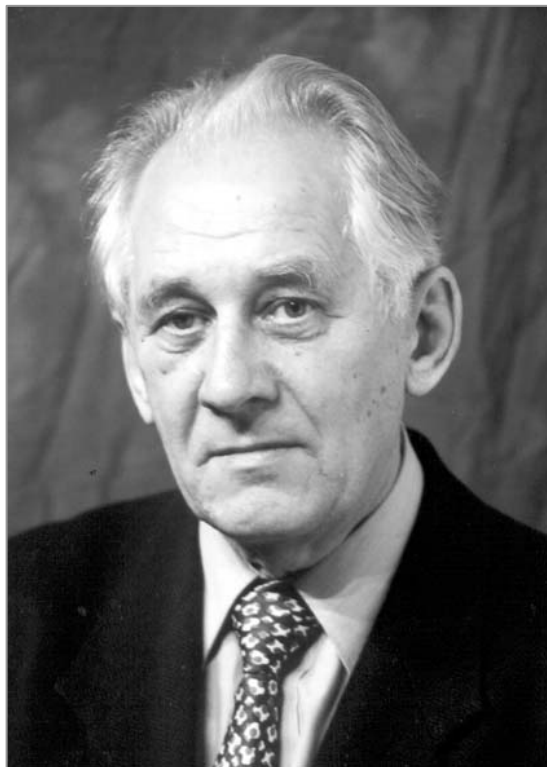
Eesti Teaduste Akadeemia liikmeks teoreetilise füüsika alal valiti Harald Keres 1961. aastal.

Oma teadustegevuses keskendus Harald Keres üldrelatiivsus- ja gravitatsiooniteooria arendustesse. Temast kujunes relatiivsusteooria uurimissuuna alusepanija. Tema sulest on ilmunud üle kolmekümne teadustöö. Silmapaistvalt aktiivne on ta olnud publitsistika vallas, populariseerides teadust kui rahvuskultuuri lahutamatu osa.

Harald Kerest on tunnustatud riikliku teaduspreemiaga ning autasustatud Riigivapi III klassi teenetemärgiga. Ta on valitud Tartu linna aukodanikuks ning 2005. aastal pälvis Eesti Rahvuskultuuri Fondi elutöö tänuauhinna.

Harald Keres on tegelenud ka muusikaga, tema lemmikinstrumentideks on flööt ja klaver.

Akadeemik *Raimund Hagelberg*

Raimund Hagelberg sündis 7. veebruaril 1927. aastal Tallinnas.

1946. aastal lõpetas ta Tallinna Reaalkooli ja 1950. aastal Tallinna Tehnika-ülikooli majandusteaduskonna. Õpingud jätkusid samas aspirantuuris.

Oma kandidaaditöö “Krediidi osa kolhoositootmise arendamisel” (1954) ja doktoritöö “Põllumajandusettevõtete töö majandusliku analüüsi alused” (1968) pühendas ta panganduse ja majandusanalüüsi probleemistikule. Selline valik osutus eriti kasulikuks Eesti Panga taasrajamisel ning krooni uuesti kasutuselevõtmisel, mille juures ta on kaasa teinud kõik tähtsamad sammud.

Aastatel 1953–1954 töötas Raimund Hagelberg Eesti Teaduste Akadeemia Majanduse Instituudis nooremteadurina. Seejärel oli aastatel 1954–1982 Tartu Ülikooli majandusteaduskonna vanemõpetaja, dotsent, kateedri juhataja ja professor ning 1982–1989 Akadeemia teaduslik peasekretär. Aastatel 1989–1992 oli ta Eesti Vabariigi Ülemnõukogu esimehe nõunik. 1990. aastal valiti Raimund Hagelberg taasasutatud Eesti Panga nõukogu liikmeks. Selles ametis

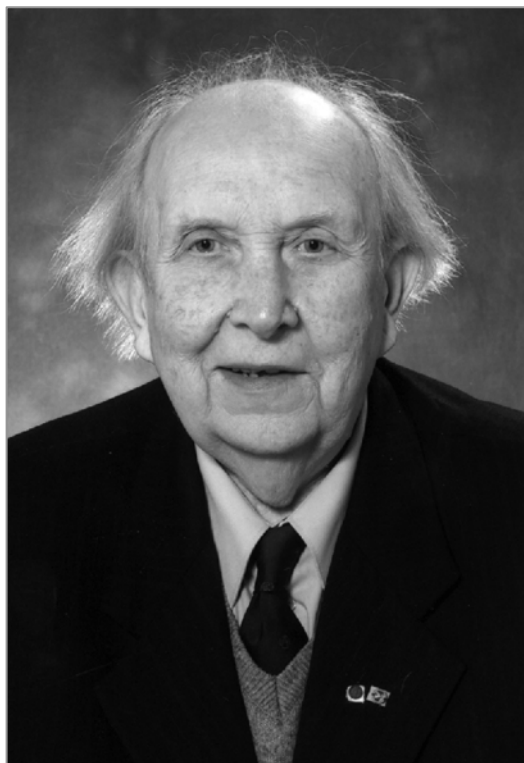
töötas ta kuni 1998. aastani, misjärel sai temast Eesti Panga nõunik. Koosseisuvälise nõunikuna töötab ta seal tänaseni.

Alates 1995. aastast on Raimund Hagelberg Tartu Ülikooli emeriitprofessor.

2000. aastal autasustati teda Riigivapi III klassi teenetemärgiga.

Raimund Hagelbergi teadusuuringute peasuundadeks on olnud ettevõtete majandusliku analüüsi metodoloogia, rahanduse teooria, ettevõtete rahandus, hariduse, teaduse ja kõrgkooli ökonomika, majanduse üldteooria, pangandus ja krediit. Kuid teaduses tehtuga samaväärseks peab ta õpetamise poolt Tartu Ülikoolis.

Oma vähesed vabad hetked on Raimund Hagelberg sidunud looduse ja maaga, armastades viibida metsavaikuses ning teha käsi mullaseks oma suvekodus Lõuna-Eestis.

Akadeemik *Valdek Kulbach*

Valdek Kulbach sündis 6. aprillil 1927. aastal Virumaal Joala külas taluniku peres.

1945. aastal lõpetas ta Tallinna 10. Keskkooli ja 1951. aastal *cum laude* Tallinna Tehnikaülikooli ehitusteaduskonna tööstus- ja tsiviilehituse eriala. Õpingud jätkusid aspirantuuris Leningradi Polütehnilise Instituudi hüdrotehnikateaduskonnas kus ta omandas 1955. aastal tehnikakandidaadi kraadi. Tehnikadoktori kraadi kaitses ta Tallinna Tehnikaülikooli juures 1973. aastal.

Aastatel 1948–1952 töötas Valdek Kulbach Eesti Projektis inseneri, vaneminseneri ja ehitusgrupi juhina. Alates 1955. aastast on tema töökohaks olnud Tallinna Tehnikaülikool, kus ta on olnud assistent, vanemõpetaja, dotsent ja professor. 1963–1975 oli ta õhtuteaduskonna prodekaan ja kaugõppeteaduskonna dekaan, 1975–1990 ehituskonstruksioonide kateedri juhataja, 1990–1998 Ehitiste Projekteerimise Instituudi teraskonstruksioonide professor, 1994–1995 ehitusteaduskonna dekaan. Alates 1998. aastast on ta teraskonstruksioonide õppetooli emeriitprofessor.

Eesti Teaduste Akadeemia liikmeks valiti Valdek Kulbach 1986. aastal.

Valdek Kulbachi uurimistöö peasuundadeks on olnud teraskonstruksioonide töötamise analüüs, filtratsiooni- ja nõlvastabiilsusprobleemid, temperatuuripingete valdkond ning rippkonstruksioonide arvutamise probleemid. Arendades sillaehituse teooriat ja praktilisi lahendusi, on ta juhtivalt osalenud raudtee-, maantee- ja jalakäijate sildade rajamisel Tartus, Pärnus, Narvas ja mujal, samuti Tallinna ja Tartu laululava ehitamisel. Saaremaa ja mandri vahelise püsiühenduse lahendusena ehitas ta mudeli, mille järgi võiks kolme aastaga üle Suure väina ehitada 6,1 kilomeetri pikkuse ja kuni 40 meetri kõrguse ripp-silla.

Valdek Kulbach on mitme teadusorganisatsiooni liige nii Eestis kui välismaal. Ta on juhendanud paljusid magistri-, kandidaadi- ja doktoritöid ning avaldanud üle 140 teadusartikli. Tema sulest on ilmunud kaks monograafiat ja mitu õpikut.

Tema tööd on tunnustatud Nõukogude Eesti preemiaga 1970. aastal ja Eesti Vabariigi teaduspreemiaga 1995. aastal. 1999. aastal autasustati akadeemik Kulbachi Valgetähe IV klassi teenetemärgiga. 2000. aastal valiti ta Aasta In-seneriks.

Akadeemilise tegevuse kõrval on Valdek Kulbachi põhiharrastuseks kujunenud ehitusprojekteerimine ja -ekspertiis. Vaba aja sisustab ta meeleldi tervise-spordi ja margikogumisega.

Akadeemik *Huno Rätsep*

Huno Rätsep on sündinud 28. detsembril 1927 Tartus. 1946. aastal lõpetas ta Treffneri gümnaasiumi (tol ajal Tartu I Keskkool) ja astus Tartu Ülikooli soome-ugri keeli õppima. Ülikooli lõpetamisele 1951. aastal järgnesid aspirantuuriaastad ja 1954. aastal kandidaativäitekirja kaitsmine teemal “Infiiniitsed vormid soome-ugri keeltes”. 1974. aastal kaitses Huno Rätsep doktori-väitekirja, mille laiendatud variant ilmus 1978. aastal monograafiana “Eesti keele lihtlausete tüübid”. 1980. aastal hinnati see töö riikliku preemia vääriliseks. Professorikutse sai Huno Rätsep 1977. aastal.

Huno Rätsepa õppejõutöö Tartu Ülikooli eesti keele kateedris algas 1954. aastal ja kestis üle nelja aastakümne, sellest ligi kaksikümmend aastat kateedri juhatajana ning aastatel 1992–1993 korralise professorina. Alates 1994. aastast on Huno Rätsep Tartu Ülikooli emeritprofessor.

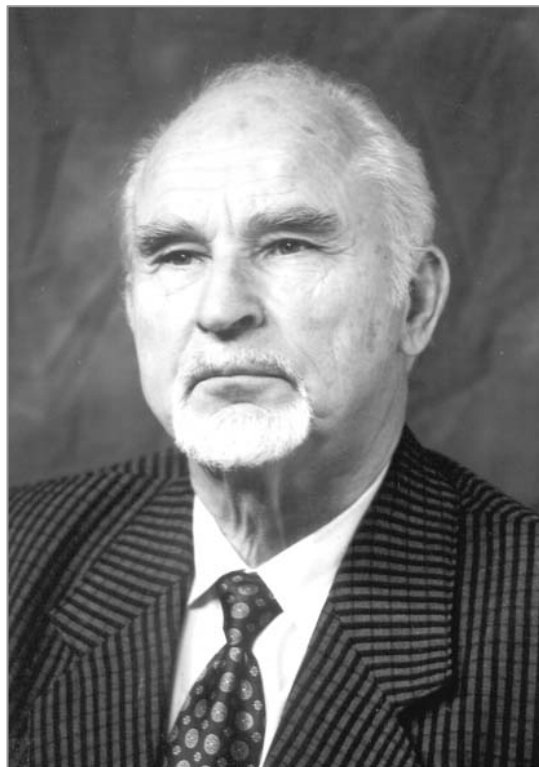
Läbi õpetamisaastate oli Huno Rätsep ennekõike keeleajaloolane ja sõnavara-uuriija. Tema mahukas loengute kompleksis oli läbi aastate esikohal eesti keele ajaloo põhikursus, millega käis kokku erikursus eesti keele sõnavara päritolust ning liivi keele erikursus. 1960. aastatel töid tema strukturaallingvistika ja

teiste uute keeleteaduslike suundade alased loengud ja seminarid kaasa põhimõttelise pöörde eesti keeleteadusliku mõtte arengus. Huno Rätsepa eestvõttel loodud generatiivse grammatika teooriale tuginevast uurijaterühmast on tulnud terve plejaad lingviste – tema õpilasi. Sellest arenguliinist on välja kasvanud ka Tartu Ülikooli arvutilingvistika uurimisrühm ja keeletehnoloogia töörühm. Ta on juhendanud kümnekonda väitekirja ning pidanud loenguid eesti keele ajaloost ja süntaksist Soome ja Rootsi ülikoolides.

1981. aastal valiti Huno Rätsep Eesti Teaduste Akadeemia liikmeks eesti keele alal.

Uurijana on Huno Rätsep tegelnud nii keeleajaloo kui ka tänapäeva keele uurimisega, kirjutanud põhjapanevalt eesti keele süntaksist ja sõnavarast, eesti keele uurimise ajaloost, sõnade etümoloogiast jpm. Tema sulest on ilmunud üle 120 teadusartikli, kaks monograafiat ja kaks eesti keele ajaloolise morfoloogia alast kõrgkooliõpikut. 1980. aastail juhtis Huno Rätsep kogu eesti keelele Emakeele Seltsi esimehena ja vabariikliku õigekeelsuskomisjoni esimehena. Ta kuulub rahvusvahelise ajakirja “Linguistica Uralica” toimetuskolleegiumi ja Eesti Soome-Ugri Komiteesse ning on Emakeele Seltsi ja Helsingis tegutseva Soome-Ugri Seltsi (Société Finno-Ougrienne) auliige. 1998. a pälvis Huno Rätsep eesti keeleinimeste hinnatuima autasu – F. J. Wiedemanni keeleauhinna.

2001. aastal autasustati Huno Rätsepat Valgetähe IV klassi teenetemärgiga.

Akadeemik *Karl Siilivask*

Karl Siilivask on sündinud 20. jaanuaril 1927. aastal Võrumaal Veriora vallas.

Õpingud Võru Keskkoolis katkestasid sõjasündmused ning evakueerumine Tšeljabinski oblastisse. Pärast Eestisse tagasijõudmist sooritas Karl Siilivask 1945. aastal keskkooli lõpueksamid ja alustas järgmisel aastal õpinguid Tartu Ülikooli ajalooteaduskonnas. Ülikooli lõpetamisele järgnes aspirantuur ja kandidaaditöö kaitsmine. 1968. aastal kaitses Karl Siilivask doktoriväitekirja Veebruari- ja Oktoobrirevolutsioonist Eestis.

Alates 1954. aastast töötas Karl Siilivask kakskümmend aastat Tartu Ülikoolis, sh aastatel 1969–1974 professorina, 1962–1974 kateedrijuhatajana, kolmel korral ka dekaanina. Ta luges Eesti ajaloo üldkursust ja erikursusi.

Aastatel 1974–1983 oli Karl Siilivask Eesti Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituudi direktor, aastatel 1984–1992 samas sektorijuhataja, ühtlasi kohakaaslasena Tartu Ülikooli professor aastatel 1974–1992. Alates 2004. aastast töötab Karl Siilivask Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Eesti Ühenduse vanemteadurina.

1977. aastal valiti ta Eesti Teaduste Akadeemia liikmeks ajaloo alal.

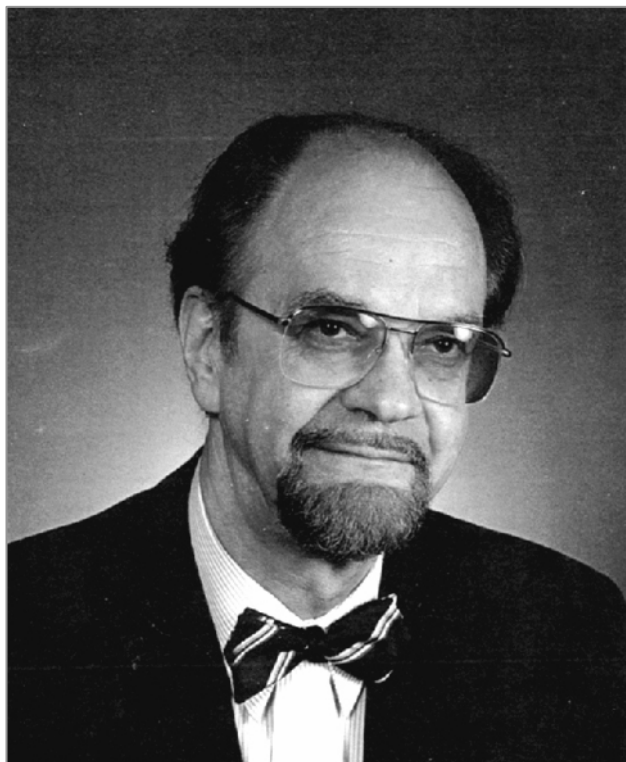
Aastatel 1974–2004 oli Karl Siilivask Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Eesti Ühenduse esimees ning juhatuse liige, vaheldumisi kahel korral Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Balti Assotsiatsiooni president ja asepresident (1991–2003). 2003. aastast tänaseni kuulub ta TTBA assamblee juhatusse.

Karl Siilivase teadusajalooline uurimistöö kajastub seeriakogumikes “Tartu ülikooli ajaloo küsimusi”, “Teaduse ajaloo lehekülgi Eestist” ning “Teaduslugu ja nüüdisaeg”, 1977. aastast alates põhiliselt Balti teadusajaloo konverentside materjalides (a-st 1997 “Historiae Scientarum Baltica”). Autorite kollektiivi tänuväärse koostöö tulemusena on ilmunud suuremahulise “Eesti teaduse biograafilise leksikoni” kaks esimest köidet.

Balti riikide taasiseseisvumise järel tegeles Karl Siilivask Eesti ja teiste Baltimaade teaduse arengu tutvustamise ja rahvusvaheliste sidemete loomisega, osales Tallinnas ja Tartus esimese Balti ja Põhjamaade teadusajaloo sümposiumi korraldamisel ning TTBA Rahvusvahelise Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Ühendusega liitumise ettevalmistamisel. Karl Siilivask on avaldanud üle 200 teadusartikli ning on enam kui 10 monograafia autor või kaasautor.

Juubilari hobide hulgas tõusevad esile kehakultuuri alad: kergejõustik, tennis, suusatamine (on osalenud ka Tartu-Kääriku suusamaratonil).

Akadeemia välisliige *Endel Tulving*

Endel Tulving on sündinud 26. mail 1927. aastal Petseris juristi perekonnas.

Õpingud Treffneri Gümnaasiumis katkesid sõjasündmuste tõttu, haridustee jätkus pagulasena Saksamaal Geislingeni Eesti Gümnaasiumis. 1949. aastal Kanadasse emigreerumise järel asus ta õppima Toronto Ülikoolis psühholoogia erialal. Õpingud jätkusid Harvardi Ülikoolis, kus Endel Tulving omandas 1957. aastal doktorikraadi. Aasta varem alustas ta lektorina pedagoogitööd Toronto Ülikoolis ning valiti 1965. aastal korraliseks psühholoogiaprofessoriks. Viie aasta jooksul (1970–1975) pidas Endel Tulving rööbiti veel teist professoriametit Yale'i Ülikoolis. Akadeemilise karjääri sisse jäi ka kuus aastat tööd Toronto Ülikooli psühholoogiaosakonna dekaanina ja ajakirja *Journal of Verbal Learning and Verbal Behavior* toimetamine maailma üheks mõjukamaks psühholoogia valdkonna ajakirjaks. 1985. aastal valiti Endel Tulving Toronto Ülikooli ülikooliprofessoriks (*university professor*) – tunnustus, mille osaliseks saavad vaid väga vähesed. 1992. aastast on ta Toronto Ülikooli emeritprofessor ning jätkab uurimistööd Rotmani Uurimisinstituudis tunnetusprotsesside neuropsühholoogia osakonna juhatajana. Igal aastal vee-

dab professor Tulving paar kuud külalisprofessorina Washingtoni Ülikoolis ning mõned nädalad Tallinnas. 1997. aastal muutus Tallinn Endel Tulvingu korraldusel toimunud mälupsühholoogia konverentsi ajal maailma mäluuurimise pealinnaks. Ta on Tartu Ülikooli audoktor ja ülikooli Toronto Fondi asutaja.

Endel Tulvingu avastused on muutnud pöördeliselt arusaama inimmälust. Tema teadustöö valdkondi tähistavad märksõnad on episoodiline mälu, kodeerimise spetsiifilisus, praiming, HERA ja kronesteesia. Professor Tulving alustas 1960. aastatel esimesena mälestuste taaselustamise ning seeläbi info mälust kättesaamise uurimist. Ta eristas vähemalt kahte mälusüsteemi: episoodiline mälu aitab meeles pidada isiklikult kogetud sündmusi, semantiline (täenduslik) mälu aga fakte ja teadmisi maailma kohta. Veel kirjeldas ta mäluliiki, mida nüüd tuntakse praimingu, teadvustamata mälu nime all. Inimkultuurile on Endel Tulvingu oletuse kohaselt ainuomane autobiograafiline mälu – kronesteesia, mis eeldab võimet tajuda ja teadvustada aega.

2002. aastal valiti Endel Tulving Eesti Teaduste Akadeemia välisliikmeks. Ta on USA, Rootsi ja Euroopa akadeemiate välisliige, Kanada ja Londoni kuninglike seltside liige ning paljude ülikoolide audoktor. Tema sulest on ilmunud mitu raamatut ja üle 200 teadusartikli.

Endel Tulvingu akadeemiliste tunnustuste aukartustäratavalt pikas nimekirjas väärivad esile tõstmist Howard Crosby Warreni medal (1982), Ameerika Psühholoogide Assotsiatsiooni autasu väljapaistvate teadussaavutuste eest (1983), Ameerika Psühholoogiaühingu kuldmedal (1994) ja Gairdneri auhind (2005). Ta on 2000. aastast Valgetähe II klassi teenetemärgi kavaler.

Endel Tulving on tuntuim ja tsiteerituim eesti soost teadlane, kes on oluliselt muutnud ja kujundanud psühholoogia tänapäevast nägu. Ta on vaimukas ja ehe inimene, kelle jõud peitub lihtsuses.

Akadeemik *Hans Kiiüts*

Hans Kiiüts on sündinud 20. detsembril 1932 Põlvamaal Mooste vallas Suuremetsa külas talupidaja peres. 1951 lõpetas ta Tartu 1. Keskkooli ja 1956 *cum laude* Eesti Põllumajandusülikooli agronoomia teaduskonna. Seejärel töötas ta kuni 1958. aastani kolhoosiagronoomina Elva lähistel Erumäel.

1958. aastal kutsuti Hans Kiiüts Jõgeva Sordiaretusjaama nooremteaduriks odraaretuses. 1964 sai temast aretusosakonna juhataja ja 1973 Sordiaretusjaama direktor (alates 1992 Jõgeva Sordiaretuse Instituut), kellena töötas kuni 1998. aastani.

1968. aastal kaitses Hans Kiiüts põllumajanduskandidaadi väitekirja teemal “Parimatest Eesti odrasortidest ja lämmastikväetiste mõjust nende saagikusele ning kvaliteedile”. 1968–1970 stažeeris ta Rootsis Svalöfi Sordiaretuse Instituudis, kust sai odra sordiaretuse alal tõsise teoreetilise ja praktilise väljaõppe ja palju väärtuslikke kontakte. Hans Kiiütsi tööks on olnud uute odrasortide aretamine ja algseemne kasvatamine ning sordiagrotehnika arendamine. Ta on seitsme odrasordi peamine autor ja viie kaera- ning kahe nisusordi kaasautor. 1987. aastal omistati talle riiklik preemia sordiaretuse alal.

Aastatel 1992-1995 oli Hans Kuuks Eesti Põllumajandusülikoolis sordiaretuse õpetooli juhataja, seejärel samas emeriitprofessor. Eesti Teaduste Akadeemia akadeemikuks põllumajanduse alal valiti ta 1994. aastal ning 1997 autasustati teda Riigivapi viienda klassi teenetemärgiga.

Akadeemik Hans Kuuks on põline põllumees ja selle üle uhke. Ta on olnud edukas nii teadlasena kui direktorina. Praegu töötab akadeemik Jõgeva Sordiaretuse Instituudis vanemteadurina ning puhkehetked veedab Peipsi järvel kalavetel.

Akadeemia välisliige *Indrek Martinson*

Indrek Martinson on sündinud 26. detsembril 1937 Tartus.

Kuueaastase poisina sattus ta koos perekonnaga sõjakeerises Saksamaale, kus algas ka tema koolitee, mis jätkus Rootsi asumise järel Stockholmi Eesti algkoolis, Brännkyrka reaalkoolis ja gümnaasiumis. 1957. aastal alustas Indrek Martinson õpinguid Stockholmi ülikoolis inglise keele erialal, seejärel õppis ta aasta matemaatikat ja teise füüsikat. Töötanud mõnda aega füüsikaõpetajana Eesti Õhtugümnaasiumis, asus ta õppejõutööle Stockholmi Kuningliku Tehnikainstituudi lektorina. Töö kõrval jätkas ta õpinguid Stockholmi ülikoolis, kus omandas 1967. aastal litsentsiaadikraadi tuumafüüsika alal. Pärast erialast enesetäiendust külalisteadurina USA Arizona Ülikoolis jätkus tema teenistuskäik 1970. aastast teadur-füüsikuna Stockholmi Füüsika Instituudis. 1971 omandas ta doktorikraadi aatomifüüsika alal. 1971. a omandas ta doktorikraadi aatomifüüsika alal. Indrek Martinson valiti 1975. a Lundi Ülikooli professoriks ning tema teadustegevus jätkus sama ülikooli füüsikateaduskonnas. 2003. a alates on ta emeriitprofessor.

Indrek Martinson on maailmatasemega teadlane aatomspektroskoopia alal, kelle põhiuvid on seotud kõrgeltioniseeritud aatomite eksperimentaalse uurimisega. Samuti on ta tunnustatud eriteadlane aatomite ja kristallide sünkrotronspektroskoopias. Ta on avaldanud *ca* 280 teadusartiklit eelretsenseeritavates füüsikaajakirjades ja olnud paljude tulevaste teadusdoktorite juhendaja. 1986. aastast on Indrek Martinson Rootsi Kuningliku Akadeemia liige, kellel on õigus, nagu kõigil teistel Rootsi akadeemia liikmetel, võtta osa Nobeli preemia määramisest.

1986. aastast on ta Rootsi Kuningliku Teaduste Akadeemia liige, kellel on õigus nagu kõigil teistel Rootsi akadeemia liikmetel, osa võtta Nobeli preemia määramisest.

Indrek Martinson on alates 1989. aastast aidanud Eesti füüsikutel maailma teaduses väljundeid ja kandepinda leida. Seda eeskätt koostöölepingu raames Lundi Ülikooli MAX-labori sünkrotronkiirguse allikal tehtavate uuringute ja doktorantuuris õppetegevuse korraldamise kaudu. Ta on Eesti Teadusliku Seltsi Rootsis Lõuna-Rootsi osakonna esimees ning paljude Välis-Eesti organisatsioonide kauaaegne liige.

1998. a valiti Indrek Martinson Eesti Teaduste Akadeemia välisliikmeks füüsika alal. Ta on Tartu Ülikooli audoktor, Leedu Teaduste Akadeemia välisliige, Ameerika Füüsika Ühingu ja Ameerika Optika Ühingu ning paljude teadusnõukogude liige.

2001. aastal autasustati Indrek Martinsoni Valgetähe IV klassi teenetemärgiga.

Indrek Martinsoni on saatnud juba ülikooliaastatel välja kujunenud huvi kirjanduse, ajaloo ja klassikalise muusika vastu, spordialadest eelistab ta kergejõustikku, orienteerumist ja malet.

PERSONAALIA

Seisuga veebruar 2008*

Olav AARNA, sünd 4.11.1942, valitud 1990, informaatika. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1965. Estonian Business School, professor (2007); Lauteri 3, 10114 Tallinn, tel 665 1385, faks 665 1339, e-post olav.aarna@ebs.ee. KODUNE ADDRESS Nooruse 1-45, 76901 Tabasalu, Harku vald, Harju maakond, tel 603 2060. Lesk, kolm poega ja tütar.

Jaak AAVIKSOO, sünd 11.01.1954, valitud 1994, täppisteadused. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1976. Kaitseministeerium, minister (2007); Sakala 1, 15094 Tallinn, tel 717 0010, faks 717 0001, e-post jaak.aaviksoo@kmin.ee. KODUNE ADDRESS Tähe 91a-7, 50107 Tartu, tel 734 9000. Abielus, kaks poega ja tütar.

Hillar ABEN, sünd 3.12.1929, valitud 1977, mehaanika. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1953. Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituut, fotoelastsuse laboratooriumi juhataja (1987); Akadeemia tee 21, 12618 Tallinn, tel 620 4180, faks 620 4151, e-post aben@cs.ioc.ee. KODUNE ADDRESS Hiiu-Maleva 30-2, 11619 Tallinn, tel 657 2407. Abielus, kaks poega.

Mihhail BRONŠTEIN, sünd 23.01.1923, valitud 1975, põllumajandus-ökonomika. Lõpetanud Peterburi Riikliku Ülikooli 1949. Tartu Ülikool, emeriitprofessor (1993). KODUNE ADDRESS Kolde pst 104-44, 10316 Tallinn, tel 5662 9275. Lesk, poeg ja tütar.

Jaan EINASTO, sünd 23.02.1929, valitud 1981, astrofüüsika. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1952. Tartu Observatoorium, kosmoloogia osakonna vanemteadur (2004); 61602 Tõravere, Tartu maakond, tel 741 0110, faks 741 0205, e-post einasto@aai.ee. KODUNE ADDRESS Observatooriumi 6-3, 61602 Tõravere, Tartu maakond, tel 741 0151. Lesk, poeg ja kaks tütar.

Jüri ENGELBRECHT, sünd 1.08.1939, valitud 1990, mehaanika. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1962. Eesti Teaduste Akadeemia, asepresident (2004); Kohtu 6, 10130 Tallinn, tel 644 2013, faks 645 1805, e-post J.Engelbrecht@akadeemia.ee. KODUNE ADDRESS Trummi 34J, 12617 Tallinn, tel 672 6045. Abielus, poeg ja tütar.

Ene ERGMA, sünd 29.02.1944, valitud 1997, täppisteadused. Lõpetanud Moskva Riikliku Ülikooli 1969. Riigikogu esimees (2007); Lossi plats 1a, 15165 Tallinn, tel 631 6301, faks 631 6304, e-post ene.ergma@riigikogu.ee. KODUNE ADDRESS Ropka 15A-11, 50111 Tartu, tel 738 1874. Vallaline.

---

* Teadusasutuste ja ülikoolide nimetused on toodud tänapäeval kasutataval kujul.

Raimund HAGELBERG, sünd 7.02.1927, valitud 1981, majandusteadus. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1950. Tartu Ülikool, emeriitprofessor (1995). KODUNE ADDRESS Uus-Tatari 16-39, 10134 Tallinn, tel 646 1253, e-post hage@hot.ee. Lesk, tütar.

Vladimir HIŽNJAKOV, sünd 25.05.1938, valitud 1977, füüsika. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1960. Tartu Ülikooli Füüsika Instituut, vanemteadur (2004); Riia 142, 51014 Tartu, tel 738 3017, tel/faks 737 5570, faks 738 3033, e-post hizh@fi.tartu.ee. KODUNE ADDRESS Aardla 154-6, 50415 Tartu, tel 747 5290. Abielus, poeg ja kaks tütar.

Ülo JAAKSOO, sünd 16.04.1939, valitud 1986, informaatika. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1962. Cybernetica AS, juhatuse esimees (1997); Akadeemia tee 21, 12618 Tallinn, tel 639 7991, faks 639 7992, ulo.jaaksoo@cyber.ee. KODUNE ADDRESS Trummi 30N, 12617 Tallinn, tel 672 6009. Abielus.

Jaak JÄRV, sünd 05.11.1948, valitud 1997, loodusteadused. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1972. Tartu Ülikool, orgaanilise keemia professor (1992); Jakobi 2, 51014 Tartu, tel 737 5246, faks 737 5247, e-post jaak.jarv@ut.ee. KODUNE ADDRESS E.Wiiralti 1, 51011 Tartu. Abielus, poeg ja kaks tütar.

Ain-Elmar KAASIK, sünd 2.08.1934, valitud 1993, neuroloogia. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1959. Eesti Teaduste Akadeemia, asepresident (2004); Kohtu 6, 10130 Tallinn, tel 645 2528, faks 645 2742; Nooruse 1, 50411 Tartu, tel 697 7452, e-post Ain-Elmar.Kaasik@akadeemia.ee. KODUNE ADDRESS Ülase 14, 50412 Tartu, tel 742 5426. Abielus, poeg.

Dimitri KALJO, sünd 12.10.1928, valitud 1983, geoloogia. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1953. Tallinna Tehnikaülikooli Geoloogia Instituut, juhtivteadur (2006); Ehitajate tee 5, 19086 Tallinn, tel 620 3016, faks 620 3011, e-post kaljo@gi.ee. KODUNE ADDRESS Raja 7A-6, 12616 Tallinn, tel 672 6551. Abielus, poeg ja tütar.

Mati KARELSON, sünd 27.12.1948, valitud 2007, loodusteadused ja meditsiin. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1972. Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, molekulaartehnoloogia professor (2004); Akadeemia tee 15, 12618 Tallinn, tel 620 2814, faks 620 2819, e-post: mati.karelson@ttu.ee, KODUNE ADDRESS B.G. Forseliuse 3-7, 50107 Tartu, tel 734 8399. Abielus, kaks poega.

Harald KERES, sünd 15.11.1912, valitud 1961, teoreetiline füüsika. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1936. Tartu Ülikool, emeriitprofessor (2000). KODUNE ADDRESS L. Koidula 6, 51006 Tartu, tel 742 2383. Lesk, kaks tütar.

Ilmar KOPPEL, sünd 16.01.1940, valitud 1993, loodusteadused (füüsikaline keemia). Lõpetanud Tartu Ülikooli 1963. Tartu Ülikool, keemia instituudi uurija-professor (2005); Jakobi 2, 51014 Tartu, tel 737 5263, faks 737 5264, ilmar@chem.ut.ee. KODUNE ADDRESS Kaunase pst 16-10, 50704 Tartu, tel 748 4351. Abielus, poeg.

Arvo KRIKMANN, sünd 21.07.1939, valitud 1997, humanitaarteadused. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1962. Eesti Kirjandusmuuseum, vanemteadur (2000); Vanemuise 42, 51003 Tartu, tel 742 0079, faks 742 0426, e-post kriku@folklore.ee. KODUNE AADRESS Kastani 59-2, 50410 Tartu, tel 742 0079. Abielus, kolm poega.

Lembit KRUMM, sünd 20.07.1928, valitud 1987, energeetika. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1952. Tallinna Tehnikaülikooli elektroenergeetika instituut (2004); Ehitajate tee 5, 19086 Tallinn, tel 620 3759, krumm@starman.ee. KODUNE AADRESS Trummi 4-19, 12616 Tallinn, tel 672 6513, 564 4706. Abielus, kaks poega ja kaks tütar.

Valdek KULBACH, sünd 6.04.1927, valitud 1986, mehaanika. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1951. Tallinna Tehnikaülikool, emeriitprofessor (1998); Ehitajate tee 5, 19086 Tallinn, tel 620 2408, faks 620 2405, e-post valdek.kulbach@ttu.ee. KODUNE AADRESS Rõõmu 14-9, 10921 Tallinn, tel 677 8207. Abielus, kaks tütar.

Arno KÕORNA, sünd 2.02.1926, valitud 1972, majandusteadus. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1955. Euroülikool, emeriitprofessor (2005); Mustamäe tee 4, 10621 Tallinn, tel/faks 650 5120. KODUNE AADRESS A. Kapi 9-22, 10136 Tallinn, tel 662 0628, e-post arno.koorna@mail.ee. Abielus, poeg ja tütar.

Rein KÜTTNER, sünd 25.11.1940, valitud 1997, tehnikateadused. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1965. Tallinna Tehnikaülikool, tootmistehnika professor (2004); Ehitajate tee 5, 19086 Tallinn, tel 620 3265, faks 620 3250, e-post rein.kyttner@ttu.ee. KODUNE AADRESS Mooni 107-58, 13424 Tallinn, tel 652 5503. Abielus, poeg.

Hans KÜÜTS, sünd 20.12.1932, valitud 1994, põllumajandusteadused. Lõpetanud Eesti Põllumajandusülikooli 1956. Jõgeva Sordiaretuse Instituut, vanemteadur (1999); Aamisepa 1, 48309 Jõgeva alevik, Jõgeva maakond, tel 776 6914, faks 776 6902, e-post ylle.tamm@jpbpi.ee. KODUNE AADRESS Tihase 11, 48309 Jõgeva alevik, Jõgeva maakond, tel 772 1375. Abielus, kolm tütar.

Agü LAISK, sünd 3.05.1938, valitud 1994, loodusteadused. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1961. Tartu Ülikool, erakorraline professor (2005); Pirmi 2, 50405 Tartu, tel 736 6021, faks 742 0286, e-post agu.laisk@ut.ee. KODUNE AADRESS Haagejärve 2, 61401 Tähtvere vald, Tartu maakond, tel 749 3228. Abielus, kolm poega.

Ülo LEPIK, sünd 11.07.1921, valitud 1993, mehaanika. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1948. Tartu Ülikool, emeriitprofessor (1996); J. Liivi 2-426, 50409 Tartu, tel 737 5443, e-post ulo.lepik@ut.ee. KODUNE AADRESS Lunini 3, 50406 Tartu, tel 738 0023. Abielus, kaks poega ja tütar.

Georg LIIDJA, sünd 4.08.1933, valitud 1987, füüsika. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1957. Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituut, vanemteadur (1982); Akadeemia tee 23, 12618 Tallinn, tel 639 8328, faks 639 8393, e-post

gli@kbfi.ee. KODUNE AADRESS Kärberi 41-43, Tallinn, tel 635 5878. POSTIAADRESS Nimekast 3216, 10505 Tallinn. Abielus, poeg ja tütar.

Ülo LILLE, sünd 16.09.1931, valitud 1983, biotehnoloogia. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1955. Tallinna Tehnikaülikooli keemiainstituut, vanemteadur (1997); Akadeemia tee 15, 12618 Tallinn, tel 620 4383, faks 620 2828, e-post lille@chemnet.ee. KODUNE AADRESS Trummi 32P, 12617 Tallinn, tel 672 6032. Abielus, kaks tütar.

Endel LIPPMAA, sünd 15.09.1930, valitud 1972, keemiline füüsika. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1953. Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituut, keemilise füüsika laboratoorium (1980); Kohtu 6, 10130 Tallinn, tel 644 1304, e-post elippmaa@nicpb.ee. KODUNE AADRESS Sõbra 14, 10920 Tallinn, tel 677 7975. Abielus, kaks poega.

Ülo LUMISTE, sünd 30.06.1929, valitud 1993, matemaatika. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1952. Tartu Ülikool, emeriitprofessor (1996); J. Liivi 2-427, 50090 Tartu, tel 737 6419, e-post ulo.lumiste@ut.ee. KODUNE AADRESS Turu 19-28, 51004 Tartu, tel 734 4280, 515 1664. Abielus, kaks poega.

Tšeslav LUŠTŠIK, sünd 15.02.1928, valitud 1964, tahke keha füüsika. Lõpetanud Peterburi Riikliku Ülikooli 1951. Tartu Ülikooli Füüsika Instituut, vanemteadur (1994); Riia 142, 51014 Tartu, tel 742 8946, faks 738 3033, e-post tseslav.lustsik@ut.ee. KODUNE AADRESS Aardla 130-7, 50415 Tartu, tel 747 6608. Abielus, poeg.

Udo MARGNA, sünd 18.11.1934, valitud 1987, taimefüsioloogia. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1957. Tallinna Tervishoiu Kõrgkool, farmaatsia õppetooli juhataja (2005); Kännu 67, 13418 Tallinn, tel 671 1725, e-post udo.margna@ttk.ee. KODUNE AADRESS Instituudi tee 16-10, 76902 Harku alevik, Harju maakond, tel 656 0630. Abielus, kaks tütar.

Jüri MARTIN, sünd 29.09.1940, valitud 1990, ökoloogia. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1964. Euroülikool, rektor (1997); Mustamäe tee 4, 10621 Tallinn, tel 611 5804, e-post jmartin@eurowniv.ee. KODUNE AADRESS Liiva tee 2, Rohuneeme, Viimsi vald, Harju maakond 74012 Tallinn, tel 503 1794. Abielus, kolm poega ja tütar.

Enn MELLIKOV, sünd 1.04.1945, valitud 2003, materjalitehnoloogia. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1968. Tallinna Tehnikaülikool, materjaliteaduse instituudi direktor (2002); Ehitajate tee 5, 19086 Tallinn, tel 620 2798, e-post enn@edu.ttu.ee. KODUNE AADRESS Silla 2-5, Saku 75501 Harjumaa, tel 604 1076. Abielus, kaks poega.

Uno MERESTE, sünd 27.05.1928, valitud 1994, humanitaar- ja sotsiaalteadused. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1950. Tallinna Tehnikaülikool, emeriitprofessor (1997). KODUNE AADRESS Tuule tee 3, 12111 Tallinn, tel 623 2346, e-post unomereste@hot.ee. Abielus, poeg ja tütar.

Leo MÕTUS, sünd 15.12.1941, valitud 1993, informaatika. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1965. Eesti Teaduste Akadeemia, peasekretär (2004), Tallinna Tehnikaülikool, reaalarjasüsteemide professor (1992); Kohtu 6, 10130 Tallinn, tel 644 5810, faks 645 1805, e-post leo.motus@akadeemia.ee. KODUNE ADDRESS Roosi 7, 10922 Tallinn, tel 672 4024. Abielus, kaks tütart.

Arvo OTS, sünd 26.06.1931, valitud 1983, energeetika. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1955. Tallinna Tehnikaülikool, erakorraline vanemteadur (2005); Kopli 116, 11712 Tallinn, tel 620 3904, 620 3900, faks 620 3901, e-post aots@sti.ttu.ee. KODUNE ADDRESS Metsa 62B, 11620 Tallinn, tel 657 6034, 501 2217. Abielus, poeg ja tütar.

Viktor PALM, sünd 17.09.1926, valitud 1978, orgaaniline keemia. Lõpetanud Peterburi Riikliku Ülikooli 1952. Tartu Ülikool, emeriitprofessor (1994). KODUNE ADDRESS Mõisavahe 22-10, 50707 Tartu, tel 748 8584, e-post viktor.palm@ut.ee. Abielus, poeg ja tütar.

Erast PARMASTO, sünd 23.10.1928, valitud 1972, botaanika. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1952. Eesti Maaülikooli põllumajandus- ja keskkonnainstituut, erakorraline vanemteadur (1991); Riia 181, 51014 Tartu, tel 738 3027, faks 738 3013, e-post e.parmasto@zbi.ee. KODUNE ADDRESS Uus 3-85, 50603 Tartu, tel 740 2772. Abielus, kaks poega ja kolm tütart.

Anto RAUKAS, sünd 17.02.1935, valitud 1977, geoloogia. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1958. Eesti Mereakadeemia, professor (1993), Mustakivi 25, Tallinn 13912, tel 501 1827, faks 631 2074, e-post anto.raukas@mail.ee. KODUNE ADDRESS Trummi 32N, 12617 Tallinn, tel 672 6031. Abielus, kaks tütart.

Loit REINTAM, sünd 12.11.1929, valitud 1990, mullateadus. Lõpetanud Eesti Põllumajandusülikooli 1954. Eesti Maaülikool, emeriitprofessor (1999); Viljandi mnt, Eerika, 51014 Tartu, tel 731 3537, faks 731 3535, e-post loit@emu.ee. KODUNE ADDRESS Tammsaare 2-13, 51006 Tartu, tel 742 2563, 671 7464. Abielus.

Jaani ROSS, sünd 5.04.1957, valitud 2003, humanitaarteadused. Lõpetanud Eesti Muusikaakadeemia 1980. Tartu Ülikool, muusika professor (1996), filosoofiateaduskond, Lossi 3, 50090 Tartu, tel 737 5230, 522 6886, faks 737 5345, e-post jaan.ross@ut.ee. KODUNE ADDRESS Koidu 122-61, 10139 Tallinn, tel 648 1544. Abielus, tütar.

Huno RÄTSEP, sünd 28.12.1927, valitud 1981, eesti keel. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1951. Tartu Ülikool, emeriitprofessor (1994). KODUNE ADDRESS Uus 36-74, 50603 Tartu, tel 742 3974. Abielus, poeg ja tütar.

Peeter SAARI, sünd 2.06.1945, valitud 1986, füüsika. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1968. Tartu Ülikool, laineoptika professor (1997); Riia 142, 51014 Tartu, tel 738 3016, faks 738 3033, e-post peeter.saari@ut.ee. KODUNE ADDRESS Fortuuna 1-45, 50603 Tartu, tel 510 9018. Abielus, kaks tütart.

Mart SAARMA, sünd 29.06.1949, valitud 1990, molekulaarbioloogia. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1972. Helsinki Ülikool, Biotehnoloogia Instituudi direktor (1990); University of Helsinki, Institute of Biotechnology, P.O. Box 56 (Viikinkaari 9), FIN-00014 FINLAND, tel +358 9 191 59 359, faks +358 9 191 59 366, e-post mart.saarma@helsinki.fi. KODUNE AADDRESS Kuloosaaren puistotie 38A-4, FIN-00570 Helsinki, FINLAND, tel +358 9 684 5721. Lahutatud, poeg ja tütar.

Valdur SAKS, sünd 3.09.1943, valitud 1993, biokeemia. Lõpetanud Moskva Riikliku Ülikooli 1967. Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituut, bioenergeetika laboratooriumi juhataja (1993); Akadeemia tee 23, 12618 Tallinn, tel 639 8363, faks 639 8313, e-post saks@kbfi.ee. KODUNE AADDRESS Rävalla pst 13-3, 10143 Tallinn, tel 644 8643. Abielus, tütar.

Arved-Ervin SAPAR, sünd 7.02.1933, valitud 1990, astrofüüsika. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1957. Tartu Observatoorium, astrofüüsika osakonna vanemteadur (2004); 61602 Tõravere, Tartu maakond, tel 741 0465, faks 741 0205, e-post sapar@aai.ee. KODUNE AADDRESS Observatooriumi 6-6, 61602 Tõravere, Tartu maakond, tel 741 0335. Abielus, poeg ja tütar.

Karl SIILIVASK, sünd 20.01.1927, valitud 1977, ajalugu. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1951. Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Eesti Ühendus, vanemteadur (2004); Luise 1/3, 10142 Tallinn, tel 645 4594. KODUNE AADDRESS Ilmarise 23-7, 11613 Tallinn, tel 651 4107. Abielus, poeg.

Tarmo SOOMERE, sünd 11.10.1957, valitud 2007, tehnikateadused. Lõpetanud Moskva Riikliku Ülikooli 1980. Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituut, vanemteadur, rannikutehnika professor (2005); Akadeemia tee 21, 12618 Tallinn, tel 620 4176, faks 620 4151, soomere@cs.ioc.ee. KODUNE AADDRESS J. Koorti 28-73, 13612 Tallinn, tel 6328011. Lahutatud, kaks poega.

Hans-Voldemar TRASS, sünd 2.05.1928, valitud 1975, botaanika ja ökoloogia. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1952. Tartu Ülikool, emeriitprofessor (1994); Lai 38, 51005 Tartu, tel/faks 737 6222. KODUNE AADDRESS Riia 13-39, 51010 Tartu, tel 742 0481, 529 6835. Abielus, poeg ja tütar.

Peeter TULVISTE, sünd 28.10.1945, valitud 1994, humanitaar- ja sotsiaalteadused. Lõpetanud Moskva Riikliku Ülikooli 1969. Riigikogu liige (2003); Lossi plats 1a, 15165 Tallinn, tel 742 0504, 503 3659 e-post Peeter.Tulviste@akadeemia.ee. KODUNE AADDRESS Sihi 25, 50411 Tartu, tel 730 4706. Abielus, poeg ja tütar.

Enn TÕUGU, sünd 20.05.1935, valitud 1981, informaatika. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1958. Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituut, juhtivteadur (2005); Akadeemia tee 21, 12618 Tallinn, tel 620 4212, e-post tyugu@cs.ioc.ee KODUNE AADDRESS Lossi 18/Soone 3-18, 12616 Tallinn, tel 672 6526. Abielus, poeg ja kaks tütar.

Raimund-Johannes UBAR, sünd 16.12.1941, valitud 1993, arvutitehnika. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1966. Tallinna Tehnikaülikool, arvuti-tehnika ja -diagnostika professor (2005); Raja 15, 12618 Tallinn, tel 620 2252, faks 620 2253, e-post raiub@pld.ttu.ee. KODUNE ADDRESS Öismäe tee 45-77, 13514 Tallinn, tel 657 4732. Abielus, tütar.

Raivo UIBO, sünd 21.12.1948, valitud 2003, arstiteadus. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1973. Tartu Ülikool, immunoloogiaprofessor (1992); Ravila 19, 51014 Tartu, tel 737 4231, faks 737 4232, e-post raivo.uibo@ut.ee. KODUNE ADDRESS Taara pst 28, 51006 Tartu, tel 742 1150. Abielus, poeg ja kaks tütar.

Jaak UNDUK, sünd. 14. 11. 1958, valitud 2007, humanitaarteadused. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1982. Eesti TA Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, direktor (2000); Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, tel. 644 3147, faks 644 0177, e-post jaan@utkk.ee. KODUNE ADDRESS Lätte 5-10, 10116 Tallinn, tel. 644 7565. Abielus, kolm tütar ja poeg.

Mart USTAV, sünd 16.07.1949, valitud 2001, biomeditsiin. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1972. Tartu Ülikooli tehnoloogiainstituut, biomeditsiinitehnoloogia professor (2007); Nooruse 1, 50411 Tartu, tel 737 5047, faks 737 4900, e-post mart.ustav@ut.ee. KODUNE ADDRESS Jaama 58A, 50604 Tartu, tel 740 3312. Abielus, poeg ja kolm tütar.

Gennadi VAINIKKO, sünd 31.05.1938, valitud 1986, matemaatika. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1961. Tartu Ülikool, emeriitprofessor (2006); Liivi 2, 50409 Tartu, tel 737 5490, e-post Gennadi.Vainikko@ut.ee. KODUNE ADDRESS Kivi 23-19, 51009 Tartu, tel 510 7101. Lesk, kaks poega ja tütar.

Mihkel VEIDERMA, sünd 27.12.1929, valitud 1975, anorgaaniline keemia. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikooli 1953. Tallinna Tehnikaülikool, emeriitprofessor (1997); e-post Mihkel.Veiderma@akadeemia.ee, KODUNE ADDRESS Jääraku 54, 12015 Tallinn, tel 623 8757. Abielus, kolm tütar.

Richard VILLEMS, sünd 28.11.1944, valitud 1987, biofüüsika. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1968. Eesti Teaduste Akadeemia, president (2004); Kohtu 6, 10130 Tallinn, tel 644 2129, faks 645 1805, Richard.Villems@akadeemia.ee. KODUNE ADDRESS Pallase pst 126-3, 51013 Tartu. Abielus, poeg ja tütar.

Haldur ÕIM, sünd 22.01.1942, valitud 1994, humanitaar- ja sotsiaal-teadused. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1965. Tartu Ülikool, üldkeeleteaduse professor (2004); Ülikooli 18, 50090 Tartu, tel 737 5941, 737 6143, tel/faks 737 5224, e-post Haldur.Oim@ut.ee. KODUNE ADDRESS Hiie 12, 51006 Tartu, tel 742 2272. Abielus, poeg ja kaks tütar.

VÄLISLIHKMED

Richard R. ERNST (Šveitsi), sünd 14.08.1933, valitud 2002, füüsikaline keemia. Zürichi Tehnikaülikool, emeriitprofessor (1998). Laboratory of Physical Chemistry, ETH-Hönggerberg HCI, CH-8093 Zürich, Switzerland, tel +41 44 632 4368, faks +41 44 632 1257 e-post ernst@nmr.phys.chem.ethz.ch. KODUNE AADDRESS Kurlistrasse 24, CH-8404 Winterthur, SWITZERLAND, tel +41 52 242 7807. Abielus, poeg ja kaks tütar.

Carl-Olof JACOBSON (Rootsi), sünd 24.04.1929, valitud 1995, arengu-bioloogia. Uppsala Ülikool, emeriitprofessor (1994). KODUNE AADDRESS N Rudbecksgatan 13, SE-75236 Uppsala, SWEDEN, tel +46 18 501 123; e-post carl-olof.jacobson@ebc.uu.se. Abielus, kaks poega ja tütar.

Antero JAHKOLA (Soome), sünd 05.02.1931, valitud 1998, energeetika. Helsinki Tehnikaülikool, emeriitprofessor (1994). KODUNE AADDRESS Hiisikuja 4 D 24, FIN-00730 Helsinki, FINLAND, tel +358 9 724 9144, +358 400 102302, e-post antero.jahkola@elisanet.fi. Abielus, poeg ja tütar.

Charles Gabriel KURLAND (USA/Rootsi), sünd 14.01.1936, valitud 1991, biokeemia. Uppsala Ülikool, emeriitprofessor (2001); e-post kurland@telia.com. KODUNE AADDRESS Munkarpsv 21, SE-24332 Höör, SWEDEN, tel +46 41 322 856. Abielus, kolm tütar.

Jaan LAANE (USA), sünd 20.06.1942, valitud 1995, keemiline füüsika. Texase A&M Ülikool, professor (1976); Department of Chemistry, College Station, TX 77843-3255, USA, tel +1 979 845 3352, faks +1 979 845 3154, e-post laane@mail.chem.tamu.edu. KODUNE AADDRESS 1906 Comal Circle, College Station, TX 77840, USA, tel +1 979 693 5171. Abielus, kaks tütar.

Indrek MARTINSON (Rootsi) sünd 26.12.1937, valitud 1998, füüsika. Lundi Ülikool, emeriitprofessor (2003), Department of Physics, Lund University, Box 118, SE-22100 Lund, SWEDEN, e-post Indrek.Martinson@fysik.lu.se. KODUNE AADDRESS Blåmesvägen 40, SE-24735 S Sandby, SWEDEN, tel +46 46 57 308. Abielus, kolm tütar.

Gérard A. MAUGIN (Prantsusmaa), sünd 02.12.1944, valitud 2002, mehaanika. Prantsusmaa Teadusuuringute riiklik keskus, juhtteadur (1979); Pierre ja Marie Curie Ülikooli Jean Le Rond d'Alembert'i instituut, juhataja (2007). Institut Jean Le Rond d'Alembert, Université Pierre et Marie Curie, Tour 65-55, Case 162, 4 Place Jussieu, F-75252 Paris Cedex 05, FRANCE, tel +33 1 4427 5312, faks +33 1 4427 5259, e-post gam@ccr.jussieu.fr. KODUNE AADDRESS 6 Allée des Feuillantines, F-94800 Villejuif, FRANCE, tel +33 1 4958 2049. Abielus.

Els OKSAAR (Saksamaa), sünd 1.10.1926, valitud 1998, keeleteadus. Hamburgi Ülikool, professor (1967). Institut für Allgemeine und Angewandte

Sprachwissenschaft, Universität Hamburg, Bogenalle 11, D-20144 Hamburg, GERMANY, tel +49 40 42838 4761, faks +49 40 42838 3595. KODUNE ADDRESS Parkberg 20, D-22397 Hamburg, GERMANY, tel +49 40 607 0803, faks +49 40 607 1795, e-post oksaar@oksaar.com. Abielus, poeg.

Johannes PIIPER (Saksamaa), sünd 11.11.1924, valitud 1991, füsioloogia. Max Plancki Eksperimentaalmeditsiini Instituut, emeriitprofessor (1992); Max-Planck-Institut für Experimentelle Medizin, Hermann-Rein-Strasse 3, D-37075 Göttingen, GERMANY, tel +49 551 389 9314, faks +49 551 389 9302, e-post piiper@em.mpg.de. KODUNE ADDRESS Heinz-Hilpert-Str. 4, D-37085 Göttingen, GERMANY, tel +49 551 56 786. Abielus, poeg ja kaks tütar.

Michael Godfrey RODD (Suurbritannia), sünd 21.06.1946, valitud 1995, protsessijuhtimine ja infotehnoloogia. The British Computer Society, First Floor, Block D, North Star House, North Star Avenue, Swindon, Wiltshire, SN2 1FA, UNITED KINGDOM, tel +44 1793 417 610, faks +44 1793 417 432, e-post mrodd@hq.bcs.org.uk KODUNE ADDRESS 16 The Garlings, Aldbourne, Marlborough, Wiltshire, SN8 2DT, UNITED KINGDOM, tel +44 1672 541 571, + 44 783 186 0199 e-post mrodd@btinternet.com. Abielus, poeg ja tütar.

Helmut SCHWARZ (Saksamaa), sünd 06.08.1943, valitud 2002, keemia. Berliini Tehnikaülikool, professor (1978). Institut für Chemie, Sekr. C 4, Technische Universität Berlin, Strasse des 17. Juni 135, D-10623 Berlin, GERMANY, tel +49 30 3142 3483, faks +49 30 3142 1102, e-post Helmut.Schwarz@mail.chem.tu-berlin.de. KODUNE ADDRESS Patschkauer Weg 15, D-14195 Berlin, GERMANY, tel +49 30 832 5246. Abielus, poeg.

Jānis STRADIŅŠ (Läti), sünd 10.12.1933, valitud 1998, füüsikaline keemia ja teadusajalugu. Läti Teaduste Akadeemia, Senati esimees (2004); Latvian Academy of Sciences, Akadēmijas laukums 1, LV 1050 Riga, LATVIA, tel +371 7 213 663, faks +371 7 821 153, e-post stradins@lza.lv. KODUNE ADDRESS K. Valdemara 99-7, Riga, LV-1013 LATVIA. Abielus, kaks poega.

Päiviö TOMMILA (Soome), sünd 4.08.1931, valitud 1991, ajalugu. Helsinki Ülikool, emeriitprofessor (1994), Soome Akadeemia akadeemik (2004). KODUNE ADDRESS Kylätie 8 A, FIN-02700 Kauniainen, FINLAND, tel/faks +358 9 505 1523, e-post Paivio.Tommila@aka.fi. Abielus, kolm poega ja kaks tütar.

Endel TULVING (Kanada), sünd 26.05.1927, valitud 2002, psühholoogia. Toronto Ülikool, emeriitprofessor (1992), Rotmani Uurimisinstituudi tunnetusprotsesside neuropsühholoogia osakonna juhataja (1992); Rotman Research Institute, Baycrest Centre, 3560 Bathurst St., Toronto, Ontario M6A 2E1, CANADA, tel +1 416 785 2500 Ext. 3510, faks +1 416 785 2862, e-post tulving@psych.utoronto.ca. KODUNE ADDRESS 45 Baby Point Crescent, Toronto, Ontario M6S 2B7, CANADA, tel +1 416 762 3736. Abielus, kaks tütar.

Henn-Jüri UIBOPUU (Austria), sünd 11.10.1929, valitud 1995, õigusteadus. Salzburgi Ülikool, auprofessor (1995); Institut für Völkerrecht, Churfürstenstr. 2, A-5020 Salzburg, AUSTRIA, tel +43 662 8044 3656, faks +43 662 8044 135, e-post Henn-Jueri.Uibopuu@sbg.ac.at. KODUNE AADRESS W. Hauthalerstr. 17, A-5020 Salzburg, AUSTRIA, tel +43 662 848 496, faks +43 662 848 4964. Abielus, poeg ja tütar.

EESTI TEADUSTE AKADEEMIA KIRJASTUS

Asutatud 1994
Aadress: Kohtu 6, 10130 Tallinn
<http://www.kirj.ee>
Direktor: Ülo Niine, tel 645 4504, faks 646 6026,
niine@kirj.ee

Teaduste Akadeemia Kirjastus jätkas 2007. aastal kümne eelretsenseeritava ja rahvusvaheliselt refereeritava teadusajakirja väljaandmist. Kirjastuse tegevuse sihiks on olnud ajakirjade kõrge sisuline ja tehniline tase, nende tähtajaline ilmumine ja lisaks paber kandjale kõigi ajakirjade levitamine elektroonilises versioonis.

2007. aastal ilmusid ajakirjad järgmises mahus:

Nimetus	Üksiknumbrite arv aastas	Kogumaht trükipoognates
Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised	16	88,0
sh seeriad		
Bioloogia. Ökoloogia	4	21,0
Füüsika. Matemaatika	4	23,5
Keemia	4	13,0
Tehnikateadused	4	30,5
Estonian Journal of Earth Sciences*	4	32,0
Oil Shale	5	37,0
Linguistica Uralica**	4	20,0
Trames	4	29,4
Acta Historica Tallinnensia	1	10,0
Eesti Arheoloogiaajakiri	2	10,0
Kokku	36	226,4

* Ajakiri Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised. Geoloogia hakkas 2007. aasta algusest ilmu- ma uue nimetuse all *Estonian Journal of Earth Sciences*, väljaandjaks Akadeemia koostöös Tallinna Tehnikaülikooli, Tartu Ülikooli ja Eesti Geoloogiakeskusega; peatoimetaja akadeemik D. Kaljo. Ajakiri on uue kujundusega formaadis A4 ja ilmub neli korda aastas. Uus kujundus on sama poognate arvu juures oluliselt suurendanud ajakirja tekstilist mahtu: 2007. a jooksul avaldati 25 artiklit, millest 9 olid vormistatud lühiteatena.

** Ajakirja lisana avaldati raamat "Estonian Language"¹.

¹ Linguistica Uralica lisaseeria (Supplementary Series) 1. köide "Estonian Language" kujutab endast põhjalikku ingliskeelset eesti keele ülevaadet, raamatu koostaja on Tartu Ülikooli emeritprofessor Mati Erelt. Nimetatud köide on raamatu "Estonian Language" teine ja täien- datud trükk, esimene trükk ilmus aastal 2003 ning on läbi müüdud.

Ajakirjad on rahvusvaheliselt eelretsenseeritavad ja rahvusvaheliste toimetuskolleegiumidega. Sellistena tunnustab neid Eesti Teadusfond ja Teaduskompetentsi Nõukogu. Ajakirjad on elektrooniliselt kättesaadavad TA Kirjastuse koduleheküljel ja tuntud elektrooniliste kirjastuste EBSCO ja C.E.E.O.L. vahendusel. Alates 2006. aastast on kirjastuse koduleheküljel kättesaadavad kõigi ajakirjade kõigi artiklite täistekstid.

Ajakirjades avaldatud artikleid kajastavad kümned rahvusvahelised referatiivajakirjad ja andmebaasid. Viimaseid lisandub pidevalt. Alates 2007. aastast on ajakirjad *Acta Historica Tallinnensia* ja Eesti Arheoloogiaajakiri saanud tunnustuse *European Reference Index for the Humanities*'e (ERIH) poolt ning kuuluvad vastavalt C- ja B-kategooria ajakirjade hulka.

2007. aastal anti välja järjekordselt mitmeid ajakirjade erinumbeid. See on rahvusvaheliselt tunnustatud viis avaldada rahvusvaheliste konverentside materjale ning annab võimaluse dokumenteerida kompaktselt Eestiga seotud probleemide uuringute tulemusi. Huvi erinumbrite vastu on suur nii autorite (sageli on see ainuke võimalus avaldada Eestit puudutavaid probleeme üheskoos) kui ka lugejate poolt. Ilmusid järgmised erinumbrid:

Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised. Bioloogia. Ökoloogia nr 1:

Erinumber kaugseire kasutamisest Eesti keskkonna monitooringus (*Special issue on remote sensing for monitoring Estonian environment*). Külalistoimetaja A. Reinart, Tartu Observatoorium.

Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised. Bioloogia. Ökoloogia nr 2:

Erinumber Eesti järvede ökosüsteemidest (*Special issue on ecosystems of Estonian lakes*). Külalistoimetaja J. Haberman, Eesti Maaülikooli Limnoloogia Keskus

Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised. Bioloogia. Ökoloogia nr 4:

Erinumber merebioloogiast (*Special issue on marine biology*). Külalistoimetaja J. Kotta, Tartu Ülikooli Eesti Mereinstituut.

Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised. Füüsika & Matemaatika nr 2:

Erinumber mittetasakaalulistest dünaamilistest nähtustest mittehomoogeensetes tahkistes (*Special issue on non-equilibrium dynamical phenomena in inhomogeneous solids*; EUROMECH 478). Külalistoimetajad J. Engelbrecht, Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituut; G. A. Maugin, Pierre ja Marie Curie Ülikool, Pariis.

Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised. Füüsika & Matemaatika nr 4:

Erinumber juhtimise ja informatsioonitehnoloogiast, 5. Euroopa noorteadlaste nõupidamine (*Special issue on control and information technology, 5th Junior European Meeting*). Külalistoimetaja S. Nõmm, Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituut.

Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised. Tehnikateadused nr 2:

Tööstuslik tootmistehnoloogia, 5. rahvusvahelise Balti DAAAM-konverentsi valitud ettekanded (*Selected papers of the 5th International*

Conference of DAAAM Baltic, Industrial Engineering). Külalistoimetaja R. Küttner, Tallinna Tehnikaülikool.

Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised. Tehnikateadused nr 3:

Okeanograafia, meteoroloogia ja rannikutehnika erinumber (*Special issue on oceanography, meteorology and coastal engineering*). Külalistoimetajad T. Soomere, Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituut, S. Keevallik, Tallinna Tehnikaülikooli Meresüsteemide Instituut.

Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised. Tehnikateadused nr 4:

Elektroonika erinumber, pühendatud Thomas Johann Seebeckile (*Special issue on electronics, devoted to T. J. Seebeck*). Külalistoimetajad M. Min, Tallinna Tehnikaülikool; E. Schrüfer, Müncheneri Tehnikaülikool.

Oil Shale nr 2s:

Elektroenergeetika erinumber, täiendav number plaanilisele neljale numbrile aastas (*Oil shale power and power system*). Külalistoimetajad R. Talumaa ja H. Tammoja, Tallinna Tehnikaülikool.

Linguistica Uralica nr 1:

Erinumber liivi keele prosodiast (*Livonian prosody*).

Trames nr 2:

Erinumber organisatsioonikultuuri muutumisest (*Special issue "Dynamics around and within organisations"*). Külalistoimetajad M. Vadi ja R. Vedina, Tartu Ülikool.

Trames nr 4:

Erinumber globaalsest eetikast (*Special issue "Global ethics"*). Külalistoimetaja J. Räikkä, Turu Ülikool.

Nõudlus erinumbrite järele on suurem kui kirjastuse võimalused lubavad.

Ajakirjade parema loetavuse ja kättesaadavuse soodustamiseks sõlmis kirjastus doi-indekseerimise (*Digital Object Identifier*) lepingu Crossrefiga.

Teaduste Akadeemia Kirjastuse kirjastustegevuse analüüsimiseks moodustas Eesti Teaduste Akadeemia juhatus kirjastusstrateegia komisjoni, esimees asepresident Jüri Engelbrecht. Komisjoni olid kaasatud akadeemia osakonnajuhatajad, kirjastusnõukogu esimees ning Eesti Teadusfondi ja Teaduskompetentsi Nõukogu esimehed. Arvamusi avaldasid ka mitmed kõrgkoolide juhid ja paljud teadlased. Lõppseisukoht võeti vastu Eesti Teaduste Akadeemia juhatusel 3. aprillil 2007 (protokoll nr 3 § 20).

Otsustati kujundada Eesti Teaduste Akadeemia Toimetiste seeriad ümber järgnevalt:

- muuta Eesti Teaduste Akadeemia Toimetiste seeria Tehnikateadused ajakirjaks *Estonian Journal of Engineering*;
- muuta Eesti Teaduste Akadeemia Toimetiste seeria Bioloogia. Ökoloogia ajakirjaks *Estonian Journal of Ecology*;

- ühendada Eesti Teaduste Akadeemia Toimetiste seeriad Füüsika, Matemaatika ja Keemia üheks multidistsiplinaarseks ajakirjaks Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised (*Proceedings of the Estonian Academy of Sciences*).

Eesti Teaduste Akadeemia juhatus kinnitas nimetatud uute ajakirjade peatoimetajad, toimetajad ja toimetuskolleegiumid. Ajakirja *Estonian Journal of Engineering* peatoimetaja on akadeemik Jüri Engelbrecht, ajakirja *Estonian Journal of Ecology* peatoimetaja professor Jaan-Mati Punning ning ajakirja *Proceedings of the Estonian Academy of Sciences* peatoimetaja akadeemik Jaak Järv.

Lisaks ajakirjadele ilmus tellimustööna veel kuus teost. Mitmeaastase töö tulemusena valmis akadeemik V. Kulbachi ingliskeelne monograafia “Cable Structures. Design and Static Analysis” (224 lk). Märkimist väärib elektriinseneride H. Pitsneri ja L. Kaberi entusiasm jäädvustada Eesti tehnikaajalugu. Lisaks varem ilmunud neljale raamatule ilmusid nende sulest tänava raamatud “Elekter Tallinna elektriyaamast 1913–1979” (184 lk) ja “Meenu-tusi Pärnu elektriyaamast” (56 lk). Viimase raamatu esitlus toimus suurejoonelisel konverentsil – “Eesti elektrivõrk 100”.

EESTI TEADUSTE AKADEEMIA UNDERI JA TUGLASE KIRJANDUSKESKUS

Asutatud 1993. aastal (muuseumiosakond Nõmmel, endise nimetusega Friedebert Tuglase Majamuuseum, asutatud 1971. aastal)

Töötajaid: 17, neist 10 teadustöötajat

Aadress: Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, utkk@utkk.ee

Muuseumiosakond: Väikese Illimari 12, 11623 Tallinn, tuglas@utkk.ee

<http://www.utkk.ee>

Direktor: Jaan Undusk, tel 644 3147, faks 644 0177, jaan@utkk.ee,

Teadussekretär: Eneken Laanes, tel 644 3147, eneken@utkk.ee

Muuseumiosakonna juhataja: Eha Rand, tel 672 2847, eharand@utkk.ee

Eesti Teaduste Akadeemia Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus on Eesti Teaduste Akadeemia teadus- ja arendusasutus, mille põhiülesandeks on kogu eestikeelse kirjakultuuri uurimine nii ajaloolises kui ka teoreetilises perspektiivis, nii ajalooliselt mitmekeelse Baltikumi kirjaruumi kui ka maailmakirjanduse kontekstis, samuti kirjandus- ja kultuurimõtte arendamine tihedas seoses uute suundumustega maailmas (diskursianalüüs, kultuuri retoorilis-narratoloogilised mudelid, postkoloniaalne ja kultuuriülekanne teooria, mälu- ja soo-uuringud). Ilukirjanduse ja teatritekstide kõrval on vaatluse all historiograafilise, filosoofilise, publitsistliku ja teadusliku eneseväljenduse mitmesugused eesti- ja saksakeelsed vormid, niivõrd kui need on varasematel aegadel mänginud Balti kirjaruumis otsustavat rolli, samuti Euroopa ideede ajaloos oluliseks kujunenud tekstid, mis on mõjutanud mõtlemise käiku nii universaalses ulatuses kui ka kitsamalt Baltikumis. Teoreetiliste taustauuringute raames vaadeldakse mõnede alusmõistete ja mõttemallide ajalugu kogu Euroopas (antiteetilise mõtlemise traditsioon, lõpmatuse mõiste).

Arendustegevuse käigus kirjastatakse originaaluurimusi ning eesti rahvuskirjanduse ja humanitaarse kirjasõna allikmaterjale, hooldatakse ajaloolise väärtusega raamatu- ja kunstikogu, korraldatakse konverentse, näitusi ja üldkultuuriliselt tähtsaid üritusi (F. Tuglase novelliauhinna kätteandmine, ajakirja Looming sünnipäev, Teadlaste Maja üritused jm). Kirjanduskeskuse muuseumiosakond Nõmmel haldab akadeemikust kirjaniku Friedebert Tuglase pärandvara ja muid kogusid (sh F. Tuglase raamatu- ja kunstikogu ning osaliselt A. Adsoni ja M. Underi raamatukogu, kõik kogud kokku üle 41 000 säiliku), samuti maja ja selle juurde kuuluvat aeda, viib läbi loengekursioone ning teenindab üksikuurijaid ja -külastajaid.

Kirjanduskeskuse olulisemad uurimisvaldkonnad on:

- eesti kirjandus ja kultuur XX sajandil (sh eesti kirjandus paguluses ja F. Tuglase looming),
- varasem eesti ja baltisaksa kirjasõna XIII–XIX sajandil, saksa komponent moodsa eesti kultuuri kujunemisel,
- Balti kirjandusareaal ja Eesti-Läti kirjandussuhted,
- retoorilis-narratoloogilised alusuuringud Euroopa ja Eesti kultuuri kirjeldamiseks,
- draama- ja teatriuuringud.

Kirjanduskeskus osaleb Eesti Kirjandusmuuseumi juures tegutseva Eesti Kultuuriloo ja Folkloristika tippkeskuse retoorikamooduli töös.

2007. aastal täideti Kirjanduskeskuses viimast aastat sihtfinantseeritavat teadusteemat “Eesti identsusnarratiiv: Kultuuri ideoloogilised ja retoorilised mudelid” (2003–2007, teemajuht Jaan Undusk). Eesmärgiks oli leida uusi võimalusi Eesti riikliku, rahvusliku ja kultuurilise identiteedi ajalooliselt süvendatud kirjeldamiseks, toetudes žanriliselt avarale allikakorpusele (ilukirjandus, ajalookirjutus, filosoofiline esseistika, teater jne). Geokultuurilisi ja ideeajaloolisi tegureid tähtsustades toodi uusi jooni Eesti seniste identsusmääratluste rahvuskesksesse perspektiivi. Neis raames sai senisest konstruktiivsema tähenduse baltisaksa kultuur, mis seotakse vahetult eesti kultuuri eellooga.

Allteema “Eesti kultuur XX sajandil” (projektijuht Aare Pilv; kaasjuht Rein Ruutsoo Tallinna Ülikoolist) raames koostati terviklik käsitus moodsa eesti kultuuri tekkimisest XX sajandil ja selle seisust eelmise sajandi lõpul. Projektis osalesid paljud lepingulised välisautorid. Selle pikaajalise projekti tulemusena valmiv koguteos on keelelise toimetamise faasis ja ilmub 2008. a.

Alates 2001 on Kirjanduskeskus koos erinevate partneritega korraldanud igal teisel aastal rahvusvahelisi baltisaksa kirjakuultuuri sümposiume, mis on oma suguste seas suurimaid maailmas. IV sümposium “Keskkonnafilosoofia ja looduse mõte Balti kultuuriruumis – Umweltphilosophie und Naturdenken im baltischen Kulturraum – Environmental Philosophy and Landscape Thinking” korraldati koostöös Tartu Ülikooli semiootika osakonnaga 27.–30. septembril 2007 Tartus (korraldajad Kirjanduskeskusest J. Undusk, Liina Lukas). Üritusel esines 30 erinevate erialade esindajat Saksamaalt, Lätist, Leedust, Inglismaalt, Rootsist ja Eestist, ettekannete kokkuvõtted avaldati brošüürina (toim. L. Lukas, T. Maran, K. Tüür). Korraldati õppeekskursioon mööda Lõuna-Eesti maastikke. Ürituse raames esitleti ka kahe esimese sümposiumi põhjal koostatud saksakeelseid väljaandeid. Valik I sümposiumi ettekandeid ilmus kogumikuna “Literatur in baltischen Bezügen: Jakob Michael Reinhold Lenz und Kristian Jaak Peterson“ (koost. ja toim. L. Lukas, Th. Taterka, J. Undusk. Riia – Bonn, 2007. 260 lk). II sümposiumi ettekandeid koondab Saksamaal ilmunud ja lisamaterjalidega täiendatud ulatuslik koguteos “Baltisches Welterlebnis: Die kulturgeschichtliche Bedeutung Alexander, Eduard

und Hermann Graf Keyserlings” (koost. ja toim. M. Schwidtal, J. Undusk. Heidelberg, 2007. 586 lk).

Kestva koostöö raames Läti kirjandusteadlastega toimus 22.–23. mail 2007 Viinistus järjekordne seminar pealkirjaga “Turn of the Century, Turns in Literature II: Estonian and Latvian Literatures in European Context at the Turn of the 20th/21st Century” (korraldaja Anneli Mihkelev). Nagu varasematelgi seda sorti üritustel, nii võrreldi nüüdki tüpoloogiliselt sarnaseid tekste Eesti ja Läti poolel, seadmaks paremale järjele seni veel üsna algusjärgus olevat eesti-läti võrdlevat kirjandusuurimist. Baltikumi kirjandusteadlaste tähtsaimaks koostööfoorumiks on igal teisel aastal korraldatav ühiskonverents, mis seekord toimus 29.–30. novembril Riias. Sellel esitleti ka eelmise, 2005. aastal Tallinnas korraldatud konverentsi ettekandeid, mis ilmusid Kirjanduskeskuse sarja “Collegium litterarum” 21 numbrina kogumikus “We Have Something in Common: The Baltic Memory” (koost. ja toim. A. Mihkelev, B. Kalnačs. Tallinn, 2007. 214 lk). Kolme Balti riigi kirjandusteadlaste suurimaks ühisprojektiks on kirjanikeleksikon “300 Baltic Writers”, mida Eesti poolt koordineerib Kirjanduskeskus ja mis ilmub Leedus. A. Mihkelev ja J. Undusk kuuluvad uurimisgruppi, mis valmistab ette Lätis ilmuvat koguteost “Baltic Literature”. A. Mihkelevil on võrdlevate Balti uuringute tarvis Eesti Teadusfondi grant “Tekstidevahelised kontaktid kui strateegiate ja ideoloogiate allikad” (2006–2008).

Koostöös Tartu Ülikooli kultuuriteaduste ja kunstide instituudiga alustati teadurite ja kraadiõppuritele mõeldud interdistsiplinaarset seminarisarja “Rändavad mõisted” (korraldajad E. Laanes, M. Grišakova). Sarja esimene üritus toimus 30. novembril Tartus.

Jätkus koostöö Groningeni Ülikooli soome-ugri keelte ja kirjanduste osakonnaga, millest kolmanda osalisena võtavad osa Tartu Ülikooli kirjanduse õpetoolid. Järjekorras kolmas tööpaja toimus 22.–23. novembril Groningenis pealkirjaga “The End of Autonomy?”, kus püüti vaadelda postkoloniaalse teooria rakendusvõimalusi eesti kirjanduse ja kunsti uurimiseks.

Koostöö jätkus ka Stockholmi Ülikooliga eksiilajalookirjutuse uurimise vallas. Rapperswilis (Šveits) korraldatud jätkusümposionil “History Writing in Exile 2” alustati ühisprojekti väljatöötamist poola, eesti, läti, leedu ja ukraina pagulashistoriograafia ajaloo kirjutamiseks.

Kirjanduskeskuse töötajad pidasid 2007. aastal 25 teaduslikku ettekannet, neist 23 rahvusvahelistel teadusüritustel. Olulisim oli 7. Euroopa Balti-uuringute konverents “The Baltic Region between Germany and Russia” Lüneburgis (8.–10. juuni 2007), kus osaleti 4 ettekandega.

Kirjanduskeskuse töötajatelt ilmus 2007. aastal 13 võõrkeelset ja 15 eesti-keelset teadusartiklit.

Kirjanduskeskuse teadurid teevad koostööd Eesti ülikoolidega bakalaureuse, magistri- ja doktoritööde juhendamisel ja oponeerimisel. 2007. a pidas P. Kruuspere loengukursuse Helsingi Kunsti ja Disaini Kõrgkoolis ning L. Lukas Viini Ülikoolis.

Kirjanduskeskus osaleb regulaarselt Tallinna Ülikooli Akadeemilise Raamatukogu teadusnõukogu töös ja kogude komplekteerimisel.

Kirjanduskeskuse muuseumiosakonnas täidetakse alates 2004. aastast riikliku programmi “Eesti keel ja rahvuslik mälu” allprogrammi “Rahvuslik mälu ja identiteet” raames teadusprojekti “Friedebert Tuglase vaimne pärand” (projekti juht Ülle Kurs). Eesmärgiks on E. ja F. Tuglase ning M. Underi ja A. Adsoni pärandvara kui eesti rahva ajaloolise kultuurivara vahendamine avalikkusele teaduslikult toimetatud väljaannete ettevalmistamise ja kirjastamise, kunstinäituste jm kaudu. Üks projekti olulisemaid eesmärke on tekstikriitiliselt toimetatud ning uurimuslike saatesõnade ja kommentaaridega varustatud F. Tuglase “Kogutud teoste” sarja lõpuleviimine.

Riikliku programmi “Humanitaar- ja loodusteaduslikud kogud” raames täidetakse muuseumiosakonnas alates 2004. aastast projekti “Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse teaduskogud” (projekti juht Eha Rand). Eesmärgiks on teaduslik-kultuurilise väärtusega kogude korrastamine, hoiutingimuste parandamine ja kasutusvõimaluste optimeerimine.

Muuseumiosakonda külastas 2007. aastal kokku 1259 inimest. Osakonnas toimus 29 kirjandus- ja kultuuriloolist loengut ja ekskursiooni, uurijaid teenindati 93 korral. Jätkus sisestustöö elektroonilisse andmebaasi KVIS. Seisuga 31. detsember 2007 oli andmebaasis 9165 säilikut, neist 3790 on sisestatud viimase aasta jooksul.

Kirjanduskeskuse kunstikogusse kuulub umbes 1100 taidet, millest 5 tööd oli novembrist 2007 kuni jaanuari lõpuni 2008 üles pandud näitusel “Õnningeby kunstnikud” Amos Andersoni kunstimuseumis Helsingis. 2007. aastal annetas Eesti Kultuurfond Ameerika Ühendriigis Kirjanduskeskusele oma kunstikogu, mis sisaldab 29 tööd (sh 8 maali) 18 paguluses tegutsenud autorilt (sh K. Luts, A. Veeber, E. Kõks, H. Talvik, O. Mikiver, A. Vihalemm). Kinkekirja allkirjastamise pidulik tseremoonia toimus 17. märtsil New Yorgi Eesti Majas. Suurem osa töödest on tänu tollase Eesti peakonsuli Peeter Reštšinski abile ka kodumaale jõudnud ja restaureerimisele antud, mille jaoks saadi Kultuuriministeeriumilt toetust 100 000 krooni ulatuses. Kultuurfondi kunstikogu tuuakse avalikkuse ette Kunstihoone Vabaduse Galeriis 14. juulil 2008 avataval näitusel.

2007. aastal renoveeriti osa Kirjanduskeskuse tööruume aadressil Roosikrantsi 6 ja ehitati välja Väikese Illimari 12 asuva muuseumiosakonna ventilatsioonisüsteem.

FINANTSTEGEVUS

Eesti Teaduste Akadeemia 2007. aasta eelarve ja selle täitmine
(tuh kroonides)

	Eelarve	Tegelik täitmine
TULUD		
TEADUSTE AKADEEMIALE RIIGIEELARVEST	19025,00	19025,00
sh Akadeemia põhitegevuseks	13565,00	13565,00
akadeemikutasuks	3960,00	3960,00
uurija-professori tasuks	1500,00	1500,00
MUUD TULUD	5320,07	5340,74
Haridus- ja Teadusministeeriumi sihteraldised	3984,07	3984,07
sh liikmemaksudeks	720,00	720,00
õppelaenuks	55,54	55,54
soetusteks	600,00	600,00
Kohtu 6 renoveerimiseks	850,00	850,00
Riigi teaduspreemiate väljaandmise korraldamiseks	230,00	230,00
kogumiku "Eesti Vabariigi Teaduspreemiad 2007" väljaandmiseks	30,00	30,00
Riiklike programmide ülesehitamise toetusmehhanismide väljatöötamisele kaasaaitamiseks	498,53	498,53
Eesti teaduse infrastruktuuride ja aparatuuri-programmi jaoks vajaliku olukorra kaardistamiseks ja tausturingute läbiviimiseks	1000,00	1000,00
Laekumised omatuludest ja bussi müügist	512,00	510,39
Laekumised vahendite järgist (Akadeemia Kirjastus)	24,00	23,58
Laekumised kirjanduse müügist ja tellimistöödest (Akadeemia Kirjastus)	800,00	822,70
AKADEEMIA TULUD	24345,07	24365,74

ERALDISED UNDERI JA TUGLASE KIRJANDUSKESKUSELE	3347,50	3306,90
Haridus- ja Teadusministeeriumi kaudu	2822,50	2822,50
sh teaduse sihtfinantseerimiseks	1325,50	1325,50
infrastruktuuri kuludeks	397,00	397,00
baasfinantseerimiseks	246,60	246,60
riikliku programmi täitmiseks	480,30	480,30
õppelaenuks	23,10	23,10
soetusteks	150,00	150,00
Kirjanduskeskuse renoveerimiseks	200,00	200,00
Vahendite jäägist (Kirjanduskeskuse renoveerimiseks)	125,00	125,00
Sihteraldised	375,00	338,70
Kirjanduse müügist	25,00	20,70
TULUD KOKKU	27692,57	27672,64

KULUD

ÜLDJAOTUS

Akadeemia põhitegevus (kantselei kaudu)	9487,00	8977,70
Akadeemia Kirjastus	4424,00	4446,28
Akadeemikutasu	3960,00	3751,95
Uuriija-professori tasu	1500,00	1500,00
Õppelaen	55,54	28,51
Preemiad, stipendiumid ja medalid	305,00	302,30
sh K. E. von Baeri medal	40,00	40,00
stipendiumid	100,00	100,00
üliõpilastööde preemia	130,00	128,97
B. Schmidt'i preemia	35,00	33,33
Teadusseltsid	1315,00	1315,00
sh Eesti Loodusuurijate Selts	530,00	530,00
Emakeele Selts	140,00	140,00
Eesti Geograafia Selts	130,00	130,00
Eesti Kodu-uurimise Selts	115,00	115,00
Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Eesti Ühendus	100,00	100,00
Eesti Kirjanduse Selts	100,00	100,00
Õpetatud Eesti Selts	100,00	100,00
Eesti Muusikateaduste Selts	50,00	50,00
Eesti Füüsika Selts	50,00	50,00
Rahvusvaheliste teadusorganisatsioonide liikmemaks	720,00	696,73
Akadeemia maja kapitaalremont	850,00	850,00
Riigi teaduspreemiate komisjon	230,00	230,00
Riiklike programmide ülesehitamise toetus-		
mehhanismide väljatöötamisele kaasaaitamine	498,53	0,00
Eesti teaduse infrastruktuuride ja aparatuuriprogram-		
mi jaoks vajaliku olukorra kaardistamine ja tausta-		
uuringute läbiviimine	1000,00	0,00
Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus	3347,50	3181,90
KULUD KOKKU	27692,57	25280,37

AKADEEMIA PÕHITEGEVUS (KANTSELEI KAUDU)

Töötasu	4278,00	4131,61
sh põhikoosseisule	3700,85	3613,41
mittekoosseisuline	413,00	362,20
emeritprofessorite tasu	99,00	99,00
toetus akadeemikute leskedele	66,00	57,00
Sotsiaal- ja töökindlustusmaks	1430,00	1342,86
Administreerimiskulud	550,00	500,82
Kinnistu ja ruumide majandamiskulud	700,00	621,97
Jooksev remont	14,00	13,55
Soetused	750,00	717,16
Sõidukite majandamiskulud	220,00	190,23
Lähetuskulud	400,00	356,48
Esindus- ja vastuvõtukulud	300,00	269,99
Noorteadlased ja teaduse populariseerimine	60,00	54,93
Koolituskulud	15,00	11,31
Komisjonide ja osakondade kulud	70,00	70,00
Välisvahetuse fondi kulud	650,00	649,16
Arvestus- ja auditeerimisteenused	50,00	47,63
KANTSELEI KULUD KOKKU	9487,00	8977,70

TEADUSTE AKADEEMIA KIRJASTUS

Töötasu	2105,00	2067,50
sh põhikoosseisule	2025,00	1995,20
mittekoosseisuline	80,00	72,30
Sotsiaalmaks	701,00	688,50
Majanduskulud	360,00	374,80
Trükikulud	419,00	411,10
Seadmete ja inventari soetamine	44,00	58,10
Tellimistööde täitmise kulud	795,00	846,28
KIRJASTUSE KULUD KOKKU	4424,00	4446,28

UNDERI JA TUGLASE KIRJANDUSKESKUS

Töötasu	1605,00	1644,90
sh põhikoosseisule	1512,50	1551,20
mittekoosseisuline	92,50	93,70
Sotsiaalmaks	534,50	543,00
Teadus- ja majanduskulud	709,90	620,90
Investeeringud (soetused ja renoveerimine)	475,00	350,00
Õppelaen	23,10	23,10
KIRJANDUSKESKUSE KULUD KOKKU	3347,50	3181,90

Selgitus

498,53 tuh. EEK	Riiklike programmide ülesehitamise toetus- mehhanismide väljatöötamisele kaasaaitamine – täitmise tähtaeg 31.10.2008. a
1000,00 tuh. EEK	Eesti teaduse infrastruktuuride ja aparatuuri- programmi jaoks vajaliku olukorra kaardistamine ja taustauuringute läbiviimine – täitmise tähtaeg 31.10.2008. a
125 tuh. EEK	Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse kanalisat- sioonisüsteemi ehitamine – täitmise tähtaeg 31.12.2008. a

ASSOTSIEERUNUD ASUTUSED

Vastavalt Riigikogu poolt 1997. aastal vastu võetud "Eesti Teaduste Akadeemia seadusele" võivad Akadeemiaga assotsieeruda tema struktuuri mittekuuluvad teadus-, arendus- ja kultuuriasutused ning teadusseltsid, kelle tegevus ja eesmärgid on kooskõlas Akadeemia tegevuse ja eesmärkidega. Asutuste assotsieerumine Akadeemiaga toimub kahepoolsete lepingute alusel, milles sätestatakse assotsieerumise eesmärgid, mõlema osapoole ülesanded ja kohustused.

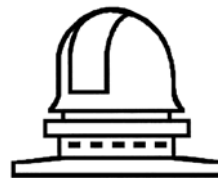
Üheks koostöövormiks Akadeemia ja temaga assotsieerunud asutuste vahel on vastastikune informatsioonivahetus. Alates 1998. aastast avaldatakse Akadeemiaga assotsieerunud asutuste tegevuse ülevaated Akadeemia aasta- raamatus. Ülevaated erinevad ülesehituselt, laadilt ja mahult ning avaldatakse kujul, nagu neid esitasid asutused, toimetusepoolseid soove lahkelt silmas pidades.

Akadeemiaga assotsieerunud asutuste 2007. aasta tegevuse ülevaated on toodud vastavalt assotsieerumise ajalisele järjestusele

Tartu Observatoorium	120
Tallinna Ülikooli Ökoloogia Instituut	123
Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu	126
Eesti Keele Instituut	128
Eesti Kirjandusmuuseum	132
Tallinna Ülikooli Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut ..	135
Eesti Rahva Muuseum	137

TARTU OBSERVATOORIUM

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
8.05.1998

Asutatud 1808

Töötajaid: 72, neist 45 teadurit

Aadress: 61602 Tõravere, Tartu maakond, aai@aai.ee

<http://www.aai.ee>

Direktor: Laurits Leedjärv, tel 741 0265, faks 741 0205, leed@aai.ee

Infotöörühma juhataja: Mare Ruusalepp, tel 741 0261, mare@aai.ee

Tartu Observatoorium on teadusasutus, kus uuritakse kogu Universumit tema kõige suuremates mastaapides. Galaktikate parvedest ja superparvedest moodustunud enam-vähem korrapärase struktuur on saanud tänapäeva astronoomilise maailmapildi loomulikuks komponendiks. Niisamuti on seda tume aine, mille olemasolust teame vaid tema gravitatsioonilise mõju järgi ja mida leidub Universumis isegi kuni kümme korda rohkem kui tavalist, nähtavat ainet. Aastat kolmkümmend tagasi polnud need tõed veel nii kindlad. Nende avastamisel ja maailmapilti kinnistamisel on suuri teeneid Eesti astronoomidel. 2007. aasta algas nende avastuste väärilise tunnustusega: akadeemik Jaan Einasto ning tema kolleegid Maret Einasto, Enn Saar ja Erik Tago said Eesti Vabariigi suurima ja prestiižikaima teaduspreemia teadusharu paradigmat ja maailmapilti mõjutava avastuse eest. On rõõm tõdeda, et akadeemik Jaan Einasto on tänini teaduses ja ka Eesti teaduspoliitikas väga aktiivne ja on kahtlemata maailma kosmoloogide esireas.

Universumi suuremastaabilise struktuuri uurimine jätkus meil ka 2007. aastal. Kaugete galaktikaparvede vaatlemiseks sobivaid teleskoope pole mõtet Eesti halli taeva alla üles panna. Õnneks on tänapäeval paljud heas astrokliimas suurte teleskoopidega tehtud vaatlused kõigile astronoomidele kättesaadavad. Sloani digitaalne taevaülevaade ja nn kahe-kraadi-välja ülevaade on peamised andmebaasid, mille abil meie kosmoloogid identifitseerisid galaktikate superparvi, uurisid nende morfoloogiat ning võrdlesid oma mudeleid tegelikkusega. Uuriti ka väiksemaid galaktikagruppe. Üksikgalaktikatest võeti üksikasjaliku käsitluse alla meie naaber – Andromeeda galaktika M 31, mille kohta koostati detailne mudel. Jätkuvalt pakkus huvi meie oma kodugalaktika ehk Linnutee raadiokiirgus vesiniku 21 cm spektrijoones, mis võimaldab avastada Galaktika üldisest foonist eristuvaid vesinikupilvi. Kosmoloogia teadusteema alla mahtusid ka kõige esimeste tähtede – need, mis tekkisid ca 200–400 miljonit aastat pärast Suurt Pauku – tekke ja evolutsiooni hüdrodünaamilised arvutused. Siin tuleb ilmsiks kosmoloogia tihe seos tähtede füüsikaga.

Tähtede ehitus, keemiline koostis ja evolutsioon oli meie teine 2007. a lõppenud teadusteema. Tähtede mitmekesisest maailmast olid meie uurijate huvior-

biidis traditsiooniliselt temperatuurijada kõige jahedam (*ca* 2000–3000 K) ja kõige kuumem ots ($> 30\,000$ K), aga ka mitmed vahepealsed objektid ja kaksiktähed. R CrB tüüpi külmad tähed on tuntud kiirete ja sügavate heleduse languste poolest, mida tekitab tähest väljapaiskuv tolm. Prototüübi enda ja teise seda tüüpi tähe Z UMi, aga samuti külma tähe HD 161796 keemilise koostise ja füüsikaliste parameetrite täpsustamine 2007. aastal võimaldab paremini mõista nende hilisesse evolutsiooni faasi jõudnud tähtede käitumist. Kuumade Wolf-Rayet tüüpi tähtede juures on huvitavaks probleemiks nende tähetuule ehk aine väljavoolu intensiivsuse sõltuvus tähe metallisaldusest. Selgus, et see ei ole nii ühene ja lihtne kui varem arvatud. Jätkus tarkvarapaketit SMART arendamine, pearõhuga kiiresti pöörlevate tähtede spektrite ja varjutusmuutlike kaksiktähtede spektrite arvutamise algoritmide väljatöötamisel. Tähefüüsikute tegemistes on jätkuvalt tähtsal kohal ettevalmistused Euroopa Kosmoseagentuuri satelliidi Gaia (start planeeritud detsembris 2011) tulevaseks andmetöötluseks. Laiendasime veelgi kiirgusjoontega tähtede ringi, mille spektrite vaatlused aitavad Gaia vaatlustulemusi kalibreerida. Statistilised uuringud keskendusid lisaks päikeseplekkidele veel magnetiliselt aktiivsete tähtede fotomeetrilisele muutlikkusele. Kasutatud uudseid meetodeid saab rakendada ka näiteks meteoroloogiliste ja aktinomeetriliste aegridade puhul. Teooria vallas arendati veel kiirguslevi võrrandi lahendamise meetodeid optiliselt poollõpmatus homogeenises atmosfääris ja kiirgusprotsesside arvutamise meetodeid kompaksete objektide (neutronitähed ja mustad augud) läheduses.

Meie kolmas peamine uurimisteema tegeleb maalähedasemate asjadega: Maa atmosfääriga ning maa- ja veepinnaga. Nagu ikka, olid selle teema täitjad agarad uuendama oma teadusaparatuuri ja osalema lepingulistest töodes. Jätkus Päikese ultraviolettkiirguse spektrite registreerimine meie suhteliselt lihtsa ja odava aparatuuriga. Mõne aasta pikkuste mõõtmiste kvaliteedi kontroll näitas, et tulemused on siiski täiesti usaldusväärsed. Väga aktuaalse globaalse soojenemise üks võimalikke põhjusi – kasvuhoooneefekti tugevnemine – on seotud muutustega atmosfääri infrapunases kiirguses. Kuigi atmosfäärikiirguse aluspinna poole suunatud osa ehk atmosfääri vastukiirgus on kiirgusbilansi üks olulisemaid komponente, on seda seni väga vähe uuritud. Tõravere meteoroloogiajaamas viimase nelja aasta jooksul kogutud andmete analüüs näitas, et Eestis ületab aasta jooksul maapinnale langenud vastukiirguse hulk peaaegu kolm korda summaarse kiirguse aastasummat. Kaugseire satelliidipiltidelt hõlmab nii maa- kui veepinda. Veekogude puhul oli oluliseks tegevuseks mõõtmisalgoritmide valideerimine kahe suure ja suhteliselt erineva järve näitel: sogase veega Peipsi ja selge veega Vänern (Rootsi). Algas veekogude bio-optilise mudeli edasiarendamine, kus esimeseks ülesandeks on seoste leidmine optiliselt aktiivsete ainete kontsentratsioonide ja vee esmaste optiliste omaduste vahel. Selleks toimusid möödunud suvel mitme teadusasutuse osavõtul ulatuslikud välitööd Peipsil ja Eesti rannikuvetes, samuti mõõtmised

lennukilt GREASEMH projekti raames. See FP6 projekti EUFAR poolt rahastatud mõõtmisseries kestis Eestis 17.–20. juulini 2007, mille jooksul oli võimalik kasutada Hispaania Aero- ja Kosmosetehnika Instituudi lennukit. Eriti palju olulisi vaatlusandmeid said sellest kampaaniast taimkatte kaugseirajad. Skaneeriva spektromeetri AHS 80 kanalit katsid spektripiirkonna 450 nm (sinine valgus) kuni 13 µm (soojuslik infrapunakiirgus). Samal ajal tehti tugimõõtmisi maapinnal Järvelja katsealal ning mõõdeti metsa peegeldustegurit helikopterilt. Jätkusid ka teoreetilisemat laadi uuringud kiirguslevist taimkattes.

Teadlaste töö tulemuslikkust mõõdetakse enamasti ikka ilmunud teaduslike artiklite arvuga. 2007. aasta kujunes selles suhtes Tartu Observatooriumile edukaks: artiklite arv jõudis 75 kanti, enam-vähem sama palju ilmus ka populaarteaduslikke kirjutisi. Nagu ikka, ilmusid Aastaraamat ja Tähetorni Kalender, nüüdseks teist korda ka Tähistäeva Kalender. Aasta jääb meelde kindlasti ka sellega, et tõstisime märgatavalt oma internetiühenduse kiirust, mis ulatub nüüd 155 Mb/s. Märkimata ei saa jätta ka edukat esinemist Euroopa Liidu 7. raamprogrammi võimekuse konkursil REGPOT, kus Tartu Observatooriumi taotlus Eesti kosmoseuuringute potentsiaali esiletoomiseks ja väljaarendamiseks pälvis ekspertidelt väga kõrge hinnangu ning projekt EstSpace on üks 23 edukast taotlusest, mis 258 hulgast rahastamiseks välja valiti.

Ernst Julius Öpiku nimelise preemia parimale astronoomiale spetsialiseerunud tudengile sai Tartu Ülikooli doktorant Lauri Juhan Liivamägi. Juhan Rossi nimelise preemia puhul otsustas teadusnõukogu tunnustada võrdselt mõlemat avalduse esitanud TÜ doktoranti ja nii läkski see jagamisele Krista Alikase ja Tõnis Kärdi vahel.

Vahel tasub meenutada minevikku, et selle baasilt tulevikku vaadata. Selline päev oli 2. november 2007, mil koos TÜ Füüsika Instituudiga tähistasime oma ühise eelkäija – Füüsika, Matemaatika ja Mehaanika Instituudi – 60. aastapäeva. Pidustuste aeg oli valitud selle järgi, et 5. novembril möödus 100 aastat instituudi kauaaegse direktori, Tõraverre uue observatooriumi ehitamise korraldaja akadeemik Aksel Kipperri sünnist. Ühtlasi tähistasime ka akadeemik Grigori Kusmini 90. sünniaastapäeva. Selline ühine ajaloomeenutus aitab meil paremini vastu minna 2008. aastale, mil seisavad ees mitmed väga olulised taotlusvoorud ja otsustamised – loodame, et eurorahad aitavad kaasa ka meie suhteliselt spetsiifilise ja unikaalse teadusasutuse arengule.

TALLINNA ÜLIKOOLI ÖKOLOOGIA INSTITUUT

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
16.06.1998

Asutatud 1992

Töötajaid: 36, neist 26 teadurit

Aadress: Uus-Sadama 5, 10120 Tallinn, eco@tlu.ee

<http://www.tlu.ee/eco>

Direktor: Mihkel Kangur, tel 619 9800, faks 619 9801, mihkel.kangur@tlu.ee

Teadussekretär: Kadri Vilumaa, tel 6199 827, kadri.vilumaa@tlu.ee

2007. aastal toimusid teadusuuringud kokku 26 eritasemelise teema ja projekti raames, neist 2 Haridusministeeriumi poolt sihtfinantseeritavat teemat, 6 ETF granti, 3 eritasemelist rahvusvahelist projekti ja 15 rakenduslikku koostöölepingut. Lisaks sõlmiti 5 rahvusvahelist koostöölepingut ja osaleti mitmes rahvusvahelises programmis. Samuti teostati uurimistöid 7 doktori- ning 1 magistritöö raames.

Rahvusvahelistest koostööprogrammidest oli ulatuslikumad Euroopa Regionaalarengu Fondi rahastatav Interreg IIIB projekt ASTRA – “Developing Policies and Adaptation Strategies to Climate Change in the Baltic Sea Region” (TLÜ ÕI töörühma juht: Are Kont.); Euroopa komisjoni VI Raamprogrammi projekt “Action for Training in Land use And Sustainability (ATLAS)” (Eesti-poolne koordinaator Hannes Palang) ja project EroGRASS – “Failure of Grass Cover Layers at Seaward and Shoreward Dike Slopes” (Eesti-poolne ekspert A. Kont).

Instituudi põhitegevus toimus järgmiste sihtfinantseeritavate teemade raames.

Teema “Järvede veetasemete fluktuatsioonid pärastjääajal: põhjused ja mõju järve ökosüsteemile” (juht Jaan-Mati Punning). Leiti, et väikejärvedes (Väike-Juusa, Ruusmäe) olid veetaseme kõikumised määravaks diatomeekoosluste kujunemisel. Planktilised liigid *Cyclotella* spp., *Stephanodiscus* spp., ja *Aulacoseira* spp. levivad sügavustel 3–4 m, perifüütsed liigid domineerivad litoraalses alas, sügavuseni kuni 3,5 m.

Veetasemete suured kõikumised viivad varem kuhjunud setete erosioonile ja ümbersettimisele. Martiska järve põhjasetete uuringud võimaldasid hinnata ümbersettimise mõju setete vanuselisele korrelatsioonile. Väike-Juusa järve transektilt kogutud setteläbilõigete õietolmuanalüüsi tulemused näitavad, et pikaajaline veetaseme kõikumine määrab liigispetsiifilise õietolmu jaotuse järve erinevate osade vahel.

Peipsi järve põhjasetetes polüaromaatsete süsivesinike (PAS) jaotuse uurimise esialgsed tulemused näitavad, et nende ühendite põhiline sissekanne toimub atmosfääri kaudu, kusjuures ümbersettimise käigus võivad kantserogeensed PASid uuesti ringlusse sattuda. Alustati Peipsi põhjasetete granulomeetrilise kaardistamisega ja fosforisisalduse ning väikejärvede süsinikuringe uurimisega.

Teema “Häiringute mõju märgalaökosüsteemidele Eestis” (juht Margus Pensa). Globaalselt on märgalad ühed enim ohustatud ökosüsteemid. Seetõttu on oluline uurida märgalaökosüsteemide arengut ja seda mõjutavaid tegureid. Vastavad uuringud võimaldavad taastada inimtegevuse poolt rikutud märgalaökosüsteeme ja nende talitlust. Käesoleva teema eesmärgiks on uurida märgalaökosüsteemide arengu seaduspärasusi, sh häiringute mõju erinevas arengustaadiumis olevate märgalaökosüsteemide struktuurile ja aineringle. Uuringu tulemusena leitakse seosed: 1) häiringute tugevuse ja kestuse ning märgalade seisundit iseloomustava primaarproduktiooni vahel, 2) turbalasundisese vabavee liikumise ja põhjavee taseme vahel, ja 3) atmosfäärisirkulatsiooni muutustest tingitud rannikumere hüdrodünaamiliste parameetrite ja kuhjerandade geoloogis-geomorfoloogiliste protsesside vahel.

Aruandeaastal teostatud tööde käigus leiti, et Ida-Virumaal allmaakaevanduste mõjupiirkonnas olevas Selisoos on puude kasv viimase 50 aasta jooksul kiirenenud, märgatavad mikrotopograafilised muudatused on aset leidnud valdavalt raba ida- ja lõunaosas. Ka turbalasundi stratigraafia, vee liikuvuse, lauka-vee pH ja elektrijuhtivuse esmased uuringud näitasid, et need parameetrid on erinevad raba ida- ja lääneosa vahel. Altkaevandatud Kalina rabas (kaevandamine toimus 11–25 a tagasi) selgitati erineva hüdroloogilise ja ökoloogilise seisundiga piirkonnad: tekkinud on madal-sooilmele taimestikuga langatusalad, raba on allunud aluselisele tolmusaastele (eriti 1950–1978), mis mõjub pärssivalt turbasammalde arengule. Samas ei ole veetase Kalina järves perioodil 1969–2007 oluliselt muutunud.

Sooökosüsteemide arengu uurimiseks on oluline setetepõhiste paleorekonstruktsioonide koostamine. Erinevatest soodest pärit setete koostise analüüsimisel selgus, et oluliseks teguriks on inimtegevus, mille mõju setete kujunemisele interakteerub kliimateguritega ja võib ilmned seni arvatust märgatavalt varem.

Rannamärgalade uuringute käigus tehti Saaremaal viie kuu kestel lainetuse parameetrite, hoovuste suundade ja kiiruste mõõtmisi. Sillamäel tehti kordusnivelleerimisi merepõhja profiilidel, et leida praegustele muutustele ligilähedasi vasteid varasemast perioodist ning arvestada võimalikke erinevusi ranna-protsesside modelleerimisel.

2007. aastal publitseeriti instituudi töötajate poolt 57 teadusartiklit ja üksikväljaannet, sh kõrgetasemelistes rahvusvahelistes teadusväljaannetes 14 artiklit ja Eesti teadusväljaannetes 16 artiklit, populaarteaduslikke artikleid ilmus

6. Rahvusvahelistel nõupidamistel ja konverentsidel esitati 36, vabariiklikel 20 ning instituudi teadusseminaridel 32 ettekannet. J-M. Punningu toimetamisel ilmus Ökoloogia Instituudi 10. publikatsioon “Keskkonnauuringute nüüdisprobleeme”. T. Koffi ja A. Raukase toimetamisel ilmus Eesti Geograafia Seltsi Aastaraamatu 36. köide.

Enamus rakendusuuringuid oli seotud keskkonnaseisundi ja selle parandamise võimaluste analüüsimisega. Rakendusuuringud on hakanud kalduma keskkonnapoliitiliste üldisemate ja teaduskesksemate projektide poole.

2007. aasta sügisel korraldati vabariiklik ülikoolidevaheline noorgeograafide sümposium “Muhu monoloogid”, kus esineti ka ettekannetega. Instituudi töötajate poolt juhendatud üliõpilasi tunnustati üliõpilastööde konkurssidel.

Instituudi teadurid osalesid aktiivselt ülikoolide õppetöös – loeti loenguid ning juhendati üliõpilasi ja kraadiõppureid TLÜs, TTÜs ja TÜs. Instituudi töötajatest kaitses magistrikraadi geo-ökoloogia erialal Kairi Sepp, Egert Vandel, Piret Kuld ja keskkonnatehnoloogia erialal Kristel Kund.

TALLINNA ÜLIKOOLI AKADEEMILINE RAAMATUKOGU

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
17.06.1998

Asutatud 1946

Töötajaid: 143, neist teadustöötajaid 2

Address: Rävåla pst 10, 15042 Tallinn, tlulib@tlulib.ee

<http://www.tlulib.ee>

Direktor: Andres Kollist, tel 665 9401, faks 665 9400

andres.kollist@tlulib.ee

Lugejate arv 43 770

Kasutuskogus eksemplare 2 536 117

Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu (TLÜ AR) on Tallinna Ülikooli autonoomne iseseisvaid ülesandeid täitev teadus-, haridus- ja kultuuriasutus. Avalikku teenust osutava teadus- ja arhiivraamatukoguna on raamatukogu eesmärgiks olemasolevate kogude säilitamine, värske teadusinformatsiooni pideva juurdevoolu kindlustamine, lugejatele teadusinformatsiooni kättesaadavuse tagamine, rahvusteavikute ja ülikooli väljaannete arhiivkogu loomine, rahvusliku kultuuripärandi arhiivi säilitamine, retrospektiivse rahvusbibliograafia koostamine ja avaldamine ning raamatukogu ajalooliste kogude igakülgse uurimise toetamine.

Õpperaamatukoguna on raamatukogu eesmärgiks toetada tiptasemel kõrghariduse omandamist, teadus- ja arendusasutusena – määratleda ning lahendada info- ja raamatukoguteenuste aktuaalseid probleeme, seda nii iseseisvate teadus- ja arendusprojektide täitjana kui kaastäitjana.

Aruandeaastal täitis raamatukogu püstitatud ülesanded kogude kujundamise, arendamise ja komplekteerimise valdkonnas. Rahule võib jääda ka lugejatele suunatud raamatukoguteenuste arendamisega. Oluliseks sündmuseks kogude arendamisel ja teadusinformatsiooni kättesaadavaks tegemisel oli Eesti Meditsiiniraamatukogu ja Akadeemilise Raamatukogu meditsiiniala kirjanduse baasil loodud Meditsiiniinfokeskus, mille lugemissaal avati kasutajatele 2. novembril.

Kuna tänapäeval on oluline osa teadusinformatsioonist kättesaadav elektrooniliste andmebaaside kaudu, siis pöörati palju tähelepanu ka elektrooniliste kogude täiendamisele, e-teenuste arendamisele ja kasutajate koolitamisele. Raamatukogu soetas 2007. a WEB of Science tsiteerimisandmebaasid, *ISI Proceedings* konverentsimaterjalide andmebaasid ja *Journal Citation Reports* ajakirjade mõjufaktorit kajastavad andmebaasid, millele oli juba varemgi teadurite nõudlus.

Teadusraamatukogu üheks ülesandeks on bibliograafiliste andmebaaside koostamine ja infoteenuste osutamine. Aruandeaasta lõpuks oli raamatukogu kodulehel kasutajatele kättesaadav 11 bibliograafilist ja 2 isikuloolist andmebaasi.

Raamatukoguteenuste kaasajastamiseks käivitati kullerteenus, mis võimaldab lugeja poolt tellitud teaviku ko haletoimetamist üle Eesti. Samuti loodi lugejatele kaardimakse võimalus tasuta teenuste, viivise ja teaviku hüvitise tasumiseks.

Oluliseks sündmuseks oli 2007 a kevadel Vanaraamatu Keskuse loomine, mille ülesandeks on koordineerida Baltika ja haruldaste raamatute kogude baasil vanaraamatuga (ehk 15. saj kuni 19. saj I pooleni ilmunud trükistega) tegelevaid struktuuriüksusi, tutvustada rariteetset raamatut kui uurimisallikat ja säilitamisobjekti ning toetada humanitaarteaduslikke ja kultuuriloolisi uurimisvaldkondi. Keskus on vanaraamatu tutvustamisel olnud edukas: raamatukogu veebis avati kord kvartalis uuenev virtuaalne raamatunäitus *Hortus Librorum*, mis tutvustab olulisi vanaraamatuid baltika kogudest; korraldati uudiskirjanduse näitusi baltika lugemissaali vitriinides ning avalikke TLÜ infoteaduste osakonnas valminud vanaraamatualaseid seminari- ja diplomitööde esitlusi, mis pakkusid uut informatsiooni antud valdkonna uurimistöödest mujal maailmas.

Aruandeaasta alguses avanes raamatukogu kataloogijatele ja lugejatele juurdepääs Euroopa Teadusraamatukogude Konsortsiumi (*Consortium of European Research Libraries – CERL*) andmebaasidele. See võimaldas oluliselt suurendada vanatrükise rekataloogimise mahtu ja parandada kirjete (sh rahvusbibliograafia) täpsust ja usaldusväärsust.

Raamatukogu üheks ülesandeks on eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia koostamine. Akadeemiline Raamatukogu vastutab selle eest järgmises ulatuses: eestikeelne raamat 1525–1917; eestikeelne ajakirjandus 1766–1940; Eestis ja mujal ilmunud Eestiga seotud võõrkeelne raamat kuni 1940; Eestis ja mujal ilmunud Eestiga seotud võõrkeelne perioodika 1675–1940.

2007. a avati lugejale rahvusbibliograafia isikulooline andmebaas ERICUS, mis sisaldab andmeid eesti retrospektiivses rahvusbibliograafias registreeritud teoste intellektuaalse või kunstilise sisu ja teostuse eest vastutavate isikute kohta. Aruandeaasta lõpuks 445 isiku kohta andmeid sisaldav andmebaas on leidnud juba kasutajate poolt positiivset vastuvõttu.

Raamatukogu teadurid jätkasid 2005/2006. a alustatud teemadega. Kaja Tiisel jätkas baltika kogude põhjal Tallinna 19. saj mentaliteediajaloo uurimist; Anne Valmas – eesti paguluskirjanduse käsitlemist. Raamatukogus tegutseb teaduslikel alustel töötav restaureerimisosakond, osakonna juhataja Rene Haljasmäe on oma uurimistöö tulemusi tutvustanud mitmel konverentsil ja HIBOLIRE töökojas Helsingis.

EESTI KEELE INSTITUUT

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
11.05.1999

Asutatud 1947

Töötajaid: 78, neist teadustöötajaid 36
toimetajaid 15

Aadress: Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, eki@eki.ee
<http://www.eki.ee>

Direktor: Urmas Sutrop, tel 641 1443, faks 641 1443
urmas.sutrop@eki.ee

Teadussekretär: Hille Pajupuu, tel 641 1443, hille.pajupuu@eki.ee

Eesti Keele Instituudis on kolm sektorit:

Eesti kirjakeele grammatika ja keelekorralduse sektor (GRM), juhataja
dr Peeter Päll.

Eesti kirjakeele sõnavara sektor (LKS), juhataja mag Margit Langemets.

Eesti murrete ja lähisugukeelte sektor (MRD), sektorijuhataja kt Tuuli
Rehemaa.

Alates 2006. aastast on EKI koosseisus Eesti terminoloogia keskus, juhataja
Tiina Soon.

GRM ja LKS täidavad sihtteemat “Tänapäeva eesti keele leksikaalne ja gram-
matiline struktuur” (2003–2007), teemajuht dr Urmas Sutrop, MRD täidab
sihtteemat “Eesti keele geograafiline ja diakrooniline teisenemine” (2003–
2007), teemajuht dr Kristiina Ross.

EESTI KIRJAKEELE GRAMMATIKA JA KEELEKORRALDUSE SEKTORIS tegeldakse
kolmes valdkonnas:

- Keelekorraldus ja terminoloogia. Sektor annab tasuta keeleabi küsi-
mustes, mis puudutavad eesti üldkeele kasutust, vastatakse ka kirjadele
ning meilidele, korraldatakse keelehoolduskursusi, vt [http://www.eki.ee/
keeleabi/](http://www.eki.ee/keeleabi/). Kohanimede alast infot saab aadressilt [http://www.eki.ee/
knab/](http://www.eki.ee/knab/). Keelekorraldust ja -hoolet rahastatakse ka riiklike programmide
kaudu, keelehoolet 2004. aastast riigieelarvelise toetuse abil. Sektori
publikatsioonid käsitlevad nii üldkeelekorraldust (Tiiu Erelt, Tiina
Leemets, Argo Mund, Sirje Mäearu, Maire Raadik, T. Rehemaa), oskus-
keelekorraldust (T. Erelt) kui ka nimekorraldust (P. Päll). Sektori korral-
datud sümposiumil “Euroopa Liidu keel kui meie ühine keel” esinesid
EKI, Soome Kodumaa Keelte Uurimiskeskuse ning Euroopa Liidu tõlke-
talituste töötajad.
- Grammatika ja leksikoni seosed. ÕS 2006 põhjal loodi mitmesuguseid
leksikaalgrammatilisi andmebaase: morfoloogiabaas automaatse morfo-

loogia tüvebaasi uuendamiseks, EKI sõnastike süsteemi stiili- ja erialamärgendite baas (Ülle Viks, Indrek Hein). Jätkus konstruktsioonipõhise keeleteooria rakendamine eesti keele nominalisatsioonide ja infiniitsete verbivormide süntaksile (Heete Sahkai). Eesti kirjakeele sõnavara analüüsimisel sõnaperede alusel (moodustuslikult seotud sõnavaraüksused) olid tähelepanu all konversiooniga (sama tüve üleminek teise sõnaliiki) seotud probleemid (Silvi Vare). Valminud on ühendverbide andmebaas, mis kajastab keeltes levinud osa-terviku-laadseid verbitähendusi (avalduvad eesti keeles täis- ja osasihitise kaudu). Maailma keelte seas ainulaadse eesti osastava käände uurimine on võimaldanud avastada osaterviku-laadseid tähendusi ka keelte abstraktsemates kategooriates (Anne Tamm). Uurijatele pakkusid huvi ka eesti keele tajuverbid (Maria-Maren Sepper), tekstiliigi ja kontekstuaalsuse seosed (Hille Pajupuu, Rene Altrov), emotsioonide taju (R. Altrov), prokseeemika (R. Altrov), nimisõna kollokatsioonid (Liisi Piits), pausid ettelõetud kõnes (Kairi Tamuri, H. Pajupuu).

- Keeletehnoloogia. Loodi ÕS 2006 uus avalik veebiversioon (Ü. Viks, I. Hein, Andres Loopmann, Kati Sein) <http://www.eki.ee/dict/qs2006/>. Koostöös leksikoloogiasektoriga arendati välja eesti-X-keele sõnastiku-põhi (EXS), loodi XML-siltide ja keelemärgendite ühtne süsteem, analüüsiti “Õpilase ÕSi” jt sõnastike elektroonilisi versioone, viimaks neid üle XML-editori (Ü. Viks, A. Loopmann, M. Langemets). Koostamisel on eesti emotsionaalse kõne korpus eesti keele tekst-kõne sünteesi jaoks (H. Pajupuu, R. Altrov, K. Tamuri). Jätkus kõnesünteesi loomulikkustamine: uurijad tegelesid kõne ajalise struktuuri modelleerimisega ning kõnekorpuse loomise ja struktureerimisega (Meelis Mihkla, L. Piits, Tõnis Nurk).

EESTI KIRJAKEELE SÕNAVARA SEKTOR jätkas kavakohaselt suurte alussõnaraamatute koostamist ja toimetamist (osaliselt rahastas neid töid riiklik sihtprogramm “Eesti keel ja rahvuslik mälu”). Ilmus viimane seletussõnaraamatu vihik: Eesti kirjakeele seletussõnaraamat. VII köide, 2. vihik (*vunts–yuppie*) / Toimetanud Rudolf Karelson, Mai Tiits, Tiia Valdre ja Leidi Veskis; Tegevtoimetaja Margit Langemets; Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2007. Ent sellega pole 50 aastat kestnud töö sõnaraamatuga veel lõppenud – juba on alustatud “Eesti kirjakeele seletussõnaraamatu” köidetena 2008. a välja antavat käsikirja toimetamist (Piret Voll, L. Veskis, M. Tiits, T. Valdre, M. Langemets). Jätkus ka “Eesti-vene sõnaraamatu” V köite käsikirja koostamine ja toimetamine (T. Valdre, Maimu Liiv, Tiiu Lagle, Nelli Melts).

Uurimistöodes leidsid käsitlemist eesti emotsioonisõnad teises keskkonnas (Ene Vainik), värvinimed (Kaidi Rätsep, Mari Uusküla, Urmas Sutrop, Elena Rjabina), polüseemiaprobleemid (M. Langemets).

Ühiselt Eesti Rakenduslingvistika Ühingu ja Tallinna ülikooliga korraldati VI rakenduslingvistika konverents “Keel ja leksikon”. Konverentsiks ilmus “Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 3” (eelretsenseeritav sariväljanne).

EESTI MURRETE JA LÄHISUGUKEELTE SEKTOR jätkas Eesti murrete sõnaraamatu toimetamist. Ilmus Eesti murrete sõnaraamat. IV köide, 19. vihik (*körtsis – lahhest*) / Toimetanud Mari-Liis Kalvik, Mari Kendla, Jüri Viikberg; Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2007, lk 621–820. Jätkus etümoloogiasõnaraamatu uute sõnaartiklite koostamine (Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar, Iris Metsmägi) ning prooviartiklite toimetamine ja analüüsimine (Lembit Vaba, Helmi Neetar).

Alates 1985. aastast osaleb sektor ühisprojektis “Atlas Linguarum Fennicarum” (EKI, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Venemaa TA Karjala Teaduskeskuse Keele, Kirjanduse ja Ajaloo Instituut) ja “Atlas Linguarum Europae” (partneriteks üle 40 Euroopa riigi). Ühistöö tulemusel ilmus Atlas Linguarum Fennicarum = Itämerensuomalainen kielikartasto = Läänemere-soome keeleatlas = Ostseefinnischer Sprachatlas = Лингвистический атлас прибалтийско-финских языков. ALFE 2 / Peatoimetaja Tuomo Tuomi; Vastutav toimetaja Tiit-Rein Viitso; Toimetus: Anneli Hänninen, Arvo Laanest, Helmi Neetar, Vilja Oja, Vladimir Rjagojev, Seppo Suhonen, Tuomo Tuomi, Tiit-Rein Viitso, Nina Zaitseva. Helsinki : Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 2007, 540 lk. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia; 800. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuse julkaisuja; 118).

Sektori oluliseks suunaks on ka koha- ja isikunimede uurimine (Marja Kallasmaa, Marit Alas). Osaletakse ühisprojektides “Onomastica Uralica” (EKI, Helsingi Ülikool, Debreceni Ülikool).

Üks sektori uurimisvaldkondi on tõlkemõjud eesti kirjakeele algusfaasis (Kristiina Ross). Osaletakse ühisprojektis “Common Roots of Latvian and Estonian Literary Languages” (EKI ja Läti Ülikool). Koostööna sündis raamat Common Roots of the Latvian and Estonian Literary Languages / Toimetanud K. Ross, Peteris Vanags. Frankfurt am Main-Berlin-Bern-Bruxelles-New York-Oxford-Wien : Peter Lang, 2008, 377 lk.

Jätkus ühisprojekt “Eesti murrete ja soome-ugri keelte heliarhiivi digitaliseerimine ja väljapanek Internetti” Tartu ülikooli eesti keele ajaloo ja murrete õppetooliga (projektis osalevad M.-L. Kalvik, J. Viikberg) ning EKI heliarhiivi korrastamine ja eesti murrete heliarhiivi lintide andmebaasi koostamine.

EESTI TERMINOLOOGIAKESKUS on orienteeritud valdkondadevahelisele koostööle oskussõnavara korrastamiseks, täiendamiseks ja ajakohastamiseks. Keskus korraldab ka Kaitseministeeriumi poolt asutatud ametkondadevahelise

terminoloogiakomisjoni tööd, kus on esindatud lisaks Kaitseministeeriumile Välisministeerium, Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused, Eesti Entsüklopeediakirjastus, Eesti Keele Instituut, maa-, mere- ja õhuvägi ning Põhja-Eesti Päästkeskus. Eesti terminoloogiakeskusest osalevad komisjoni töös Tiina Soon, Liia Piirmets ja Kaur Männiko.

Koostöös Riigikogu Kantsleiga on töös Eurovoc tesauruse tõlkimise ja tehnilise lahenduse arendamise projekt (projektijuht Helve Trumann). Jätkus möödunud aastal pilootprojektina käivitunud koostöö meditsiiniterminoloogia komisjoniga meditsiiniterminite korrastamiseks ja täiendamiseks (Eva Tamm ja Merily Plado, K. Männiko).

2007. aastal korraldas Euroopa Komisjon konkursi terminibaasi IATE (*InterActive Terminology for Europe*) eestikeelsete terminite korrastamiseks. Terminoloogiakeskus esitas konkursile eduka pakkumise ja valiti terminikorrastusprojekti täitjaks. Projekti sisuks on eestikeelsete terminite kontrollimine ja kaasajastamine.

Keskuse suurim projekt on Kaitseministeeriumi rahastamisel loodud sõjanduse ning julgeoleku- ja kaitsepoliitika terminibaasi Militerm täiendamine ja haldamine.

2005. aastast alates tegutseb Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna juures SA Innove vahendusel Euroopa Liidu Struktuurifondi toel doktorikool “Keeleteadus ja -tehnoloogia”, partneriteks Eesti Keele Instituut ja TTÜ Küberneetika Instituut. EKI doktorante on doktorikoolis 5, vt <http://www.eki.ee/eki/doktorikool.html>. Eelmisel aastal kaitses doktorikraadi M. Mihkla teemal Kõne ajalise struktuuri modelleerimine eestikeelsele tekst-kõne sünteesile.

EESTI KIRJANDUSMUUSEUM

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
11.05.1999

Asutatud 1909 Eesti Rahva Muuseumi Arhiivraamatukoguna
Eesti Kultuuriloo ja Folkloristika Keskus 2001. aastast
Töötajaid: 107, neist teadustöötajaid 41,

raamatukoguhoidjaid ja bibliograafe 13

Aadress: Vanemuise 42, 50003 Tartu, kirmus@kirmus.ee

<http://www.kirmus.ee>

Direktor: Janika Kronberg, tel 737 7701, faks 737 7706, janika@kirmus.ee

Sekretär: Annela Oona, tel. 7377700, annela@kirmus.ee

Riigi teadus- ja arendusasutuse Eesti Kirjandusmuuseum põhieesmärkideks on tagada rahvusliku identiteedi olemasoluks ja ühiskondliku mälu püsimeks, intellektuaalseks vabaduseks ja kultuuri täisväärtuslikuks arenguks oluliste kultuurilooliste allikmaterjalide säilitamine, teaduslik uurimine ja transmissioon lähtuvalt teaduse ja ühiskonna vajadustest ning huvidest. Teadusasutusena funktsioneerivas Eesti Kirjandusmuuseumis täideti 2007. aastal 4 sihtfinantseeritavat teemat ja 10 Eesti Teadusfondi granti. Aasta jooksul kaitsesid kolm muuseumi teadurit – Eda Kalmre, Anu Korb ja Ergo-Hart Västriku – Tartu Ülikoolis doktorikraadi. Valmistati ette ja esitati 5 uut sihtfinantseeritava teema taotlust. Toetust muuseumi kogude täiendamiseks ja eri projektideks saadi riiklikest programmidest “Humanitaar- ja loodusteaduslikud kogud”, “Eesti keel ja rahvuslik mälu”, “Lõunaeesti keel ja kultuur”, Rahvuskaaslase programmist, Setomaa kultuuriprogrammist ja klassikaprogrammist, Eesti Kultuurkapitalist ja mujalt. Haridus- ja Teadusministeeriumi Rahvuskaaslase programmi elluviimisel tehti tihedat koostööd Karl Ristikivi Seltsi ja teiste mäluasutustega, korraldati arhiivinduse alaseid koolitusi ja seminare nii Eestis kui ka Rootsis. Eesti Kultuuriloo ja Folkloristika Keskuse infotehnoloogilise baasi ja projekti LABOR arendamine Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse toel jõudis lõpparuande kirjutamise faasi ning pälvis hea hinnangu.

Eesti Kirjandusmuuseum koosneb nagu varasematelgi aastatel viiest struktuuriüksusest, millest kolm põhinevad kultuurilooliselt olulistel kogudel:

Arhiivraamatukogu koos bibliograafiaosakonnaga – juhataja Merike Kii-
pus;

Eesti Kultuurilooline Arhiiv – juhataja Piret Noorhani kuni oktoober 2007,
alates novembrist on juhataja kohusetäitjaks Vilve Asmer; kogu sisal-
dab ka ulatuslikku fotoarhiivi ja kunstiteoseid;

Eesti Rahvaluule Arhiiv – juhataja Ergo-Hart Västriku;

Folkloristika osakond – juhataja Mare Kõiva;

Etnomusikoloogia osakond – juhataja Triinu Ojamaa.

2007. aastal olid Eesti Kirjandusmuuseumi tähtsamad tegevused ja saavutused järgmised.

KOGUMINE. Vabariigi Valitsuse korraldusega 9. septembrist 2007 nimetati Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu taas arhiivraamatukoguks kuni 2011. aasta lõpuni ning see tagab sündesemlaride regulaarse laekumise ka edaspidi. Erinevalt tavaarusaamast, mille kohaselt pabertrüki üha enam loovutab koha internetipõhiste väljaannetele, näitab trükikodade toodang kasvutendentsi, aasta-aastalt on suurenenud nimetuste hulk, ja see seab ka suuremad nõudmised nii hoidlapinna kui ka arhiivraamatukogu korraldava tööjõu osas. Näiteks 2007. aastal võeti arvele 14 385 trükist. Eesti teadusraamatukogu ühtsesse elektronkataloogi ESTER kanti kokku 28 689 eksemplari. Seisuga 31.12.2007 on kogude suurus: 860 316 arvestusühikut, millest on kantud elektronkataloogi 424 740 ühikut ehk 49,4 % raamatukogu säilikutest. Eesti vanema ajakirjanduse andmebaasis DEA tehti kättesaadavaks 120 mikrofilmirulli. Osaleti eesti raamatu (1918–1944) rahvusbibliograafia koostamises. Arhiivraamatukogus toimus 2007. aastal umbes 4 300 külastust ja 22 000 laenu- tust, esitati 350 elektroonilist päringut, konsultatsioone anti ka telefoni teel. Korraldati 31 õppekursiooni 420 osavõtjale. Võeti vastu 20 välisriikide uurijat.

Mahukaid ja unikaalseid laekumisi toimus ka Eesti Kultuuriloolises Arhiivis ja Eesti Rahvaluule Arhiivis. Jätkus väliseesti arhiivipärandi kogumine ja üleandmine. Näiteks sügisel jõudis Tartusse kirjanik ja etnoloog Ilmar Talve isiklik arhiiv, laekus Brasiilia eestlastega seotud materjale, sealhulgas DVDle salvestatud kultuurielu kroonika 1940. aastate lõpust alates. Toimused läbirääkimised Jaan Toomla, Debora Vaarandi, Oskar Kruusi, Mati Undi arhiivide loovutamise küsimustes. Tulemuslikud olid Eesti Rahvaluule Arhiivi pärimuse kogumise aktsioonid ja ühenduse Eestimaa Elulood elulugude kirjutamise võistlused. Tihenes koostöö väliseestlastega hajalas asuvate arhiivimaterjalide kohta teabe koondamiseks – sel eesmärgil toimus septembris Kokel väliseesti arhiivariidele suunatud koolitus.

TEADUSTÖÖ. 2007. aastal täideti Eesti Kirjandusmuuseumis 4 sihtfinantseeritavat teemat ning valmistati uueks taotlusvooruks ette 5 teemat. Teaduskirjastuse staatust taotleva Eesti Kirjandusmuuseumi väljaandel, teadurite sulest või kaastöona ilmus 2007. aastal 57 väljaannet, neist 21 temaatilist kogumikku või monograafiat (2 võrgus), 9 numbrit teadusajakirju (paber- ja võrguväljaannet), 5 teesivihikut (paber- ja võrguväljaannet), 1 bibliograafia. Uurimused põhinesid valdavalt Eesti Kirjandusmuuseumis säilitatavatel kogudel. Eesti Kirjandusmuuseumis tehtava teadustöö suurimaks tunnustuseks 2007. aastal oli riiklik teaduspreemia Eesti Rahvaluule Arhiivi vanemteadurile Mall Hiie- mäele.

TEADUSTÖÖ JA KULTUURILOO POPULARISEERIMINE. Eesti Kirjandusmuuseumi väljaandel ilmus 13 vanaraamatu võrguväljaannet ja 8 muud võrguväljaannet, digiteeriti *ca* 150 aastakäiku esimestest eestikeelsetest kalendritest. Eesti vanema ajakirjanduse andmebaasis DEA tehti kättesaadavaks 120 mikrofilmirulli.

SEADMED JA INFOTEHNOLOOGILINE TUGI. 2007. aasta lõpp oli Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse teaduste tippkeskuste toetamise vooru lõpparuande tähtaeg. Projekti "Labor" raames täienes muuseumi arvutipark moodsa ajaleheskanneri ja uue serveriga.

RENOVEERIMINE. 2006. aastal alanud remont jätkus 2. korruse Eesti Kultuuriloolise Arhiivi lugemissaalis ja tööruumides. Kasutult seisnud vana ventilatsioonisüsteemi ruumis ehitati välja uus hoidla koos tuletõrje- ja valvesignalsatsiooni ning gaaskustutussüsteemiga.

**TALLINNA ÜLIKOOLI
RAHVUSVAHELISTE JA
SOTSIAALUURINGUTE INSTITUUT**

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
28.01.2003

Asutatud 1988

Töötajaid: 23, teadustöötajaid 17

Aadress: Uus-Sadama 5, 10120 Tallinn, admin@iiss.ee

<http://www.iiss.ee>

Direktor: Raivo Vetik, tel 619 9861, faks 619 9860, vetik@iiss.ee

TLÜ RASI 2007. aasta teadustegevus oli edukas. Instituudi töötajad avaldasid hulgaliselt teaduspublikatsioone, osaleti arvukatel teaduskonverentsidel nii Eestis kui välismaal, osaleti enesetäiendustel, viidi läbi riigi poolt tellitud rakendusuuringuid ning oldi aktiivselt tegevad teadusekorralduslikes üritustes.

Instituudi töö peamiseks väljundiks on publikatsioonid. Aastal 2006 avaldasid RASI uurijad hulgaliselt publikatsioone nii kodu- kui ka välismaal. Olulisemate saavutustena võib nimetada CC kategoorias

- Saar, E., Unt, M., Kogan, I. Transition from educational system to labour market in the European Union: a comparison between new and old members. *International Journal of Comparative Sociology*, 2007, 48, 6, 551-579.
- Saar, E., Kazjulja, M. Individual planning or adaptation: personal destinies of non-Estonians in the period of socio-economic reforms of the 1990s in Estonia". *Qualitative Sociology Review*, 2007, 3, 2, 144-170.
- Derman, N. Этнический аспект эволюции семьи в современной Эстонии. *Социологические исследования*, 2007, 9, 93-98.

Aruandeaastal täitis instituut kolme ETF granti ja kolme sihtfinantseeritavat teemat: Elukestev õpe kui elutee kujundaja ja sotsiaalse sidususe tagaja Eesti ühiskonnas, Sotsiaalmajandusliku keskkonna muutused Eestis: perekondade kohanemis- ja toimetulekustrateegiad ja Demokraatia kinnistumine mitmekultuurilises ühiskonnas.

RASI osales arvukates rahvusvahelistes projektides. 2007. aastal lõppes EL 6 Raamprogrammi projekti "Peace Processes in Community Conflicts" (Raivo Vetik) täitmine. Edukalt toimib EL 6 Raamprogrammi projekt "Towards Life-long Learning Society in Europe: The Contribution of Educational System", mida RASI koordineerib (Ellu Saar) ja milles koostööpartneritena on kaasatud Iirimaa, Inglismaa, Sotimaa, Belgia, Portugal, Norra, Austria, Sloveenia, Tšehhi, Ungari, Bulgaaria, Venemaa, Leedu teadlased. Osaleti ka

üle-euroopalises kooliõpilaste alkoholi ja narkootikumide kasutamise küsitlusuuringus – *European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs* (ESPAD), mis ühendas uurijaid 35 Euroopa riigist.

Jätkuvalt on väga oluline osalemine üle-euroopalistes uurimisvõrgustikes TIES ja IMISCOE, mis keskenduvad teise põlvkonna migrantide integratsiooni teemale.

2007. aastal toimus Tallinna Ülikoolis struktuurireform, mille tulemusena on kogu sotsioloogiaalane õpe koondunud RASIsse. Jätkuvalt edukas oli instituudi koostöö mitme EV ministeeriumi ja valitsusasutusega, nagu sotsiaalministeerium, siseministeerium, rahvastikuministri büroo, Riigikogu kantselei ja Riigikantselei. Osaleti mitmes töörühmas “Eesti ühiskonna integratsiooni programmi 2008–2013” strateegia kujundamisel.

EESTI RAHVA MUUSEUM

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
21.12.2006

Asutatud 1909

Töötajaid: 92, neist teadustöötajaid 15

Aadress: Veski 32, 51014 Tartu, erm@erm.ee

<http://www.erm.ee>

Direktor: Krista Aru, tel 735 0403, faks 742 2254, krista.aru@erm.ee

2006. aasta viimastel päevadel võttis Eesti Rahva Muuseum vastu oma strateegilise arengukava aastateks 2007–2012. Arutelud ja vaidlused kestsid mitu kuud ja nendesse oli kaasatud terve kollektiiv. Me ei teinud arengukava seepärast, et seda nõuti. Me tegime arengukava meile endale, sest kaasaegses maailmas, kus on palju ja mitmekesiseid tegutsemisvõimalusi, on asutusel endal vaja teada, kuhu, milleks ja kuidas edasi areneda. Kuigi võib näida, et ERMi lähiaastate eesmärk on selgemast selgem – teha kõik, et Raadile kerkiks Eesti Rahva Muuseumi peahoone – on seda olulisem õigeaegselt vastata küsimustele, mis määravad selle ehitatava hoone sisu. Hoone, ükskõik kui uhke ja erakordne oma arhitektuurilt, ei ole veel muuseum. Hoone on võimalus.

ERMi lähiaastate tegevuse märksõnad on: teadmistepõhisus, interdistsiplinaarsus ja koostöö, avatus.

TEADMISTEPÕHINE MUUSEUM

Muuseum on juba oma olemuselt teadmistekeskne: juhusel ja võhiklikkusel ei tohiks olla kohta muuseumi kultuurilooliselt kõnekates kogudes ega külastajaile suunatud tegevuses. Igale näitusele eelneb uurimistöö. Iga programmi, olgu see rahvakultuuri kombeid tutvustav või traditsioonilisi käsitöövõimalusi kaasaega juurutav, ettevalmistamine kätkeb endas vajadust eelnevalt kõik endale selgeks teha.

2007. aastal liiguti enda valitud sihis jõudsalt edasi. Suurt tähelepanu ja head vastukaja leidnud näitused “Elav rahvarõivas: rahvarõivatraditsioon Eestis ja Soomes” (koostöös Soome Rahvamuuseumi ja Soome Rahvarõivakeskusega), “Nõukogulik lähetus ellu – noorte suvepäevad ENSVs”, “Põhjala värvid – saami käsitöö” jt pakkusid mitte ainult avastamis- ja äratundmisrõõmu, vaid ka mitmeid intellektuaalseid ja praktilisi tegevusprogramme, meeneid ja üritusi igas vanuses külastajaile. Erivajadustega lastele suunatud koostööprojektid (“Minu oma märk” Kaagvere Erikooliga riikliku programmi “Kuritöö ennetamine” raames, lastekoduga “Käopesa” jt) suutsid täita püstitatud harivat ja kasvatuslikku eesmärki ning tõestasid, et teadmine ja oskus oma teadmist edasi anda teevad muuseumist asendamatu õpikeskuse. Muuseumis

on käsikäes teoreetiline teadmine ja teadmise rakendamine, esteetiline tunnetus ja hingeline emotsioon. Ja mis kõige olulisem – siin on alati aega peatuda. Kui mingi teadmine jääb esialgu võõraks ja kaugeks, on alati õigus ja võimalus selle juurde tagasi pöörduda. Lähtudes praktikas kogutud veendumusest muuseumi kui õppeasutuse vajalikkusest, teeb ERM kõik endastoleneva, et muuseumiõpe saaks osaks meie üldhariduskoolide õppekavadest.

INTERDISTSIPLINAARSUS JA KOOSTÖÖ

Eesti Rahva Muuseumi püüd kasvada oma teadustöö toel kultuuriruumi mitmekülgsetel uurivaks asutuseks on hoogu saanud tänu uutele interdistsiplinaarsetele teadusteemadele ja -suundadele. ERMi teadurid olid mitme Eesti Teadusfondi poolt finantseeritava teadusgrandi täitjad (argikultuuride uurimine, meediakultuuri mõju, infoühiskond ja noored, rahvuslus Vene impeeriumis, raamatukultuuri areng Eestis jt), samuti osalised mitmes TÜ instituutide poolt koordineeritavas sihtfinantseeritavas uurimisteemas ning viie projekti täitjad kolmes riiklikus programmis.

ERM tahab püsida ühe etnoloogilase uurimistöö keskusena ja meie uurimisteemade rõhuasetus on vahetult seotud meie muu tegevusega. Ja just seepärast vajame täna rohkem kui kunagi varem head koostööd teiste uurimis- asutuste ja uurimisteemadega. Etnoloogi, folkloristi, antropoloogi jt uurimistöö peab toimuma käsikäes. Parimaks näiteks sellise koostöö võimalikkusest on 2007. aastal ühisel jõul ERMi toimetamisel ilmunud uus eelretsenseeritav ingliskeelne teadusajakiri JEF (*Journal of Ethnology and Folkloristics*), väljaandjaks ERM, Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule ning etnoloogia instituut, Eesti Kirjandusmuuseumi rahvaluule arhiiv. Kaks korda aastas ilmuma planeeritud JEF peaks pakkuma uusimat ja parimat etnoloogia-, antropoloogia-, folkloristika- ja museoloogiaalase uurimistöö vallas ning tõestama nende teadusvaldkondade vajalikkust ja elujõudu.

Muuseumi algatusel käivitatud alepõllunduse projekt, mille ühe etapina toimusid 2007. aasta augustis Karulas tõelised alepõletustalgud, koondab enda ümber geograafe, zoolooge, põllumajandusteadlasi, arheolooge, maastiku-uurijaid jt erialateadlasi, ühendades erialati ka fundamentaal- ja rakendusteadust. See mitmeaastane projekt kannab lisaks uutele teadmistele väljundit ka majandusse: katseliselt saab proovitud ja tõestatud alepõllunduse võimalikkus, tugevad ja nõrgad küljed tänase Eestimaa põllumajanduses.

Nii nagu oli positiivne uurimisteemade avardamine, olid sisukad, huvitavad ja õnnestunud ka kõik konverentsid, alates aprillikuus toimunud aastapäevakonverentsist, mis keskendus audiovisuaalse dokumenteerimise probleemidele. Konverentside sari “Tee Eesti muuseumini”, millest esimene toimus 2007. aasta alguses ja teine aasta lõpus, on mõeldud käsitlema Eesti muuseumide tekke- ja arengulugu osana Eesti kultuuripoliitikast. Seda alates muuseumi

tekkimise vajaduse tunnetamisest ja sõnastamisest XIX sajandil kuni tänase päeva nõudmisteni.

Rahvusvaheline koostöö toimus väga edukalt Soome Vabariigi erinevate muuseumidega mitme erineva näituse (rahvarõivaste näitus, Saami näitus) raames. Ungari Riikliku Etnograafiamuuseumiga ühendab ERMi ettevalmistatav uurimisprojekt soome-ugri rahvaste usundi- ja mõttemaailmast. Ühistöö Kopenhaageni Tööliste Muuseumiga hoiab meid nõukogude perioodi uurimislainel (kolhoosikord, toidukultuur nõukogude ajal jt teemad).

Soome-ugri suunalist teadustööd kannavad nii vastava teemapäsitusega uurimisprojektid kui ka näitused, seminarid, osalemine soome-ugri rahvaste konverentsidel. Soome-ugri rahvaid tutvustav rändnäitus "Soomeugrilased ja samojeedid" valmis 2007. aasta lõpul ja pakub vastust nii sageli esitatavale küsimusele: kes need soome-ugri rahvad siis ikkagi on?

AVATUS

Me elame avatud, informatsioonist kubisevas maailmas, kus inimestel jääb üha vähem aega iseenda ja üksteise jaoks. Otsekui vastukaaluks informatsiooni paljususele ja liikumise kiirusele tekib inimestel üha sagedamini vajadus teada ja tunda oma juuri, oma kuuluvust. Tekib vajadus leida pidepunkt, mis pakuks midagi vastu küsimata tausta uuele informatsioonile ja annaks kindlust aegade kestmisele.

ERM tahab olla see sidususe tekitaja ja kinnituse andja.

Me alustasime oma ajalehe *Värat* väljaandmist. See esialgu kaks korda aastas ilmuv oma ajaleht peab julgustama ERMi tulema ka kõiki neid, kes seni on meist kaugele jäänud. Ajaleht peab olema meie esimene tervitav kutsung kõikidele, kes veel kardavad, et ERM võib olla vana ja tolmunud. Meie elektroonilised publikatsioonid ja multimeediaväljaanded pöörduvad just nende poole, kes muuseumieseme juttu ei kuule, raamatust on kaugeks jäänud, aga tunnevad end hästi arvutiekraani taga. ERM on suuteline rääkima ka neile kergesti mõistetavas keeles, pakkuma virtuaalnäitusi ja videoülekandeid oma konverentsidelt.

Akadeemilised publikatsioonid ei hakka kunagi kõiki paeluma ega kõikide lugemislauale jõudma. See on nii alati olnud. Kuid akadeemiliste publikatsioonide kõrval on ka teisi võimalusi: rääkida olevikust mineviku lihtsate asjade kaudu. Mitte isegi õpetamiseks, pigem oleviku ja iseenda mõistmiseks ja aitamiseks. Just sellist eesmärki teenivad ERMi publikatsioonidesarjad "Vanavara kogumisretkedelt" ja koostöös Rahvakunsti ja Käsitöö Liiduga väljaantav sari rahvakunstialasest käsitööst ("Õlest vakad ja karbid", "Tikitud soovid ja õpetussõnad", "Taskud vööle, kotid kätte" jt).

Eesti Rahva Muuseumi Sõprade Selts ja kirjasaatjate võrk koondavad muuseumi tuliseid toetajaid. Kirjasaatjate võrgu liikmed vastavad muuseumi tea-

durite poolt koostatavatele küsimuslehtedele ning aitavad seeläbi muuseumisse talletada inimeste argielu ja tegemisi, seda kõige raskemini kättesaadavat ja iseloomustavat osa rahva elust. Sõprade seltsi liikmed selgitavad ERMi sõnumit, on vajadusel kui kaitsekilp ümber muuseumi ja vajadusel kui kinnitus tee õigsusest.

Nende kahe “vaala” kõrvale asutas ERM veel kolmandagi: oma pildisaatjate võrgu. On ju fotoaparaat olude ja hetkede tunnistaja kõige ootamatul võimalusel ja väga paljudes kätes. Parimaid hetki Eesti elust võib tänapäeval pildistada igäüks, selleks ei pea enam olema Johannes Pääsuke. Parimatest ise-loomulikumaid fotosid Eesti elust ootab ERM nüüd oma fotoarhiivi, läbi portaali “Eesti Hetked”. ERMi fotoarhiivi valitavad Eesti hetked jäävad meist tulevastele põlvetele ja kord neid kõrvutatakse fotodega aastast 1928.

Eesti Rahva Muuseumi auväärsele nimelisele on sisse kirjutatud vastutus oma maa ja rahva elu ja käekäigu jälgimise ning jäädvustamise eest. Rohkem kui senistel aastatel tahame hakata seda rahva elu jäädvustama filmi- ja helikandjatele. Et ka viiskümmend aastat hiljem oleks järeltulijatel võimalus näha ja mõista, kuidas tehti leiba aastal 2007/2008 või kuidas peeti perekondlikke tähtpäevi.

Samas on ERMi kohustus saada ja olla ühendavaks sillaks mitte ainult eilse, tänase ja homse vahel, vaid ka kõikide eestlaste vahel maailmas. Olla toeks maailma eri paigus elavate eestlaste püüule säilitada kontakti oma juurtega, korrastada selleks oma arhiivid, asutada oma uued elujõulised ettevõtmised. Edenemine Eesti diasporaa ühe kindla keskpunktina on üks ERMi lähiaastate suundasid.

Muuseumil on mitmetest teistest asutustest suurem ja parem võimalus olla ühiskonna sidususe looja, erinevate keelte vahendaja, kindlustunde pakkuja. Seda kõike tuleb aga teha vastutustundega, läbi teadmiste, koostöö ja avatuse. Oma 100. aastapäeva künnisel on ERM endale need sihid seadnud.

EESTI LOODUSEUURIJATE SELTS

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
23.01.1998

Asutatud 1853
Liikmeskond: 811 tegevliiget, 16 auliiget, 644 usaldusmeest
Allüksused: 21 allüksust
Asukoht: Struve 2, 51003 Tartu
Aadress: Postkast 43, 50001 Tartu, elus@elus.ee
<http://www.elus.ee>
President: Marek Sammul, tel 742 8619, 734 1935, 527 6204

Eesti Looduseurijate Seltsil (Eesti LUS) on 21 allüksust. Sektsiooni õigustes tegutsevad antropoloogia-, bioloogia-, botaanika-, entomoloogia, geoloogia-, ilmahuviliste-, metsandus- ja teoreetilise bioloogia sektsioon, Järvekomisjon, Eesti Terioloogia Selts, Eesti Malakoloogia Ühing, Eesti Mükoloogia Ühing, Jakob von Uexküllü Keskus. Seltsi alluvuses töötavad ka eriülesannetega komisjonid: loodushariduse-, loodusteaduste ajaloo-, raamatukogu-, taimenime-tuste-, vaatlusvõrkude komisjon, auliikmete kogu, Eesti ökoloogiakogu ning looduskaitse ümarlaud.

Aruandeaastal peeti 9 teadusliku ettekandega Looduseurijate Seltsi üldkoosolekut ja 3 loengut sarjast "Loodusteadlastelt loodusainete õpetajatele". Korraldati allüksuste ettekandekoosolekuid, konverentse, seminare, kokkutelekuid, laagreid, näitusi jm.

Looduseurijate päev "Põhja-Eesti klint" oli järjekorras XXX. Esimesel päeval kuulati ettekandeid Põhja-Eesti klindist, teisel päeval korraldati ekskursioon Pakri neemele Pakri poolsaarel. Ilmus kogumik "XXX Eesti looduseurijate päev. Klindialade loodus." Kogumikus esitatakse andmeid Põhja-Eesti klindi eri lõikude kohta, tutvustatakse erinevaid klindi tekkehüpoteese. Antakse ülevaade pangametsade tüpoloogiast ja klindist kui sammalde elupaigast. Eesti LUS osales konverentsi "Carl von Linné 300 ja TÜ Loodusmuuseum 205" korraldamisel. Konverentsil käsitleti biosüsteematika ajalugu ja Tartu teadlaste osa selles ning Carl von Linné pärandi tähtsust ja tähendust. Tutvustati Carl von Linné seoseid Tartu ja Baltimaadega ning Eesti Liikide Registri koostamist.

Eesti LUSi allüksuste poolt viidi suuremamahuliste üritustena läbi Teoreetilise bioloogia kevadkool "Kommunikatsiooni teooria" Mäekülas, Geoloogia sügiskool "Mudelid ja modelleerimine" Pikajärvel ning Terioloogia sügiskool Järvseljal. Käsitletud teemad leidsid kajastamist ürituste puhul väljaantud kogumikes. Jakob von Uexküllü Keskus osales sümposiumi "Keskkonnafilo-

soofia ja loodusmõtte Balti kultuuriruumis” korraldamisel, viies läbi sektiooni “Ökokriitika meetodid ja teoreetilised väljavaated”. Traditsioonikohaselt korraldasid allüksused teaduslikke ettekandekoosolekuid. Botaanikasektiooni liikmed võtsid Soome sõprusorganisatsiooni *Societas pro Fauna et Flora Fennica* kutsel osa retkest Ahvenamaale. Toimus samblasõprade kokkutulek Raplamaal. Mükoloogiaühing korraldas seenelaagrid kevadel ja sügisel, osaleti mitme seenenäituse korraldamisel, peeti seeneteemalisi loenguid, juhendati õppepäevi ning matku. Järvekomisjoni, entomoloogiaühingu ja malakoloogiaühingu liikmed korraldasid mitmeid üritusi, esinesid bioloogiaõpetajatele ning osalesid bioloogiahuviliste õpilaste koolitamisel. Ilmahuviliste kokkutulek toimus Eesti LUSi päevade raames. Aktiivselt töötas eesti-keelsete taimenimede ja botaanilise terminoloogia komisjon Eesti terminoloogiaühingu toetusel.

Looduseuurijate Seltsi üldkoosolekutel käsitleti väga erinevaid teemasid:

Kalev Rattiste “Kalakajaka elukäigu pikaajalised uuringud: mida me juba teame ja mida me veel ei tea?” (25. jaanuar);

Aruanne eelmise aasta tööst, presiidiumi valimised ja revisjonikomisjoni valimised (22. veebruar);

Baeri päev “Kasu ja kahju piirimail: inimese ja muu looduse kooseksisteerimine” (28. veebruar);

Monika Prede “Kes on “tegijad” Otepää maastikul” (29. märts);

Anto Aasa, Rein Ahas “Fenoloogilised nähtused kliimamuutuste kajastajana” (26. aprill);

Jaan Viidalepp “Fauna teisenemine seoses kliima muutumisega (liblikate näitel)” (27. september);

Leho Tedersoo “Uibulehelised kui metsapuude parasiidid” ja “Mükoriisa-seente biogeograafia Seishelli saartel India ookeanis” (25. oktoober);

Aleksei Turovski “Loomad märkide maailmas” (29. november);

Eesti LUS allüksuste aruanded 2007. aasta tegevusest (20. detsembril).

Eesti LUS osales Keskkonnaministeeriumi, SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse, Riikliku Looduskaitsekeskuse, Metsakaitse- ja Metsauuenduskeskuse, Tallinna Keskkonnaameti, Tartu Linnavalitsuse, SA Tartu Kultuurkapitali, Eesti Maaülikooli, Eesti terminoloogiaühingu ja MTÜ Läänemaa Linnuklubi tellitud projektide täitmisel.

Projekti “Interaktiivsed geoloogia õppemoodulid eesti keeles” raames tõlgiti interaktiivsed geoloogia-alased õppematerjalid ja kohaldati Eesti üld- ja kõrgkoolide geoloogiliste õppematerjalide kaasajastamiseks. Eesti ülikoolid on tunnustanud Eesti LUSi kui geoloogia sügiskoolide korraldaja integreerivat rolli ülikoolidevahelise koostöö edendamisel. Osaleti Tallinna keskkonnahariduse kontseptsiooni ja tegevuskava väljatöötamisel, bioloogilise mitmekesisuse konventsiooniga võetud rahvusvaheliste keskkonnaharidusega seonduvate kohustuste täitmise eelduste analüüsimisel looduskaitse valdkonnas ning projektide “Ulukite 2007. aasta ruutloenduse andmete analüüs”, “Osmussaare

maastikukaitseala kaitse-eeskirja ekspertiis”, “Vormsi Natura 2000 alade kaitstavate linnu- ja taimeliikide inventuur”, “Lendorava elupaikade raadiotelemeetiline uuring”, “Hukkunud loomad teedel” ning “Eesti putukaliikide levikuatlas 3. Kaardid 166–219. Kiilid.” läbiviimisel. Jätkub Eesti LUSi loodusvaatluste andmebaasi arendamine ja tutvustamine koostöös bioloogilise mitmekesisuse teabevõrgustikuga. Liigikaitse seisukohalt on oluline teha oskusteave ametnikele kättesaadavaks. Andmebaas on hea ja huvitav õppevahend koolidele ja looduskeskustele. Andmebaas on avalik, seda saavad kasutada kõik. Elustiku mitmekesisuse ja maastike seire hõlmab andmete kogumist lendorava, nahkhiirte ja maismaalimuste kohta. Vahendati apteegikaani uurimise tegevuskava, I kaitsekategooria taime hariliku kobarpea (*Ligularia sibirica*) liigi kaitse tegevuskava ning Alatskivi maastikukaitseala, Anne looduskaitseala, Konguta looduskaitseala ja Keeri-Karijärve looduskaitseala kaitsekorralduskavade väljatöötamist. Käivitatud on UNESCO Planeet Maa Aasta haridus- ja teavituseprogramm ja Euroopa Liidu Loodusdirektiivi aruandlusvormide täitmine.

Eesti Looduseuurijate Seltsi raamatukogus oli 2007. aasta lõpuks 159 604 trükist. Aasta jooksul saadi juurde 74 raamatut ja 96 aastakäiku perioodikat. Väljaandeid vahetati 2007. aasta jooksul 81 asutuse ja organisatsiooniga 24 riigist. Raamatukogul on 388 registreeritud lugejat, kes laenutasid aasta jooksul 4420 väljaannet. Hinnalisi väljaandeid on eelkõige vanemate raamatute hulgas.

Eesti Looduseuurijate Seltsi väljaannetena ilmus 2007. aastal 5 trükist ja 1 internetiajakiri.

Trükist ilmusid:

- XXX Eesti Looduseuurijate Päev : klindialade loodus, 80 lk.
- Folia Cryptogamica Estonica 43, 88 lk.
- Kommunikatsiooni teooria, 99 lk. (Schola Biotheoretica; 33).
- Lepinfo, nr 17, 47 lk. (Koos Eesti Lepidopteroloogide Seltsiga).
- Mudelid ja modelleerimine, 96 lk. (Schola Geologica; 3).
- Internetiajakiri “Samblasõber”, nr 10, 32 lk.

Töötajate töötingimused ning raamatute hoiutingimused raamatukogus paranesid märgatavalt Eesti LUSi maja lülitamisega kaugküttevõrku. Ruumipuu- dust raamatukogus leevendati lükandriulite kasutuselevõtuga kahes hoidlas.

EESTI GEOGRAAFIA SELTS

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
27.01.1998

Asutatud 1955

Liikmeskond: 418 tegevliiget, 20 auliiget, 5 välisliiget

Aadress: Kohtu 6, 10130 Tallinn

President: Jaan-Mati Punning, tel 6199833, 5251095, punning@tlu.ee

Teadussekretär: Helve Kotli, tel 6452744, 55917186,

geograafiaselts@gmail.com

Eesti Geograafia Seltsi (EGS) koosseisus tegutses 2007. aastal kolm sektsiooni: kooli-geograafia, loodus- ja inimgeograafia sektsioon ning Tartu osakond ja noorteklubi (EGSN).

Aruandeaastal oli seltsi teadustöö plaanis kolm probleemi järgmiste allteemadega:

- Eesti geograafia (juhendaja akadeemik Anto Raukas)
- Geoökoloogilised uuringud Põhja-Eestis (Hella Kink);
- Eesti Holotseeni meteoriidikraatrite morfoloogia ja ehitus (Reet Tiirmaa);
- Peipsi ja Võrtsjärve rannavööndi ehitus ja kujunemine (Elvi Tavast);
- Peipsi nõo liustikutekkeline pinnamood (Reet Karukäpp).
- Eesti kartograafia ajalugu (juhendaja geograafia-kandidaat Heino Mardiste)
- J. von Krusensterni kaardikogu;
- Geograafia ajalugu (juhendaja geograafia PhD Erki Tammiksaar)
- Antarktise kontinenti retseptioon 19. ja 20. sajandi teaduskirjanduses .

Trükkis ilmusid Seltsi aastaraamatu 36 köide, publikatsioonide sarja VIII osa “Kevade. Noorgeograafide sügissümposiooni artiklite kogumik” ja publikatsioonide IX osa “Heino Tooming. Bibliograafia. Meenutused”. Pea üheaegselt viimatinimetatud raamatu käsikirja valmimisega saabus teade Euroopa Tugevate Tormide Laboratooriumi poolt asutatud Heino Toominga nimelisest auhinnast.

Terminoloogiakomisjoni liikmed nõustasid soovijaid geograafiterminoloogia ja toponüümika küsimustes

7. aprillil toimus seltsi üldkoosolek, kus Priit Vesilind rääkis teemal “Eesti välismaalase pilgu läbi” (“What Estonia looks like from the outside world”), illustreerides ettekannet slaidiprogrammiga 20. sajandi Eesti ajaloost “Estonia. The struggle for Independence”. Priit Vesilind valiti üksmeelselt Eesti Geograafia Seltsi auliikmeks ja talle anti üle seltsi auliikme diplom.

EGSi kooligeograafia sektsiooni ja Bioloogia-Geograafia Õpetajate Liidu korraldusel viidi 20. aprillil 2007 Tartus läbi õpilaskonverents “Elukeskkond 2007”.

Seltsi Noorteklubi (EGSN) korraldusel koostöös Tartu noorte geograafidega toimus oktoobris 2007 Muhu saarel sügissümposium “Muhu monoloogid”. Saaremaa vaatamisväärsusi tutvustas noortele seltsi tegevliige Urve Kirss.

EGS kooligeograafia sektsioon (Ulvi Urgard) osales koostöös Tartu Ülikooli geograafia instituudi ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga geograafia õpetamise teaduslik-metoodiliste probleemide lahendamisel ja ainekavade koostamisel, gümnaasiumi geograafia riigieksami ettevalmistamisel ja eksamitulemuste analüüsimisel, samuti keskkonnahariduse edendamisel ja õpetajate enesetäiendamisel (Lea Koppel, Ulvi Urgard). Õpetajatele korraldati kultuurireis Moskvasse (Ulvi Urgard, Kersti Ojassalu), õppesõit Turbasse looduse õpperajale, õppepäevad Tallinna Botaanikaaias ja Loodusmuuseumis. Koos õpilastega sõideti Matsallu kevadisele linnuretkele. Aprillis toimusid Tartus geograafiaõpetajate kevadpäevad.

Traditsioonilise õpilaste geograafiaolümpiaadi lõppvoor toimus 27.–29. aprillil Narva Humanitaargümnaasiumis (Tartu osakond).

Selts korraldas 6 klubiõhtut, kus kuulati reisimuljeid ja geograafiauudiseid.

Noorteklubi traditsiooniline maakonnaekskursioon viis osalejad 19.–21. jaanuaril Raplamaale, kus Raplamaa geograafiat tutvustas Are Kont. Tiit Petersoo juhatusel käidi õppematkal Loosalu rabas. Juulis käisid noored jalgrattastega Ahvenamaal, augustis jalgsimatkal Kõrvemaal. Eesti väikesaartest külastati Kihnut ja Ruhnut.

Igasuvine teadusekursioon viis augustis ligi 65 geograafi Eestimaa kagunurka Võrumaale, kus seltsi tegevliikme Elvi Sepa eestvõttel saadi hea ülevaade Võrumaa loodusest, inimestest ning maakonna arenguperspektiividest. Eesti siseveekogude olukorrast Navi järve näitel kõneles Andres Tõnisson. Värskas ja Obinitsas tutvuti ääremaade ja rahvastikuprobleemidega.

Endiselt arendati koostööd paljude teadusasutuste, organisatsioonide ja kõrgkoolidega. Samuti peeti ühendust välisriikide teadlastega. Seltsi esindatus Rahvusvahelises Geograafia Liidus ja Läänemere Regiooni Geograafia Seltside Assotsiatsioonis, samuti seltsi liikmete osalemine rahvusvahelistel teadusfoorumitel, väljaannete levitamine välismaal ning välisteadlaste tutvumine seltsi tööga kohapeal on aidanud eesti geograafiateadust tutvustada ka väljaspool Eestit.

EESTI KODU-UURIMISE SELTS

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
27.01.1998

Asutatud 1939

Liikmeskond: 231

Aadress: Kohtu 6, 10130 Tallinn, ekus@ekus.ee

Esimees: Andrus Ristkok, tel 56 647 806

Aseesimees: Kaljo Laas, tel 659 2214

Teadussekretär: Eva Maaring, tel 644 0475

Seltsi üldkogu koosolekul 30. märtsil olid arutusel seltsi aastaaruanne (A. Ristkok) ning kodu-uurimisliikumise päevateemad. Vastav väljapanek tutvustas seltsi liikmete tegevust 2007. aastal. Ettekandes Eesti Entsüklopeediakirjastuses avaldatavast maakondade sarjast tõstis akadeemik Anto Raukas esile koguteose “Järvamaa” koostajaid ja Järva Maavalitsust, kel on hea koostöö teadlaste ja kohalike uurijatega. Pärnu Hansa Gümnaasiumi õpilane Kristjan Nasari tutvustas oma 2006. aastal valminud kodu-uurimistööd teemal “Hans Kruus” (akadeemik H. Kruus, TA Kodu-uurimise Komisjoni esimees aastatel 1958–1976, kelle sünnist möödus aruandeaastal 115 aastat).

Seltsi juhatus pidas üheksa koosolekut. Enamik seltsi liikmeist on Tallinnas (64), Pärnumaal (47), Viljandimaal (28), Järvamaal (21) ja Harjumaal (18). Esindatud on kõik maakonnad.

Juhatuse poolt loodi seltsi kodulehekülj www.ekus.ee. Ettevõtmist toetas Maaelu Edendamise Sihtasutus. Trükkis ilmus Eesti Kodu-uurimise Seltsi ja Eesti Muinsuskaitse Seltsi ühine “Aastaraamat 2006”.

Koos Muinsuskaitse Seltsiga korraldati augustis õppereis Järvamaale (teejuhid Georgi Särekanno, Aino Pung). Paide Linnavalitsusega allkirjastati ühine “Hea tahte avaldus”, mille sihiks on leida edaspidi võimalusi aasta parima kodu-uurimisteose autori/koostaja premeerimiseks.

EKUS peab sidet teiste Eesti Teaduste Akadeemiaga assotsieerunud seltsidega (EGS, ELUS, ÕES, EKS), Eesti Genealoogia Seltsiga, Eesti Looduskaitse Seltsiga. Hoitakse kontakti ka Suomen Kotiseutuliitto'ga.

Seltsi külatoimkonna eestvõttel (Kaljo Laas) valmis metoodilise käsiraamatu käsikiri. Täiendavat metoodilist tuge pakkusid kodu-uurijaile mitmed arhiiviseminarid. Valdades viidi läbi külakroonika seminare (Kaljo Idvand), mida on toetanud ka ühendus Kodukant. Paikkondlikult on kodu-uurijad tegevad paljudes huvigruppides jt ühendustes, vahetumalt seltsi osakondades Viljandimaal, Järvamaal, Ida-Virumaal ja Pärnumaal. Pärnumaal tegutseb ka Koduloolaste Selts. Kodu-uurijaid koondavad veel J. Hurda nim. Põlva Rahvahariduse Selts (15 liiget), kellega on EKUSi juhatusel kauaaegsed sidemed (Enn Esko), Mahtra Muuseum (Tiia Schmitte) Raplamaal, Järvamaa Muuseum jt. Tallinna

Linnamuuseumi kodu-uurimise ring tegutseb 45ndat aastat. Koos selle ringiga on korraldatud mitmeid ühisettevõtmisi: ekskursioon Paljassaarde (Marju Vilbaste, Robert Nerman), Eesti Pimedate Raamatukokku (Irene Merik, Priit Kasepalu) jt.

Noorte kodu-uurijate suunamine teostub Eesti Noorsootöö Keskuse kaudu (Ene Luka). Rakveres toimus 12. oktoobril 39. üle-Eestiline koolinoorte kodu-uurimiskonverents (12. okt.). Augustis korraldati noorte kodu-uurijate ekspeditsioon Saaremaale teemal "Sõrve 2007".

Enim seob EKUS liikmeid ja teisi kodu-uurijaid tegelik uurimistöö arhiivides, muuseumides, raamatukogudes, andmete-materjalide kogumine jms. Käsi- kirju ja esemeid anti üle muuseumidesse ja arhiividesse. Oma kodupiirkonnas on seltsi liikmete korraldusel või kaasabil toimunud ligi 30 üritust, koostatud ja üles pandud 40 näitust, juhendatud ligi 100 ekskursiooni. Liikmete aruan- netest selgub, et on peetud umbes 150 loengut ja vestlusringi, antud metoodi- list abi kaaskodu-uurijatele (koolitused, juhendamised, sh õpilasuurijate juhendamine koolides). Kodukoha tutvustamiseks on koostatud CD-plaate (T. Saarist), avaldatud artikleid (ligi 200), buklette, koduloolehti (Pärnumaa kodu-uurijate ajaleht "Koduloolane" ilmub regulaarselt juba viiendat aastat). Seltsile on teada ka enam kui 30 kodu-uurimistemaatikat käsitleva raamatu trükkitoimetamine ning ilmumine 2007. aastal. Mõned neist (täielikum nime- kiri vt www.ekus.ee):

- Birk, V. (koost.). Mihkel Kampmaa ja tema pärand: Artikleid Kamp- maast ja tema bibliograafia. TLÜ Kirjastus, Tallinn, 362 lk. (Emakeele- õpetuse Infokeskuse Toimetised).
- Hirvlaane, M. 425 – Kanepi esmamainimisest Kanapieza külana. Ka- nepi kihelkonna kultuuriloolised kalendrid 2007 ja 2008. Kanepi, 48 lk.
- Jõesaar, M.-A. Kuni sõda kõik purustas... Algkooliaastad Narvas 1919- 1944. Narva, 167 lk.
- Kriis, J. (koost.), Raukas, A. (toim.). Eesti maatehnika kultuurist. Eesti Maatehnika Keskus, Põltsamaa, 368 lk.
- Kusmin, J. (koost.). Iga jalg jätab oma jälje: Veerandsada aastat Silla- otsa Talumuuseumi. Sillaotsa Talumuuseum, 95 lk.
- Linder, H. (koost.). Kaiu talud ja saunad. Juuru, 464 lk.
- Loide, P. (koost.). Nõmme tänavalood. Tänavalugude kogumine ja säi- litamine Nõmme Muuseum. Nõmme, 110 lk.
- Luka, E. (koost.). 39. üle-Eestiline koolinoorte kodu-uurimiskonve- rents, 12. oktoober 2007. (Õpilastööde nimistu). Eesti Noorsootöö Kes- kus, 24 lk.
- Luka, E. (koost.). Õpilaste kodu-uurimistöid, 25. Eesti Noorsootöö Keskus, Tallinn, 144 lk.
- Miidel, A., Raukas, A. (toim.). Loodusmälestised 16, Lääne-Virumaa. Tapa ja Kadrina vald. TA Kirjastus, 36 lk.

- Miido, H. Elujõud. Pärnumaa inimesed. Vihik 11. Pärnu, 192 lk.
- Mägi, H., Truu, H. (koost.). Saja aasta koolikillud: Otepää Gümnaasium 1907-2007. Otepää, 238 lk.
- Pae, T., Sokk, H. (koost.). Järvamaa. Loodus, aeg, inimene. Eesti Entsüklopeediakirjastus, 567 lk.
- Pärtel, M., Kusma, M. (koost. ja toim.). Maa mäletab... Valitud artiklid aastatest 1977-2007. Pühendatud Vello Lõugase mälestusele ja kaitseala 20. aastapäevale. Jõelähtme, 159 lk. (Rebala Kaitseala Toimetised).
- Ristkok, A., Särekanno, G. Ivand, K. jt. (koost. ja toim.). Eesti Kodu-uurimise Seltsi ja Eesti Muinsuskaitse Seltsi Aastaraamat 2006. Tallinn, 110 lk.
- Sokk, H. Killukesi Järvamaa valitsemise ajaloost. Paide, 64 lk.
- Sreiberg, H. (koost.). Linte küla minevik ja olevik. Tartu, 32 lk.
- Šank, R., Sirendi, A., Ristkok, A. jt. (toim.). Eesti põllumajandus XX sajandil. II köide, Ülevaade põllumajanduse loost okupatsioonide ajal. Aastad 1940-1990. I osa, Inimene ja ühiskond; II osa, Taim; III osa, Loom. Tallinn, 681 lk.
- Tartes, H. Põlvamaa lõõtspillimängijad 1892-2007. Põlva, 121 lk.

EMAKEELE SELTS

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
4.02.1998

Asutatud 1920

Liikmeskond: 338 tegevliiget, 10 auliiget

Aadress: Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, es@eki.ee

<http://www.emakeeleselts.ee>

Esimees: Helle Metslang, tel 522 5074

Teadussekretär: Annika Hussar (alates 1.09.2007), tel 644 9331

Raamatukoguhoidja: Helju Kaal, tel 644 9331

2007. aastal korraldas Emakeele Selts 2 konverentsi, 6 ettekandekoosolekut, 7 väliskeelepäeva.

Väljaspool Eestit peeti haridus- ja teadusministeeriumi ning kohapealsete eesti seltside kaaskorraldusel keelepäevi Peterburis, Petseris, Hamburgis, Moskvast, Helsingis, Tampere ja Turus. Peterburi VII eesti keele ja mälu päeva ettekanded olid teemalt väga erinevad. Traditsiooniliselt on ettekannete hulka kuulunud ülevaade Eesti keelepoliitikast; kõneldi uuest õigekeelsussõnaraamatust ja praegusest eesnimelise kasutusest ning eestlaste viisakuskoodist. Keelepäeva raames tutvustati kuues ettekandes Eesti arhiive ning nende uurimistöid. Ettekandeid on peetud ka keele omandamisest ja eesti keele õppevarast. Kokku peeti väliskeelepäevadel 34 ettekannet.

27. juunil toimus Tartus traditsiooniline J. V. Veski pühendatud keelekonverents. XL Veski päeva teema oli "Sõna on sõnavara uurijal", kavas oli kuus ettekannet. Avaettekande "Kuidas tüpoloog kirjeldaks eesti keele sõnavara" pidas Urmas Sutrop. Margit Langemets kirjeldas oma ettekandes "Leksikograafi unistus" ideaalset sõnaraamatut leksikograafi ja kasutaja seisukohalt. Enn Veldi kõneles teemal "Pejoratiivsus ja häälikusümboolika informaalsetes sõnaraamatust". Anneli Baran käsitles ettekandes "Intensiivistavate väljendite kujundist – kas metafoorne võrdlus või hüperboolina kasutatav metonüümia?" eesti kõnekäändude ja fraseologismide andmebaasis sisalduvaid liialdavaid ütlemisi, mille sisuks on rumaluse karikerne rõhutamine. Katre Õim selgitas oma ettekandes "Metafoor ELU ON TEEKOND ebaõnne väljendite näitel" mõistemetafoori rolli mentaalset ebaõnnestumist tähistavate keelendite tekkimisel. Sirli Parm esines teemal "Sõnade veel, juba, alles ja jälle ajaline tähendus".

Traditsiooniline üliõpilaskonverents, millega Emakeele Selts tähistas ühtlasi Euroopa keelte päeva, toimus 26. septembril Tallinna Ülikoolis. Oma keeleuurimistöödest rääkisid Tallinna, Tartu ning Helsingi ülikooli bakalaureuse- ja magistriõppe üliõpilased, kes pidasid 12 ettekannet. Konverentsipäeva lõpe-

tuseks esitles Mark Soosaar oma filmiprogrammi “Filmikeel – üks Euroopa keeli”.

Emakeele Seltsi aastakoosolekul 30. märtsil 2007 pidas akadeemilise ettekande teemal “Grammatikalisatsioonist eesti ja soome keeles ja selle uurimisest” seltsi esimees Helle Metslang, seltsi 87. (2006) tegevusaasta aruande esitas teadussekretär Terje Potter. Keeletoimkond esitas ettepaneku seltsi põhikirja täiendamiseks, et täpsustada keeletoimkonna staatust ja ülesandeid. Vastavas punktis lähtutakse vabariigi valitsuse määrusest kirjakeele normi kohta. Keeletoimkonna kinnitab ESi juhatus.

Ettekandekoosolekutel peeti 18 ettekannet. Teemal “Eesti keel võõrfiloloogil pilguga” kõnelesid 19. veebruaril Reeli Torn-Leesik, Daniele Monticelli ja Helju Ridali. Kognitiivsest lingvistikast rääkisid 9. aprillil Ilona Tragel, Tuomas Johannes Huumo ja Heete Sakhai. Keelelisest viisakusest kõnelesid 18. mail Krista Vogelberg ning Renate Pajusalu (viimase kaasautorid Birute Klaas, Karl Pajusalu, Virve Vihman). Emakeele Seltsi sügisesed koosolekud olid pühendatud eesti keele elektroonilistele ressurssidele. Esimesel koosolekul 18. oktoobril pidasid ettekande Pille Eslon, Jaak Vilo, Kadri Muischnek ja Margit Langemets, teisel koosolekul Asta Õim, Liina Lindström, Andriela Rääbis ja Külli Habicht.

Murdealase saavutusena on Emakeele Seltsil teatada Mulgi murdetekstide kogumiku loovutamise kirjastusele (Ennemustitsel Mulgimaal, 270 lk).

Emakeele Selts otsustas aktiivsemalt tegelda noortega. Selleks alustati ettevalmistusi Interneti-põhiseks sõnakogumisvõistluseks, mis on suunatud eri vanuses õpilastele. Kihnu koolis peeti 14. septembril seltsi infopäev.

Emakeele Seltsi keeletoimkond pidas 2007. a kolm koosolekut, millel arutati läbi ja kiideti heaks ettepanekud Emakeele Seltsi juhatusele ESi põhikirja täiendamiseks ja keeletoimkonna kodukorra kinnitamiseks. Muud arutatud teemad olid võõrnimede hääldeprobleemid (Einar Kraudi esildise alusel), jaapani sõnade vormistamise juhised ning ärinimede reeglistik, ent soovitusi nende alusel veel vastu ei võetud.

2007. aastal on trükitis ilmunud:

- Erelt, M., (peatoim.), Erelt, T. (toim.). Emakeele Seltsi aastaraamat 52 (2006). Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts, Tallinn, 252 lk.
- Erelt, M. (ed.). Estonian Language. Linguistica Uralica. Supplementary Series. Vol. 1. Second Edition. Estonian Academy Publishers, Tallinn, 414 p.
- keeleajakiri Oma Keel, nr 1, 84 lk.
- keeleajakiri Oma Keel, nr 2, 88 lk.

Emakeele Seltsi raamatukogu täienes 2007. aastal 72 trükisega, mis on saadud vahetuse, annetuse ja ostu teel. Raamatukogus on arvel 5900 inventeeritud trükist.

TEADUSAJALOO JA TEADUSFILOSOOFIA EESTI ÜHENDUS

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
4.02.1998

Asutatud 1967

Liikmeskond: 74 tegevliiget, 7 auliiget (neist 4 väljaspool Eestit),
9 kollektiivliiget

Address: Ülikooli 18, 50090 Tartu, erki@zbi.ee

<http://www.baer.emu.ee>

Esimees: Jaak Aaviksoo, tel 737 5500

Teadussekretär: Erki Tammiksaar, tel 742 1514

Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Eesti Ühendus (TTEÜ) jaguneb Tallinna ja Tartu osakonnaks. TTEÜ on Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Balti Assotsiatsiooni ja ka Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Maailmaühenduse liige, millest esimene hõlmab teaduse ja tehnika ajalugu ning teine teaduse loogikat, metodoloogiat ja filosoofiat.

TTEÜ juhatus oli 2007. a koos üks kord ning üldkoosolek toimus 22. jaanuaril. Üldkoosolek kinnitas TTEÜ 2006. a tegevusaruande ning 2007. a tööplaan, milles tähtsamal kohal seisid “Eesti teaduse biograafilise leksikoni” (ETBL) edasine koostamine ning seminari “Teaduse uuringud: eesmärgid ja meetodid” korraldamine. Mõlemad seatud eesmärgid saavutati. 10. mail toimus koostöös Tartu Ülikooli filosoofia osakonnaga TTEÜ konverents “Teaduse uuringud: eesmärgid ja meetodid”. Konverentsil osales ca 50 inimest ning selle eel ilmus kogumik TTEÜ seeriaväljaandes “Teaduslugu ja nüüdisaeg, XI”. Aasta lõpuks sai valmis ETBLi III köite käsikiri, mille valmimisel on suur osa olnud nii Tallinna kui Tartu osakondadel. Leksikoni toimetuskolleegiumile esitati ETBLi IV köite märksõnastik.

2007. aastal jätkas TTEÜ Tartu osakond koos Akadeemilise Baltisaksa Kultuuri Seltsiga igakuiste ühisettekandekoosolekute korraldamist Tartus. Kokku peeti 9 ettekandekoosolekut. Jaanuaris kuulati Saksamaa Liitvabariigi majandusnõuniku Ines Gessneri ettekannet “Saksamaa EL presidendiks oleku aja programmi prioriteedid”; veebruaris esines Puškini muuseumi direktor Alla Belenkova ettekandega “Meresõitja Adam Johann von Krusensterni pojad”; märtsis tegi Tartu Ülikooli raamatukoguhoidja Geiu Rohtla ettekande “Tartu Ülikool ja muusika 19. sajandil: 200 aastat muusikadirektori ametisse kinnitamisest Tartu keiserliku ülikooli juures”; aprillis kuulati Tartu Ülikooli ajaloomuuseumi ekspositsioonijuhi Terje Lõbu selgitusi näitusele “200 aastat Vene esimese ümbermaailmareisi lõppemisest Adam Johann von Krusensterni juhtimisel”; mais kõneles Tartu Observatooriumi vanemteadur Tõnu Viik teemal “Johannes Kepleri elu ja töö”; septembris kuulati Tartu Ülikooli ajaloomuuseumi

seumi filiaalis Vanas Anatoomikumis giid Merje Metsa selgitusi teemal “Tartu Ülikooli Vana-anatoomikum ja seal 19. sajandil töötanud arstiteadlased”; oktoobris tegi emeriitprofessor Helmut Piirimäe ettekande “Tartu Ülikooli asutamine – diskussioonid”; novembris kuulati Tartu Ülikooli ajaloo osakonna teaduri Sirje Tamuli ettekannet “Liivimaa mõisad keiserliku Tartu Ülikooli stipendiumiallikana” ja detsembris Eesti Maaülikooli vanemteadur Toivo Meikari ettekannet “Kuressaare linna Loode mets – inimese ja looduse koosmõju või konfliktide objekt”. Korraldati ka väljasõit Raadile, tutvumaks Eesti Rahva Muuseumi kogudega.

TTEÜ Tallinna osakonna koosolekul anti ülevaade Tartus toimunud aasta-koosoleku otsustest.

EESTI TEADUSLIK SELTS ROOTSIS

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
19.03.1999

Asutatud 1945

Liikmeskond: 93 tegevliiget, 3 auliiget

Aadress: Ramviksvägen 214, SE-12264 Enskede, SWEDEN

Lõuna-Rootsi osakond: c/o I. Martinson, Blåmesvägan 40,
24735 Södra Sandby, SWEDEN

Esimees: Ants Anderson, tel +46 8 913 833, ene-ants.anderson@glocalnet.net

Sekretär: Diana Krull tel +46 8 162 852, diana.krull@ling.su.se

Lõuna-Rootsi osakonna esimees: Paavo Roos, tel +46 4226 0334

Sekretär: Indrek Martinson, tel +46 465 7308, indrek.martinson@fysik.lu.se

Eesti Teaduslik Selts Rootsis (ETSR) seob eesti teadlasi Rootsis ja on foorumiks, kus nad saavad esitada oma töid eesti keeles.

Aruandeaastal toimus ETSR Stockholmi Eesti Majas aastakoosolek ja viis ettekandekoosolekut, sh pidulik koosolek Tartu Ülikooli asutamise 375. aastapäeva tähistamiseks. Väljasõit/õppekäik korraldati Sigtunasse.

Aasta-üldkoosolekul 5. veebruaril esines jurist Sirle Sööt ettekandega “Waxholm/Laval kaasuse keskne küsimus Euroopa Kohtule”. Ettekandekoosolekutel käsitleti mitmesuguseid teemasid: “Rododendronid” (Kaarel Voitk), “Pirita klooster enne ja nüüd (Ruth Rajamaa); “Uut ja huvitavat eesti kirjandusest” (Ülle Langel); “Rootsiaegne Tartu Ülikool” (Aleksander Loit); “Isiksushäiretest” (Hiie Hallik).

2. detsembril toimus Tartu Ülikooli 88. aastapäeva aktus. Teadusliku ettekandega esines professor Hain Rebas teemal “Sigtuna 1187. a hävitamisest, veel kord”. Esines Stockholmi Eesti Segakoor.

Septembris korraldati väljasõit Sigtunasse, kus ettekandega “Sigtuna linna ajaloo” esines professor Aleksander Loit. Tutvuti ajalooliste huviväärsustega, ka Eesti Gümnaasiumi mälestustahvliga raekoja kõrval, külastati mälestusnäitust Sigtuna Muuseumis.

Osa ETSRi arhiivimaterjale aastatest 1971–1999 ja üks kaust Eesti Teadusliku Instituudi arhivaale anti üle Tartu Ülikooli Raamatukogule.

ERTSi Lõuna-Rootsi osakonna (ETSLRO) aastakoosolekul 4. veebruaril pidas ettekande professor Indrek Martinson teemal “Paul Keres – kuulsaim eestlane läbi aegade”.

20. aprillil tähistati Lõuna-Rootsi osakonna 60. aastapäeva. Räägiti ETSLRO ajaloo seonduvast (Paavo Roos ja Ants-Michael Uesson, Kristiina Savin), sillaehitajatest (Kristjan Haller), universumi ehitusest (Jaan Einasto) ja “Ühest raamatust” (Jaak Peetre).

Tähistati ka Tartu Ülikooli asutamise 375. aastapäeva (esinejateks P. Roos, A.-M. Uesson, I. Martinson, K. Savin). Eestikeelse Tartu Ülikooli 88. aastapäeva aktusel esines ettekandega "Figuumi tähtsusest mikroobide maailmas" dotsent Nora Ausmees.

EESTI KIRJANDUSE SELTS

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
23.01.2001

Asutatud 1907

Liikmeskond: 287 liiget (sh 29 eluaegset liiget, 16 auliiget ja 21 usaldusliiget)

Asukoht: Vanemuise 19, 51014 Tartu

<http://www.kirjandus.ee>

Esimees: Toomas Liivamägi, tel 51 53 274, toomas.liivamagi@ut.ee

Teadussekretär: Marja Unt, tel 7 427 079, eks@kirjandus.ee

Tallinna esindaja: Kristel Kiigemägi, tel 56 644 243,

kristelkiigemagi@gmail.com

2007. aastal olid Eesti Kirjanduse Seltsi (EKS) tegevuses kesksel kohal seltsi 100. aastapäevaga seotud ettevõtmised. Korraldati juubeliüritused nii Tartus kui ka Tallinnas, lisaks koostati rändnäitus "EKS-100". Paljuski tänu aastapäeva tähistamisele ning rändnäituse liikumisele mööda suuremaid ja väiksemaid linnu oli 2007. aasta ühtlasi mitmesuguste kontaktide taaselustamise ning seltsi ajaloo ja tegevuse laialdasema tutvustamise aasta.

14. märtsil toimus EKSi traditsiooniline kirjanduse aastaülevaadete koosolek, kus analüüsiti 2006. aastal ilmunud luulet, proosat, näitekirjandust, lastekirjandust ja kirjanduskriitikat.

Märtsi lõpus alustati EKSi juubeliaasta tähistamist Eesti Teaduste Akadeemia saalis toimunud konverentsiga, kus peeti ettekandeid seltsi ajaloo erinevatest perioodidest, praegusest rollist ja võimalustest ning EKSi tegevussuundadest.

Aprillis toimus Tallinnas kirjandusfestival "Sotsia: rahvale", mille eesmärgiks oli viia kirjandus laia publikuni. Festivalil esines üle kolmekümne kirjaniku-luuletaja-mõtletaja Eestist, Soomest ja Valgevenest. Muu hulgas vaadati tagasi romaanikirjanik Jüri Ehlevesti loomingule, kuulati Tartu Noorte Autorite Koondise mängu helide ja sõnadega ning süüviti naisluulesse.

Mai alguses toimus Tartu kirjandusfestival Prima Vista, laienedes üheks päevaks ka Võrru. Festivali peakorraldaja on MTÜ Tartu Kirjandusfestival Prima Vista, ent aktiivselt võtavad korralduslikust poolest osa ka Eesti Kirjanduse Selts, Eesti Kirjanike Liit, TÜ Raamatukogu ja O. Lutsu nimeline Tartu Linnaraamatukogu. Tänavusel festivalil oli põhirõhk kirjanduse ja teiste kunstivormide kokkupuutepunktidel.

1.–2. juunil toimus koostöös Kirjandusmuuseumiga Nüpli XV kevadkool "Kuidas jutustada kirjanduse ajalugu?" Seekordses kevadkoolis võeti vaatluse alla kirjanduslugu kui nähtus. Arutleti selle üle, mis on või mis võiks olla kirjanduslugu kui jutustatav lugu kirjanduse ja kultuuri ajaloost.

Juunis avati Tartu Kirjanduse Majas näitus “EKS-100”, mida seejärel asuti järgemööda eksponeerima raamatukogudes ja muuseumides üle Eesti. Juubeliaastaks koostatud näitus põhineb dokumenteeritud materjalidel ning uurimistöodel seltsi tegevusest. Näitus pakub muu hulgas EKSi kirjastuse bibliograafiat ja pilte seltsiga seotud inimestest. Eesmärgiks on tutvustada EKSi ajalugu, tema positsiooni Eesti kultuurimaastikul, tõsta esile seltsiga ajalooliselt seotud isikuid ja institutsioone ning meelde tuletada seltsi deviise ja hoiakuid läbi aegade.

Oktoobris toimus koostöös kirjastus “Ilmamaa“ ja Eesti Kirjanike Liidu Tartu osakonnaga korraldatud kõnekoosolek, kus tutvustati kirjastuselt Ilmamaa ilmunud raamatut “Artur Alliksaar mälestustes”.

Seltsi aastapäeva tähistamise haripunktiks olid Tartus 24. novembril toimunud juubeliüritused. Aastapäeva tähistamist alustati piduliku kõnekoosolekuga, kus kõneldi keele- ja haridusprobleemidest ning EKSi rollist Eesti praegusel kultuurimaastikul ja raamatuloos. Samuti õnnitleti EKSi uusi auliikmeid. Päev jätkus vestlusringiga “Kirjandus ja internet”, kus arutleti interneti kui võimaluse ja keskkonna üle rõhuasetusega küsimusel, kas ja kuidas see mõjutab kirjandusmaastikku ja lugemisharjumusi. Pärast vestlusringi etendati Peeter Oleski kirjutatud näidendit “Kaks pingil, kolm ümber”, mis Eesti kultuurielu minevikku ja olevikku peegeldades heidab ühtlasi valgust mõningatele nüanssidele EKSi ajaloos. Samal õhtul esitleti juubeliaastaks koostatud rändnäituse materjalidest kokku pandud raamatut “Sada aastat ajalugu: Eesti Kirjanduse Selts 1907–2007”.

EKSi Tallinna esindus tegutses 2007. aastal aktiivselt, jätkates juba varem alguse saanud üritustesarjadega. Toimused luuleüritused sarjas “Umbluule”, kus esinesid nii noored kui ka vanema generatsiooni luuletajad. Koostöös Raadio-teatriga korraldati kuuldemänguseminare, kus analüüsiti kuuldemängu kui nähtust üldse ja kõneldi konkreetsetest kuuldemängudest. Jätkus ka kriitikaseminaride sari. Lisaks hakati koostöös Tallinna Keskraamatukogu ja Eesti Lastekirjanduse Keskusega korraldama seminarisarja lastekirjandusest.

Trükist on 2007. aastal ilmunud:

- Värske Raamat 3, 95 lk.
- Ajakiri Vihik, nr 12, 108 lk.
- Sada aastat ajalugu: Eesti Kirjanduse Selts 1907–2007. Tartu, 47 lk.

ÕPETATUD EESTI SELTS

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
23.01.2001

Asutatud 1838

Liikmeskond: 104 tegevliiget, 15 auliiget

Aadress: Lossi 3, 51003 Tartu

<http://www.ut.ee/OES>

Esimees: Tiit Rosenberg, tel 737 5650, tiit.rosenberg@ut.ee

tiitroos@yahoo.com

Aseesimees: Heiki Valk, tel 737 5653, heiki.valk@ut.ee

Õpetatud Eesti Selts on Tartu Ülikooli juures tegutsev, erinevaid Eesti ala uurimisega tegelevaid teadusi ühendav teadusselts. Seltsi eesmärgiks on esitada ja vahendada avalikkusele uusimaid uurimistulemusi ning pakkuda avaliku akadeemilise esinemise kogemust noorematele uurijatele.

2007. a vältel toimus 14 töökoosolekut kokku 313 osavõtjaga, – 154 liiget ja 159 külalist. Ettekandeid peeti kokku 14. Teemavaldkonnad jaotuvad järgmiselt: ajalugu (9), õigusajalugu (2), arheoloogia (1), folkloristika (1), geograafia (1). Arvukaim osalus oli Mati Lauri ettekandel “Patustamine kuuenda käsu vastu” (43 osavõtjat), Tiit Rosenbergi ettekandel “Koolera ja sõda Baltikumis 1853–1856” (38 inimest) ja Marten Seppeli ettekandel “Mis on pärisorjus?” (36 inimest). Ettekandepäevi ja konverentse ei olnud.

2007. a ilmus Õpetatud Eesti Seltsi Toimetiste XXXVI numbrina kogumik: “Looduslikud pühapaigad – väärtused ja kaitse”, Õpetatud Eesti Seltsi Kirjade sarjas VIII numbrina Ott Kursi monograafia “Maateadusest Eestis. Geograafiast ja geograafidest 20. sajandil” ning Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2004/2005.

Koostöös Viljandi linnaga jätkusid arheoloogilisi kaevamised Viljandi lossimägedes. Suusahüppemäel uuriti koostöös TÜ arheoloogia kabinetiga 1223. a piiramisrajatiste jäänuseid. Ordulinnuse varemetes jätkati müüride konserveerimisega seonduvaid uurimistöid idatiiva vahemüüride juures, linnusekabeli kooriruumi kõrval ja Kaevumäe läänenõlval. Viljandi vanalinnas teostati arheoloogilisi järelvalvetöid Posti ja Tartu tänaval. Toimusid arheoloogilised järelvalvetööd Vastseliina linnuse lähedal Piiri kõrtsi juures ja Karksi ordulinnuses.

EESTI MUUSIKATEADUSE SELTS

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
21.06.2004

Asutatud 1992

Liikmeskond: 56 tegevliiget, 1 auliige

Aadress: Rävåla pst. 16, Tallinn 10143, emts@hot.ee

<http://www.muusikateadus.ee>

Esimees: Toomas Siitan, tel 5299 117, tsiitan@estpak.ee

Eesti Muusikateaduse Selts ühendab muusikateadlasi ja muusikateaduse vastu huvi tundvaid inimesi ning toetab kõigi muusikateaduse valdkondade viljelemist Eestis.

Aasta tähtsamaks ürituseks, mille korraldamises EMTS osales, oli Kolmas Interdistsiplinaarse Muusikateaduse Konverents (CIM07) Tallinnas 15.–19. augustil. Konverentsi läbivaks teemaks oli LAULMINE, mida käsitleti muusika-uurimise kõige erinevamatest vaatepunktidest. Peakorraldajaks oli akadeemik Jaan Ross, akadeemiliseks juhiks Grazi ülikooli süstemaatilise muusikateaduse professor Richard Parncutt. Rahvusvahelisteks partneriteks olid Euroopa Kognitiivse Muusikateaduse Ühing (*European Society for the Cognitive Sciences of Music*, ESCOM), Rahvusvaheline Muusikateaduse Selts (*International Musicological Society*, IMS) ning Euroopa Etnomusikoloogia Seminar (*European Seminar in Ethnomusicology*, ESEM). Konverentsi enam kui saja ettekandega osaleja hulgas olid valdkonna juhtivad teadlased kogu maailmast.

Regulaarselt toimub EMTSi korraldusel igal aastal kaks ettekandekoosolekut, kevadeti Tartus ning sügiseti Tallinnas. Tartu Päev 14. aprillil tähistas akadeemik Jaan Rossi 50. sünnipäeva ning ettekanded pidasid silmas tema uurimisvaldkondi. Suurem osa ettekandeid oli Tartu Ülikoolist (Holger Berg, Tiiu Ernits, Geiu Rohtla, Niina Aasmäe, Aleksander Danilevski), lisaks ka Eesti Kirjandusmuuseumist (Janika Kroonberg) ja Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiast (Maile Nairis). Esitleti ka prof Jaan Rossi raamatut “Благозвучие: Объективные предпосылки консонантности в музыке” (Peterburi, 2006).

Sügisesele Leichterile Päeval Tallinnas 29. oktoobril oli peakülaliseks Connecticuti ülikooli emeriitprofessor Avo Sõmer loenguga “Tubina-aegse Rootsi sümfoonilise muusika “modernismist””.

EMTS osales ka Euroopa Komisjoni initsiatiivil toimunud üritusel “Teadlaste öö 2007” loeng-kontserdiga “Eesti muusika “eelajalugu”: Barokkmuusika Tallinnas ja Narvas” Teaduste Akadeemia majas 28. septembril. Öhtut “Teadlased muusikamaailmas” juhtis seltsi esimees professor Toomas Siitan.

EMTSi traditsiooniks on ka kultuuriloolise matka korraldamine septembri algul. Aruandeaastal käidi Hiiumaal – kahepäevase matka programmi koostas ja matka juhtis Tallinna Ülikooli emeriitprofessor Kaalu Kirme.

EESTI FÜÜSIKA SELTS

Assotsieerunud Eesti Teaduste Akadeemiaga
14.06.2005

Asutatud 1989

Liikmeskond: 181 tegevliiget, 4 auliiget

Aadress: Tähe 4, 51010 Tartu, efs@fi.tartu.ee

<http://www.fyysika.ee/efs>

Esimees: Kaido Reivelt, tel 737 4623, kaidor@fi.tartu.ee

Traditsioonilised Eesti füüsikapäevad toimusid 2007.a. kahe istungina. XXXVII füüsikapäevade I istung toimus koos Soome Füüsika Seltsiga 15.–17. märtsil Tallinnas (Eesti-poolne korraldaja Raivo Stern). Kutsutud ettekandjate pidas Arvi Freiberg. Füüsikapäevade II istung ja XXIX füüsikaõpetajate päevad toimusid 20. ja 21. märtsil Tartus. Esitati 19 suulist ja 5 stendiettekannet (vt www.fyysika.ee/efs), osalejaid oli rohkem kui 170. Füüsikapäevad organiseerisid Arvo Kikas, Ilmar Kink, Koit Muring ning Jaak Jõgi.

20. märtsil toimus füüsikapäevade raames EFSi üldkogu, millel kinnitati seltsi juhatuse tegevus- ja majandusaruanne ning Kaido Reivelt tegi kokkuvõtte EFSi populariseerivast tegevusest. Uuteks juhatuse liikmeteks valiti Helle Kaasik Madis Kiisk ja Margus Saal (TÜ FI), Silver Lätt (TÜ FO) ja Anu Reinart (TO). Tööpäeva lõpetas traditsiooniline seltsiõhtu.

Füüsikapäevadel anti välja Eesti Füüsika Seltsi aastapremia Jaan Kaldale multifraktaalse formalismi arendamise ja rakendamise eest pehmisefüüsikas. Seltsi aukirja pälvis Andi Hektor noorfüüsikute koolide korraldamise eest. EFSi üliõpilaspremia anti Heli Valtnale töö “Superluminaalsete lainete tekitamise võimalikkus” ja õpilaspremia Martin Jõgile töö “Doosikiirguse mõõtmine minu kodukohas” eest (juhendaja Lähte Ühisgümnaasiumi õpetaja Jaak Jõgi). Premia Füüsikapäevade parima üliõpilaste stendiettekande eest pälvis Aleksander Lisovski poster “VUV-VIS spectroscopic study of pulsed high-pressure volume discharge in argon”.

Ilmus EFSi aastaraamat 2007 (toimetajad Anna Aret, Helle Kaasik ja Piret Kuusk). EFSi listi (seltsid.efs@lists.ut.ee) haldab Jaak Jõgi ning EFS kodulehte (www.fyysika.ee/efs) toimetab Kaido Reivelt.

Märtsis toimunud Eesti koolinoorte 52. füüsikaolümpiaadil sai EFSi eriauhinna (ajakirja “Scientific American” aastatellimuse) Stanislav Zavjalov Narva Humanitaargümnaasiumist.

Jätkusid Eesti Füüsika Seltsi mitmesugused üritused füüsika populariseerimiseks. Taavi Adambergi eestvedamisel jätkas tööd Teadusbuss Suur Vanker, jätkus füüsikaportaali (www.fyysika.ee) arendamine ning ligi kuuekümne praeguse ja tulevase füüsiku ühise jõupingutusena korraldati Tähe Perepäevad Täpe 2007. Lisaks nimetatule osaleti mitmesugustel messidel ja üritustel –

messidel Intellektika ja Teeviit, Teadlaste Öö üritustel Tallinnas ning Tartu Ülikooli 375. juubeli üritustel üle kogu Eesti.

Jaak Jõgi eestvedamisel toimus Nõos 25. ja 27. juunil neljas EFSi füüsikaõpetajate suvekool (25 osavõtjat). Teadmisi jagasid KBFI, TÜ füüsikaosakonna, TÜ Füüsika Instituudi ja Tartu Observatooriumi teadurid. Suvekooli raames toimus ka seminar “Koolifüüsika reform” ligi 30 osavõtjaga.

Seltsi noorfüüsikute osakonna eestvedamisel korraldati aruandeaastal kaks noorte füüsikute kooli (vt ka <http://www.fyysika.ee/kool/>). 15.–17. juunil toimus Arbaveres viies EFS Noorfüüsikute Suvekool, kus osales 66 tudengit TLÜst, TTÜst ja TÜst. Toimusid akadeemilised loengud ja seminarid (17 tundi) ning tudengite stendi- ja ettekandesessioon. Korraldajateks olid Maarja Grossberg, Andi Hektor, Ahto Kuusk ja Mario Mars. 19.–21. oktoobril toimus Käärikul järjekordne EFS Täppisteaduste Sügiskool 2007, kus osales kokku 101 tudengit, teadlast ja õppejõudu. Kuulati 15 tundi loenguid ja seminare, toimus ka tudengite stendi- ja ettekandesessioon. Organisaatoriteks olid Maarja Grossberg, Andi Hektor, Ahto Kuusk, Rünno Lõhmus, Silver Lätt, Kaido Reivelt ja Merike Martsepp.

Eesti Füüsika Selts kuulub Euroopa Füüsikahingusse.

ASSOTSIEERUNUD SELTSID, ÜHENDUSED

Akadeemiaga võivad assotsieeruda tema struktuuri mittekuuluvad teadusseltsid ja -ühendused, kelle tegevus ja eesmärgid on kooskõlas Akadeemia tegevuse ja eesmärkidega. Assotsieerumine Akadeemiaga toimub kahepoolse lepingu alusel, milles sätestatakse assotsieerumise eesmärgid, mõlema osapoole ülesanded ja kohustused.

Akadeemiaga assotsieerunud seltside ja ühenduse 2007. aasta tegevuse ülevaated on toodud vastavalt assotsieerumise ajalisele järjestusele:

Eesti Looduseuurijate Selts	142
Eesti Geograafia Selts	145
Eesti Kodu-uurimise Selts	147
Emakeele Selts	150
Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Eesti Ühendus	152
Eesti Teaduslik Selts Rootsis	154
Eesti Kirjanduse Selts	156
Õpetatud Eesti Selts	158
Eesti Muusikateaduse Selts	159
Eesti Füüsika Selts	161

AKADEMIKUTE PUBLIKATSIOONID

Alljärgnev 2007. aasta publikatsioonide nimekiri on koostatud akadeemikute aastaaruannetes esitatud materjalide alusel. Publikatsioonid on liigitatud rubriikideks:

- raamatud ja muud iseseisvad väljaanded, kus akadeemikud esinevad autorite, koostajate või toimetajatena;
- artiklid teaduslikes ajakirjades ja kogumikes;
- artiklid populaarteaduslikes ja publitsistlikes ajakirjades ning artiklikogumikes;
- elektroonilised publikatsioonid;
- patendid.

Nimekirjas pole konverentside teeside kogumikes ning ajalehtedes avaldatud materjale.

Olav AARNA

Aarna, O. (koost.). Õpetaja õppivas koolis ja ühiskonnas : 5. ja 6. jaanuar 2007, Haapsalu : ettekannete ja artiklite kogumik. – Tallinn : [Eesti Haridusfoorum], 2007. – 208 lk.

* * *

Aarna, O. Eesti mees feminiseerival kõrgharidusmaastikul. – Mees ja Eesti. ABC Arendus, 2007, 5-6.

Aarna, O. Kas Eesti seadusandlus soosib õpetaja professionaalsust? – Õpetaja õppivas koolis ja ühiskonnas. Tallinn, 2007, 18-23.

Aarna, O. Kodanikuühiskond ja jätkusuutlik Eesti. – Riigikogu Toimetised, 2007, 15, 159-166.

Aarna, O. Kõrgharidusstrateegiast. – Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII(39) 2006. Eesti TA, Tallinn, 2007, 107-114.

Aarna, O. Tuleviku kool. – Forseliuse Sõnumid, 2007, 15, 5-8.

Hillar ABEN

Aben, H. On the role of T. J. Seebeck in the discovery of the photoelastic effect in glass. – Proc. Estonian Acad. Sci. Eng., 2007, 13, 283-294.

Aben, H., Errapart, A. A non-linear algorithm of photoelastic tomography for the axisymmetric problem. – Exp. Mech., 2007, 47, 821-830.

Ainola, L., Aben, H. Factorization of the polarization transformation matrix in integrated photoelasticity. – J. Opt. Soc. Am., 2007, 24, 3397-3402.

Mihhail BRONŠTEIN

Bronštein, M. Globaalsed riskid, ellujäämise strateegia ja arengu sotsiaalmajanduslikud mudelid. – Ühiskonna juhtimise arengu probleemid: XXI sajandi väljakutsed ja riskid. EABA, Tallinn, 2007, 12-15.

Bronštein, M. Maksud: mõõdukus ja professionaalsus. – Raamatupidamis – Uudised, 2007, 6, 7-12.

Бронштейн М. Экономика Эстонии: положение блестящее, но не безнадежное. – Таллинн, 2007, 1, 2028.

Jaan EINASTO

Einasto, J. Tumeda aine lugu. – Tartu : Ilmamaa, 2006. – 528 lk. (Eesti mõtte-lugu; 71).

* * *

Einasto, J., Einasto, M., Tago, E., Saar, E., Hütsi, G., Jõeveer, M., Liivamägi, L. J., Suhhonenko, I., Jaaniste, J., Heinämäki, P., Müller, V., Knebe, A., Tucker, D. Superclusters of Galaxies from the 2dF Redshift Survey. I. The catalogue. – *Astron. Astrophys.*, 2007, 462, 811-825.

Einasto, J., Einasto, M., Saar, E., Tago, E., Liivamägi, L. J., Jõeveer, M., Suhhonenko, I., Hütsi, G., Jaaniste, J., Heinämäki, P., Müller, V., Knebe, A., Tucker, D. Superclusters of Galaxies from the 2dF Redshift Survey. II. Comparison with simulations. – *Ibid.*, 397-410.

Einasto, M., Einasto, J., Tago, E., Saar, E., Liivamägi, L. J., Jõeveer, M., Hütsi, G., Heinämäki, P., Müller, V., Tucker, D. Superclusters of Galaxies from the 2dF Redshift Survey. III. The properties of Galaxies in superclusters. – *Ibid.*, 815-826.

Einasto, M., Saar, E., Liivamägi, L. J., Einasto, J., Tago, E., Martínez, V. J., Starck, J.-L., Müller, V., Heinämäki, P., Nurmi, P., Gramann, M., Hütsi, G. The richest superclusters. I. Morphology. – *Astron. Astrophys.*, 2007, 476, 697-711.

Nurmi, P., Heinämäki, P., Holopainen, J., Pihajoki, P., Saar, E., Einasto, M., Einasto, J. Mass, spatial distributions of subhaloes in Λ CDM cosmological simulations. – Combes, F., Palous, J. (eds.). *Galaxy Evolution Across the Hubble Time. Proc. IAU Symp. 235*, 14–17 August, Prague, 2006. Cambridge University Press, 2007, 127.

* * *

Einasto, J., Einasto, M. See mõistatuslik kõiksus. – Eesti Aastaraamat 2006-2007. Tallinn, 2006, 323-351.

Einasto, J., Einasto, M., Saar, E., Tago, E. Tumeda aine lugu. – Eesti Vabariigi teaduspreemiad 2007. Eesti TA, Tallinn, 2007, 6-21.

Einasto, J. In memoriam. Mihkel Jõeveer. – Tähetorni Kalender 2007. aastaks. Tartu Observatoorium, 2006, 43-45.

Einasto, J. Aksel Kipper 100 - Grigori Kuzmin 90. – *Ibid.*, 46-52.

Jüri ENGELBRECHT

Engelbrecht, J. (ed.). Challenges of the Future: Reflections of ALLEA on ERA. – Amsterdam : ALLEA, 2007. – 30 p.

Engelbrecht, J., Maugin, G. A. (eds.). Special issue on non-equilibrium dynamical phenomena in inhomogeneous solids – EUROMECH Colloquium 478. – Tallinn : Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2007. – 230 p. – (Proc. Estonian Acad. Sci. Phys. Math.; 56, 2).

Engelbrecht, J., Schroots, J. J. F. (eds.). Biennial Yearbook 2006. New Perspectives in Academia. – Amsterdam : ALLEA, 2007. – 246 p.

* * *

Berezovski, A., Berezovski, M., Engelbrecht, J., Maugin, G. A. Numerical simulation of waves and fronts in inhomogeneous solids. – Nowacki, W. K., Han, R., Zhao, Z. (eds.). Proc. EMMC-10 Conf. on Multiphase and multicomponent materials under dynamic loading. IPPT PAN, Warsaw, 2007, 71-80.

Engelbrecht, J., Berezovski, A., Salupere, A. Nonlinear deformation waves in solids. – Wave Motion, 2007, 44, 493-500.

Engelbrecht, J., Janno, J. Microstructured solids and inverse problems. – Rendicorti Sem. Mat. Univ. Pol. Torino, 2007, 65, 2, 159-169.

Saks, V. A., Vendelin, M., Aliev, M. K., Kekelidze, T., Engelbrecht, J. Mechanisms and modeling of energy transfer between intracellular compartments. – Gibson, G. E., Diemel, G. A. (eds.). Handbook of Neurochemistry and Molecular Neurobiology. Brain Energetics. Integration of Molecular and Cellular Processes. Springer, New York, 2007, 815-860.

Salupere, A., Tamm, K., Engelbrecht, J., Peterson, P. On the interaction of deformation waves in microstructured solids. – Proc. Estonian Acad. Sci. Phys. Math., 2007, 56, 2, 93-99.

Berezovski, A., Engelbrecht, J., Maugin, G. A. Front dynamics in inhomogeneous solids. – *Ibid.*, 155-161.

Vendelin, M., Saks, V., Engelbrecht, J. Principles of mathematical modelling and in silico studies of integrated systems of cellular energetics. – Saks, V. (ed.). Molecular System Bioenergetics: Energy for Life. Wiley, Weinheim, 2007, 407-433.

* * *

Engelbrecht, J. Address at the opening of the symposium “Science, Technology and Human Values”, Athens, May 2-4, 2007. – Christophorou, L. C.,

Drakatos, C. (eds.). Proc. Int. Symp. "Science, Technology and Human Values". The Academy of Athens, 2007, 37-38.

Engelbrecht, J. Changes in Society and Values. – *Ibid.*, 217-223.

Engelbrecht, J. [Arvamusi akadeemikutelt]. – Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII(39) 2006. Eesti TA, Tallinn, 2007, 224-226.

Engelbrecht, J. Quo vadis, research in Estonia? – Estonia: member state of NATO and the EU: international business handbook. Tallinn, 2007-2008, 163-170.

Engelbrecht, J., Salupere, A., Berezovski, A. Mikrostruktuursed materjalid ja deformatsioonilained. – Teadusmõte Eestis (IV). Tehnikateadused (II). Eesti TA, Tallinn, 2007, 9-15.

Engelbrecht, J., Schroots, J. J. F. Preface. – ALLEA Biennial Yearbook 2006. New Perspectives in Academia. ALLEA, Amsterdam, 2007, 5-6.

Engelbrecht, J. Inaugural Presidential Address. – *Ibid.*, 183-187.

Engelbrecht, J. Working Group on Research Cooperation. Final Report. – *Ibid.*, 203-214.

Raimund HAGELBERG

Hagelberg, R. Rahaasjadest ja riigi rollist nende korraldamisel. – Tallinn : Eesti Pank, 2007. – 300 lk.

Vladimir HIŽNJAKOV

Bill, A., Hizhnyakov, V., Seibold, G., Sigmund, E. Electronic inhomogeneties and pairing from unscreened interactions in high-Tc superconductors. – Bussmann-Holder, A., Keller, H. (eds.). High-Tc Superconductors and Related Transition Metal Oxides: Special Contributions in Honour of K. Alex Müller on the Occasion of his 80th Birthday. Springer, 2007, 143-156.

Boltrushko, V., Holmar, S., Tehver, I., Hizhnyakov, V. Vibronic transitions in the vicinity of the dynamical instability of the final state. – J. Mol. Struct., 2007, 838, 164-169.

Hizhnyakov, V., Holmar, S., Tehver, I. Theory of optical spectra of impurity centres in crystals: general consideration of quadratic vibronic coupling. – J. Lumin., 2007, 127, 7-12.

Hizhnyakov, V., Boltrushko, V., Tehver, I. Soft dynamics of the excited state: lambda-shaped optical spectra. – *Ibid.*, 13-18.

Hizhnyakov, V., Kaasik, H. Quantum emission of light by medium with time-dependent refractive index. – Fedorov, M. V., Sandner, W., Giacobino, E., Kilin, S., Kulik, S., Ser, A. (eds.). Proc. of SPIE: ICONO 2007: Physics of Intense and Superintense Laser Fields, Attosecond Pulses, Quantum and Ato-

mic Optics, and Engineering of Quantum Information, 28th May – 1th June 2007, Minsk. Spie - International Society For Optical Engineering, 2007, 6726, 67262R.

Hizhnyakov, V., Shelkan, A., Klopov, M., Sievers, A. J., Haas, M. Intrinsic localized modes and trapped phonons in crystal lattices. – J. Phys. Conf. Ser., 2007, 92, 012142.

Haas, M., Hizhnyakov, V., Sievers, A. J. Backward resonant scattering of synchrotron radiation by F nuclei in crystals – a pathway to intrinsic local modes. – *Ibid.*, 012166.

Shelkan, A., Hizhnyakov, V., Klopov, M. Self-consistent potential of intrinsic localized modes: Application to diatomic chain. – Phys. Rev. B, 2007, 75, 134304-1–134304-6.

Jaak JÄRV

Järv, J. Tartu Ülikooli Keemiaosakond 1947-2007. – Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007. – 212 lk.

* * *

Faustova, I., Järv, J. Cooperativity and kinetic mechanism of phosphorylated L-type pyruvate kinase. – FEBS Journal: 32nd FEBS Congress: Molecular Machines, Vienna, Austria, 7-12 July 2007. Blackwell Publ Ltd, 2007, 274, 250.

Stepanov, V., Järv, J. Kinetic analysis of the interaction between rat dopamine transporter (rDAT) and its inhibitors. – *Ibid.*, 251.

Piiskop, S., Hagu, H., Järv, J., Salmar, S., Tuulmets, A. Sonication effects on ester hydrolysis in alcohol-water mixtures. – Proc. Estonian Acad. Sci. Chem., 2007, 56, 4, 199-206.

Rinken, T., Jarv, J., Rinken, A. Production of biosensors with exchangeable enzyme-containing threads. – Anal. Chem., 2007, 79, 15, 6042-6044.

Stepanov, V., Schou, M., Järv, J., Halldin, C. Synthesis of 3H-labeled N-(3-iodoprop-2E-enyl)-2-carbomethoxy-3-(4-methylphenyl)nortropane (PE2I) and its interaction with mice striatal membrane fragments. – Appl. Rad. Isot., 2007, 65, 3, 293-300.

Tuulmets, A., Hagu, H., Salmar, S., Cravotto, G., Järv, J. Ultrasonic evidence of hydrophobic interactions. Effect of ultrasound on benzoin condensation and some other reactions in aqueous ethanol. – J. Phys. Chem. B, 2007, 111, 12, 3133-3138.

Ain-Elmar KAASIK

Kaasik, A.-E. Arstiabi võimaluste piirid. Meditsiinilised, majanduslikud ja eetilised aspektid. – Akadeemia, 2007, 19, 1, 3-21.

Kaasik, A.-E. Nõukogulikust stagnatsiooniperioodist suurte muutuste eelõhuni. – Kalling, K. (toim.). Tartu Ülikooli Arstiteaduskond 1982-2007. TÜ Kirjastus, Tartu, 2007, 50-62.

Asser, T., Linnamägi, Ü., Kaasik, A.-E., Tikk, A., Tomberg, T. Närvikliinik. – *Ibid.*, 308-328.

Taba, P., Talvik, R., Kaasik, A.-E., Uusküla, M. Tartu Ülikooli arstiteaduskonna täienduskeskus. – *Ibid.*, 424-435.

Kaasik, A.-E. Tartu Riiklik Ülikool 1944-1989/1991. Arstiteaduskond. – Universitas Tartuensis 1632–2007. TÜ Kirjastus, Tartu, 2007, 609-619.

Puksa, L., Kaasik, A.-E. Lihasekrandid. – Eesti Arst, 2007, 86, 1, 49-54.

Kaasik, A.-E. Väljavaated Eesti rahvastiku tervise parandamiseks. – *Ibid.*, 2, 100-109.

Kaasik, A.-K. 85 aastat Eesti Arsti. – *Ibid.*, 9, 611-613.

* * *

Kaasik, A.-E. Akadeemia arengukava aastateks 2006-2010 : [kõne üldkogu aastakoosolekul 26.04.2006]. – Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII(39) 2006. Eesti TA, Tallinn, 2007, 80-83.

Kaasik, A.-E. [Arvamusi akadeemikutelt]. – *Ibid.*, 226-228.

Dimitri KALJO

Kaljo, D. Learned societies, their international co-operation, and sustainable use of minerals promote development of human society. – Estonian J. Earth Sci., 2007, 56, 3, 129-130.

Kaljo, D., Grytsenko, V., Martma, T., Mõtus, M.-A. Three global carbon isotope shifts in the Silurian of Podolia (Ukraine): stratigraphical implications. – *Ibid.*, 4, 205-220.

Kaljo, D., Einasto, R. Silurian coral-stromatoporoid-bryozoan-algal bioherms and brachiopod biostromes, Estonia. – Vennin, E., Aretz, F., Boulvain, F., Munnecke, A. (eds.). Facies from Palaeozoic reefs and bioaccumulations. Paris, 2007, 133-135. (Memoires du Museum national d'Histoire naturelle; 195).

Kaljo, D., Martma, T., Saadre, T. Post-Hunnebergian Ordovician carbon isotope trend in Baltoscandia, its environmental implications and some similarities with that of Nevada. – Palaeogeogr., Palaeoclimat., Palaeoecol., 2007, 245, 138-155.

Kiipli, T., Kallaste, T., Kaljo, D., Loydell, D. K. Correlation of Telychian and lowermost Sheinwoodian K-bentonites with the graptolite biozonation in the East Baltic area. – Acta Palaeontologica Sinica, 2007, 46, 6, 218-226.

* * *

Kaljo, D. [Arvamusi akadeemikutelt]. – Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII(39) 2006. Eesti TA, Tallinn, 2007, 228.

Mati KARELSON

Bespalov, M. M., Hetenyi, C., Turnova, S., Hienola, A., Sidorova, Y., Rauvala, H., Karelson, M., Saarma, M. GDNF receptors as a drug target for neural repair. – Cell Transplantation, 2007, 16, 314.

Hetényi, C., Maran, U., García-Sosa, A. T., Karelson, M. Structure-based calculation of drug efficiency indices. – Bioinformatics, 2007, 23, 2678–2685.

Katritzky, A. R., Pacureanu, L., Dobchev, D., Karelson, M. QSPR modeling of hyperpolarizabilities. – J. Mol. Model., 2007, 13, 951-963.

Katritzky, A. R., Pacureanu, L., Dobchev, D., Karelson, M. QSPR study of critical micelle concentration of anionic surfactants using computational molecular descriptors. – J. Chem. Inf. Model., 2007, 47, 782-293.

Katritzky, A. R., Slavov, S., Dobchev, D. A., Karelson, M. Comparison between 2D and 3D-QSAR approaches to correlate inhibitor activity for a series of indole amide hydroxamic acids. – QSAR & Comb. Sci., 2007, 26, 333-345.

Katritzky, A. R., Slavov, S., Dobchev, D. A., Karelson, M. QSPR modeling of UV absorption intensities. – J. Comp. Aided Mol. Des., 2007, 21, 371-377.

Katritzky, A. R., Slavov, S., Dobchev, D. A., Karelson, M. Rapid QSPR model development technique for prediction of vapor pressure of organic compounds. – Comp. Chem. Eng., 2007, 31, 1123-1130.

Katritzky, A. R., Stoyanova-Slavova, I. B., Dobchev, D. A., Karelson, M. QSPR modelling of flash points: an update. – J. Mol. Graph. & Model., 2007, 26, 529-536.

Martin, D., Maran, U., Sild, S., Karelson, M. QSPR modelling of solubility of polyaromatic hydrocarbons and fullerene in 1-octanol and *n*-heptane. – J. Phys. Chem. B, 2007, 111, 9853-9857.

* * *

Karelson, M., Merits, A., Saarma, M. Oligonucleotides with Modified Bases and Containing Artificial Nuclease as Antiviral Agents. – US 60/985,548. Filed 09.11.2007.

Karelson, M., Saarma, M., Pilv, M. Antisense Agents Combining Strongly Bound Base-Modified Oligonucleotide and Artificial Nuclease. – US11/742,384. Filed 08.11.2007. Publ. N° US2007/0259830.

Saarma, M., Truve, E., Karelson, M. Oligonucleotides with Modified Bases in Hybridization of Nucleic Acids, Polymerase Chain Reaction and siRNA-Mediated Gene Silencing. – US 60/985,552. Filed 05.11. 2007.

Ilmar KOPPEL

Herreros, R., Davalos, J. Z., Abboud, J. L. M., Alkorta, I., Koppel, I., Koppel, I. A., Sonoda, T., Mishima, M. The intrinsic (gas-phase) acidities of bridgehead alcohols. An experimental (FT-ICR) and computational study. – *Int. J. Mass Spec.*, 2007, 267, 302-307.

Kaljurand, I., Koppel, I. A., Kütt, A., Rõõm, E.-I., Rodima, T., Koppel, I., Mishima, M., Leito, I. Experimental gas-phase basicity scale of superbasic phosphazenes. – *J. Phys. Chem. A.*, 2007, 111, 1245-1250.

Leito, I., Kütt, A., Koppel, I. A. Anions $N[C(CN)_2]_3^-$ and $P[C(CN)_2]_3^-$ and the superacidic properties of their conjugate acids. – *J. Mol. Struct. (THEOCHEM)*, 2007, 815, 41-43.

Nummert, V., Piirsalu, M., Koppel, I. A. Variation of the temperature dependent substituent effects with solvent in alkaline hydrolysis of substituted phenyl and alkyl benzoates and phenyl tosylates. – *J. Phys. Org. Chem.*, 2007, 20, 778-790.

Rõõm, E.-I., Kütt, A., Kaljurand, I., Koppel, I., Leito, I., Koppel, I. A., Mishima, M., Goto, K., Miyahara, Y. Brønsted basicities of diamines in the gas phase, acetonitrile, and THF. – *J. Chem. Eur. J.*, 2007, 13, 7631-7643.

Arvo KRIKMANN

Krikmann, A. Contemporary linguistic theories of humour. – *Folklore*, 2007, 33, 27–57.

Krikmann, A. Digging one's own grave. – *Folklore*, 2007, 35, 53–60.

* * *

Krikmann, A. (ed.). Post-Socialist Jokelore = Постсоциалистический анекдот. Int. Symp. 15th – 16th January 2007. – Tartu : Estonian Literary Museum, Department of Folkloristics, The Centre of Cultural History and Folkloristics in Estonia, 2007. – [80 lk].

<http://www.folklore.ee/~kriku/TRANSPORT/PostSocSymp.pdf>

Krikmann, A. Estonians in contemporary russian jokes = Эстонец в современных русских анекдотах. – Post-Socialist Jokelore = Постсоциалистический анекдот. Int. Symp. 15th – 16th January 2007. Estonian Literary Museum, Department of Folkloristics, The Centre of Cultural History and Folkloristics in Estonia, Tartu, 2007, 22–23.

<http://www.folklore.ee/~kriku/TRANSPORT/PostSocSymp.pdf>

Krikmann, A. Finnic and Baltic nationalities as ethnic targets in contemporary Russian jokes. – 2007 Int. Conf. of the International Society of Humor Studies. Hosted by Salve Regina University, Newport, Rhode Island, USA, June 28 to July 1, 2007. http://www.folklore.ee/~kriku/HUUMOR/Nlj_pribalts.pdf

Krikmann, A. The Great Chain of Being as the background of personificatory and depersonificatory metaphors in proverbs and elsewhere. – The 1st Interdisciplinary Colloquium on Proverbs 5th – 12th November 2007, Hotel Vila Galé, Tavira (Algarve), Portugal. Rui JB Soares & Outi Lauhakangas, Tavira, 2007, 13–14.

http://www.folklore.ee/~kriku/PROVERBS/Krikmann_Tavira.pdf

Krikmann, A. On the similarity and distinguishability of humour and figurative speech. – Int. Symp. “Humor and Linguistics / Folklore”, 14–16 September 2007, Szekszárd. Illyés Gyula College of Education, University of Pécs, Hungary, Szekszárd, 2007, 16–17.

http://www.folklore.ee/~kriku/HUUMOR/Krikmann_HUMFIG.pdf

Lembit KRUMM

Ašmantas, L., Hamburgs, A., Vilemas, J., Ekmanis, J., Krumms, L., Barkans, J., Krišans, Z., Brinkis, K., Sauhats, A. Vai Baltijas valstīm ir nepieciešama reģionāla operatīvi tehnoloģiska koordinācija? – *Energija un pasaule*, 2006, 2, 66-67.

Krumm L., Kurrel Ü., Terno O. Development of the theory and methods of complex optimisation of the of the control and reliability of interconnections of power systems. – *Oil Shale*, 2007, 24, 2 (Special Issue), 377-388.

Krumm L., Kurrel Ü., Terno O. Main principles and methods of the complex optimisation of operation control of interconnected power systems (IPS) on the interstate level in free market condition. – *Ibid.*, 389-399.

* * *

Krumm, L. [Arvamusi akadeemikutelt]. – *Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII(39) 2006*. Eesti TA, Tallinn, 2007, 228.

Valdek KULBACH

Kulbach, V. Cable Structures. Design and Static Analysis. – Tallinn : Estonian Academy Publishers, 2007. – 224 p.

* * *

Kulbach, V. Kaabelkonstruktsioonidest Eestis ja maailmas TTÜ uurimistööde taustal. – *Teadusmõtte Eestis (IV)*. Tehnikateadused (II). Eesti TA, Tallinn, 2007, 49-63.

Kulbach, V. Pinnases liikuva vee mõjust liivanõlva struktuuri püsivusele. – *TTÜ aastaraamat 2006*. TTÜ Kirjastus, Tallinn, 2007, 373-383.

Kulbach, V., Idnurm, J. Analysis and design of double-cabled and girder-stiffened suspension structures. – Topping, B. H. V. (ed.). Civil-Comp Press. Stirlingshire, 2007, 138. (Full text 13 pages on the CD-ROM).

Kulbach, V., Kivi, E. Control of dimensioning and investigation of the bridge for crossing a strait in Estonia. – IABSE Report, 2007, 93, 498-499. (Full text 8 pages on the CXD-ROM).

Arno KÖÖRNA

Köörna, A. Innovatiivse Eesti eest. – Rahvuslik Kontakt (Stockholm), 2007, 2, 34-37.

Köörna, A. Rõhuasetustest poliitikas. – *Ibid.*, 4, 18-22.

* * *

Köörna, A. [Arvamusi akadeemikutelt]. – Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII (39) 2006. Eesti TA, Tallinn, 2007, 228.

Rein KÜTTNER

Küttner, R. (vast. toim.). Teadusmõte Eestis (IV). Tehnikateadused (II). – Tallinn : Eesti TA, 2007. – 147 lk.

Küttner, R., Jutman, V. Teaduspõhised süsteemid masinaehituses. – Tallinn : TTÜ Kirjastus, 2007. – 236 lk.

* * *

Karjust, K., Küttner, R., Pohlak, M. Technology design of composite parts. – J. of Achievements in Materials and Manufacturing Engineering, 2007, 22, 2, 23-26.

Pohlak, M., Majak, J., Küttner, R. Incremental sheet forming process modelling-limitation analysis. – *Ibid.*, 67-70.

Küttner, R., Karjust, K., Pohlak, M. The design and production technology of large composite plastic products. – Proc. Estonian Acad. Sci. Eng., 2007, 13, 2, 117-128.

Pohlak, M., Majak, J., Küttner, R. Manufacturability and limitations in incremental sheet forming. – *Ibid.*, 129-139.

Majak, J., Pohlak, M., Küttner, R. An algorithm for localised and diffuse necking analysis. – Int. J. of Computational Materials Science and Surface Engineering, 2007, 1, 4, 494-508.

Majak, J., Pohlak, M., Küttner, R. A simple algorithm for formability analysis. – J. of Achievements in Materials and Manufacturing Engineering, 2007, 1, 57-60.

* * *

Küttner, R. [Arvamusi akadeemikutelt]. – Eesti Teaduste Akadeemia aasta-
raamat XII (39) 2006. Eesti TA, Tallinn, 2007, 228-230.

Küttner, R., Eerme, M., Karjust, K., Majak, J., Pohlak, M. Komplekssete
tehniliste süsteemide optimaalne projekteerimine – toodete konkurentsivõime
tagamise eeltingimus. – Teadusmõte Eestis (IV). Tehnikateadused (II). Eesti
TA, Tallinn, 2007, 71-80.

Hans KÜÜTS

Küüts, H. Visandeid minu elust. – Jõgeva, 2007. – 315 lk.

* * *

Tamm, Ü., Küüts, H. Uute Euroopa õlleodra sortide agronoomilised ja kva-
liteediomadused. – Agraarteadus XVIII, 2007, 1, 42-47.

Tamm, Ü., Küüts, H. Uute Jõgeva sortide “Viire” ja “Leeni” omadused. –
Koppel, M. (koost.). Eestis kasvatatavate põllukultuuride sordid, nende
omadused ja kasvatamise iseärasused. Jõgeva, 2007, 8-11.

Agu LAISK

Laisk, A., Oja, V., Eichelmann, H. Kinetics of leaf oxygen uptake represent in
planta activities of respiratory electron transport and terminal oxidases. –
Physiol. Plantarum, 2007, 131, 1-9.

Oja, V., Eichelmann, H., Laisk, A. Calibration of simultaneous measurements
of photosynthetic carbon dioxide uptake and oxygen evolution in leaves. –
Plant Cell Physiol., 2007, 48, 198-203.

Laisk, A., Eichelmann, H., Oja, V., Talts, E., Scheibe, R. Rates and roles of
cyclic and alternative electron flow in potato leaves. – *Ibid.*, 1575-1588.

Talts, E., Oja, V., Rämme, H., Rasulov, B., Anijalg, A., Laisk, A. Dark inac-
tivation of ferredoxin-NADP reductase and cyclic electron flow under far-red
light in sunflower leaves. – Photosynth. Res., 2007, 94, 109-120.

Ülo LEPIK

Hein, H., Lepik, Ü. Response of nonlinear oscillators with random frequency
of excitation, revisited. – J. Sound and Vibration, 2007, 301, 1040-1049.

Lepik, Ü. Lainikute rakendamine diferentsiaal- ja integraalvõrrandite lahen-
damiseks. – Teadusmõte Eestis (IV). Tehnikateadused (II). Eesti TA, Tallinn,
2007, 81-84.

Lepik, Ü., Tamme, E. Solution of nonlinear Fredholm integral equations via
the Haar wavelet method. – Proc. Estonian Acad. Sci. Phys. Math., 2007, 56,
17-27.

Lepik, Ü. Application of the Haar wavelet transform to solving integral and differential equations. – *Ibid.*, 28-46.

Georg LIIDJA

Liidja, G. [Arvamusi akadeemikutelt]. – Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII (39) 2006. Eesti TA, Tallinn, 2007, 231.

Ülo LILLE

Savest, N., Oja, V., Kaevand, T., Lille, Ü. Interaction of Estonian kukersite with organic solvents: a volumetric swelling and molecular simulation study. – *Fuel*, 2007, 86, 17-21.

* * *

Kaevand, T., Öpik, A., Lille, Ü. A mesoscale simulation of the morphology of the PEDT/PSS complex in the water dispersion and thin film: the use of the MesoDyn simulation code. – <http://www.cisse2007.org/schedule.aspx>

Endel LIPPMAA

Albrow, M., De Roeck, A., Eggert, K., Lippmaa, E., Lippmaa, J., Rummel, A., Trummal, A. et al. Prospects for diffractive and forward physics at the LHC, CERN/LHCC 2006-039/G-124. – The CMS and TOTEM diffractive and forward physics working group, CMS Note-2007/002. CERN, Geneva, Switzerland, 2007, 1-157.

De Roeck, A., Lippmaa, E. et al. CMS collaboration II: Physics performance. – *J. Phys. G – Nucl. Particle Phys.*, 34, 6, 995-1579.

d'Enterria, D., Lippmaa, E. et al. CMC collaboration, physics addendum on high density QCD with heavy ions. – *Ibid.*, 11, 2307-2455.

Eggert, K., Lippmaa, E., Rummel, A., Trummal, A. et al. Early TOTEM running with the 90m optics. – The TOTEM Collaboration, CERN-LHCC-2007-013/G-130. CERN, Geneva, Switzerland, 2007, 1-8.

Ülo LUMISTE

Lumiste, Ü. Betweenness plane geometry and its relationship with convex, linear and projective plane geometries. – *Proc. Estonian Acad. Sci. Phys. Math.*, 2007, 56, 3, 233-251.

Lumiste, Ü. Tarski's system of geometry and betweenness geometry with the group of movements. – *Ibid.*, 252-263.

* * *

Lumiste, Ü. Teine periood teaduskonna elus. Aastad 1974-1980. – *Matemaatika-informaatikateaduskond 20. TÜ Kirjastus, Tartu, 2007, 23-36.*

Lumiste, Ü. Võhandu, L. Kolmest Eestis loodud tehiskeelest ja nende looja-
test. – Akadeemia, 2007, 19, 3, 482-509.

Tšeslav LUŠTŠIK

Lushchik, A., Feldbach, E., Galajev, S., Kärner, T., Liblik, P., Lushchik, Ch.,
Maaroots, A., Nagirnyi, V., Vasil'chenko, E. Some aspects of radiation resis-
tance of wide-gap metal oxides. – Radiat. Meas., 2007, 42, 792-797.

Lushchik, A., Kärner, T., Lushchik, Ch., Vasil'chenko, E., Dolgov, S., Issah-
hanyan, V., Liblik, P. Dependence of long-lived defect creation on excitation
density in MgO single crystals. – Phys. Stat. Sol. (c), 2007, 4, 3, 1084-1087.

Lushchik, A., Lushchik, Ch., Schwartz, K., Vasil'chenko, E., Papaleo, R., So-
rokin, V., Volkov, A. E., Neumann, R., Trautmann, C. Creation of nanosize
defects in LiF crystals under 5- and 10-MeV Au ion irradiation at room tem-
perature. – Phys. Rev. B, 2007, 76, 5, 054114.

* * *

Lushchik, A., Kudryavtseva, I., Liblik, P., Lushchik, Ch., Nepomnyashchikh, A. I.,
Schwartz, K., Vasil'chenko, E. Electronic and ionic processes in LiF:Mg,Ti and
LiF single crystals. – Radiat. Meas., 2007.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.radmeas.2007.10.001>.

Udo MARGNA

Margna, U. Kooliposiiga Viljandis. Klassivend, akadeemik Udo Margna:
[Hubert Pärnakivi meenutades]. – Legendaarne Hubert Pärnakivi. Tartu, 2007,
18-20.

Margna, U. Proviisorid ja farmatseudid – konkurendid või kolleegid? – Eesti
Rohuteadlane, 2007, 2, 10-13.

Jüri MARTIN

Martin, J. The concept of environmental security. – Estonia: member state of
NATO and the EU: international business handbook. Tallinn, 2007-2008,
250-254.

Martin, J. Environmental ethics. – Public Service Review: European Union,
2007, 13, 174-175.

Martin, J. The oxygen cycle. – *Ibid.*, 14, 199.

Enn MELLIKOV

Adomavičius, R., Krotkus, A., Šustavičiūtė, R., Molis, G., Kois, J., Bereznev, S.,
Mellikov, E., Gashin, P. Optoelectronic surface emitters of terahertz radiation
from copper chalcogenides. – Electr. Lett., 2007, 43, 25, 1458-1459.

Bereznev, S., Koeppe, R., Konovalov, I., Kois, J., Günes, S., Öpik, A., Mellikov, E., Sariciftci, N. S. Hybrid solar cells based on CuInS₂ and organic buffer-sensitizer layers. – *Thin Solid Films*, 2007, 515, 15, 5759-5762.

Kois, J., Bereznev, S., Volobujeva, O., Mellikov, E. Electrochemical etching of copper indium diselenide surface. – *Ibid.*, 5871-5875.

Timmo, K., Altosaar, M., Kauk, M., Raudoja, J., Mellikov, E. CuInSe₂ monograin growth in the liquid phase of potassium iodide. – *Ibid.*, 5884-5886.

Timmo, K., Altosaar, M., Raudoja, J., Mellikov, E., Varema, T., Danilson, M., Grossberg, M. The effect of sodium doping to CuInSe₂ monograin powder properties. – *Ibid.*, 5887-5890.

Kaupmees, L., Altosaar, M., Volubujeva, O., Mellikov, E. Study of composition reproducibility of electrochemically co-deposited CuInSe₂ films onto ITO. – *Ibid.*, 5891-5894.

Ernits, K., Brémaud, D., Buecheler, S., Hibberd, C. J., Kaelin, M., Khrypunov, G., Müller, U., Mellikov, E., Tiwari, A. N. Characterisation of ultrasonically sprayed In_xSy buffer-layers for Cu(In,Ga)Se₂ solar cells. – *Ibid.*, 6051-6054.

Dennler, G., Bereznev, S., Fichou, D., Holl, K., Ilic, D., Koeppe, R., Krebs, M., Labouret, A., Lungenschmied, C., Marchenko, A., Meissner, D., Mellikov, E., Méot, J., Meyer, A., Meyer, T., Neugebauer, H., Öpik, A., Sariciftci, N. S., Taillemite, S., Wöhrle, T. A self-rechargeable and flexible polymer solar battery. – *Solar Energy*, 2007, 81, 8, 94, 7-15.

Mellikov, E., Hiie, J., Altosaar, M. Powder materials and technologies for solar cells. – *Int. J. Mat. Prod. Technol.*, 2007, 28, 3/4, 291-311.

Uno MERESTE

Mereste, U. "Pärnoja parandus" krooni stabiilsust ohustamas. – *Riigikogu Toimetised*, 2007, 15, 173-180.

Leo MÕTUS

Dosch, W., Meriste, M., Motus, L. Enriching interactive components with again commands. – *Proc. of the 2007 IEEE Int. Conf. on Electro/Information Technology*. IEEE Computer Society, 2007, 200-205.

* * *

Mõtus, L. Akadeemia 2005. a eelarve täitmine ja Akadeemia 2006. a eelarve. – *Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII (39) 2006*. Eesti TA, Tallinn, 2007, 76-79.

Mõtus, L., Meriste, M. Proaktiivsed tehnoloogiad meil ja mujal. – *Teadusmõte Eestis (IV). Tehnikateadused (II)*. Eesti TA, Tallinn, 2007, 95-104.

Arvo OTS

Prikk, A., Ots, A. (koost.). TTÜ Soojustehnika Instituut 1918-2007. – Tallinn : TTÜ Kirjastus, 2007. – 536 lk.

* * *

Ots, A. Ash fouling of boiler tubes and thermophysical properties of deposits. – Advance in Heat Transfer. Proc. of the Baltic Heat Transfer Conference, Vol.1. Saint-Petersburg, Russia, 19-21 September 2007, 323-339.

Ots, A. Conference on oil shale in Jordan. – Oil Shale, 2007, 24, 1, 91-94.

Ots, A. Estonian oil shale properties and utilization in power plants. – Energetika, 2007, 53, 2, 8-18.

Ots, A. Keevkiht-põletustehnoloogia. – Teadusmõte Eestis (IV). Tehnikateadused (II). Eesti TA, Tallinn, 2007, 105-112.

Ots, A. Põlevkivialane teaduskonverents Jordaania. – Keskkonnatehnika, 2007, 8/6, 6-7.

* * *

Ots, A. Oil shale as power fuel. – Coal Science and Technology. Proc. of Int. Conf. on Coal Science and Technology, Nottingham, UK, 29-31 August 2007, 11. (CD-ROM).

Viktor PALM

Palm, V. [Arvamusi akadeemikutelt]. – Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII (39) 2006. Eesti TA, Tallinn, 2007, 231-232.

Erast PARMASTO

Parmasto, E. (tõlke toim.). Korhonen, M. Tunne seeni. – Tallinn : Varrak, 2007. – 320 lk.

Parmasto, E. (tõlke konsult.). Salo, P., Niemelä, T., Salo, U. Põhjala seeneraamat. – Tallinn : Sinisukk, 2007. – 507 lk.

* * *

Hibbett, D. S., Binder, M., Bischoff, J. F., Blackwell, M., Cannon, P. F., Eriksson, O. E., Huhndorf, S., James, T., Kirk, P. M., Lücking, R., Thorsten Lumbusch, H., Lutzoni, F., Matheny, P. B., Mclaughlin, D. J., Powell, M. J., Redhead, S., Schoch, C. L., Spatafora, J. W., Stalpers, J. A., Vilgalys, R., Aime, M. C., Aptroot, A., Bauer, R., Begerow, D., Benny, G. L., Castlebury, L. A., Crous, P. W., Dai, Y.-C., Gams, W., Geiser, D. M., Griffith, G. W., Gueidan, C., Hawksworth, D. L., Hestmark, G., Hosaka, K., Humber, R. A., Hyde, K. D., Ironside, J. E., Kõljalg, U., Kurtzman, C. P., Larsson, K.-H., Lichtwardt, R., Longcore, J., Miadlikowska, J., Miller, A., Moncalvo, J.-M., Mozley-Standridge, S., Oberwinkler, F., Parmasto, E., Reeb, V., Rogers, J.,

Roux, R. G., Ryvarden, L., Sampaio, J. P., Schüssler, A., Sugiyama, J., Thorn, R. G., Tibell, L., Untereiner, W. A., Walker, C., Wang, Z., Weir, A., Weiss, M., White, M. M., Winka, K., Yao, Y.-J., Zhang, N. A higher-level phylogenetic classification of the Fungi. – *Mycol. Res.*, 2007, 111, 509–547.

Larsson, K. H., Parmasto, E., Fischer, M., Langer, E., Nakasone, K. K., Redhead, S. A. Hymenochaetales: a molecular phylogeny for the hymenochaetoid clade. – *Mycologia*, 2007, 98, 6, 926–936.

Parmasto, E. *Phellinus laevigatus* s. l. (Hymenochaetales): a ring species. – *Folia Cryptog. Estonica*, 2007, 43, 39–49.

* * *

Parmasto, E. Kuidas Linné mõjutab nüüdisteadust? – *Eesti Loodus*, 2007, 5, 235, 11.

Parmasto, E. Raamatuga seenele. – *Ibid.*, 6, 328–330, 48–50.

Parmasto, E. Eesti kaitstud seened. – *Ibid.*, 8, 432–434, 40–42.

Parmasto, E. Vanad tuttavad. – *Loodusesõber*, 2007, 1, 8.

Parmasto, E. Lumealused seened, mitte UFO-d. – *Ibid.*, 27.

Parmasto, E. Leiud metsast. Kommenteerib Seenevana. – *Ibid.*, 6, 3.

Juhan PEEGEL

Peegeel, J. (koost., redig., komment.). Vanu vahelugemisi : valimik satiirilisi ja humoristlikke palu varasemast eesti ajakirjandusest. – Tallinn : Ilo, 2007. – 2. tr. – 104 lk.

Anto RAUKAS

Karhima, A., Raukas, A., Linna, A. Jäätikön jäljillä Etelä-Suomessa ja Virossa. – Tallinn : MTÜ GEOGuide Baltoscandia, 2007. – 32 lk.

Kelam, T., Mälk, R., Raukas, A. (toim. koll.). Eesti Entsüklopeedia 15, Maa-ilmal maad. – Tallinn : Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2007. – 719 lk.

Kink, H. (koost.), Miidel, A., Raukas, A. (toim.). Loodusmälestised. Natural Heritage of Estonia 16, Lääne-Virumaa. Tapa ja Kadrina vald. – Tallinn : Teaduste Akadeemia Kirjastus, 2007. – 36 lk.

Koff, T., Raukas, A. (koost., toim.). Eesti Geograafia Seltsi aastaraamat. 36 kd. – Tallinn : Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2007. – 256 lk.

Kriis, J. (koost.), Raukas, A. (toim.). Eesti maatehnika kultuurist. – Põltsamaa : Eesti Põllumajandustehnika Keskus, 2007. – 368 lk.

Raukas, A. (teadustoim.). Eesti Mereakadeemia Toimetised 5 = Proceedings of Estonian Maritime Academy 5. – Tallinn : Eesti Mereakadeemia, 2007. – 100 lk.

Raukas, A., Karhima, A. Liustike pärandus Lõuna-Soomes ja Põhja-Eestis. – Tallinn : MTÜ GEOGuide Baltoscandia, 2007. – 32 lk.

Tiirmaa, R. (koost.), Raukas, A. (toim.). Memento. Portree Ago Aaloest. – Tallinn : TTÜ Geoloogia Instituut, 2007. – 20 lk.

* * *

Koff, T., Raukas, A. Preface. – Koff, T., Raukas, A. (comp., eds.). Year-Book of the Estonian Geographical Society, Vol. 36. Tallinn University Press, Tallinn, 2007, 6.

Koff, T., Raukas, A. Saateks. – Koff, T., Raukas, A. (koost., toim.). Eesti Geograafia Seltsi aastaraamat, 36. kd. Tallinna Ülikooli Kirjastus, Tallinn, 2007, 5.

Moora, T., Raukas, A., Kestlane, Ü. Kaali peakraatri setetest. – *Ibid.*, 128-143.

Miidel, A., Raukas, A., Tavast, E., Vaher, R. On the structure and genesis of deep valley-like incisions in North Estonia. – *Baltica*, 2007, 20, 1/2, 13-19.

Raukas, A. Pinnamood ja pinnakate. – Pae, T., Sahk, H. (koost.). Järvmä 1, Loodus. Aeg Inimene. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn, 2007, 28-39.

Raukas, A. Põlevkivi kasutamise riiklikust arengukavast ja sellest tulenevatest nõuetest. – Eesti põlevloodusvarad ja -jäätmed, 2007, 1/2, 11-13.

Raukas, A., Tavast, E. Inimmõjust Võrtsjärve randadele. – Eesti Mereakadeemia Toimetised, 2007, 5, 79-89.

Stankowski, W. T. J., Raukas, A., Bluszcz, A., Fedorowicz, St. Luminescence dating of the Morasko (Poland), Kaali, Ilumetsa and Tsõõrikmae (Estonia) meteorite craters. – *Geochronometria*, 2007, 28, 25-29.

Kink, H., Raukas, A., Tavast, E. Matsalu rahvuspargi keskkonnaseisund ja loodumälestised. – Keskkonnatehnika, 2007, 3, 44-45.

Talumaa, R., Raukas, A. Eesti põlevkivitõöstus peab arvestama üha karmistuvaid keskkonnanõudeid. – *Ibid.*, 4, 21-25.

* * *

Raukas, A. Eestit ootab ees uus energiakriis. – HEI, 2007 september, 3(8), 43-46.

Raukas, A. Ei saa me läbi Lätita... – Utno, L. (peatoim.). Eestlased Lätis. I raamat. Välis Eesti, Tallinn, 2007, 21-22.

- Raukas, A. Kas meie maavaral savil on perspektiivi? – Olevsoo, G. (koost.). Kalender 2008. Olion, Tallinn, 2007, 94-96.
- Raukas, A. Kui kaua püsib Maa inimese elupaigana? – Eesti Looduskaitse Seltsi 40-ndale aastapäevale pühendatud konverents Tallinnas 3. novembril 2006. ELKS, Tallinn, 2007, 28-33.
- Raukas, A. Meenutavad kaaslased jooksuradadelt (akadeemik Anto Raukas). – Pärnakivi, A. (koost.). Legendaarne Hubert Pärnakivi. Eesti Spordimuuseum, Eesti Spordiajaloo Selts, Tartu, 2007, 82-83.
- Raukas, A. Ohutu tuumajaam Eestisse. – Tallinna Tehnikaülikooli aastaraamat 2006. TTÜ Kirjastus, Tallinn, 2007, 333-335.
- Raukas, A. Tuumajaam Eestisse – poolt või vastu? : [Intervjuu]. – Horisont, 2007, 3, 18-22.
- Raukas, A. [Meie lood]. – 40 aastat Eesti Looduskaitse Seltsi. Eesti Looduskaitse Selts, [Tallinn], 2007, 40-43.
- Raukas, A., Karukäpp, R. Jaan-Mati Punning ja tema aeg. – Koff, T., Raukas, A. (koost., toim.). Eesti Geograafia Seltsi aastaraamat, 36. kd. Tallinna Ülikooli Kirjastus, Tallinn, 2007, 20-28.
- Raukas, A. Madis Aruja – võitlejahing. – *Ibid.*, 231-232.

Loit REINTAM

- Blume, H.-P., Reintam, L. Die Bedeutung Margarete von Wrangells für Agriculturnchemie. – Blume, H.-P., Stahr, K. Zur Geschichte der Bodenkunde. Stuttgart, 2007, S. 95-123. (Hohenheimer bodenkundliche Hefte; 83).
- Reintam, L. Halliku aja meenutusi. – Tamberg, O. (koost.). Professor Osvald Halliku elu ja töö. Tallinn, 2007, 77-89.
- Reintam, L. Kaarel Tarandi suure juubeli künnisel. – Joandi, A. (koost.). Saja-aastane Kaarel Tarandi. Koolmeistri pojast põllumeeste õpetajaks. Tartu, 2007, 82-97.
- Reintam, L. Kilde teekaaslusest taimede maksimaalse produktiivsuse printsiibi loojaga. – Kõiva, P., Kadaja, J., Kallis, A. (koost.). Heino Tooming : bibliograafia 1956-2007. Meenutused. Tallinn-Saku, 2007, 206-209. (EGS publikatsioonid; 9).
- Reintam, L. Soil formation on reddish-brown calcareous till under herbaceous vegetation during forty years. – Estonian J. of Earth Sciences, 2007, 56, 2, 65-84.
- Reintam, L., Penu, P., Rooma, I. Mullastik. – Järvamaa 1, Loodus, aeg, inimene. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn, 2007, 58-75.

Jaan ROSS

Maimets-Volt, K., Parncutt, R., Marin, M., Ross, J. (eds.). CIM07: 3rd Conference on Interdisciplinary Musicology, Tallinn, Estonia, 15-19 August 2007. Abstracts. – Tallinn: Estonian Academy of Music and Theatre, 2007. – 160 p.

Ross, J. Kaksteist loengut muusikapsühholoogiast. – Tartu: TÜ Kirjastus, 2007. – 189 lk.

* * *

Ross, J. Georges Bizet' "Carmen" ja Prosper Mérimée "Carmen". – Vikerkaar, 2007, 22, 10-11, 125-136.

Ross, J. Where East and West meet. – Wissenschaftskolleg zu Berlin Jahrbuch 2005/2006. Wissenschaftskolleg zu Berlin, Berlin, 2007, 146-150.

Vurma, A., Ross, J. Timbre-induced pitch deviations of musical sounds. – Journal of Interdisciplinary Music Studies, 2007, 1, 1, 33-50.

Росс Я. Лэо Нормет – композитор и музыковед. – Таллинн, 2006, 6, 119-122.

* * *

Aasmäe, N., Ross, J. The phonetics-phonology interface of Erzya stress: Morphological conditioning of vowel reduction. – Proc. of the 16th Int. Congr. of Phonetic Sciences, Saarbrücken, 6-10 August 2007, 1213-1216. http://www.icphs2007.de/papers_docs/proceedings.html

Maimets-Volt, K., Parncutt, R., Marin, M., Ross, J. (eds.). Proc. of the 3rd Conf. on Interdisciplinary Musicology, Tallinn, Estonia, 15-19 August 2007. – University of Graz, Graz, 2007. <http://www-gewi.uni-graz.at/cim07/>

Huno RÄTSEP

Rätsep, H. Kui kaua me oleme olnud eestlased. – Oma Keel, 2007, 1, 5-15.

Peeter SAARI

Saari, P., Reivelt, K., Valtna, H. Ultralocalized superluminal light pulses. – Laser Physics, 2007, 17, 4, 297-301.

Valtna, H., Reivelt, K., Saari, P. Methods for generating wideband localized waves of superluminal group velocity. – Opt. Commun., 2007, 278, 1, 1-7.

* * *

Saari, P. [Arvamusi akadeemikutelt]. – Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII (39) 2006. Eesti TA, Tallinn, 2007, 232.

* * *

Saari, P. Elekter ja magnetism. – <http://www.physic.ut.ee/instituudid/efti/loengumaterjalid/elmag>

Saari, P. Kvantmehaanika rakendusi eksperimentaal-füüsikas. –
<http://www.physic.ut.ee/instituudid/efti/loengumaterjalid/QMehilisakursusExpfle/>

Mart SAARMA

Aalto, A. P., Sarin, L. P., van Dijk, A. A., Arumäe, U., Saarma, M., Poranen, M. M., Bamford, D. H. Large-scale production of dsRNA and siRNA pools for RNA interference utilizing bacteriophage ϕ 6 RNA-dependent RNA polymerase. – *RNA*, 2007, 13, 3, 422-429.

Bespalov, M. M., Hetenyi, C., Turnova, S., Hienola, A., Sidorova, Y., Raulava, H., Karelson, M., Saarma, M. GDNF receptors as a drug target for neural repair. – *Cell Transplantation*, 2007, 16, 314.

Bespalov, M., Saarma, M. GDNF receptor complex is an emerging drug target. – *Trends in Pharmacological Sciences*, 2007, 28, 2, 68-74.

Li, H., Khirug, S., Cai, C., Ludwig, A., Blaesse, P., Kolikova, J., Afzalov, R., Coleman, S. K., Lauri, S., Airaksinen, M. S., Keinänen, K., Khiroug, L., Saarma, M., Kaila, K., Rivera, C. KCC2 interacts with the dendritic cytoskeleton to promote spine development. – *Neuron*, 2007, 56, 6, 1019-1033.

Lindholm, P., Voutilainen, M. H., Laurén, J., Peränen, J., Leppänen, V.-M., Andressoo, J.-O., Lindahl, M., Janhunen, S., Kalkkinen, N., Timmusk, T., Tuominen, R. K., Saarma, M. Novel neurotrophic factor CDNF protects and rescues midbrain dopaminergic neurons *in vivo*. – *Nature*, 2007, 448, 73-77.

Mijatovic, J., Airavaara, M., Planken, A., Auvinen, P., Raasmaja, A., Piepponen, P., Costantini, F., Ahtee, L., Saarma, M. Constitutive Ret activity in knock-in Multuole Endocrine Neoplasia type B mice induces profound elevation of brain dopamine concentration via enhanced synthesis and increases number of TH-positive cells in substantia nigra. – *J. Neurosci.*, 2007, 27, 18, 4799-4809.

Paveliev, M., Lume, M., Velthut, A., Phillips, M., Arumäe, U., Saarma, M. Neurotrophic factors switch between two signaling pathways that trigger axonal growth. – *J. Cell Sci.*, 2007, 120, 15, 2507-2516.

Runeberg-Roos, P., Saarma, M. Neurotrophic factor receptor RET: structure, cell biology, and inherited diseases. – *Annals of Medicine*, 2007, 39, 572-580.

Yang, J., Runeberg-Roos, P., Leppänen, V.-M., Saarma, M. The mouse soluble GFR α 4 receptor activates RET independently of its ligand persephin. – *Oncogene*, 2007, 26, 26, 3892-3898.

Runeberg-Roos, P., Virtanen, H., Saarma, M. RET(MEN 2B) is active in the endoplasmic reticulum before reaching the cell surface. – *Ibid.*, 57, 7909-7915.

* * *

Saarma, M. Ajud – XXI sajandi Eesti tähtsaim loodusvara. – Sünergiline Tallinn. TÜ Kirjastus, 2007, 11-16.

Saarma, M. Närvirakkude ühendustest, elust ja surmast. – Horisont, 2007, 1, 20-23.

* * *

Karelson, M., Merits, A., Saarma, M. Oligonucleotides with Modified Bases and Containing Artificial Nuclease as Antiviral Agents. – US 60/985,548. Filed 09.11.2007.

Karelson, M., Saarma, M., Pilv, M. Antisense Agents Combining Strongly Bound Base-Modified Oligonucleotide and Artificial Nuclease. – US11/742,384. Filed 08.11.2007. Publ. N° US2007/0259830.

Lonka, L., Saarma, M. Gamma GDNF. – US 60/983,281. Filed 29.11. 2007.

Saarma, M. Laurikainen, A. M., Hiltunen J. O., Airaksinen M. S., Klinge E. M. Neurotrophic Factors in the Treatment of Peripheral Nerve Dysfunction of Pervic Area. – EP 1 181 042 B1. 14.11.2007. Bulletin 2007/46.

Saarma, M., Truve, E., Karelson, M. Oligonucleotides with Modified Bases in Hybridization of Nucleic Acids, Polymerase Chain Reaction and siRNA-Mediated Gene Silencing. – US 60/985,552. Filed 05.11. 2007.

Valdur SAKS

Saks, V. (ed.). Molecular System Bioenergetics: Energy for Life. – Manheim : Wiley-VCH, 2007. – 633 p.

* * *

Saks, V. From the discovery of oxygen to molecular system bioenergetics. – Saks, V. (ed.). Molecular System Bioenergetics: Energy for Life. Wiley-VCH, Manheim, 2007, 1-8.

Saks, V., Monge, C., Anmann, T., Dzeja, P. Integrated and organized cellular energetic systems: theories of cell energetics, compartmentation and metabolic channeling. – *Ibid.*, 59-110.

Wallimann, T., Tokarska-Schlattner, Neumann, D., Epanand, R., Epanand, R., Andres, R. H., Widmer, H. R., Hornemann, T., Saks, V., Agarkova, I., Schlattner, U. The phosphocreatine circuit: molecular and cellular physiology of creatine kinases, sensitivity to free radicals, and enhancement by creatine supplementation. – *Ibid.*, 195-264.

Saks, V. A., Dzeja, P., Guzun, R., Aliev, M. K., Vendelin, M., Terzic, A., Wallimann, T. System analysis of cardiac energetics – excitation – contraction coupling: integration of mitochondrial respiration, phosphotransfer pathways, metabolic pacing and substrate supply in the heart. – *Ibid.*, 367-406.

Vendelin, M., Saks, V., Engelbrecht, J. Principles of mathematical modelling and in silico studies of integrated systems of cellular energetics. – *Ibid.*, 407-434.

Saks, V., Anmann, T., Guzun, R., Kaambre, T., Sikk, P., Schlattner, U., Walimann, T., Aliev, M., Vendelin, M. The creatine kinase phosphotransfer network: thermodynamic and kinetic considerations, the impact of the mitochondrial outer membrane and modelling approaches. – Wyss, M., Salomons, G. (eds.). *Creatine and Creatine Kinase in Health and Disease*. Springer, Dordrecht, The Netherlands, 2007, 27- 66.

Saks, V. A., Vendelin, M., Aliev, M. K., Kekelidze, T., Engelbrecht, J. Mechanisms and modeling of energy transfer between intracellular compartments. – Gibson, G. E., Dienel, G. A. (eds.). *Handbook of Neurochemistry and Molecular Neurobiology. Brain Energetics. Integration of Molecular and Cellular Processes*. Springer, New York, 2007, 815-860.

Arved-Ervin SAPAR

Sapar, A., Aret, A., Sapar, L., Poolamäe, R. A pan-spectral method of abundance determination. – Santos, N. C., Pasquini, L., Correie, A. C. M., Romaniello, M. (eds.). *Precision Spectroscopy in Astrophysics. Proc. of the ESO /Lisbon/ Aveiro Conf. held in Aveiro, Portugal, 11-15 September 2006, ESO Astrophysics Symp.*, Springer, 2008 [2007], 145-148.

Сапар А. А., Арет А. В., Пооламяэ Р. И., Сапар Л. Ю. Разделение изотопов в атмосферных СР звезд вследствие светоиндуцированного дрейфа. – Машонкина Л. И., Сачков М. Е. (ред.). *Методы спектроскопии в современной астрофизике*. Янус-К, Москва, 2007, 220-235.

Сапар А. А., Арет А. В., Пооламяэ Р. И., Сапар Л. Ю. Расчет молекул атмосфер и спектров горячих звезд по программе СМАРТ: результаты и проблемы. – *Ibid.*, 236-254.

Tarmo SOOMERE

Didenkulova, I., Pelinovsky, E. N., Soomere, T., Zahibo, N. Runup of nonlinear asymmetric waves on a plane beach. – Kundu, A. (ed.). *Tsunami and nonlinear waves*. Springer, Berlin Heidelberg New York, 2007, 175-190.

Laanearu, J., Koppel, T., Soomere, T., Davies, P. A. Joint influence of river stream, water level and wind waves on the height of sand bar in a river mouth. – *Nordic Hydrology*, 2007, 38, 3, 287-302.

Myrberg, K., Soomere, T., Leppäranta, M., Nekrasov, N. Recent advances in the physical oceanography of the Gulf of Finland. – Isemer, H.-J. (ed.). *Fifth Study Conference on BALTEX, Kultuurivara, Kuressaare, Saaremaa, Estonia*,

4-8 June 2007. Geesthacht, Germany, 2007, 19-22. (International BALTEX Secretariat; 38).

Soomere, T. Trends, long-term variations and extremes of the Northern Baltic Proper wave fields. – *Ibid.*, 41-42.

Keevallik, S., Soomere, T. Examination of wind data from automatic weather stations. – *Ibid.*, 121-122.

Soomere, T. Fast ferries as wavemakers in a natural laboratory of rogue waves. – *Rendiconti del Seminario Matematico Università e Politecnico di Torino*, 2007, 65, 2, 287-299.

Soomere, T. Nonlinear components of ship wake waves. – *Applied Mechanics Reviews*, 2007, 60, 3, 120-138.

Soomere, T. Pirita ranna liivade liikumised – mudelid ja tegelikkus. – Verš, E., Amon, L. (eds.). *Mudelid ja modelleerimine*. Eesti Loodusuurijate Selts, Tartu, 2007, 70-76. (*Schola Geologica*; 3).

Soomere, T., Kask, A., Kask, J., Nerman, R. Transport and distribution of bottom sediments at Pirita Beach. – *Estonian J. Earth Sci.*, 2007, 56, 4, 233-254.

Soomere, T., Keevallik, S. Preface to the Special Issue on oceanography, meteorology and coastal engineering. – *Proc. Estonian Acad. Sci. Eng.*, 2007, 13, 3, 187-188.

Keevallik, S., Soomere, T., Pärj, R., Žukova, V. Outlook for wind measurement at Estonian automatic weather stations. – *Ibid.*, 234-251.

Soomere, T., Quak, E. On the potential of reducing coastal pollution by a proper choice of the fairway. – *J. Coastal Res.*, 2007, Special Issue 50, 678-682.

Soomere, T., Zaitseva, I. Estimates of wave climate in the northern Baltic Proper derived from visual wave observations at Vilsandi. – *Proc. Estonian Acad. Sci. Eng.*, 2007, 13, 1, 48-64.

* * *

Soomere, T. Lainetav Läänemere Eesti teadlaste pilgu läbi. – *Teadusmõte Eestis (IV), Tehnikateadused (II)*, Eesti Teaduste Akadeemia, Tallinn 2007, 133-142.

Soomere, T. Eesti mere ja lainete meelevaldas? – Kreem, E. (toim.). *Eesti Meremeeste Liit*. Tallinn, 2007, 51-57.

Soomere, T. Rogue waves: do ship wakes strike back or help us? – *Coastal News (Newsletter of the New Zealand Coastal Society: a Technical Group of IPENZ)*, 2007, 35, 19-20.

Soomere, T. Vesi meres kerkib ja vajub. – *Eesti Loodus*, 2007, 8, 6-12, [398-404].

Hans-Voldemar TRASS

Trass, H.-V. Carl Linné: suur rootslane, õrn harakkuljus näpus. – Eesti Loodus, 2007, 5, 6-10.

Trass, H.-V. Looduskaitse ülistamise ja ignoreerimise keerulisel teel (vastused Toomas Kuke küsimustele). – *Ibid.*, 12, 38-41.

Trass, H.-V. Heino Toomingale mõteldes: ilm ja muusika. – Kõiva, P., Kadaja, J., Kallis, A. (koost.). Heino Tooming : bibliograafia 1956-2007. Meenutused. Tallinn-Saku, 2007, 228-231. (EGS publikatsioonid; 9).

Peeter TULVISTE

Tulviste, P. 200 ülikoolinalja. – Tartu : Ilmamaa, 2007. – 47 lk.

* * *

Tulviste, P. [Arvamusi akadeemikutelt]. – Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII (39) 2006. Eesti TA, Tallinn, 2007, 232-233.

Enn TÕUGU

Tyugu, E. Algorithms and Architectures of Artificial Intelligence. – Amsterdam [etc.] : IOS Press, 2007. – 171 p. – (Frontiers in Artificial Intelligence and Applications; 159).

* * *

Matskin, M., Maigre, R., Tyugu, E. Compositional logical semantics for business process languages. – Proc. 2nd Int. Conf. on Internet and Web Applications and Services: ICIW2007. IEEE Computer Society, 2007, 1-6.

Ojamaa, A., Tyugu, E. Rich components of extendable simulation platform. – Proc. WORLDKOMP'07: MSV2007. CSREA Press, 2007, 121-127.

Tyugu, E. Computing and computer science in the Soviet Baltic Region. – Conf. on the History of Nordic Computing: HiNC2, June 2007, 5-7. (TUCSGeneral Publication; 42).

* * *

Tõugu, E. Tehke oma visuaalne keel. – ETF aastaraamat 2006. ETF, 2007, 19-20.

Raimund-Johannes UBAR

Ellervee, P., Raik, J., Ubar, R., Tammemäe, K. FPGA-based fault emulation of synchronous sequential circuits. – IEE Proc. on Computers & Digital Techniques, 2007 March, 1, 2, 70-76.

Guglielmo, G., Fummi, F., Jenihhin, M., Pravadelli, G., Raik, J., Ubar, R. On the combined use of HLDDs and EFSMs for functional ATPG. – IEEE East West Design and Test Symp, Jerevan, 2007, 503-508.

Jenihhin, M., Raik, J., Chepurov, A., Ubar, R. Assertion checking with PSL and high-level decision diagrams. – Digest of Papers IEEE 8th Workshop on RTL and High Level Testing – WRTL'07. Beijing, P.R.China, Oct. 12-13, 2007, 105-110.

Jenihhin, M., Raik, J., Ubar, R., Pleskacz, W. A., Rakowski, M. Layout to logic defect analysis for hierarchical test generation. – The 10th IEEE Workshop on Design and Diagnostics of Electronic Circuits and Systems - DDECS 2007. Krakow, Poland, April 11-13, 2007, 35-40.

Jervan, G., Kruus, H., Orasson, E., Ubar, R. Hybrid BIST optimization using reseeding and test set compaction. – Proc. of 10th IEEE EUROMICRO Conf. on Digital System Design – DSD 2007, Lübeck, Germany, August 27 - 31, 2007, 596-603.

Jervan, G., Kruus, H., Orasson, E., Ubar, R. Optimization of memory-constrained hybrid BIST for testing core-based systems. – IEEE 2nd Int. Symp. on Industrial Embedded Systems – SIES'2007. Lisbon, Portugal, 4-6 July 2007, 71-77.

Pleskacz, W., Jutman, A., Ubar, R., Devadze, S. DefSim ? the defective IC. – Design Automation and Test in Europe (DATE 2007), University Booth, Nice, France, April 16-20, 2007, article S-96.

Raik, J., Ubar, R., Govind, V. Test configurations for diagnosing faulty links in NoC switches. – 12th IEEE Europ. Test Symp. – ETS 2007, Freiburg, Germany, May 20-24, 2007, 29-34.

Raik, J., Ubar, R., Krivenko, A., Kruus, M. Hierarchical identification of untestable faults in sequential circuits. – Proc. of 10th IEEE EUROMICRO Conf. on Digital System Design – DSD 2007, Lübeck, Germany, August 27-31, 2007, 668-671.

Ubar, R., Devadze, S., Raik, J., Jutman, A. Parallel fault backtracing for calculation of fault coverage. – Int. Conf. on Microelectronics, Devices and Materials MIDEM, Workshop on electronic testing. Bled, Slovenia, September 12-14, 2007, 165-170.

Ubar, R., Devadze, S., Raik, J., Jutman, A. Ultra fast parallel fault analysis on structural BDDs. – 12th IEEE European Test Symp. – ETS 2007, Freiburg, Germany, May 20-24, 2007, 131-136.

Ubar, R., Evarson, T., Lensen, H., Aarna, M. Hierarchical fault diagnosis in embedded digital systems with multi-level decision diagrams. – Proc. 5th Int. Conf. on Industrial Automation. Universite de Quebec, Montreal, Canada. June 11-13, 2007, 1-4.

Ubar, R., Jervan, G., Raik, J., Jenihhin, M., Ellervee, P. Dependability evaluation in fault-tolerant systems with high-level decision diagrams. – Proc. of the 52. Int. Scientific Colloquium, Vol. II, Ilmenau, Sept. 10-13, 2007, 147-152.

Ubar, R., Jutman, A., Devadze, S., Wuttke, H.-D. Bringing research issues into lab scenarios on the example of SOC testing. – Proc. of Int. Conf. on Engineering Education – ICEE 2007, Coimbra, Portugal, Sept. 3-7, 2007, 170-171. (Full text on CD (6 p.)).

Ubar, R., Jutman, A., Kruus, M., Orasson, E., Devadze, S., Wuttke, H.-D. Learning digital test and diagnostics via Internet. – Int. J. of Online Engineering, 2007, 3, 1, 1-9.

Ubar, R., Kostin, S., Raik, J. Fault diagnosis in the BIST environment based on bisection of detected faults. – 8th IEEE Latin-American Test Workshop – LATW2007, Cuzco, Peru, March 11-14, 2007, 1-6.

Ubar, R., Kostin, S., Raik, J., Evertson, T., Lensen, H. Fault diagnosis in integrated circuits with BIST. – Proc. of 10th IEEE EUROMICRO Conf. on Digital System Design – DSD 2007, Lübeck, Germany, August 27 - 31, 2007, 604-610.

Ubar, R., Kostin, S., Raik, J., Kruus, M. Experimental comparison of different diagnosis algorithms in the BIST environment. – IASTED Conf. on Applied Simulation and Modelling – ASM 2007, ACTA Press, August 29-31, 2007, Palma de Mallorca, Spain, 2007, 271-276.

Ubar, R., Kruus, M., Rang, T. Electronics design and test. – Public Service Review: European Union, 2007, 13, 52-53.

Wuttke, H.-D., Ubar, R., Henke, K., Jutman, A. Assessment of student's design results in e-learning-scenarios. – Proc. of 8th Int. Conf. on Information Technology Based Higher Education and Training (ITHET'2007), Kumamoto, Japan, July 10-13, 2007, 1-6.

Raivo UIBO

Gombos, Z., Hermann, R., Kiviniemi, M., Nejentsev, S., Reimand, K., Uibo, R., Fadeyev, V., Peterson, P., Uibo, R., Ilonen, J. Analysis of extended HLA haplotype association with Addison's disease in three three populations. – Eur. J. Endocrinol., 2007, 157, 757-761.

Haller, K., Kisand, K., Pisarev, H., Salur, L., Laisk, T., Nemvalts, V., Uibo, R. CTLA-4 and HLA-DQB1 alleles, but not insulin gene discriminate latent autoimmune diabetes in adults (LADA) from clinically diagnosed type 2 diabetes group. – Tissue Antigens, 2007, 69, 121-127.

Haller, K., Laisk, T., Peters, M., Talving, H., Karits, P., Karro, H., Uibo, R., Salumets, A. VNTR I/I genotype of insulin gene is associated with the increase of follicular number independent from polycystic ovary syndrome. – Acta Obstet. Gynecol. Scand., 2007, 86, 726-732.

Haller, K., Salumets, A., Grigorova, M., Talja, I., Salur, L., Béné, M. C., Laan, M., Uibo, R. Putative predictors of antibodies against follicle-stimu-

lating hormone in female infertility: a study based on *in vitro* fertilization patients. – Am. J. Reprod. Immunol., 2007, 57, 193-200.

Ilonen, J., Gombos, Z., Hermann, R., Kiviniemi, M., Nejentsev, S., Reimand, K., Fadeyev, V., Peterson, P., Uibo, R. Type 1 diabetes and Addison's disease are associated with different HLA-DRB1*0404-DQB1*0302 haplotypes. – Scand. J. Immunol., 2007, 65, 601-602.

Kisand, K. E., Prükk, T., Kisand, K. V., Lüüs, S. M., Kalbe, I., Uibo, R. Propensity to excessive proinflammatory response in chronic Lyme borreliosis. – APMIS, 2007, 115, 134-141.

Laidmäe, I., Salum, T., Uibo, R. Biological effect of salmon fibrin glue on rats. – Eur. J. Pharm. Sci., 2007, 32 Suppl., S44.

Rajasalu, T., Haller, K., Salur, L., Kisand, K., Tillmann, V., Schlosser, M., Uibo, R. Insulin VNTR I/III genotype is associated with autoantibodies to glutamic acid decarboxylase in new-onset type 1 diabetes. – Diabetes Metab. Res. Rev., 2007, 23, 567-571.

Ress, K., Harro, M., Maaros, H.-I., Harro, J., Uibo, R., Uibo, O. High prevalence of coeliac disease: need for increasing awareness among physicians. – Dig. Liver Dis., 2007, 39, 136-139.

Seiskari, T., Kondrashova, A., Viskari, H., Kaila, M., Haapala, A.-M., Aittoniemi, J., Virta, M., Hurme, M., Uibo, R., Knip, M., Hyöty, H. Allergic sensitization and microbial load – a comparison between Finland and Russian Karelia. – Clin. Exp. Immunol., 2007, 148, 47-52.

Uibo, R., Talvik, T., Uibo, O., Reimand, T., Kisand, K., Salur, L., Reimand, K., Talja, I., Zhordania, R., Metsküla, K. Downi sündroom – immunoloogiliste häiretega kromosoomihaigus. – Eesti Arst, 2007, 86, 506-511.

Jaan UNDUSK

Lukas, L., Taterka, Th., Undusk, J. (Hrsg.). Literatur in baltischen Bezügen: Jakob Michael Reinhold Lenz und Kristian Jaak Peterson. – Riga-Bonn : Deutscher Akademischer Austauschdienst, 2007. – 260 S. (Triangulum: Germanistisches Jahrbuch für Estland, Lettland und Litauen; 12. Folge).

Schwidtal, M., Undusk, J. (Hrsg.). Baltisches Welterlebnis: Die kulturgeschichtliche Bedeutung Alexander, Eduard und Hermann Graf Keyserlings. – Heidelberg : Universitätsverlag Winter, 2007. – 586 S.

* * *

Schwidtal, M., Undusk, J. Baltische Herkunft, weltbürgerliche Gesinnung: Die Familie Keyserling. – Schwidtal, M., Undusk, J. (Hrsg.). Baltisches Welterlebnis: Die kulturgeschichtliche Bedeutung Alexander, Eduard und Hermann Graf Keyserlings. Universitätsverlag Winter, Heidelberg, 2007, 9-23.

Undusk, J. Philosophieren, hemmungslos: Der Fall Hermann Keyserling. – *Ibid.*, 323-342.

Undusk, J. Estland als Belgien: Der letzte Balte Hermann Keyserling. – *Ibid.*, 535-572.

Undusk, J. Die Ehe als Utopie: Einführung in ein literarisches Motiv. – Garleff, M. (Hrsg.). Literaturbeziehungen zwischen Deutschbalten, Esten und Letten. Verlag Carl-Schirren-Gesellschaft, Lüneburg, 2007, 185–201. (Schriftenreihe Baltische Seminare, Bd. 5).

Undusk, J. The problem of Baltic unity. – Mihkelev, A., Kalnačs, B. (eds.). We Have Something in Common: The Baltic Memory. The Under and Tuglas Literature Centre of the Estonian Academy of Sciences, Institute of Literature, Folklore and Art of the University of Latvia, Tallinn, 2007, 11-18. (Collegium litterarum; 21).

Undusk, J. Umweltphilosophie und Naturdenken im Baltischen Raum: Zur Einführung und Irritation. – Lukas, L., Maran, T., Tüür, K. (toim.). Keskkonnafilosoofia ja loodusmõte Balti kultuuriruumis: Neljas rahvusvaheline baltisaksa kirjakuultuuri sümposium = Umweltphilosophie und Naturdenken im baltischen Kulturraum: IV. internationales Symposium zur deutschbaltischen literarischen Kultur = Environmental Philosophy and Landscape Thinking: The Fourth International Symposium on Baltic German Literary Culture. Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus, Tartu Ülikooli semiootika osakond, Tallinn-Tartu, 2007, 10-22.

* * *

Undusk, J. Ajalookirjutusest Eestis ja eksiilis. – *Tuna*, 2007, 1, 4-26.

Undusk, J. Enn Tarvel 75: Psühhograafiline skits. – *Ibid.*, 2, 142-146.

Undusk, J. Kuninglik eesti kirjandus: Hommage à Cornelius Hasselblatt. – *Keel ja Kirjandus*, 2007, 3, 177-183.

Mart USTAV

Adojaan, M., Mölder, T., Männik, A., Kivisild, T., Villems, R., Krispin, T., Ustav, M. High prevalence of the CCR5Delta32 HIV-resistance mutation among Estonian HIV type 1-infected individuals. – *AIDS Res. Hum. Retroviruses*, 2007, 23, 2, 193-197.

Denks, K., Spaeth, E. L., Jõers, K., Randoja, R., Talpsep, T., Ustav, M., Kurg, R. Coinfection of *Chlamydia trachomatis*, *Ureaplasma urealyticum* and human papillomavirus among patients attending STD clinics in Estonia. – *Scand. J. Infect. Dis.*, 2007, 39, 8, 714-718.

Kadaja, M., Sumerina, A., Verst, T., Ojarand, M., Ustav, E., Ustav, M. Genomic instability of the host cell induced by the human papillomavirus replication machinery. – *EMBO J.*, 2007, 26, 2180-2191.

Rausalu, K., Karo-Astover, L., Kilk, A., Ustav, M. CuZn-SOD suppresses the bovine papillomavirus-induced proliferation of fibroblasts. – *APMIS*, 2007, 115, 1415-1421.

Gennadi VAINIKKO

Leetma, E., Vainikko G. Quasi-interpolation by splines on the uniform knot sets. – *Math. Modelling and Anal.*, 2007, 12, 107-120.

Pedas, A., Vainikko, G. Numerical solution of Fredholm integral equations with diagonal and boundary singularities. – Simons, T. (ed.). *Numerical Analysis and Applications*. American Inst. of Physics Conf. Proc., 2007, 936, 405-408.

Vainikko, E., Vainikko, G. A product quasi-interpolation method for weakly singular Volterra integral equations. – *Ibid.*, 570-573.

* * *

Vainikko, G. *Fast Solvers of Integral Equations* [lecture notes, Helsinki University of Technology, University of Tartu, 2006-2007]. – <http://www.ut.ee/~gen/FASTlecturesSIAM.pdf>

Mihkel VEIDERMA

Veiderma, M. Chemistry of the isocyanides and their multicomponent reactions, including their libraries – the initiatives of Ivar Ugi. – *Proc. Estonian Acad. Sci. Chem.*, 2007, 2, 98-102.

Veiderma, M. *Energeetika keskpunktis*. – Tallinna Tehnikaülikooli aastaraamat 2006. TTÜ Kirjastus, 2007, 34-39.

Veiderma, M. *Keevkihttehnika rakendusi keemiatehnoloogias*. – Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII (39) 2006. Tallinn, 2007, 98-106.

* * *

Veiderma, M. *Elfriede Lenderi mälestuseks*. – *Haridus*, 2007, 7-8, 42-43.

Veiderma, M. *Hõimuliikumine kahe maailmasõja vahel*. – *Õpetatud Eesti Seltsi aastaraamat 2004-2005*. Tartu, 2006, 330-331.

Veiderma, M. *Mäletamisi poisieast*. – *Alasi ja haamri vahel*. Artikleid ja mälestusi Konstantin Pätsist. Tallinn, 2007, 264-265.

* * *

Francu, J., Harvie, B., Laenen, B., Siirde, A., Veiderma, M. *A study on the EU oil shale industry – viewed in the light of the Estonian experience*. – A report by EASAC to the Committee on Industry, Research and Energy of the European Parliament. London, 2007, 57 p. <http://www.easac.eu/page.asp?id=29>.

Veiderma, M. Eesti-Soome teaduskontaktide ajaloost. –

<http://www.finland.ee/et/suhted>

Veiderma, M., Siirde, A. Oil shale industry – viewed in the light of the Estonian experience. – Presentation by EASAC on the meeting of the Committee on Industry, Research and Energy of the European Parliament, 12 April 2007, 9 p. http://www.akadeemia.ee/_repository/File/Ettekanne_Brusselsl.pdf.

Richard VILLEMS

Achilli, A., Olivieri, A., Pala, M., Metspalu, E., Fornarino, S., Battaglia, V., Acceturo, M., Kutuev, I., Khusnutdinova, E. K., Pennarun, E., Cerutti, N., DiGaetano, C., Crobu, F., Matullo, G., Palli, D., Santachiara-Benerecetti, A. S., Cavalli-Sforza, L. L., Semino, O., Villems, R., Bandelt, H. J., Piazza, A., Torroni, A. Origin of Etruscans: novel clues from the maternal lineages. – *Am. J. Hum. Genet.*, 2007, 80, 759-768.

Derenko, M., Malyarchuk, B., Grzybowski, B., Denisova, G., Dambueva, I., Perkova, M., Luzina, L., Lee, H. K., Vanecek, T., Villems, R., Zakharov, I. Phylogeographic analysis of mitochondrial DNA in northern Asian populations. – *Ibid.*, 81, 1025-1041.

Adojaan, M., Mölder, T., Männik, A., Kivisild, T., Villems, R., Krispin, T., Ustav, M. High prevalence of the CCR5 and 916;32 HIV-resistance mutation among Estonian HIV-1-infected individuals. – *AIDS Res. Hum. Retroviruses*, 2007, 23, 193-197.

Chaubey, G., Metspalu, M., Kivisild, T., Villems, R. Peopling of South Asia: investigating the caste-tribe continuum in India. – *Bioessays*, 2007, 29, 91-100.

Chaubey, G., Metspalu, M., Kivisild, T., Villems, R. Reply to Winters. – *Ibid.*, 499.

Hudjashov, G., Kivisild, T., Underhill, P. A., Endicott, P., Sanchez, J. J., Lin, A. A., Shen, P., Oefner, P., Renfrew, C., Villems, R., Forster, P. Revealing the prehistoric settlement of Australia by Y-chromosome and mtDNA analysis. – *Proc. Natl. Acad. Sci. USA.*, 2007, 104, 8726-8730.

Richard, C., Pennarun, E., Kivisild, T., Tambets, K., Tolk, H. V., Metspalu, E., Reidla, M., Chevalier, S., Giraudet, S., Barac Lauk, L., Pericic, M., Rudan, P., Claustres, M., Journal, H., Dorval, I., Müller, C., Villems, R., Chaventre, A., Moisan, J. P. Evidences for microgeographic differentiation in France: mtDNA variation of Bretons and Basques. – *Ann. Hum. Biol.*, 2007, 34, 68-79.

Roostalu, U., Kutuev, I., Loogväli, E. L., Metspalu, E., Tambets, K., Reidla, M., Khusnutdinova, E. K., Usanga, E., Kivisild, T., Villems, R. Origin and expansion of haplogroup H, the dominant mitochondrial DNA lineage in West

Eurasia: the Near Eastern and Causasian perspective. – *Mol. Biol. Evol.*, 2007, 24, 436-448.

Rootsi, S., Zhivotovsky, L. A., Baldovic, M., Kayser, M., Kutuev, I., Khusnutdinova, E. K., Voevoda, M. I., Osipova, L. P., Stoneking, M., Ferak, V., Parik, J., Kivisild, T., Underhill, P. A., VILLEMS, R. A counter-clockwise northern route of the Y-chromosome haplogroup N from Southeast Asia towards Europe. – *Eur. J. Hum. Genet.*, 2007, 15, 204-211.

Rosa, A., Ornelas, C., Jobling, M. A., Brehm, A., VILLEMS, R. Y-chromosomal diversity in the populations of Guinea-Bissau: a multiethnic perspective. – *BMC Evolutionary Biology*, 2007, 7, 142.

Tamm, E., Kivisild, T., Reidla, M., Metspalu, M., Smith, D. G., Mulligan, C. J., Bravi, C. M., Rickards, O., Martinez-Labarga, C., Khusnutdinova, E. K., Fedorova, S. A., Golubenko, M. V., Stepanov, V. A., Gubina, M. A., Zhadanov, S. I., Osipova, L. P., Damba, L., Voevoda, M. I., Dipierri, J. E., VILLEMS, R., Malhi, R. S. Beringian standstill and spread of Native American founders. – *PloS ONE*, 2007, 5, 2(9), e829.

* * *

VILLEMS, R. [Akadeemia presidendi aruandekõne aastakoosolekul 24. aprillil 2006]. – *Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat XII (39) 2006*. Eesti TA, Tallinn, 2007, 67-75.

VILLEMS, R. [Akadeemia presidendi kõne üldkogu koosolekul 6. detsembril 2006]. – *Ibid.*, 87-97.

Haldur Õim

Koit, M., Roosmaa, T., Õim, H. От синтаксиса к семантике – к выбору формализмов и лингвистических ресурсов. – Iomdin, L., Laufer, N., Narinjani, S., Selegei, V. (eds.). *Computational Linguistics and Intellectual Technologies. Proc. Int. Conf. "Dialogue 2007"*, 30 May – 3 June, Bekasovo, 2007. Izd-vo RGGU, Moscow, 2007, 295-301.

Truu, T., Õim, H., Koit, M. Interpretation of yes/no questions as metaphor recognition. – Nivre, J., Kaalep, H.-J., Muischnek, K., Koit, M. (eds.). *The 16th Nordic Conf. of Computational Linguistics. NODALIDA 2007 PROC.: NODALIDA 2007*, Tartu, Estonia, May, 24-26, 2007. Tartu, 2007, 398-401.

Õim, H. Mistä ja miten puhutaan, kun puhutaan ajasta. – *Virittäjä*, 2007, 2, 290-293.

Õim, H., Tragel, I. Teoreetilise keeleteaduse arengust mujal ja meil XXI sajandi alguses. – *Keel ja Kirjandus*, 2007, 2, 98-115.

ARVAMUSI AKADEEMIKUTELT

Jüri ENGELBRECHT

Iga aasta teaduses on põnev. Uued säravad tulemused nihutavad meie teadmiste piire, mõned tulemused pärjatakse Nobeli preemiaga, mõned jäävad üldsuse eest varju ja nende olulisus tuleb päevavalgusesse aastate pärast, mõned on aga nii uued, et vaidlused jätkuvad. Kuid Nobeli preemiaid ei jagata kõigis teadusvaldkondades ning maailma erutavad rohkem sotsiaalsed probleemid ja õnnetused kui teaduse areng. Nii nähakse tihti teaduses vaid instrumenti mingi probleemi lahendamiseks, mitte aga tänapäeva ühiskonna teadmiste allikat ja hästi haritud inimeste kasvulava.

Alljärgnevatel ridadel ei taha ma sugugi ülalmainitud dissonantse lahkama hakata, vaid eelkõige Eesti teadlaskonna tegemiste üldprobleemide üle arutada.

Kõigepealt teadlaste ja teadlaskonna usaldatavusest. Tuleb tunnistada, et möödunud aastal on see probleem ka meedia vahendusel Eesti ühiskonna ette seatud. Ajendiks nii mõnedki teadlaste läbimõtle mata avaldused, nii arutlused kui ka otsesed populistlikud hinnangud à la “NN on lihtsalt lollike!” Põhjus, nagu ikka, on sügavamal – see on teadusväärikusega (*research integrity*) seotu. Kas me teadvustame endile täie selgusega, et teadlane olla pole mitte võimalus ja amet, vaid ka kohustus. Kohustus kaaluda oma tegemisi ja sõnu just teadusväärikuse seisukohast, ehk lihtviisil – sellel, kes rohkem teab, on ka suurem vastutus. Möödunud aasta septembris toimus Lissabonis konverents teadusväärikusest (ESF-ORI *First World Conference on Integrity: Fostering Responsible Research*, <http://www.esf.org/conferences/researchintegrity>), kus hulk probleeme, alates otsesest väärkäitumisest kuni vastutuse ni ja teaduskultuurini, kõne all olid. Kuigi konverents oli nimetatud “esimeseks”, on sel teemal Euroopas palju juttu olnud. Nii on ka ALLEA korraldanud kaks konverentsi (1999, 2005) koos vastavate publikatsioonidega, Tokyos toimus 2007. a veebruaris konverents samal teemal. Mida oleme teinud meie? Eesti teadlaste eetikakoodeks on Akadeemia eestvedamisel vastu võetud, Tartu Ülikooli eetikakeskus töötab. Otsesest väärkäitumistest tuleb meelde vaid üks halenaljakas juhtum TKN algusaastatest. Küllap on nii, et kiire elurütm ja konkurents rahastamisel ei ole ka meie kitsukesel teaduspõllul andnud mahti mõelda teadusväärikuse teemadel. Ka Lissabonis tõdeti, et raskete väärkäitumise juhtumitega (plagiaat, valeandmete kasutamine jne) saab teadlaskond kiiduväärt rangusega hakkama, kuid nn küsitav teaduspraktika (*questionable research practice*) tuleb samuti selgelt teadvustada.

Üle maailma on kasvanud surve teadustulemuste publitseerimiseks, nii nagu ütleb vana maksim “*publish or perish*”. Tõepoolest, eriti noorematel teadlastel on vaja ikka rohkem ja rohkem publikatsioone nii karjääriredelil liikumiseks kui rahastamisaotluste õnnestumiseks. Nii venivad teinekord autorite

nimekirjad pikaks, publikatsioonid on tihti lühikesed (arv ju loeb!) – nn “*salami-slicing*”. Avaldatakse läbitöötamata või nappide andmete põhjal, mis eriti kollitab Lissaboni konverentsi andmetel kliinilisi uuringuid. Lisaks on tsiteeringud tihti puudulikud, millel jälle mitu aspekti. Ameeriklased ei tsiteeri tihti eurooplasi, vähetuntud ajakirjad ja arengumaad pole teinekord vaateväljas jne. Jättes siin kõrvale andmebaaside kriitika, mis on omaette teema, tundub infomüra teinekord võimust võtvat. Ja need probleemid ei puuduta ju vaid teadlasi kui autoreid, asjasse on segatud samuti uurimisasutused, rahastamiskogud ja ajakirjad oma nõuetega ning ka üldine teaduspoliitika. Nii tekivadki olukorrad, kus rahastamine on seotud artiklite arvu, mitte aga kvaliteediga, kus tsiteerimisindeksit järgitakse ülimalt täpsusega, kus granditaotluste järjestamisel arvestatakse ka nende laekumise aega (kes ees, see mees) jne. Küll on hea mõõdikuid kasutada – üks sai 39,5 punkti, teine 39,0 punkti ning loomulikult on esimene parem! Kui inimene on surve all, siis ta tihti kohaneb või murdub. Eksides ülal kirjeldatud olukordades, on eksimine eetiliste normide järgimisel või huvide konflikti puhul samuti lihtsam tulema. Ning siit on juba lühike maa üldise teadusväärikuse probleemideni.

Kas poleks aeg ka meil neist asjust otse ja avameelselt rääkida? Tundub, et tänases Eestis on teadustulemuste “arvutamine” hoogustunud. Olen tõsine eksperthinnangute (*peer-review*) pooldaja, sest ainult eksperdid oskavad hinnata tõeliselt väärtusi. Kui on aga ees tabelid, mis ütlevad näitajate põhjal hinde, milleks siis eksperdid? Samal ajal on tõsine nappus headest ekspertidest, nagu ka mitmetel aruteludel juttu on olnud. Teadlased on lihtsalt üle koormatud. Praegune (veebruari 2008) teaduse tippkeskuste konkursi algus on tüüpnaide bürokraatia survest. Tegevuskava ja näitajad, rahaline plaan ja konsortsiumilepingud, uute töökohtade arv ja majanduse edendamine tundub olevat palju olulisem teaduse sisust ja teadmiste arengust. Jah, öeldakse, et tõukefondide kasutamine nõuab rangeid reegleid, kuid reeglid teaduses ja reeglid majanduses on erinevad.

Ma alustasin teadlaste usaldatavusest ühiskonna silmis ja jõudsin teaduselu sisemiste probleemideni. Tegelikult on usaldatavus ja teadusväärikus tihedalt seotud. Signaalid on olulised ühiskonnale tervikuna, kes teadlaste sõnumeid üldjuhul päris tõsiselt võtab. Signaalid on eriti olulised noortele inimestele – märgiks valdkonnast, kus eluterve suhtumise juures on põnev tegevus ja seetõttu tasub kaasa lüüa. Kui teaduse rahastamisega on kõik korras, on see jälle signaal, et ühiskond hoolib. Kas valitsus jagab seda mõtet? Tundub, et siin on palju vajaka. Hoolimata kokkulepetest on vaidlused eelarve kohta teinekord vägagi rasked. Loomulikult – teadlasi on ju vähe ja nende hääled valimistel ei määra. Kas aga Eesti riigile see pikas plaanis kasulik on, ilmselt pole hetkeolukorras oluline. Ja üks tähelepanek veel. Vaidlused võivad teravaks minna igal pool. Kui rahvusvahelistes vaidlustes püütakse aru saada, siis Eestis saadab vaidlusi tihti tigidus, eriti poliitilisel pinnal. See küll edasiminekut ei soodusta.

Nii või teisiti, meil on silmapaistvaid tulemusi ja samuti noori inimesi. Kuidas on aga lugu teaduse ja teadlaste nähtavusega? Akadeemia nähtavusega? Meie ühiskond on rabe ja meedia läheb sellega kaasa. Keda huvitab teadustulemus, küsib nii mõnigi ajakirjanik. Midagi on siiski hakanud muutuma. Raadio Kukes on hea saade, päevakohaseid artikleid ilmub, häid populaarteaduslikke kogumikke samuti, mitmed kolleegid on hea sõna ja sulega sõna võtnud. Aga meil puudub süsteem ja järjepidevus. Muutuste tuhinas on kõlanud ka vildakad signaalid. Mäletan jutte teenustest (mis teenust osutab Akadeemia?), asjadest (teadus peab asju tegema!) ja ka sellest, et teadusstrateegiat pole üldse vaja (piisab innovatsioonistrateegiast!) jne.

Aga teadus läheb oma rada ning EL on selgelt sõnastanud oma teaduspoliitika. Ega seda kerge realiseerida pole. Ometi suuremad riigid pööravad ikka rohkem tähelepanu teadusele, olgu ülikoolireform Prantsusmaal, Max Plancki Ühingu edu Saksamaal, püüded reorganiseerida CNRi Itaalias jne. Inglismaa teadusstrateegia on väga ambitsioonikas – vaid tippteadus, sest siis on võimalus vilju lõigata ka rakendustes. Ja selle üle ei vaielda ning on mõeldamatu, et näiteks rahandusministeeriumi nooremametnik on eelarve ridade määraja. Kas hiljutine Akadeemia juhatuse kohtumine Riigikogu kultuurikomisjoniga märkis suhtumise muutumist?

Lõpetuseks veel paar rida üldistel teemadel. ALLEA on ühendanud akadeemiade hääled Euroopa teaduspoliitika kujundamisel. Veebruaris 2007 üllitas ALLEA kokkuvõtte Euroopa teadusruumi kujundamise ideede kohta, selgitades akadeemiade rolli tänapäeva teadusuuringutes ja rõhutades vajalikke ning olulisi samme teadusuuringute kvaliteedi tagamisel, sh ka teadusväärikuse tähtsust. Täpsemalt vt “Challenges of the Future: Reflections of ALLEA on ERA, ALLEA, Febr 2007”. Kohe saab valmis teine kokkuvõte (“Reflections of ALLEA on the EC Green Paper 2007”), mille lühisõnum on järgmine: enne instrumentide loetelu ja nende vajaduse üksikasjalist põhjendust, nagu see ilusti kirjutas nn *Green Paper*’is, tuleb alustada põhimõtetest ja üldistest eesmärkidest. Eesmärk pole aga lihtsalt Euroopa teadusruum (ERA), vaid tõsiasi, et teadus on ühiskonnale oluline (“*research matters*”). Läbi aegade on akadeemiad teaduse rolli rõhutanud, arendanud ja väärtustanud. Täna kiirelt muutumas maailmas on see roll olulisem kui kunagi varem paljude globaalsete probleemide tõttu ja seostatult tehnoloogia arenguga. ALLEA praktika näitab, et akadeemiad saavad muutumas maailmas hästi hakkama ning nende tähtsus sõltumatute nõuandvate kogudena üha kasvab.

Ain-Elmar KAASIK

Kuigi esialgsetel andmetel sündis Eestis 2007. a 15 800 ehk peaaegu 16 000 last, on see siiski tunduvalt alla elanikkonna taastetasandi. Eesti demograafiaspetsialist Kalev Katus rõhutab, et rahvastikum muutused on seotud tugeva inertsiaga. Seetõttu on nt ajahorisonti 10–20 aastat silmas pidavad rahvastiku-

prognoosid tänapäeval sama täpsed kui ilmaennustused järgmiseks ööpäevaks või majandusprognoosid eelolevaks kuuks. Eestis on siiski jätkuvalt probleemiks mitmed lüngad rahvastikustatistikas, mis võivad seletada erinevusi prognoosides, eriti pikemaks ajaks, nt sajandi keskpaigaks. Viimastest murettekitavam oli ÜRO rahvastikudivisjoni ennustus 2002. aastast, mille kohaselt elab Eestis aastal 2050 vaid 655 000–755 000 inimest. Muuhulgas arvestas see prognoos 1990ndate aastate alguse võimalikke suundumusi, mis prognoosisid muukeelse elanikkonna suuremat lahkumist riigist kui see tegelikult aset leidis. 2006. a koostatud prognoos on märksa optimistlikum ja arvestab, et sajandi keskel elab Eestis 1 128 000 inimest. Samas ei võta see arvesse praegust rändestatistikat, mis on vaid hinnanguline, ning samuti ei suuda see prognoosida võimalikku immigratsiooni.

Kuigi aastal 1900 oli keskmine eluiga Eestis 36 aastat, olenes see siiski väikelaste (esimene eluaasta) suurest suremusest ja oma osa nõudis ka suuremate laste (epideemiad, nt difteeria) ja noorte täiskasvanute (tuberkuloos, sealhulgas kõigis sotsiaalgruppides) suurt suremust põhjustanud haigustest. Samas oli just 19. sajand eestlastele demograafiliselt parim – tänu suurele sündimusele ja majandusolude paranemisele kahekordistus sajandiga rahvaarv. Praegu ei ole taoliseks demograafiliseks arenguks vähimaidki eeldusi. Eestlaste sündimus langes alla taastetasandi (2,1 last naise kohta) juba 1928. aastal ja püsis sellisena (kuigi sündis ligikaudu 20000 last aastas) 1968. a-ni. Aastatel 1968–1991 oli Eestis sündimus ligilähedaselt taastetasandil (2,07), kuid selles mängis olulist osa noorte immigrantide suhteliselt suur sündimus. 1987. a sündis Eestis 25 086 last, neist 14 808 (59%) eesti ja 10 278 (41%) muukeelsetes peredes. Eestlaste sündimuse kõrgaastaks jäi 1989, mil eesti peredesse sündis 15 701 last. Praeguseks on sündimus muukeelsetes peredes väiksem kui eestlaste hulgas. 2006. a oli eestlaste negatiivne iive 824, muukeelsetel – 1 615. Need on siiski vaid absoluutarvud ja nad ei ole seostatavad nt parimas sünnituseas (21–35-aastased) naiste vastavate arvudega elanikkonnas.

1991. a tõi kaasa sündimuse nii järsu languse, et seda pole kogenud ükski siirderiik. Võrreldes 1980ndate aastate lõpuga langes sündimus 1990ndate keskel ligi 10 000 lapse võrra. Lähiaastate olukord ei pruugi olla siiski väga murettekitav, sest parimas sünnituseas olevaid naisi on ühiskonnas veel üsna palju. Seetõttu ei avalda ligi poole väiksemate sünnituseas olevate naiste kohortide järgnemine veel kohest mõju, kuid 1998. a sündinud 12 000 lapsest (umbes 6 000 potentsiaalset sünnitajat) koosnev "laine" määrab ühiskonna struktuuri järgneviks 70 aastaks. Vaadeldes suundumusi õhtumaises kultuuriruumis on täiesti ebarealistlik oletada, et 2020ndate aastate lõpul taastub Eestis demograafiline käitumine, mis iseloomustas 19. sajandit. Depopulatsioon on heaoluriikide üldine probleem. Prognoosid aastaks 2050 on masendavad, eriti Euroopa jaoks. Eestis võimendab probleemi populatsiooni väiksus. 1%-ni ulatuv depopulatsioon aastas (õnneks nii suureks ei ole see veel ka Eestis osutunud) suretab võrdselt 100 aastaga nii suure kui ka väikese etnose. Kah-

juks on etnosel väiksem “puhverdamisvõime” niisuguste muutuste jaoks, mis teeb rahvusliku identiteedi ja eriti omariikluse säilitamise üsna probleemseks. Eesti ei ole monoetniline riik, ta on rahvusriik küll põhiseaduse järgi, kuid paradoksaalselt võib rahvusriigi püsimine juba peatselt hakata sõltuma noortest immigrantidest, eriti nende hoiakutest. Juba sel kevadel lõpetab gümnaasiumi 1000 õpilast vähem kui möödunud aastal. 2009. a on see vahe juba 1 500 ning viie aasta pärast langeb see tänaselt 12 tuhandelt 6 300-le. Olukord nõuab kainet tõenduspõhist analüüsi ja vastavaid otsuseid, mis võivad tähendada ülikoolide senisest enam avatust välisriikidest õppima tulijatele ning vajadust senisest enam välistööjõudu riiki lubada. Ülikoolide lõpetajate vähenev arv sunnib maksimaalselt motiveerima teadus- ja õppetööks võimeliste noorte orienteerumist akadeemilisele karjäärile. Äärmiselt oluline on analüüsida igakülgsest Eestis rahvastiku ühe osa “kvaliteedi” languse (väljalangevus põhikoolist, töötamissoovi ja sotsiaalse sidususe kadumine) põhjuseid ning teha kõik nende ebasoodsate arengute pidurdamiseks ja vältimiseks. Kindlasti oleks Eestis pidanud turumajandusele üleminekul rõhutama vähem vabadust ja rohkem sellega seonduvaid sotsiaalseid dimensioone. See oleks leevendanud olukorda, kus lastest sai vaesuserisk. Usutavasti saanuks vähem võimendada läänemaise hedonistliku noortekultuuri destruktivset toimet demograafilistesse protsessidesse. Kõik see eeldanuks otsustajatelt rohkem teadmispuhaste andmete kasutamist, kui seda on seni tehtud. Eesti 21. sajandi permanent-seks probleemiks kujuneb nii juba riigis elavate kui (tõenäoliselt) lisanduvate immigrantide integreerimine.

Dimitri KALJO

Äsja arutasime BGKO tööplaani tegemisel, kas korraldada avalik arutelu kliimamuutustega seotud asjaolude lähemaks tutvustamiseks. Otsustati korraldada, kuigi on vähe lootust, et võetakse kuulda teadlaste häält või just eriti selle pärast, sest teadusliku töö kuulutamine on ju üks akadeemiku kohustus.

Mõne aasta eest hoiatasin siin rubriigis probleemide eest, mis on kujunemas maavarade kasutamisel, eriti põlevkivi regioonis. Möödunud aastal saime põlevkivi arengukava, rea populistlikke avaldusi ja järjest teravneva situatsiooni, kuid mitte soovi otsida motiveeritud lahendusi.

Veel mõned aastad varem võitles BGKO kreatsioonismiga, ilmselt n-ö lokaalse eduga ehk üldiselt edutult.

Ma ei ole hingelaadilt pessimist ega ka mitte komsomolieas maailmaparandaja, kuid asjaolu, et teaduslikul lähenemisel ja sõnal pole peaaegu mingit kaalu teeb murelikuks. Kas ei peaks korraldama meedia tarvis akadeemilise mõtteviisi seminare, sest see oleks tõhusam kui püüda harida publikut või kaasakadeemikuid. Akadeemia autoriteedile lisaks tuleks määrata soolane osavõtumaks, mis viitaks kõrgele tasemele ja teeks osaluse ihaldusväärseks.

Kui aga õnnestuks näidata, et teadus kuulub kõrgkultuuri hulka, siis saaks ka odavamalt teha.

Lembit KRUMM

(väljavõte, täistekstiga võib tutvuta Eesti Teaduste Akadeemia teadusinfo osakonnas)

Energeetika süsteemuuringute alase koostöö võimalused ja nende efektiivsus koos eriti Vene-, Lääne- ja Põhjamaade vastavate organisatsioonidega ja nende riikide finantseerimisel sõltuvad paljus Balti riikide energeetikaalase koostöö ja vastavate uurimuste ühtsusest. Eriti on seda näidanud BEUA ja BESUA kasutamine vastavate ühisprojektide formeerimisel, arvestades ESÜ BALTIJA erilist eesrindlikku spetsiifikat. Kahjuks puudub aga senini veel selle faktori küllaldane mõistmine, eriti kogu energeetika kompleksi osas. See puudutab Eesti vastavaid uurimisasutusi tervikuna. Järelikult on Balti riikide TA juhtkondade väga tähtis ülesanne sellisele uurimisühtsusele kaasa aitamine. Nüüd selle tähtsus suureneb veel kvalitatiivselt seoses Ida- ja Lääne-Euroopa ESÜde ühinemisega ühtse sageduse juures ning EL nõudega ESÜde integratsiooniks ja juhtimise optimaalseks koordineerimiseks vastavate dispetšersentrite koordineerimise võrgustiku abil seoses suurte häirete probleemiga riikide ja regioonide vahelisel tasemel. 1993–1996 toimusid selles suunas esimesed positiivsed nihked, mis oluliselt tugevnesid aastatel 1997–2006.

Siinjuures tuleb eriti märkida:

1. Balti ES riikidevahelise juhtimiskeskuse DC BALTIJA seniste funktsioonide säilitamise ja arendamise põhjendamist BEUA ja BESUA vahendusel kui alust vastavate rakendusuurimisprojektide realiseerimiseks Balti ES finants-toetusel ja laiema rahvusvahelise koostöö kontekstis;
2. Inter-Balti elektroenergeetika alaste strateegiliselt tähtsate uurimiste koordineerimise aluste väljatöötamist BEUA ja BESUA vahendusel üldise Balti riikide TAd koordineerimise raames;
3. Esimese Inter-Balti elektroenergeetika alase rakendusuuringute projekti teaduslik-tehnilise ülesande ja selle realiseerimise I etapi lepingu väljatöötamist ja realiseerimist BEUA ja BESUA vahendusel;
4. Spetsiaalse Balti riike haarava teaduslik-tehnilise seminari “Süsteemuuringud energeetikas” organiseerimist ja läbiviimist 24.09.2001 Eesti TA Informaatika ja Tehnikateaduste Osakonna ja Energeetika Nõukogu (EN) tasemel;
5. Minu osalemist BESUA nimel põhiettekanetega ESÜde optimaalsest juhtimisest riikidevahelisel tasandil vaba elektrituru tingimustes rahvusvahelistel konverents-seminaridel Vilniuses 6.–7. detsembril 2002, mis oli pühendatud Balti riikide ja Venemaa regionaalsete turgude arendamisele, Irkutskis 11.–14. augustil 2003, Minskis 20.–23. septembril 2004, Pihkvas – Puškini mägedes 03.–06. juulil 2005, Harkovis 30. juunil–05. juulil 2006 ja Vologdas 10.–13.

juulil 2007 veel laiemas rahvusvahelises kontekstis, arvestades EL laienemist. Esitatud tulemused on aluseks eriti Balti-Vene-Saksa jt riikide vastava teaduslik-tehnilise koostöö uueks terviklikuks käivitamiseks vastava koostöö ühtsuse vaimus EL uue 7RPi liinis.

Kahjuks pole need strateegiliselt tähtsad tulemused seniajani küllaldaselt olnud ära märgitud Eesti TA aastaraamatutes.

...

Eesti energeetika kui terviku funktsioneerimise ja arengu juhtimisel ja planeerimisel (sh ka nn arengukavade alusel) energeetika ja majanduse süsteemuuringute ignoreerimine, toetudes eriti vastavate matemaatiliste meetodite ja mudelite arendamisele ja kasutamisele kompleksel lähenemisel kogu probleemile, on viinud paljus meelevaldsete ja pinnapealsete otsusteni puht poliitiliste ja paremal juhul kontseptuaalsete ettekujutuste alusel ilma sügavama tervikliku komplekse modelleerimiseta.

Eesti TA Eetikakomisjoni vähemalt üks põhiülesanne peaks olema seotud optimaalse tagasiside loomisega selleks, et kindlustada esmajoonel, esiteks, riikliku teadusfinantseerimise rahade õiglane ja optimaalne jaotus ning teiseks, optimaalne teaduse integratsiooni toimimine.

Kahjuks nii nagu riiklike teadusrahade jagajad (välja arvatud ETF liinis) kui ka Eesti TA Eetikakomisjoni liikmed pole paljude aastate jooksul reageerinud minu kriitilisele analüüsile ja vastavatele pöördumistele. Siin peegeldub eestlaste eksistentsi põhiprobleem, nimelt äärmine killustatus ja ühtsuse puudumine, mis globaalselt väljendub Eesti rahva kollapsi- või hävingukiiruse "eesrindlikus" tasemes Euroopas, üheaegselt seda põhjustavate kõigi negatiivsete faktorite, nagu alkoholi, tubaka, narkootikute tarbimise, AIDSi leviku, sotsiaaltoetuste suhtelise väiksuse, arstiabi laostumise jm, "eesrindlikus" tasemes.

Sellega seoses on väga tähtis Eesti teadlaste ja eriti akadeemikute ühtsuse tugevdamine. Siinjuures tuleb ära märkida Välis-Eesti Ühingu (VEÜ) ja eriti hiljuti loodud Eesti Klubi fanaatikute püüdlusi, kes võitlevad Eesti rahva ühtsuse eest vastavalt kogu maailmas ja eriti Eestis, mitte aga oma kitsastest rahalistest huvidest lähtudes.

Kokkuvõtvalt võib märkida, et energeetika ja majanduse süsteemuuringud on strateegiliselt väga tähtsad, isegi tähtsamad (seoses olukorra keerukusega energia vabaturu tingimustes, eriti riikide ja regioonide vahelisel tasandil) võrreldes nõukogude ajaga, kui sellised uuringud olid au sees, tuginedes põhiliselt matemaatiliste meetodite ja mudelite arendamisele ning rakendamisele, samal ajal, kui nüüd meil võetakse otsused enamuses vastu põhiliselt poliitiliste ja paremal juhul õigete kontseptsioonide alusel, mis põhjustab tohutuid kahjusid võrreldes tõeliselt optimaalsete lahendustega kompleksel lähenemisel kogu probleemile.

Siinjuures on vaja:

- koostööpartnerite küllaldane ühtsus;
- tulemuste sügaval süsteemajaloolisel hindamisel vastavate alade sõltumatute ekspertide küllaldane kompetentsus, aga mitte TKN seniste “kõige kompetentsemate” mõningate mehhaanikute ja keemikute tasemel, kes on leidnud, et meie Balti uuringutes pole tulemusi ja neid polevat kellelegi vaja!

Arno KÖÖRNA

Arvestades seni toimuvat ja jätkuvat inflatsiooni ning hindade kiiret tõusu palun taotleda valitsuselt analoogiliselt pensionäride ja teiste elualade töötajate palga tõusuga akadeemikutasu tõstmist 8 000-le EEK (maksuvabalt on see kõigest 6 920 EEK). See on eriti oluline mittetöötavatele akadeemikutele.

Peeter SAARI

Akadeemia peaks senisest aktiivsemalt ja ühiskonnas nähtavamalt osalema sellistes tuleviku suhtes määrava tähtsusega ning laia kõlapinnaga diskussioonides nagu riigi (tuuma)energeetikapoliitika või siis “punaprofessoritest” ühiskonnateadlaste kanaarilinnu-roll.

IN MEMORIAM

Akadeemik *Karl Rebane*
11.04.1926–4.11.2007

4. novembril 2007. aastal suri 82. eluaastal akadeemik Karl Rebane.

Karl Rebane sündis 11. aprillil 1926 Pärnus. 1947 lõpetas ta Tallinna Reaalkooli ja 1952 Leningradi (Peterburi) Riikliku Ülikooli, kus kaitses 1955. aastal füüsika-matemaatikakandidaadi (PhD) väitekirja. Aastast 1964 on Karl Rebane matemaatikadoktor ning 1968 omistati talle professori kutse teoreetilise ja matemaatilise füüsika ning tahke keha füüsika alal.

1961 valiti Karl Rebane Eesti Teaduste Akadeemia liikmeks, 1976 NSV Liidu Teaduste Akadeemia (alates 1992 Venemaa Teaduste Akadeemia) kirjjavahe-taja-liikmeks ja 1987 akadeemikuks optika alal. Karl Rebane oli ka Euroopa Kunstide ja Teaduste Akadeemia (Salzburg) ning Euroopa Akadeemia (London) liige.

Aastatel 1958–1968 töötas Karl Rebane Tartu Ülikoolis teoreetilise füüsika õppejõuna, eksperimentaalfüüsika kateedri organiseerija ja juhatajana. Aastatel 1976–1993 organiseeris ta koos Füüsika Instituudiga laseroptika ühiskateedri ja oli selle juhataja. Eesti Teaduste Akadeemiaga oli Karl Rebase tegevus seotud alates 1956. aastast: 1956–1964 oli ta Füüsika ja Astronoomia Instituudi vanemteadur ja teadusala asedirektor, 1964–1968 Füüsika, Matemaatika ja Tehnikateaduste Osakonna akadeemiksekretär, 1968–1973 asepresident ja 1973–1990 president. 1973–1976 oli Karl Rebane Füüsika Instituudi direktor, 1990–1992 laboratooriumijuhataja ja peateadur, 1993–1996 Eesti Biokeskuse peateadur. Alates 1994 oli Karl Rebane Tartu Ülikooli emeriitprofessor.

Akadeemik Karl Rebase pikaajalisest teadustööst moodustas olulise osa teoreetiline füüsika rakendatult optikas ja tahke keha füüsikas; optilised katted; lisanditsentrite sekundaarne kiirgus; foononvabad jooned kui Mössbaueri γ -resonantsjoone optiline analoog; spektrite püsisälgamine ja selle rakendused; ühe lisandimolekuli spektroskoopia jne. Peale selle avaldas ta töid filosoofiat füüsikaga siduvate küsimuste kohta, milles käsitles entroopiaprobleeme keskkonnahoius, maaväliste tsivilisatsioonide otsinguis, põhjuslikkust ja vaba tahet füüsikas ning kõrgtehnoloogilise terrorismi ohtu kaasaegses maailmas.

Karl Rebane oli enam kui 300 teadustöö ning koos kaasautoritega kuuma luminesentsi avastuse autor.

Karl Rebase saavutusi teadlase ja teaduse organisatorina on kõrgelt hinnatud. Muude tunnustuste hulgas omistati talle 1965. aastal kollektiivi koosseisus vabariiklik preemia tahkise lisanditsentrite spektrite teooria eest; 1981 NSV Liidu Teaduste Akadeemia Lebedevi nimeline kuldmedal saavutuste eest füüsikas; 1996 kollektiivi koosseisus Eesti Vabariigi teaduspreemia ühe lisanditsentri spektroskoopia eest ning 2001. aastal tunnustati Karl Rebase pikaajalist tulemuslikku teadustööd Eesti Vabariigi teaduspreemiaga. 2006. aastal autasustati teda Valgetähe III klassi teenetemärgiga.

Akadeemik *Juhan Peegel*
19.05.1919–6.11.2007

6. novembril suri 89. eluaastal akadeemik Juhan Peegel.

Juhan Peegel sündis 19. mail 1919 Saaremaal Põide vallas. Ta lõpetas Saaremaa Ühisgümnaasiumi ning töötas enne Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonda astumist 1939. aastal ajalehe "Meie Maa" toimetuses. Pärast aastast teenimist Eesti Vabariigi sõjaväes viidi ta üle Punaarmee Eesti Laskurkorpusesse. Demobiliseerimise järel töötas Juhan Peegel õppimise kõrval ajalehe "Postimees" ("Edasi") toimetuses, lõpetas 1951 Tartu Ülikooli ajaloo-keeleteaduskonna. 1954 kaitses ta kandidaadiväitekirja eesti regivärsside keele morfoloogia kohta.

Aastatel 1953–1978 töötas Juhan Peegel õpetaja, vanemõpetaja, dotsendi ja professorina Tartu Ülikooli Eesti keele kateedris. Tema algatusel hakati 1954. aastal eesti filoloogia erialal ette valmistama ajakirjandustöötajaid. 1964–1967 oli ta ajaloo-keeleteaduskonna dekaan. 1975. aastal kaitses Juhan Peegel Moskva Ülikooli juures filoloogidoktori kraadi.

1977 valiti Juhan Peegel Eesti Teaduste Akadeemia liikmeks. 1978 sai ta professorikutse ning oli kuni 1986. aastani Tartu Ülikooli ajakirjanduskateedri juhataja, 1987–1993 sama kateedri juures professorkonsultant. 1993 sai temast Tartu Ülikooli emeriitprofessor. 1956. aastast kuulus Juhan Peegel Eesti Kirjanike Liitu ja 1973. aastast Eesti Ajakirjanike Liitu.

Juhan Peegel oli nii ajakirjanike õpetamise kui ka ajakirjanduse uurimise rajajaid Eestis, mitmete ajakirjandusalaste kogumike ja õpikute koostaja ja autor. Ta avaldas rohkesti eesti keele, kirjanduse ja ajakirjanduse ajaloo alaseid artikleid, osales antoloogia “Eesti rahvalaulud” ning “Kalevipoja” teadusliku väljaande koostamisel. 1977 sai tema novell “Väekargajad” Tuglase novelliauhinna, fragmentaarium “Ma langesin esimesel sõjasuvel” aga 1980 Nõukogude Eesti preemia. Mitmeosaline väljaanne “Nimisõna poeetilised sünonüümid eesti regivärssides” sai 1993 riigi teaduspreemia humanitaarteaduste alal. 1996 autasustati Juhan Peeglit Eesti Vabariigi IV klassi Riigivapi teenetemärgiga. 1998 omistati talle riigi teaduspreemia pikaajalise tulemusliku teadustöö eest.

Eesti avalikkus valis Juhan Peegli saja 20. sajandi suurkuju hulka. Akadeemik Juhan Peegli elutöö on olnud teedrajava tähtsusega eesti kultuuri säilitamisel ja arendamisel.

INFO

Kohtu 6, 10130 Tallinn Valve: 645 3821

PRESIDENT	<i>Richard Villems</i>	644 2129 faks 645 1805 Richard.Villems@akadeemia.ee
Analüütik	<i>Marek Tiits</i>	699 9484 marek@ibs.ee
Sekretär-referent	<i>Eha Inkinen</i>	644 2149 Eha.Inkinen@akadeemia.ee
Sekretär-referent (Nooruse 1, 50411 Tartu)	<i>Ülle Sirk</i>	697 7453, 742 0504 511 6987 Ylle.Sirk@akadeemia.ee
ASEPRESIDENT	<i>Ain-Elmar Kaasik</i>	697 7452 faks 645 1805 Ain-Elmar.Kaasik@akadeemia.ee
ASEPRESIDENT	<i>Jüri Engelbrecht</i>	644 2013 faks 645 1805 J.Engelbrecht@akadeemia.ee
PEASEKRETÄR	<i>Leo Mõtus</i>	644 5810 faks 645 1805 Leo.Motus@akadeemia.ee
Kolleegiumisekretär	<i>Tiina Rahkama</i>	645 0712 Tiina.Rahkama@akadeemia.ee
ASTRONOOMIA JA FÜÜSIKA OSAKOND		
Juhataja (TÜ FI, Riia 142, 51014 Tartu)	<i>Peeter Saari</i>	738 3016 faks 738 3033 Peeter.Saari@akadeemia.ee
INFORMAATIKA JA TEHNIKA- TEADUSTE OSAKOND		
Juhataja (TTÜ, Ehitajate tee 5, 19086 Tallinn)	<i>Rein Küttner</i>	620 3265 faks 620 3250 Rein.Kyttner@akadeemia.ee
BIOLOOGIA, GEOLOOGIA JA KEEMIA OSAKOND		
Juhataja (TÜ, Jakobi 2, 51014 Tartu)	<i>Ilmar Koppel</i>	737 5263 faks 737 5264 Ilmar.Koppel@akadeemia.ee
HUMANITAAR- JA SOTSIAAL- TEADUSTE OSAKOND		
Juhataja (Nooruse 1, 50411 Tartu)	<i>Peeter Tulviste</i>	503 3659 Peeter.Tulviste@akadeemia.ee

TEADUSINFO

akadeemia@akadeemia.ee

Peasekretäri asetäitja	<i>Galina Varlamova</i>	644 4739 Galina.Varlamova@akadeemia.ee
Toimetaja	<i>Helle-Liis Help</i>	644 4739 Helle-Liis.Help@akadeemia.ee
Vaneminspektor	<i>Siiri Jakobson</i>	631 1071 Siiri.Jakobson@akadeemia.ee
Vaneminspektor	<i>Ülle Rebo</i>	645 0711 Ylle.Rebo@akadeemia.ee
Arhivaar-raamatukogu- hoidja	<i>Tiina Soomets</i>	644 3116 Tiina.Soomets@akadeemia.ee

VÄLISSUHTED

foreign@akadeemia.ee

Peasekretäri asetäitja välissuhete alal	<i>Anne Pöitel</i>	644 8677 faks 645 1829 Anne.Poitel@akadeemia.ee
Vaneminspektor	<i>Piret Press</i>	645 1925 faks 645 1829 Piret.Press@akadeemia.ee

RAAMATUPIDAMINE

Pearaamatupidaja	<i>Marika Pärn</i>	644 3054 Marika.Parn@akadeemia.ee
------------------	--------------------	--------------------------------------

HALDUS

Haldusdirektor	<i>Kadi Saar</i>	644 1167 514 5334 faks 645 2759 Kadi.Saar@akadeemia.ee
Kantselei vaneminspektor	<i>Ludmilla Bõstrova</i>	644 5151 Ludmilla.Bostrova@akadeemia.ee

MEENUTAGEM

Akadeemik *Akseel Kipper* 100. sünnipäevaks
(foto 1953. a)

Akseel Kipper sündis 5. novembril 1907 Viljandimaal agronoomi perekonnas. Tema noorus möödus Holstre vallas Paistus. Pärast Viljandi gümnaasiumi lõpetamist 1926. aastal asus ta astronoomiast innustununa õppima Tartu Ülikooli matemaatika-loodusteaduskonda, kus noore teadlase väljakujunemisele avaldasid sügavat mõju tema õpetajad professor Taavet Rootsmäe ning professor Ernst Öpik.

Ülikooli lõpetamise järel, aastal 1930, kaitses Akseel Kipper magistritöö "Tihedusest lahtises täheparves Messier 39 ühes meetodiga selle arvutamiseks". Uurimuse põhiideeks oli tähtede liikumise järgi täheparves leida sealse aine ruumitihedus, mis on olnud aluseks paljude hilisemate uurijate tööle ja viinud nn varjatud massi otsingutele galaktikates ja galaktikaparvedes.

Pärast ülikooli lõpetamist asus Aksel Kipper tööle Tartu tähetorni assistendina. Ta huvitus tsefeiidide (range perioodilisusega muutliku heledusega tähed) füüsikast. Uurimuste alusel valmis doktoritöö “Gaasi liikumisest pulseeriva tähe atmosfääris”, mille ta kaitses 1938. aastal.

Teooria kõrval köitis Aksel Kipperit ka vaatlustegevus, astronoomiline aparadiehitis ja teaduse populariseerimine. Peale tähtede vaatlemise osales ta 1932. a kuuvarjutuse ja 1933. a tähesaju vaatlusel. A. Kipper valmistas objektiivprisma Petzvali astrograafide ning pildistas sellega tsefeidide ja 1934. a Herkulese tähtkuju noova spektreid. Samuti konstrueeris ta lihtsa iseregistreeriva elektrofotomeetri saadud spektrite mõõtmiseks fotoplaadilt. A. Kipper suhtumine astronoomiateaduse tulemustesse ning astronoomiasse inimkultuuri osana leidis valgustamist tema 1936. a ilmunud brošüüris “Maailmaruum ja tähed”.

Üheks Aksel Kipper meelisteemaks sai ka planetaarude spektrite uurimine, sest tänu gaasi erakordsele hõredusele toimuvad need füüsikalised elementaarprotsessid segamatul kujul. Kahefootoniliste protsesside tähtsuse selgitamine planetaarude pideva spektri moodustumisel on tema üks tähtsamaid saavutusi, mis on leidnud ülemaailmse tunnustuse ning publitseeritud 1950. ja 1952. aastal. Ulatuslikult on A. Kipper samal perioodil uurinud ka valguskvantide hajutamist Päikese atmosfääris.

1941. aastal edutati Aksel Kipper Tartu Ülikooli professoriks ja prorektori asetäitjaks õppealal. Aastail 1944–1946 töötas ta füüsika ning seejärel teoreetilise füüsika kateedri juhatajana. Tema initsiatiivil reorganiseeriti füüsika õpetamine ülikoolis ning viidi see vastavusse kvantteooria tolleaegse tasemega.

1946. aastal valiti Aksel Kipper Eesti Teaduste Akadeemia akadeemikuks ning asepresidendiks, kellena ta töötas 1950. aastani, aidates kaasa TA Tartu asutuste kujunemisele. Samal aastal asus ta tööle Füüsika, Matemaatika ja Mehaanika Instituudi direktorina. Tema initsiatiivil reorganiseeriti see 1952. a Füüsika ja Astronoomia Instituudiks, mille direktorina võttis A. Kipper oma eesmärgiks rajada Tartusse kaasaegne astronoomiakeskus ning edendada füüsikateadust. Tema eestvedamisel rajati Tõraverre kaasaegse hoonestuse, instrumentariumi ja uurimistemaatikaga observatoorium, mis avati 1964. aasta septembris.

Viiekümnendatel ja kuuekümnendatel aastatel koondus Aksel Kipper huvi tähtedes toimuvatele magnetohüdrodünaamilistele protsessidele. Tööde eest planetaarude pideva spektri seletamisel kaksikemissiooni abil ning saavutuste eest kosmiliste magnetväljade turbulentsiteooria väljatöötamisel määrati talle 1967. a teaduspreemia.

1973. aastal sündis Füüsika ja Astronoomia Instituudi baasil kaks uut teadusasutust. Füüsika Instituut Tartus ning Astrofüüsika ja Atmosfäärifüüsika Insti-

tuut Tõraveres, mille direktor A. Kipper oli kuni pensionile minekuni 1974. aastal. Teadustegevust vanemteadur-konsultandina jätkas ta kuni oma elu lõpuni.

Oma viimase loomeperioodi pühendas Aksel Kipper kosmoloogiale, kus ta kosmilise magnetohüdrodünaamika probleemidelt suundus kosmoloogilise ruumi elektromagnetiliste ning kvantomaduste uurimisele.

Akadeemik Aksel Kipper suri 25. septembril 1984. aastal. Ta on maetud Tartus Vana-Jaani kalmistule.

Akadeemik Aksel Kipperile omistati 1957. aastal teenelise teadlase aunimetus. Teda on autasustatud mitmete riiklike ordenite ja aukirjadega. Aastast 1932 oli ta Loodusuurijate Seltsi liige, kuuludes ajavahemikul 1951–1956 LUSi juhatusse. Aastal 1967 valiti ta LUSi auliikmeks ning 1976 autasustati teda Baeri medaliga. Aastast 1955 oli ta Rahvusvahelise Astronoomia Liidu liige.

Aksel Kiperi 100. sünniaastapäeva tähistati 2. novembril koos Tartu Ülikooli Füüsika Instituudi ja Tartu Observatooriumi 60. aastapäevale pühendatud seminariga Tartus.

Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia
Balti Assotsiatsiooni
Teadusfilosoofia ja -metodoloogia
Osakond Teadusajaloo ja
Teadusfilosoofia Eesti Ühenduse
juures (esimees: Rein Vihalemm,
Rein.Vihalemm@ut.ee)

Eesti Teaduste Akadeemia
(kontaktisik: Ain-Elmar Kaasik,
Ain-Elmar.Kaasik@akadeemia.ee)

Eesti Teaduste Akadeemia
(kontaktisik: Jüri Engelbrecht,
J.Engelbrecht@akadeemia.ee)

Eesti Teaduste Akadeemia
(kontaktisik Leo Mõtus,
Leo.Motus@akadeemia.ee)

Eesti Teaduste Akadeemia
(kontaktisik: Peeter Tulviste,
Peeter.Tulviste@akadeemia.ee)

Eesti Teaduste Akadeemia
(kontaktisik: Anne Lill,
anne.lill@ut.ee)

Eesti Teaduste Akadeemia
(kontaktisik: Jüri Engelbrecht,
foreign@akadeemia.ee) ja Eesti
Teadusfond (kontaktisik: Luule
Mizera, luule@etf.ee)

Euroopa Molekulaarbioloogia
Konverentsi Eesti esindus
kontaktisik: Toivo Maimets,
toivo.maimets@ut.ee)

Rahvusvahelise Teadusajaloo ja
Teadusfilosoofia Ühenduse Teaduse
Loogika, Metodoloogia ja Filosoofia
Osakond (International Union of
History and Philosophy of Science,
Division of Logic, Methodology and
Philosophy of Science,
IUHPS/DLMPS)

Rahvusvaheline Teadusnõukogu
(International Council for Science,
ICSU)

Euroopa akadeemiate ühendus
ALLEA (European Federation of
National Academies of Sciences and
Humanities "ALL European
Academies", ALLEA)

Euroopa Akadeemiate
Teadusnõukoda (European
Academies' Science Advisory
Council, EASAC)

Rahvusvaheline Akadeemiate Liit
(Union Académique Internationale,
UAI)

Rahvusvaheline Komisjon *Thesaurus
Linguae Latinae* (TLL)

Euroopa Teadusfond (European
Science Foundation, ESF)

Euroopa Molekulaarbioloogia Kon-
verents (European Molecular Biology
Conference, EMBC)

EESTI TEADUSTE AKADEEMIA KOOSTÖÖLEPINGUD
PARTNERORGANISATSIOONIDEGA
(sulgudes käesoleval ajal kehtiva lepingu sõlmimise kuupäev)

1. Austria Teaduste Akadeemia (30.01.2003)
2. Briti Akadeemia (23.03.2006)
3. Berliini-Brandenburgi Teaduste Akadeemia (16.05.2002)
4. Bulgaaria Teaduste Akadeemia (02.04.1996)
5. Flaami Kuninglik Teaduste ja Kunstide Akadeemia (26.03.2004)
6. Hiina Teaduste Akadeemia (26.05.2000)
7. Hispaania Teadusuuringute Nõukogu (19.06.2001)
8. Iisraeli Teaduste Akadeemia (19.07.1995)
9. Itaalia Rahvuslik Teadusuuringute Nõukogu (23.04.2004)
10. Leedu Teaduste Akadeemia (12.11.1991)
11. Londoni Kuninglik Selts (30.10.1991)
12. Läti Teaduste Akadeemia (12.11.1991)
13. Makedoonia Teaduste Akadeemia (16.12.1996)
14. Montenegro Teaduste ja Kunstide Akadeemia (17.10.2005)
15. Norra Teaduste Akadeemia (20.03.1992)
16. Poola Teaduste Akadeemia (17.06.1996)
17. Prantsuse Teaduste Akadeemia (22.03.1994)
18. Rootsi Kuninglik Kirjanduse, Ajaloo ja Muististe Akadeemia (18.01.1995)
19. Rootsi Kuninglik Teaduste Akadeemia (17.11.2005)
20. Slovaki Teaduste Akadeemia (28.11.1993)
21. Sloveenia Teaduste Akadeemia (28.04.1997)
22. Soome Akadeemia (04.01.2007)
23. Soome Teaduste Akadeemia (10.03.1992)
24. Šveitsi Loodusteaduste Akadeemia (18.09.1989)
25. Tšehhi Teaduste Akadeemia (sõlmitud 10.04.1996)
26. Ukraina Rahvuslik Teaduste Akadeemia (02.10.2000)
27. Ungari Teaduste Akadeemia (20.06.1995)
28. Valgevene Rahvuslik Teaduste Akadeemia (18.02.2002)
29. Venemaa Teaduste Akadeemia (17.02.1993)

Koostajad tänavad kõiki aastaraamatu
ettevalmistamisel osalenuid:

Ants Anderson	Anne Pöitel
Krista Aru	Tiina Rahkama
Helle-Liis Help	Ülle Rebo
Annika Hussar	Kaido Reivelt
Siiri Jakobson	Andrus Ristkok
Kristel Kiigemägi	Peeter Saari
Ilmar Koppel	Marek Sammul
Helve Kotli	Kristel Schwede
Janika Kronberg	Toomas Siitan
Rein Küttner	Erki Tammiksaar
Eneken Laanes	Peeter Tulviste
Laurits Leedjärv	Jaan Undusk
Indrek Martinson	Marja Unt
Ülo Niine	Heiki Valk
Hille Pajupuu	Raivo Vetik
Marika Pärn	Kadri Vilumaa

KOKKUVÕTTED
EESTI TEADUSTE AKADEEMIA
TEGEVUSEST LÄBI AEGADE

1940	Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat I
1969–1988	Aruanne Eesti NSV Teaduste Akadeemia teaduslikust ja teaduslik-organisatoorsest tegevusest (vene keeles)
1989	Ülevaade Eesti Teaduste Akadeemia teaduslikust ja teaduslik-organisatoorsest tegevusest (eesti, vene ja inglise keeles)
1990–1995	Eesti Teaduste Akadeemia aastaaruanne (eesti ja inglise keeles) Eesti Teaduste Akadeemia teaduslikud publikatsioonid (asutuste ja akadeemikute publikatsioonid)
1996–2007	Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat II– XIII (eesti ja inglise keeles)